Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

2008 10 ΧΡΟΝΙΑ 2018

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, *Κυριακή 30 Δεκεμβρίου 2018 • Ετος 11ο • Αρ. φύλλου 536* | Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα | www.kathimerini.com.cy | €2,50

Νέα γεωπολιτική καταιγίδα πάνω από την Αν. Μεσόγειο

Συρία, ΗΠΑ, Ρωσία, Ιράν, Τουρκία, Γαλλία, Ισραήλ και στη μέση οι Κούρδοι

Σε εξέλιξη βρίσκεται ήδη η έσχατη ως φαίνεται παρτίδα στον πόλεμο στη Συρία, η οποία επισπεύσθηκε μετά την εξαγγελία Τραμπ για απόσυρση των αμερικανικών δυνάμεων από τη χώρα. Η κίνηση της Ουάσιγκτον ανάγκασε Ρωσία, Ιράν, Τουρκία, Γαλλία, Ισραήλ και κυρίως τους Κούρδους σε κινήσεις τόσο επί του εδάφους όσο και στο διπλωματικό πεδίο. Η Άγκυρα σπεύδει να διαμελίσει την επικράτεια που ελέγχουν οι Κούρδοι, οι οποίοι υπενθυμίζουν στη Δύση ότι αυτοί την υπερασπίστηκαν απέναντι στην απειλή του Ισλαμικού Κράτους. Μάλιστα με μια αιφνιδιαστική κίνηση οι Κούρδοι έδωσαν τον έλεγχο της πόλης Μίμπιτς στο συριακό στρατό ενώ φαίνεται να συζητούν με Πούτιν και Ασάντ, την παράδοση και της παραμεθόριας ζώνης με την Τουρκία. Καθότι το σκηνικό στην Αν. Μεσόγειο προοιωνίζεται πολεμική καταιγίδα, Αθήνα και Λευκωσία βρίσκονται σε επιφυλακή. **Σελ. 4-6.**

Αγγελούδια στον πόλεμο

Την ώρα που η Συρία βιώνει το τελευταίο ίσως δράμα πριν το τέλος του οκτάχρονου πολέμου, με τις μεγάλες δυνάμεις να ερίζουν επί των ιματίων και των πόλεών της, μικρά παιδιά, ντυμένα αγγελούδια με λευκά κεριά στα χέρια, παρακολουθούν τη λειτουργία των Χριστουγέννων στην πολυπληθέστερη χριστιανική συνοικία al-Qassaa στη Δαμασκό. Ένα οδοιπορικό τις ημέρες των γιορτών στην καθημαγμένη χώρα. **Σελ. 21**

ΤΟΥΜΑΖΟΣ ΤΣΕΛΕΠΗΣ

Ο Πρόεδρος δεν μας πείθει ότι θέλει ομοσπονδιακή λύση

«Αν ο πρόεδρος επανέλθει στη διαπραγμάτευση με ξεκάθαρο στόχο, ότι δηλαδή μένει στο συμφωνημένο πλαίσιο και επιδιώκει λύση ομοσπονδιακή, βεβαίως οι πόρτες είναι ανοικτές για να επιστρέψουμε [στη διαπραγματευτική ομάδα] αλλά πρέπει να μας πείσει. Οι καθημερινές δηλώσεις του Προέδρου μας πείθουν περί του αντιθέτου, ότι σωστά πράξαμε», λέει σε συνέντευξή του στην «Κ», ο επικεφαλής του γραφείου του ΑΚΕΛ για το Κυπριακό Τουμάζος Τσελεπής. Ξεκαθαρίζει πως τα περί λύσης δύο κρατών δεν αποτελούν απλή φημολογία υπογραμμίζοντας πως η πληροφόρηση που έχει το ΑΚΕΛ είναι και πολύπλευρη αλλά και διασταυρωμένη. **Σελ. 8**

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ

Στο 3 η προσοχή της Λευκωσίας

Προβληματισμό προκαλούν οι εξαγγελίες Τσαβούσογλου για κάθοδο του δεύτερου γεωτρύπανου στην περιοχή της Κύπρου. Στη λογική της μη στρατικοποίησης των ενεργειακών στη Λευκωσία το τεμάχιο 3 θεωρείται αδύναμος κρίκος μετά και τον περσινό Φεβρουάριο. Η κυβέρνηση, εκτός από τις διπλωματικές κινήσεις, αποδίδει τεράστια σημασία στη γαλλική παρουσία τόσο στο 3 όσο και σε άλλα θαλασσοτεμάχια. **Σελ. 11**

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ Σελ. 2
Και περάσανε μέρες πολλές

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΡΔΙΚΗΣ Σελ. 7
Γίνε Τούρκος Κεμάλ!

ΠΑΝΙΚΟΣ ΛΕΩΝΙΔΟΥ Σελ. 10
Η σύγχρονη Δημοκρατία

ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Κλειδί η πολιτική ισότητα στους όρους αναφοράς

Τι θα φέρει η κ. Τζέιν Χολ Λούτ

Ο ρόλος του μηχανισμού επίλυσης διαφορών, η επιχειρηματολογία Αναστασιάδη απέναντι στον ορισμό του 1991, και από τα κοινά ανακοινωθέντα των πρώην Προέδρων της Δημοκρατίας που αναφέρονταν στο θέμα ως το πλαίσιο Γκουτέρες. Παράλληλα πηγές εκτιμούν πως έχει κατασταλάξει η κ. Λουτ στους όρους και πιθανότατα επανέρχεται με κείμενο, οπότε παρουσιάζει ενδιαφέρον το τι θα εμπεριέχει ως προς την πολιτική ισότητα. **Σελ. 7**

ΕΡΑΤΩ ΜΑΡΚΟΥΛΛΗ

Άνοιξε το κουτί της Πανδώρας με τις νέες ιδέες στο Κυπριακό

Σελ. 10

ΚΟΜΜΑΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ

Κέρδη και ζημιές το σωτήριο 2018

Το 2018 ήταν χρονιά σταθμός για κάποιους, για άλλους τρενάκι του τρόμου. Ο ΔΗΣΥ ενισχύθηκε από την επανεκλογή Αναστασιάδη, όμως πλέον τίθεται ζήτημα φθοράς. Το ΑΚΕΛ ενισχύει την αντιπολιτευτική του φωνή, όμως δεν έπεισε ακόμα στα της οικονομίας. Το ΔΗΚΟ ζημίωσε από τις προεδρικές και τη διάσπαση, ωστόσο ο υπόλοιπος Ενδιάμεσος είναι που δοκιμάζεται από ισχυρούς κραδασμούς. **Σελ. 9**

Παροχή κινήτρων για τη στέγαση

Θα είναι κυρίως πολεοδομικά

Η παροχή πολεοδομικών κινήτρων είναι ένας από τους άξονες της στεγαστικής πολιτικής του υπ. Εσωτερικών. Θα εισαχθούν τουλάχιστον δύο νέα πολεοδομικά κίνητρα σε οικιστικές περιοχές για αύξηση της προσιτής στέγασης είτε για ενοίκιο είτε για αγορά. **Οικονομική σελ. 4**

Καλά και κακά από τη «θυσία» ΣΚΤ

Υψηλό δημόσιο χρέος, αλλά επιστροφή στην επενδυτική βαθμίδα

Θετικά και αρνητικά αποτελέσματα είχε το 2018 η «θυσία» του Συνεργατισμού. Ως αρνητικό στοιχείο θα μπορούσε να θεωρηθεί το κλείσιμο περισσοτέρων από 100 καταστημάτων και το ότι 900 υπάλληλοι επέλεξαν την οδό της εθελούσιας εξόδου. Αρνητικό επίσης είναι και η αύξηση του δημόσιου χρέους το οποίο ανήλθε στο 104%. Ωστόσο, η εξαγορά του Συνεργατισμού από την Ελληνική είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του τραπεζικού συστήματος της Κύπρου, γεγονός που λειτούργησε θετικά και που οδήγησε τους οίκους αξιολόγησης στην αναβάθμιση της κυπριακής οικονομίας και την επιστροφή της χώρας στην επενδυτική βαθμίδα. **Οικονομική σελ. 5**

Η Αγκυρα να διαλέξει μεταξύ F-35 ή S-400

Ο γερουσιαστής Κρις Βαν Χόλεν

Η αγορά από την Τουρκία S-400 θα έθετε σε κίνδυνο την ασφάλεια των F-35 και αεροσκαφών χωρών του ΝΑΤΟ, λέει στην «Κ» ο δημοκρατικός γερουσιαστής και προσθέτει: «Ενθαρρύναμε την κυβέρνηση Τραμπ να εργαστεί με την Ελλάδα για αγορά εξοπλισμών από τις ΗΠΑ». **Σελ. 20**

Τα βήματα της επιστήμης το 2018

Αντικαρκινικά, νανορομπότ και ποντίκια χωρίς πατέρα...

Καταπληκτικές επιστημονικές ανακαλύψεις σηματοδότησαν το 2018 σε πολλούς τομείς, καταδεικνύοντας ότι αυτός ο κόσμος, ο μικρός ο μέγας, ανοίγει παράθυρα αισιοδοξίας για όλους μας. Ενδεικτικά παραθέτουμε μια ως προμετωπίδα: Οι ερευνητές δημιουργούν απειροελάχιστων διαστάσεων ιατρικά ρομπότ, που είναι χίλιες φορές μικρότερα από την ανθρώπινη τρίχα και μπορούν να προκαλέσουν ασφυξία στους καρκινικούς όγκους. Αυτό το ιατρικό ρομπότ που εισάγεται στα αιμοφόρα αγγεία με τη βοήθεια ενδοφλέβιου ορού, εγχύθηκε επιτυχώς σε χοίρους και ποντίκια τα οποία έπασχαν από καρκίνο του μαστού, των ωοθηκών και των πνευμόνων. **Σελ. 23**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Καλή χρονιά

Εισερχόμεθα σε λίγες ώρες στο 2019, με ανοικτό ακόμα, μετά από 44 χρόνια το εθνικό τραύμα αλλά και εξαιρετικά σημαντικά ζητήματα να εκκρεμούν ως μη έπρεπε. Κύριο από τα τελευταία θεωρούμε τα πλήγματα που δέχεται η δικαιοσύνη, όχι από κατήγορους ασχετους με τη Θέμιδα αλλά από δικούς της λειτουργούς. Παράδειγμα οι τελευταίες κατηγορίες περί επαγγελματικής σχέσεως του Ανωτάτου Δικαστηρίου με δικηγορικό γραφείο, που αποτελεί πλήγμα στην αμεροληψία των αποφάσεων και προσβάλλει την ίδια τη χώρα ενόσω οι κατηγορίες μένουν αναπάντητες. Η Κύπρος έχει δεχθεί την τελευταία δεκαετία μεγάλα πλήγματα στην αξιοπιστία της, αφού κατηγορήθηκε για ξέπλυμα χρήματος, για φορολογικός παράδεισος και τόσα άλλα και πληρώσαμε τη λυπητερή πολύ ακριβά, ωστόσο δεν έχουμε ανανήψει ως φαίνεται. Είναι καιρός οι θεσμοί να σεβαστούν τον πολίτη και τη δημοκρατία. Καλή χρονιά!

Έχασαν την οικογένειά τους το '74 πιστεύουν όμως ακόμα στο θαύμα

Τον Αύγουστο του '74, ο Παναγιώτης και ο Γιώργος είδαν την οικογένειά τους να αποδεκατίζεται στη σφαγή του Παλαικύθρου. Μαζί με την αδελφή τους βρήκαν καταφύγιο στην Ελλάδα. Εκεί έστησαν δουλειές κι έκαναν οικογένειες, αλλά οι ρίζες τους δεν αποκόπηκαν από το Παλαίκυθρο και την Κύπρο. Κάτω από την Ακρόπολη τα δυο αδέλφια άνοιξαν την καρδιά τους στον Απόστολο Τομαρά μιλώντας για το έγκλημα, τον ξεριζωμό αλλά και τη λύση. Εκτιμούν ότι η επανένωση της Κύπρου είναι ακόμα εφικτή αν και τα εγκλήματα είναι ασυγχώρητα. **Σελ. 15**

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΟ ΕΝΘΕΤΟ «ΖΩΗ»

ΜΟΥΣΕΙΑ

Οι ελληνικές αίθουσες του Λούβρου

Η «Κ» έκανε αυτοψία στις αίθουσες «Παρθενώνας» και «Ολυμπία», του εμβληματικού μουσείου του Λούβρου στο Παρίσι, οι οποίες ανακαινίστηκαν από την εταιρεία Muevo. Για πρώτη φορά μια ελληνική εταιρεία δούλεψε μέσα στο θρυλικό μουσείο και σχεδόν «άγγιξε» τα αριστουργήματά του. **Ζωή, σελ. 1**

ΒΙΒΛΙΟ

Δύο νέες μεταφράσεις του Σαίξπηρ

Τα απαιτητικά, ποιητικά κείμενα της σαιξπηρικής δραματουργίας «Ρωμαίος και Ιουλιέττα» και «Η κωμωδία των παρεξηγήσεων» είναι οι δύο νέες μεταφράσεις που ο Διονύσης Καψάλης προσφέρει στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό, μετά τη βράβευσή του για τη μετάφραση του «Αμλετ». **Ζωή, σελ. 3**

ΙΔΕΕΣ

Η έμφυλη βία υπάρχει παρά τα βήματα προόδου

Σκέψεις για το παρελθόν και το παρόν –την εποχή της ισότητας– του φαινομένου της έμφυλης βίας με αφορμή τον πίνακα, «Ο πρώτος μπάτσος» του Θεόδωρου Ράλλη που βρίσκεται στην έκθεση του Ιδρύματος Θεοχαράκη, «Αρωμα γυναίκας». Η έκθεση είναι αφιερωμένη στη γυναίκα. **Ζωή, σελ. 8**

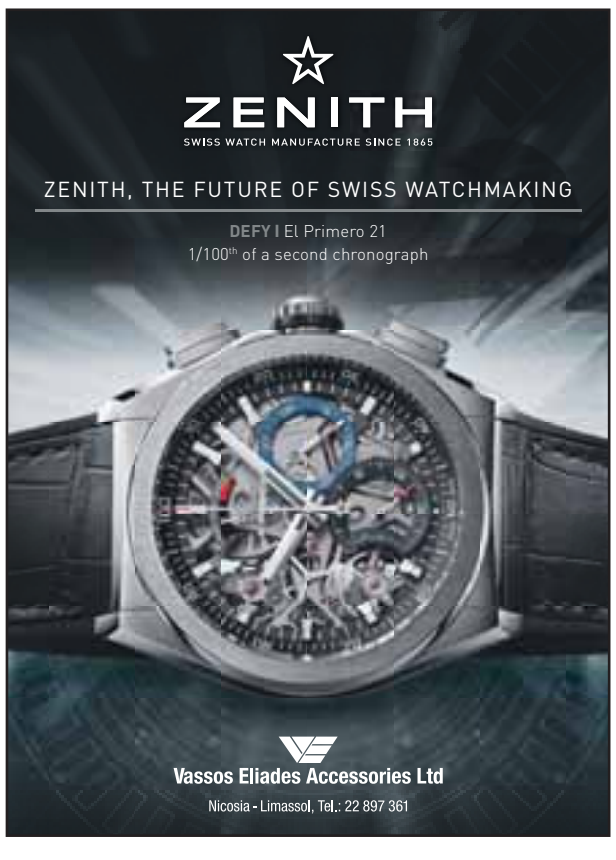

ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

Γράφει ο **ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ**

Και περάσανε μέρες πολλές

«Απαιτούμε λιγότερη διαφθορά ή περισσότερες ευκαιρίες να συμμετέχουμε σ' αυτήν». Το ευφυές αυτό απόφθεγμα του βρετανού σκιτσογράφου Ashleigh Brilliant, είναι σημαντικό από δύο απόψεις. Η πρώτη δι΄ ημάς τους Κυπρίους είναι ότι αυτά συμβαίνουν και σε άλλες χώρες. Σε κοινωνίες που η δημοκρατία και το πολίτευμα δοκιμάστηκε για αιώνες, όπως στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου έφτασε σήμερα να παραιτούνται βουλευτές και υπουργοί γιατί αποκαλύφθηκε ότι χρέωσαν στο Κοινοβούλιο έξοδα ενός επιπλέον γεύματος ή την αγορά μια γραβάτας. Η διαφορά μας είναι ότι κάτι τέτοια εδώ στην μακαρία αυτή νήσο είναι ψιλά γράμματα, την ώρα που μισθωτοί των κομματικών μηχανισμών «βαφτίζονται» επιστημονικοί συνεργάτες της Βουλής και οι μισθοί τους φορτώνονται στο φορολογούμενο. Αυτά όμως είπαμε ότι σε σύγκριση με την ουσία των πραγμάτων είναι ψιλά γράμματα όταν γίνονται καταγγελίες του βάρους αυτής του νομικού Νίκου Κληρίδη για διαπλοκή στη δικαιοσύνη και πως τα δικαστήρια μας ελέγχονται από συγκεκριμένο δικηγορικό γραφείο στο οποίο εργάζονται παιδιά δικαστών του Ανωτάτου, που σύμφωνα με τον ισχυρισμό προωθούν συμφέροντα των τραπεζών. Ποια είναι η ουσία της καταγγελίας; Κατά την εκτίμησή μας η αμφισβήτηση της αμεροληψίας δικαστικών αποφάσεων. Δηλαδή, η πεμπτουσία της δικαιοσύνης, που είναι άμεσο πλήγμα στην ίδια τη δημοκρατία. Αν κάτι τέτοιο συνέβαινε στην πατρίδα του Ashleigh Brilliant, τη Βρετανία, εικάζω ότι όπως λέει στο Άξιον Εστί ο Οδυσσέας Ελύτης θα υποχωρούσε το σανίδωμα: «Και των αρχαίων Κυβερνητών τα έργα πληρώνοντας η Χτίσις, θα φρίξει», και το πολιτειακό οικοδόμημα θα καταρρεύσει με πάταγο (στη Βρετανία). Προφανώς το ίδιο θα συνέβαινε και σε χώρες όπως η Γαλλία, η Γερμανία, η Ισπανία, για να μην μιλήσω για τις Ηνωμένες Πολιτείες, διότι θα μπαίναμε σε πιο δύσκολα κεφάλαια.

Τι έγινε όμως εδώ; Το Ανώτατο Δικαστήριο που δέχθηκε απευθείας στο πρόσωπο την προσβολή, μας είπε διά του προέδρου του Μύρωνα Νικολάτου, ότι δεν ξέρουν αν έκαμε ανάρτηση στο faceook ο κ. Νίκος Κληρίδης και πως υποθέτουν ότι ο Παγκύπριος Δικηγορικός Σύλλογος (ΠΔΣ) θα πρέπει να εξετάσει τα γεγονότα αν είναι όπως έχουν γραφεί στον Τύπο, θα πρέπει να ζητήσουν και τις θέσεις και του κ. Νίκου Κληρίδη. Μέχρι τότε υποθέτω ότι θα καταπιούν την προσβολή και με υπομονή θα περιμένουν είτε απολογία του Νίκου Κληρίδη, ο οποίος μας είπε ότι θα πάει μέχρι και το δικαστήριο αν κληθεί για να τεκμηριώσει αυτά που δήλωσε ή θα περιμένουν να το ξεχάσουμε. Ο ΠΔΣ μας είπε ότι μετά τις γιορτές θα συνέλθει το Πειθαρχικό Σώμα του Συλλόγου διότι προφανώς τώρα οι μισοί δικηγόροι έχουν πάει για σκι κάπου στην Ευρώπη και οι άλλοι μισοί στο Λονδίνο και το Παρίσι για ψώνια. Παράλληλα οι άλλοι, οι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, εμπλεκόμενοι ή εμπλεγμένοι, όπως ο γενικός εισαγγελέας και ο δικηγόρος Πόλυς Πολυβίου, δεν ήθελαν να προβούν σε οποιοδήποτε σχόλιο. Τώρα, αν σωστά αντιλαμβάνομαι τα διαδραματιζόμενα, οι άνθρωποι που συνιστούν την κορυφή της πυραμίδας της δικαιοσύνης θεωρούν ότι δεν συντρέχει λόγος να επιληφθούν, με τον ταχύτερο τρόπο, ενός εξαιρετικά σημαντικού ζητήματος που τους προσβάλλει όλους συλλήβδην και εκτός αυτού προσβάλλει κυρίως την Κυπριακή Δημοκρατία στην οποία -υποκριτικώς να υποθέσω;- ομόνουν πίστη και σεβασμό. Από την άλλη πλείστα των ΜΜΕ τηρούν σιγήν ιχθύος. Αν δεν κάνω λάθος πλην ημών και του «Πολίτη», τα άλλα ΜΜΕ είτε το πέρασαν και το άφησαν είτε το άφησαν γενικώς. Το μόνο που έμεινε πια είναι προφανώς η κραυγή του μεγάλου μας νομπελίστα, του Οδυσσέα Ελύτη: Εξόριστε ποιητή, στον αιώνα σου, λέγε, τι βλέπεις ;

Και περάσανε μέρες πολλές μέσα σε λίγην ώρα. Και θερίσανε πλήθος τα θηρία, και άλλους εμάζωξαν. Και την άλλη μέρα εστήσανε στον τοίχο τριάντα…

Της Δικαιοσύνης ήλιε νοητέ και μυρσίνη συ δοξαστική μη παρακαλώ σας μη λησμονάτε τη χωρά μου!

paraschosa@kathimerini.com.cy

ΟΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / *Γράφει ο* **ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ**

Το αντάρτικο Πυρίλλη, οι ευρωεκλογές και μια απότομη προσγείωση

Άνω κάτω είναι τα κόμματα και ακόμη δεν έχει αρχίσει ο προεκλογικός για τις ευρωεκλογές. Κάποια στελέχη κομμάτων πάντως έχουν ήδη αρχίσει τον προεκλογικό ακόμα και πριν από τις επίσημες αποφάσεις των κομμάτων. Σε κάποιες εορταστικές συναντήσεις υπήρχε έντονο το προεκλογικό κλίμα, σύμφωνα με πληροφορίες που φθάνουν κοντά μου από όλες σχεδόν τις επαρχίες. Ωστόσο, τα πρόσφατα συμβάντα πείθουν άπαντες πως ο προεκλογικός έχει ήδη αρχίσει και μάλιστα ανορθόδοξα...

Στην πριγκιπική αυλή 48 μέλη του κόμματος ζητούν επίσημα τη διαγραφή τους εκστρατεύοντας κατά του πρίγκιπα. Η ΔΗΚΟαναθρεμμένηΦωτούλα υποστηρίζει πως η επιστολή "δεν προκάλεσε σχεδόν κανένα άγχος" στο κόμμα της. Από το πριγκιπικό γραφείο μάλιστα διέρρευσε πως "αναμένεται άλλη μία, παρόμοια επιστολή και η όλη ιστορία θα τελειώσει και θα ξεχαστεί".

Στον ΔΗΣΥ ο Πυρίλλης έφτιαξε αντάρτικο να υπερασπιστεί το Παραλίμνι, τη Σωτήρα, την Αγία Νάπα, τη Δερύνεια, το Λιοπέτρι, το Αυγόρου, το Φρέναρος, την Άχνα και την Αχερίτου από την αδιαφορία του Healthy και του Αβέρωφ και όλων των κυβερνήσεων που υπήρξαν ποτέ στην Κύπρο. Αυτά τουλάχιστον λέει στην επιστολή παραίτησής του με την οποία κατηγορεί ξεκάθαρα το "σημερινό καθεστώς" ότι "ευνοεί συγκεκριμένους κύκλους ("τζάκια") που κατοικούν και δραστηριοποιούνται οπουδήποτε αλλού εκτός από την επαρχία μας και εσείς (ο Φούλης) τους επιτρέπετε να αποφασίζουν για μας, χωρίς εμάς". Αιτία του αντάρτικου του Πυρίλλη ήταν ο διορισμός του Σάββα Περδίου ως πρώτου υφυπουργού Τουρισμού. Ο δήμαρχος Παραλιμνίου παραιτήθηκε από το κόμμα του διαμαρτυρόμενος που ο υφυπουργός δεν προέρχεται από την ελεύθερη περιοχή Αμμοχώστου. Αυτός ο διορισμός ήταν "η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι". Και η απόφασή του να απευθυνθεί άμεσα στον Φούλη δεν είναι καθόλου τυχαία, σύμφωνα με άτομο πέριξ του δημάρχου που υποστηρίζει ότι "ο Φούλης επιλέγει υπουργούς και υφυπουργούς". Υπάρχει και μια άλλη ανάγνωση της επιστολής παραίτησης. Αυτή που λέει πως απλά δεν επελέγη κάποιος που ευνοούσε ο Πυρίλλης. Η Μάνταμ του Φούλη με ενημέρωσε πως ο μεγάλος αρχηγός θα πραγματοποιήσει έκτακτη επίσκεψη στην Αμμόχωστο. "Ίσως και μέσα στις γιορτινές μέρες".

«Δεν σας υποσχέθηκα μια αξέχαστη χρονιά για το 2018; Αυτή που έρχεται να δείτε...»

Στην Αλληλεγγύη τα πράγματα δεν είναι καθόλου καλά. Η Ελένη Θεοχάρους βρίσκεται σε αδιέξοδο και "η απόφαση για συνεργασία είτε με το ΔΗΚΟ, είτε με την ΕΔΕΚ ενέχει για την ίδια κινδύνους και περιορισμούς που δεν τους αντέχει", όπως ακούω από άτομο που δραστηριοποιείται στο κόμμα της.

Γενικά ο χώρος του Ενδιάμεσου βλέπει ως άμεση απειλή το ΕΛΑΜ και στελέχη των κομμάτων που άλλοτε συνεργάζονταν "τώρα ενώνονται μόνο στην κοινή επίθεση κατά του φασισμού." Ένα από αυτά τα στελέχη μου αποκάλυψε πως πολύ πρόσφατα "είδε τα αποτελέσματα δημοσκόπησης και ήταν εφιαλτικά".

Ούτε στο ΑΚΕΛ είναι εύκολα τα πράγματα για τις ευρωεκλογές αφού η εσωκομματική συζήτηση και η ανατροφοδότηση από τη βάση αποκάλυψε "επικίνδυνα κενά". Την πληροφορία μου έδωσε η κυρία Γιαννούλλα η οποία ως γνωστόν ακούει όλα όσα ψιθυρίζονται στους διαδρόμους της Εζεκία Παπαϊωάννου και ακόμη περισσότερα. "Μπορεί να μη βγαίνει προς τα έξω αλλά υπάρχει υπόγεια μάχη μεταξύ στελεχών και στο ΑΚΕΛ. Ακόμα και στην επιλογή Τουρκοκύπριου για να ενταχθεί στο ψηφοδέλτιο υπάρχει δυστοκία", μου αποκάλυψε η κυρία Γιαννούλλα.

Η επιστροφή στην καθημερινότητα δεν θα είναι ούτε ομαλή, ούτε εύκολη για τον Healthy. Η δήλωση δεν είναι δική μου αλλά του κυρίου Πάμπου ο οποίος για δεκαετίες τώρα γνωρίζει όλα όσα λέγονται και γίνονται στον λόφο της εξουσίας. Όπως μου είπε τη διάθεση επιβαρύνουν όχι μόνο ο ψυχοφθόρος πόλεμος με τον Άντρο και τα πρωτοπαλίκαρα του ΑΚΕΛ αλλά και η αμφισβήτηση που βιώνει από μερίδα του κόμματός του, ΔΗΣΥ. Την ίδια ώρα θα έχει να αντιμετωπίσει την Λουτ με όσα αυτή θα φέρει, τα θέματα της Υγείας, της Ενέργειας, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τον αντικαταστάτη της Χρυσταλλούς "και ίσως και έναν ανασχηματισμό"...

Οι παρενέργειες της "αποκάλυψης" του Νίκου Κληρίδη για την εργοδότηση παιδιών δικαστών του Ανωτάτου, οι οποίοι εκδικάζουν υποθέσεις τραπεζών, από το δικηγορικό Πολυβίου &Χρυσαφίνης συνεχίζονται. Την περίοδο των γιορτών ήταν ένα από τα κύρια θέματα συζήτησης σε τραπέζια και συγκεντρώσεις μεταξύ δικηγόρων, πολιτικών και άλλων. Κάποιοι μάλιστα προανήγγειλαν διερεύνηση του θέματος και μεταφορά του στη Βουλή πολύ σύντομα, αμέσως μετά τις γιορτές.
Απ' όσα μαθαίνω και οι πιέσεις εντός του Δικηγορικού Συλλόγου για τοποθέτηση επί του θέματος είναι και έντονες και συνεχείς...
ΚΟΥΪΖ: Ποιος πρώην υπουργός με πολυετή θητεία αποφάσισε να γράψει βιβλίο και να αποκαλύψει πολλά;

Αγαπητοί αναγνώστες εύχομαι ολόψυχα ευτυχισμένο το 2019. Το σίγουρο είναι πως οι ήρωες της στήλης θα συνεχίσουν να μας προσφέρουν απλόχερα γέλιο μέχρι... δακρύων. Δυστυχώς...

NEO JEEP® RENEGADE

Jeep® THERE'S ONLY ONE

1.6 DIESEL ΑΥΤΟΜΑΤΟ

ΑΠΟ €19,900 ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ
ΜΕ 5 ΧΡΟΝΙΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑΚΗ ΕΓΓΥΗΣΗ

Jeep® Renegade 1.6 Diesel Αυτόματο:
Μικτή κατανάλωση από 5.0 l/100km | Εκπομπές CO_2 από 130 g/km.
* Ο εξοπλισμός του βασικού μοντέλου μπορεί να διαφέρει από αυτόν της φωτογραφίας.

AUTOMASTERS
Λευκωσία • Λεμεσός • Λάρνακα | 77777370 www.jeep-cyprus.com

ΣΤΑΘΕΡΑ ΒΗΜΑΤΑ ΜΠΡΟΣΤΑ / *Γράφει* **Ο ΣΠΟΝΔΟΦΟΡΟΣ**

Με άριστα το 10

1 Στην αγριότητα. Το 2018 φεύγει με έξι άγρια εγκλήματα να έχουν σημαδέψει την κοινωνία και να καταδεικνύουν πως η Κύπρος έχει αλλάξει. Ευχή μας το 2019, να παραμείνει ανθρώπινη, δίνοντας σημασία στον πυρήνα της : τον άνθρωπο.

2 Στα fakenews. Χορτάσαμε το 2018 από δαύτα. Τελευταίο, ότι έκαναν άσκηση Τουρκία-ΗΠΑ. Ήρθε ο Πίου ένα πράγμα. Ευχή μας το 2019, οι αναγνώστες να κάνουν τις σωστές επιλογές ενημέρωσης. Και από αυτούς εξαρτάται...

3 Στην εγκύκλιο. Η τελευταία για το 2018, από τον Αρχιεπίσκοπο, αφορούσε τις συνομιλίες, το Κυπριακό, την Τουρκία. Όχι τα Χριστούγεννα. Ευχή μας το 2019 ο προκαθήμενος να ψάξει μέσα του προς αποκατάσταση του πραγματικού νοήματος, γιατί είναι εμφανές πως το job description του έχει αλλάξει.

4 Στον Ακιντζί. Είπε τον τελευταίο λόγο για το 2018, λίγα 24ωρα πριν μας αφήσει η χρονιά. Ανακουφίστηκα γιατί προς στιγμήν νόμιζα πως είχε πάρει καλογερικό όρκο σιωπής. Το επικείμενο ταξίδι Τσαβούσογλου του έλυσε τη γλώσσα. Αν και του Οζερσάι είναι πιο μακριά... Ευχή μας για το 2019, να μην ξανά χάσει τη φωνή του.

Σίγουρα δεν είναι το μαλλί της χρονιάς, ούτε το σακάκι της χρονιάς, αλλά μαζεύει πολλές πιθανότητες να είναι η απεσταλμένη της (κυρίως επόμενης) χρονιάς!

5 Στους ΩΡΛ. Λίγους μήνες πριν την εφαρμογή εν πρώτοις ΓεΣΥ, και οι ΩΡΛάδες αντέδρασαν. Μήπως το ΓεΣΥ να μετονομαστεί σε ΚΑΙΣΥ; Δεν υπάρχει κανείς που να το παίρνει ήρεμα. Ευχή μας το 2019, να εκπληρωθεί η προφητεία. Θα έχετε ΓεΣΥ αλλά θα είναι σαν μην έχετε...

6 Στις προσφορές. Λίγο πριν μας αφήσει το 2018, η Κεντρική βγήκε για προσφορές. Ζητείται συνεργείο καθαρισμού του περιβάλλοντος χώρου. Και γω νόμιζα πως ψάχνανε για διοικήτρια, μετά την εκπλήρωση και αυτής της προφητείας ότι θα έχετε τραπεζίτη αλλά θα είναι σαν να μην έχετε. Ευχή μας το 2019, να τον βρούμε...

7 Στα κινέζικα. Πριν βγει η χρονιά, έμαθα πως ο Φίλιος παίρνει μαθήματα κινεζικών. It makes sense. Αφενός γιατί η παιδεία μας μοιάζει λίγο με ό,τι βγάλει ένα fortune cookie, αφετέρου το να κοιμάσαι στο ίδιο μαξιλάρι δεν σημαίνει ότι βλέπεις τα ίδια όνειρα. Δεν ξέρω τι σημαίνει, είναι κινέζικο ρητό. Ο Φίλιος θα ξέρει και ελπίζω το 2019 να μας πει.

8 Στο Κυπριακό. Τουλάχιστον 24 ώρες πριν βγει το 2018, το Κυπριακό και φέτος έμοιαζε με την απάντηση της Λουτ στις συνεχόμενες καλημέρες των Ε/Κ δημοσιογράφων. Σιωπή. Μήπως τελικά αυτή πήρε τον καλογερικό όρκο του Ακιντζί; Ελπίζουμε το 2019, να μη μας σπάσουν τα τύμπανα με όσα θα μας πει.

9 Στους πολιτικούς. Και φέτος πολλά τα πάνω και τα κάτω σας. Από τους μυγιάγγιχτους μέχρι τους αναιδείς, και από τους νευρικούς μέχρι τους προκλητικούς, είσαστε όλοι εμείς. Η εικόνα μας, η ειδησιογραφία μας, η καθημερινότητά μας. Ευχή μας και το 2019, να μας αξίζετε εξίσου.

10 Στο 2018. Στη χρονιά που έφυγε και πήρε μαζί της μνημόνια, συνεργατισμούς, γεωτρήσεις και έφερε τις δικές της χαρές και στεναχώριες, δίνουμε το 10 το καλό. Ήταν γεμάτη χρονιά. Το 2019 θα έχει δύσκολο ρόλο μπροστά στην κληρονομιά του 2018. Στην Κύπρο ζούμε, τα καλύτερα έπονται. Καλή χρονιά σε όλες και σε όλους.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: Δημητρης Λοττιδης • Διευθυντής: Ανδρεας Παρασχος
Αρχισυντάκτης: Μιχαλης Τσικαλας • Υπεύθυνος Ατελιέ: Παντελης Δαμιανου

Νίκου Κρανιδιώτη 7Ε, 3ος όροφος, 2411 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: Αλεξης Παπαχελας • Διεύθυνση συντάξεως: Κωστης Φαφουτης - Νοτης Παπαδοπουλος

Το πιο πολύτιμο brand: **Εσείς, οι πελάτες μας.**
Χρόνια Πολλά!

Στον Όμιλο Πηλακούτα, η οικογένεια των brands μεγαλώνει.
Όμως υπάρχει ένα brand πολύτιμο, που δίνει νόημα σε όλα τα άλλα.
Αυτό, είστε εσείς: **οι πελάτες μας!**

CharPilakoutasgroup

Αναβαθμισμένη η Ρωσία στην Αν. Μεσόγειο

Παρατηρητές εκτιμούν ότι η συμφωνία του Ντόναλντ Τραμπ ίσως είναι ευρύτερη και δεν έχει γίνει με την Αγκυρα, αλλά με τη Μόσχα

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Σημαντική αναβάθμιση του γεωστρατηγικού ρόλου της Μόσχας στη Μέση Ανατολή και στην Ανατολική Μεσόγειο διαβλέπει η Αθήνα, μετά την απόφαση για αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από τη Συρία και την παράδοση του Μανμπίτζ από τις κουρδικές πολιτοφυλακές στις συνδυασμένες δυνάμεις της Μόσχας και του Μπασάρ αλ Ασαντ. Η επόμενη ημέρα αφήνει τη Ρωσία σε ρόλο ρυθμιστή στη Μέση Ανατολή, εγγυητή της ασφάλειας του Ισραήλ, αλλά και με ανοιχτό πεδίο μεγαλύτερης δραστηριοποίησης στην Ανατολική Μεσόγειο.

Εκ των πραγμάτων, στην Αθήνα εξετάζεται το σκέλος της συμφωνίας για απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων που σχετίζεται με την επικοινωνία ανάμεσα στον Ντόναλντ Τραμπ και στον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Ωστόσο, καταγράφοντας τις εξελίξεις μετά και την προφανή οριοθέτηση της Τουρκίας μακριά από το Μανμπίτζ, έμπειροι παρατηρητές εκτιμούν ότι η συμφωνία του κ. Τραμπ ίσως είναι ευρύτερη και δεν έχει γίνει με την Αγκυρα, αλλά με τη Μόσχα. Κάτι τέτοιο, πέρα από τη συζήτηση που ενδεχομένως θα μπορούσε να πυροδοτήσει στο εσωτερικό των ΗΠΑ, δεν θα ήταν ξένο προς τη γενικότερη αντίληψη του κ. Τραμπ, ο οποίος ως γνήσιος «απομονωτιστής» επιθυμεί την αμερικανική απεμπλοκή από όσο περισσότερα εξωτερικά μέτωπα είναι δυνατόν.

Στην Αθήνα γίνεται απολύτως ξεκάθαρο ότι οι προτεραιότητες των Τούρκων βρίσκονται πολύ μακριά από το Αιγαίο.

Με βάση αυτή την ανάλυση, σε αρκετούς στην Αθήνα γίνεται απολύτως ξεκάθαρο ότι οι προτεραιότητες των Τούρκων βρίσκονται πολύ μακριά από το Αιγαίο, ενώ σίγουρα, ακόμη και η Ανατολική Μεσόγειος ακολουθεί την «καυτή πατάτα» της Συρίας. Προφανώς, η Αθήνα ανησυχεί από την τουρκική νευρικότητα και τα μπαράζ εναέριων παραβιάσεων και προκλητικών κινήσεων στη θάλασσα, ωστόσο παρακολουθεί με ψυχραιμία. Εν ολίγοις, η Τουρκία ναι μεν κατορθώνει να αποσοβήσει τον κίνδυνο δημιουργίας κουρδικού κράτους μέσα στη Συρία η οποία επιβιώνει ως κρατική οντότητα, ωστόσο δεν έχει ευδιάκριτο ρόλο για την επόμενη ημέρα σε εκείνη την περιοχή. Μια πιθανή αντικατάσταση των ΗΠΑ από τη Ρωσία θα δημιουργήσει πολύ διαφορετικές πραγματικότητες.

Σε κάθε περίπτωση, το χρονοδιάγραμμα αποχώρησης των αμερικανικών δυνάμεων, αλλά και η γεωγραφική μετάθεσή τους, αν δηλαδή θα επιστρέψουν στις ΗΠΑ ή στο γειτονικό Ιράκ, θα κρίνουν πολλά για το εγγύς μέλλον. Επιπλέον, η Τουρκία εμπλέκεται σε ένα ολοένα και βαθύτερο δίλημμα περί του αν θα εμβαθύνει την εταιρική σχέση που καλλιεργεί τα τελευταία δύο χρόνια με τη Ρωσία και το Ιράν ή θα διεκδικήσει έναν ρόλο δυτικής «σφήνας» σε μια περιοχή όπου αποτελεί τη μόνη χώρα-μέλος του ΝΑΤΟ. Η τελική επιλογή της Αγκυρας θα φανεί το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, καθώς εκκρεμούν μία σειρά από ζητήματα, όπως, π.χ. η αγορά ρωσικών πυραυλικών συστημάτων S-400, την οποία η Ουάσιγκτον θεωρεί κίνηση ασύμβατη με την παράλληλη πρόοδο της προμήθειας μαχητικών πέμπτης γενιάς τύπου F-35.

Σε κάθε περίπτωση, στην Αθήνα είναι απολύτως σαφές ότι η Μόσχα αποκτά στην περιοχή επιρροή την οποία δεν είχε για σχεδόν εξήντα χρόνια, κατά την εποχή ανόδου των μπαάθικων κομμάτων. Γι' αυτό και καλά πληροφορημένες κυβερνητικές πηγές ανέφεραν την κρισιμότητα της επίσκεψης του πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα στη Μόσχα στις αρχές Δεκεμβρίου, με σκοπό την επούλωση των τραυμάτων που είχε επιφέρει στις ελληνορωσικές σχέσεις η απέλαση Ρώσων διπλωματών από την Αθήνα τον περασμένο Ιούλιο. Υπενθυμίζεται ότι μόλις μία εβδομάδα μετά τις επαφές του κ. Τσίπρα στη Μόσχα, πολύ θετικό κλίμα υπήρξε και στις συναντήσεις που είχε στην επίσκεψη που πραγματοποίησε στη Λευκωσία ο υφυπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας, αρμόδιος για τις σχέσεις με τα ευρωπαϊκά κράτη, Αλεξάντερ Γκρούσκο, ο οποίος συναντήθηκε και με τον υπουργό Εξωτερικών Νίκο Χριστοδουλίδη.

Με την απόφαση της πρόσφατης συνεδρίασης του ΝΑΤΟ, η κύρωση της Συμφωνίας των Πρεσπών (φωτ. από την υπογραφή της) από την ελληνική Βουλή αποσυνδέεται από την έγκριση του Πρωτοκόλλου Εισδοχής της ΠΓΔΜ εκ μέρους της Αθήνας.

Παρασκήνιο ΝΑΤΟ για τις Πρέσπες

Τη διακριτή αποσύνδεση της κύρωσης της συμφωνίας των Πρεσπών στην ελληνική Βουλή από την έγκριση του πρωτοκόλλου εισδοχής της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ έχουν δεχθεί τα κράτη-μέλη της Συμμαχίας, έπειτα από τις σχετικές εισηγήσεις της Αθήνας. Η συγκεκριμένη παραδοχή δεν ήταν δεδομένη πριν από λίγους μήνες, καθώς στη συμφωνία των Πρεσπών γινόταν λόγος για σχεδόν ταυτόχρονη κύρωση και των δύο κειμένων.

Παρά το γεγονός ότι η αποσύνδεση αυτών των δύο ψηφοφοριών θεωρείται κυρίως πρακτικού χαρακτήρα δίχως ιδιαίτερες νομικές επιπτώσεις, καθώς το πρωτόκολλο εισδοχής συνιστά επακόλουθο της συμφωνίας των Πρεσπών, γίνεται σαφές ότι ο χρόνος κύρωσης αφήνεται στην απόλυτα διακριτική ευχέρεια του πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα, που μπορεί να τον εντάξει στον εκλογικό του σχεδιασμό. Οι πολιτικοί συνειρμοί που δημιουργεί η συγκεκριμένη εξέλιξη αμβλύνονται από καλά πληροφορημένες πηγές, οι οποίες εκτιμούν ότι πιθανή μετάθεση της κύρωσης του πρωτοκόλλου έπειτα από εκλογές, ώστε το θέμα να «μετακυλισθεί» σε πιθανή κυβέρνηση της Ν.Δ., είναι εξαιρετικά περιορισμένη.

Η συγκεκριμένη εξέλιξη προέκυψε σε μία από τις πρόσφατες συνεδριάσεις του ΝΑΤΟ στις Βρυξέλλες σε επίπεδο μονίμων αντιπροσώπων. Συγκεκριμένα, στη συνεδρίαση της 30ής Νοεμβρίου ο αναπληρωτής γενικός γραμματέας του ΝΑΤΟ Αλεχάνδρο Αλβαργκονθάλεθ γνωστοποίησε ότι ο υπουργός Αναπληρωτής Εξωτερικών Γιώργος Κατρούγκαλος έχει ενημερώσει για τα επόμενα βήματα της κυβέρνησης. Ο αναπληρωτής γ.γ. του ΝΑΤΟ εισηγήθηκε ότι η Συμμαχία δεν πρέπει να κάνει οποιαδήποτε κίνηση προτού η συμφωνία εφαρμοστεί πλήρως από την ΠΓΔΜ και εξαντληθούν οι εσωτερικές διαδικασίες και στις δύο πρωτεύουσες.

Η κύρωση του συγκεκριμένου πρωτοκόλλου μπορεί να χρειαστεί έως και δύο χρόνια, ώστε να ψηφιστεί και από τα 29 κράτη-μέλη της Συμμαχίας.

Το αίτημα

Δύο από τις παλαιότερες χώρες-μέλη του ΝΑΤΟ έθεσαν ζήτημα μη τήρησης της συμφωνίας των Πρεσπών, ζητώντας παράλληλη κύρωση από την ελληνική Βουλή και του πρωτοκόλλου εισδοχής στο ΝΑΤΟ. Επικαλέστηκαν την παράγραφο 4β του άρθρου 2 της συμφωνίας των Πρεσπών, η οποία κυριολεκτικά αναφέρει τα εξής: «Με τη λήψη της γνωστοποίησης από το Δεύτερο Μέρος (σ.σ.: ΠΓΔΜ) αναφορικά με την ολοκλήρωση όλων των εσωτερικών νομικών διαδικασιών του για τη θέση σε ισχύ της παρούσας συμφωνίας (σ.σ.: των Πρεσπών), περιλαμβανομένου ενδεχόμενου εθνικού δημοψηφίσματος με έκβαση συνάδουσα με την παρούσα συμφωνία και με την ολοκλήρωση των τροποποιήσεων στο σύνταγμα του Δεύτερου Μέρους, το Πρώτο Μέρος (σ.σ.: Ελλάδα) θα κυρώσει το πρωτόκολλο για την ένταξη του Δεύτερου Μέρους στο ΝΑΤΟ. Η εν λόγω κυρωτική διαδικασία θα ολοκληρωθεί μαζί με τη διαδικασία κύρωσης της παρούσας Συμφωνίας».

Πέρα από τα δύο συγκεκριμένα παλαιά κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ και τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας που επί της αρχής τάσσονται υπέρ της άμεσης ένταξης της ΠΓΔΜ στη Συμμαχία χωρίς περαιτέρω καθυστερήσεις, όλες οι υπόλοιπες ετάχθησαν υπέρ της εισήγησης του αναπληρωτή γ.γ. του Βορειοατλαντικού Συμφώνου. Το αδιέξοδο ξεπεράστηκε μετά και την παρέμβαση του Αμερικανού αντιπροσώπου, ο οποίος και τόνισε ότι οι νομικές υπηρεσίες των ΗΠΑ δεν αντιμετωπίζουν στο ελληνικό χρονοδιάγραμμα κάποιο πρόβλημα εφαρμογής. Κατόπιν όλων αυτών, αποφασίστηκε στο τέλος ότι αφού ολοκληρωθούν οι κοινοβουλευτικές διαδικασίες σε Ελλάδα και ΠΓΔΜ και γίνει σαφές ότι τα Σκόπια τηρούν το μέρος της συμφωνίας που τους αφορά, τότε θα αποσταλούν τα σχετικά κείμενα στο Βορειοατλαντικό Συμβούλιο προκειμένου να αρχίσει η διαδικασία υπογραφής και κύρωσης του πρωτοκόλλου εισδοχής.

Επί τούτου αξίζει να τονιστεί ότι η κύρωση του συγκεκριμένου πρωτοκόλλου μπορεί να χρειαστεί έως και δύο χρόνια, ώστε να ψηφιστεί και από τα 29 κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ. Κάτι που σημαίνει ότι η πρόβλεψη της συμφωνίας των Πρεσπών για παράλληλη κύρωση και των δύο κειμένων αποτελούσε κυρίως δείγμα καλής θέλησης από την πλευρά των Αθηνών έναντι της ΠΓΔΜ. Η Αθήνα, ως πλήρες μέλος του ΝΑΤΟ, χρησιμοποιεί το πλεονέκτημα που της παρέχεται έναντι της ΠΓΔΜ προκειμένου να εξασφαλίσει μια περίοδο κατά την οποία θα διασφαλίσει ότι στα Σκόπια οι αποφάσεις που έχουν ληφθεί έχουν, επίσης, ξεκινήσει να εφαρμόζονται.

ΑΠΟΨΗ

Υπουργός Εξωτερικών με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση

Του **ΑΓΓΕΛΟΥ Μ. ΣΥΡΙΓΟΥ***

Τη δεκαετία του 1970 ο τότε πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Καραμανλής είχε επισκεφθεί τη Μόσχα και το Πεκίνο. Δεν είχε «χτυπήσει» σοσιαλμανία τον άνθρωπο που τράβηξε τη χώρα από τα μαλλιά για να την εντάξει στις κοινές ευρωπαϊκές δομές. Ηθελε απλά να έχει αντίβαρα στις σχέσεις με τους δυτικούς συμμάχους. Οι συμμαχίες της Ελλάδας είναι εδώ και πολλά χρόνια συγκεκριμένες και σταθερές. Κατά καιρούς, όμως, μπορεί ορισμένα πράγματα να λησμονούνται ή να θεωρούνται δεδομένα. Σε αυτό το πλαίσιο, η επαφή με τις χώρες-αντίβαρα βοηθάει πάντα να θυμόμαστε τα κοινά μας συμφέροντα που βρίσκονται στη βάση των συμμαχιών μας.

Οι τελευταίες εξελίξεις του 2018 για την περιοχή μας σημαδεύονται από την απόφαση Τραμπ να αποχωρήσουν οι αμερικανικές χερσαίες στρατιωτικές δυνάμεις από τις κουρδικές περιοχές της Συρίας. Αυτό φέρεται ότι προέκυψε από μία τηλεφωνική συνομιλία Τραμπ - Ερντογάν. Δεν ξέρουμε εάν στο μενού εκείνης της ημέρας, εκτός από τους Κούρδους, ήταν η Ελλάδα και η Κύπρος. Απομένει να φανεί. Τον Ιανουάριο του 2004, πάντως, σε μία αντίστοιχη συζήτηση Ερντογάν με τον τότε πρόεδρο Μπους, το αντάλλαγμα για τη δημιουργία αυτόνομης κουρδικής οντότητας στο Ιράκ ήταν η πλήρης προσαρμογή του Σχεδίου Ανάν στις ανάγκες και επιδιώξεις της Τουρκίας. Το πιο σημαντικό μάθημα από την απόφαση Τραμπ είναι ότι επιβεβαιώνεται η ρήση να μη βάζουμε ποτέ όλα μας τα αυγά σε ένα καλάθι.

Το χαρτοφυλάκιο έχει ο πρωθυπουργός, που παρακολουθεί πολλά άλλα θέματα πέραν αυτών της εξωτερικής πολιτικής.

Τον τελευταίο καιρό η κυβέρνηση στράφηκε αποκλειστικώς προς τον αμερικανικό παράγοντα, πιστεύοντας ότι θα λειτουργούσε καταλυτικά στις σχέσεις μας με την Τουρκία. Με προεξάρχοντα τον υπουργό Αμυνας, νομίζαμε ότι θα επιτυγχάναμε να δελεάσουμε τις ΗΠΑ, εάν γεμίζαμε την Ελλάδα εν μια νυκτί με βάσεις για στρατιωτικές διευκολύνσεις. Με παρόμοιο σκεπτικό ανοίξαμε τον δρόμο για την ένταξη της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ απλώς με την υπογραφή (και όχι με την κύρωση) της συμφωνίας των Πρεσπών. Οι συμμαχικές σχέσεις χτίζονται σε βάθος χρόνου και με αμοιβαία και συγκεκριμένα ανταλλάγματα. Οπως έλεγαν και παλαιότεροι: δεν δίνουμε την προίκα απλώς και μόνον με την υπόσχεση του γάμου...

Το ερώτημα είναι τι κάνουμε υπό τις νέες συνθήκες. Συγκρατούμε το γεγονός ότι η απόφαση Τραμπ υπήρξε αντικείμενο οξύτατης κριτικής ακόμη και από Ρεπουμπλικανούς γερουσιαστές και από τα αμερικανικά ΜΜΕ. Το μείζον, όμως, είναι ότι την τελική απόφαση λαμβάνει ο Αμερικανός πρόεδρος. Μπορεί να είναι αιφνιδιαστική, αλλοπρόσαλλη, αλλά αυτή είναι. Ας δούμε την τακτική των Ισραηλινών που θίγονται άμεσα από τυχόν αποχώρηση των Αμερικανών από τη Συρία. Δεν αναφέρθηκαν στον Τραμπ. Επιτέθηκαν στην αναξιοπιστία Ερντογάν. Οφείλουμε να κρατήσουμε ανοιχτές τις πόρτες με το σύστημα Τραμπ. Θεωρώντας ως δεδομένο ότι σκέφτεται ως επιχειρηματίας, πρέπει να εμμείνουμε στη δημιουργία οικονομικών συμφερόντων στην περιοχή μας, ιδίως στην Ανατολική Μεσόγειο αλλά και στην περιοχή νοτίως της Κρήτης. Οι δυστυχείς Κούρδοι βασίζονταν πρωτίστως σε ηθικές υποχρεώσεις που είχαν δημιουργηθεί από τον πόλεμο κατά του Ισλαμικού Κράτους.

Τα πράγματα σε διμερές επίπεδο με την Τουρκία θα είναι συγκρουσιακά αλλά θα παραμείνουν ελεγχόμενα. Ο Ερντογάν δεν είναι διατεθειμένος να φτάσει σε πόλεμο για το Αιγαίο. Δεν τον ενδιαφέρει. Το χρησιμοποιεί διότι ξέρει ότι μας ενοχλεί και αποσπά την προσοχή μας από την Ανατολική Μεσόγειο. Εκεί εξακολουθεί να βρίσκεται το μεγάλο διακύβευμα για την Τουρκία και εκεί πρέπει να εντοπίσουμε την προσοχή μας. Οι περιφερειακοί παίκτες γύρω από την Ανατολική Μεσόγειο, πλην Τουρκίας, είναι εξαιρετικά ενοχλημένοι από την αποχώρηση των ΗΠΑ. Χρειάζεται άμεση συνεργασία μαζί τους. Τα υπάρχοντα σχήματα τριμερούς συνεργασίας πρέπει να ενισχυθούν και να αυξηθεί ο αριθμός των κρατών που συμμετέχουν σε αυτά. Επίσης, ορισμένοι παράγοντες που είχαν διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο στον σχεδιασμό της εξωτερικής μας πολιτικής σε προηγούμενα χρόνια, όπως η Ε.Ε., έχουν ελάχιστον ενδιαφέρον για τα τεκταινόμενα στην Ανατολική Μεσόγειο. Αυτό το ενδιαφέρον πρέπει να το ενισχύσουμε.

Ενα τελευταίο σημείο σχετίζεται με την κατάσταση που επικρατεί στο ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών. Το χαρτοφυλάκιο έχει ο πρωθυπουργός που παρακολουθεί πολλά άλλα θέματα πέραν αυτών της εξωτερικής πολιτικής. Ο δε αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών είναι παράλληλα και γενικός εισηγητής του ΣΥΡΙΖΑ για τη συνταγματική αναθεώρηση. Υπενθυμίζεται ότι ο παραιτηθείς υπουργός Εξωτερικών, Νίκος Κοτζιάς, από τότε που ανέλαβε πρόεδρος ο Τραμπ, κατόρθωσε να δει στην Ουάσιγκτον και τους τρεις ομολόγους του υπουργούς Εξωτερικών καθώς και δύο εν ενεργεία συμβούλους εθνικής ασφαλείας. Μέσα σε περιόδους πρωτοφανούς ρευστότητας όπως είναι η σημερινή, είναι απαραίτητο να συνομιλείς απευθείας με το σύστημα παρά να περιμένεις να μάθεις από τρίτους τι συμβαίνει. Οπως λένε και οι Αγγλοσάξονες: εάν δεν κάθεσαι γύρω από το τραπέζι, είσαι το μενού στη μέση του τραπεζιού. Η χώρα χρειάζεται άμεσα υπουργό Εξωτερικών που θα είναι πλήρους και αποκλειστικής απασχολήσεως.

* Ο κ. Αγγελος Μ. Συρίγος είναι αναπληρωτής καθηγητής Διεθνούς Δικαίου και Εξωτερικής Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Σε εξέλιξη η έσχατη παρτίδα στη Συρία

Η κίνηση Τραμπ ανάγκασε Ρωσία, Ιράν, Τουρκία, Γαλλία, Ισραήλ και κυρίως τους Κούρδους εσπευσμένα να αλλάξουν σχέδια

Του **ΝΙΚΟΥ ΣΤΕΛΓΙΑ**

Στον απόηχο της απόφασης Τραμπ για σταδιακή απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων από τη Συρία, Δαμασκός, Μόσχα, Άγκυρα, Τεχεράν και Κούρδοι τρέχουν να προλάβουν τις εξελίξεις, με στραμμένη την προσοχή στο βόρειο τμήμα της χώρας. Η Τουρκία δίνει αγώνα δρόμου για να διαμελίσει την επικράτεια που ελέγχουν σήμερα οι Κούρδοι και το Κουρδικό Κίνημα στρέφει την προσοχή του στη διπλωματία. Όλες οι πλευρές επιχειρούν να επιβάλουν τον δικό τους οδικό χάρτη στο βόρειο τμήμα της Συρίας, την στιγμή που η Δαμασκός επιστρέφει στους κόλπους της διεθνούς κοινότητας, ύστερα από απουσία οκτώ ετών. Την στιγμή που γραφόταν το συγκεκριμένο δημοσίευμα, δυνάμεις του συριακού στρατού αναπτύσσονταν σε σημεία-κλειδιά της πόλης Μίμπιτς, η οποία εδώ και καιρό βρίσκεται στο στόχαστρο της Τουρκίας. Η εξέλιξη ήρθε ύστερα από εντατικές διαπραγματεύσεις των Κούρδων με την Δαμασκό. Μόσχα και Τεχεράν έσπευσαν να χαιρετίσουν την νέα συμφωνία, με την Τουρκία να επιλέγει στάση επιφυλακής.

Το 2019 κρίνει το μέλλον

Η Άγκυρα προσεγγίζει ως ζωτικής σημασίας απειλή την παρουσία Κούρδων ανταρτών και των συμμάχων τους στο βόρειο κομμάτι της Συρίας και επιμένει στην απομάκρυνση τους από τα σύνορα Τουρκίας-Συρίας. Με αυτή τη λογική η Τουρκία είχε πείσει τον Τραμπ να αποσύρει τους 2000 Αμερικανούς στρατιώτες από το βορειοανατολικό τμήμα της Συρίας ώστε να αναλάβει η ίδια το αμερικανικό επιχειρησιακό σκέλος της αντιμετώπισης των τζιχαντιστών σε Συρία και Ιράκ. Η Σαουδική Αραβία και οι σύμμαχοι της καλούνται να αναλάβουν το οικονομικό σκέλος, δηλαδή την χρηματοδότηση του πολέμου κατά του Ισλαμικού Κράτους αλλά και την ανασυγκρότηση της Συρίας. Η Τουρκία έχοντας ευθυγραμμιστεί με τη γραμμή της ηγεσίας Τραμπ για Ιράκ και Συρία, στρέφεται στη Μόσχα, την οποία επισκέπτονται οι υπουργοί Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας και ο Αρχηγός των Μυστικών Υπηρεσιών (MIT) για να συζητήσουν με τους Ρώσους αξιωματούχους την επέκταση της τουρκικής επιρροής στην Συρία. Την ίδια ώρα η Άγκυρα επιχειρεί να βρει νέους συμμάχους για να ελέγξει το στρατιωτικό πεδίο, στρεφόμενη στους Κούρδους του Ιράκ και σε αραβικά φύλα της Συρίας, ενώ η Δαμασκός προσεγγίζει σημαντικούς Άραβες φύλαρχους.

Η Τουρκία σπεύδει να διαμελίσει την επικράτεια που ελέγχουν σήμερα οι Κούρδοι, οι οποίοι υπενθυμίζουν στη Δύση ότι την υπερασπίστηκαν απέναντι στην απειλή του Ισλαμικού Κράτους.

Για τους Ρώσους αναλυτές οι τελευταίες κινήσεις Τουρκίας-ΗΠΑ είναι σημαντικές και έρχονται να αλλάξουν τις λεπτές ισορροπίες σε μια μεγάλη και πλούσια σε ενεργειακές πηγές περιοχή που απλώνεται από τα παράλια της Ανατολικής Μεσογείου μέχρι τα σύνορα Ιράκ-Ιράν. Ο Ρώσος καθηγητής Grigory Kosach, μιλώντας στην εφημερίδα «Kommersant», τονίζει ότι η νέα συμφωνία Άγκυρας-Ουάσιγκτον δεν αφορά αποκλειστικά τη Συρία. Η Τουρκία αναλαμβάνει το καθήκον της καταπολέμησης του Ισλαμικού Κράτους και στο Ιράκ και υπό την αιγίδα των ΗΠΑ, διεκδικεί εκ νέου ηγετικό ρόλο στην περιοχή. Σύμφωνα με άλλο Ρώσο αναλυτή, τον Andrei Kortunov, οι φιλοδοξίες Ερντογάν, στην τελική φάση του πολέμου της Συρίας, ξεπερνούν τα στενά όρια της ιστορικής αντιπαράθεσης Τουρκίας-Κούρδων. Η Άγκυρα επιχειρεί να επισκιάσει το ρόλο του Ισραήλ στην ευρύτερη περιοχή και να αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο για την προώθηση των σχεδίων της Δύσης σε πολλά πεδία, όπως λ.χ. στα ενεργειακά, στην καταπολέμηση του Ιράν και των τζιχαντιστών και στην αναδιοργάνωση της Μεσοποταμίας. Για τη Ρωσία η εξέλιξη αυτή δεν κουβαλά μεγάλους κινδύνους καθότι η Τουρκία εξακολουθεί να χρειάζεται τη Μόσχα σε πολλά ζητήματα ενώ οι βλέψεις της στην ευρύτερη περιοχή σκοντάφτουν και πάνω στη Γαλλία και τη Σαουδική Αραβία.

Οι Κούρδοι, τα τελευταία 24ωρα, απευθυνόμενοι σε ευρωπαϊκές χώρες και στον ΟΗΕ, ζητούν να ξεκαθαρίσουν τη στάση τους απέναντι στο Κουρδικό Κίνημα, το οποίο στο προηγούμενο διάστημα υπερασπίστηκε τη Δύση απέναντι στην απειλή του Ισλαμικού Κράτους.

Η θέση της Γαλλίας

Το Παρίσι κινείται προς παραμονή των στρατιωτικών του παραγόντων στη βόρεια Συρία, εφόσον αποτελεί πεποίθηση του ότι το Ισλαμικό Κράτος εξακολουθεί να αποτελεί απειλή για τα γαλλικά συμφέροντα. Γάλλοι διπλωμάτες δήλωσαν στο Reuters ότι η απόφαση Τραμπ να αποσύρει όλα τα στρατεύματά του από τη Συρία ήταν έκπληξη για το Παρίσι. Την ίδια ώρα ο Τσαβούσογλου, απαντώντας στην ουσία στην ανακοίνωση της Γαλλίας ότι θα διατηρήσει την παρουσία της στην περιοχή και μετά την κίνηση της Ουάσινγκτον, δήλωσε ότι η Γαλλία δεν κερδίζει τίποτα διατηρώντας τις δυνάμεις της για την προστασία μιας κουρδικής πολιτοφυλακής στη Συρία.

Η νέα γεωπολιτική παρτίδα

Οι τελευταίες πληροφορίες θέλουν τους Κούρδους να εντατικοποιούν τις επαφές στο πεδίο της διπλωματίας. Απευθυνόμενοι σε ευρωπαϊκές χώρες και στον ΟΗΕ, ζητούν να ξεκαθαρίσουν τη στάση τους απέναντι στο Κουρδικό Κίνημα, το οποίο το προηγούμενο διάστημα υπερασπίστηκε τη Δύση απέναντι στην απειλή του Ισλαμικού Κράτους. Παράλληλα, ζητούν στρατιωτική ασπίδα προστασίας και ζώνη απαγόρευσης πτήσεων στις περιοχές που ελέγχουν. Ο Τούρκος αναλυτής Φεχίμ Τάστεκιν θεωρεί ότι τα αιτήματα των Κούρδων δεν πρόκειται να γίνουν αποδεκτά κυρίως λόγω άρνησης της Μόσχας. Εξαιτίας αυτής της εξέλιξης, οι Κούρδοι δεν έχουν άλλη επιλογή παρά τη διαπραγμάτευση με τη Δαμασκό και τη Μόσχα. Έτσι κουρδικές αντιπροσωπείες επισκέπτονται τις δυο πρωτεύουσες και αναζητούν περιθώρια συνεννόησης, δίχως μέχρι στιγμής αυτή η προσπάθεια να έχει καταγράψει αξιοσημείωτη πρόοδο. Πληροφορίες θέλουν τους Κούρδους να συζητούν με τους Ρώσους και την κυβέρνηση Ασάντ, την παράδοση της παραμεθόριας ζώνης με την Τουρκία είτε στον συριακό είτε στο ρωσικό στρατό. Επίσης, δεν αποκλείουν την παράδοση στην Δαμασκό ενεργειακών πηγών. Οι έντονες διπλωματικές διεργασίες έχουν ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση της νέας τουρκικής εισβολής στη Συρία. Την καθυστέρηση έχει ανακοινώσει ο ίδιος ο Πρόεδρος Ερντογάν. Στα τέλη της προηγούμενης εβδομάδας, οι συνομιλίες των Κούρδων με τη Δαμασκό άνοιξαν τον δρόμο για την ανάπτυξη συριακών δυνάμεων στο Μίμπιτς, ύστερα από σχετικό κάλεσμα των Κούρδων και των συμμάχων τους. Η συγκεκριμένη εξέλιξη αποτέλεσε πλήγμα για τα σχέδια της Άγκυρας, η οποία το Σάββατο έστρεφε τα βλέμματα της στην Μόσχα, την οποία επισκεπτόταν τουρκική αντιπροσωπεία, η οποία θα συζητήσει την τροπή των εξελίξεων στο βόρειο τμήμα της Συρίας. Μετά από τις συσκέψεις στην Μόσχα δεν αποκλείεται νέα απευθείας συνάντηση των Προέδρων της Ρωσίας και της Τουρκίας.

Σύμφωνα με Τούρκους αναλυτές, μετά την είσοδο των συριακών δυνάμεων στο Μίμπιτς, οι επιλογές της Τουρκίας είναι περιορισμένες. Είτε θα «επενδύσει» στην διπλωματία, είτε θα επισπεύσει την νέα εισβολή στη γειτονική χώρα ελπίζοντας σε νίκες και κατακτήσεις που θα ενισχύσουν το ρόλο της στη διαπραγμάτευση για το τέλος του πολέμου στην Συρία και το νέο της πολίτευμα αλλά και κομμάτι στη μεγάλη πίτα της ανοικοδόμησης της χώρας.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το Ισραήλ, το οποίο οδεύει σε πρόωρες βουλευτικές εκλογές, εμφανίζεται αποφασισμένο για την ανάληψη κάθε είδους πρωτοβουλίας για την απομάκρυνση της «ιρανικής απειλής» από τα σύνορα του. Στα πλαίσια αυτής της επιμονής, το επόμενο διάστημα αναμένεται η συνέχιση των ισραηλινών επιδρομών σε Λίβανο και Συρία, και αυτό παρά τις ενστάσεις της Μόσχας.

Ο Τραμπ, ο Ερντογάν και τα μυστήρια

Η προσέγγιση των δύο ανδρών και η απόσυρση των ΗΠΑ από τη Συρία αφήνουν στην Τουρκία χώρο σε ναρκοθετημένο έδαφος

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Κυβερνήσεις και αναλυτές προσπαθούν ακόμη να χωνέψουν το βαρύ χριστουγεννιάτικο μενού που τους προσέφερε ο Ντόναλντ Τραμπ όταν αποφάσιζε να αποσύρει τις αμερικανικές δυνάμεις από τη Συρία. Γιατί το έπραξε τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, όταν το συριακό δράμα οδεύει προς το τέλος του; Οσο κι αν 2.000 στρατιώτες δεν ήταν σε θέση να ανατρέψουν τα δεδομένα στο πεδίο της μάχης, οι βάσεις των ΗΠΑ στη βορειοανατολική Συρία προσέφεραν στην Ουάσιγκτον μια θέση στο τραπέζι της τελικής διαπραγμάτευσης. Ποιος ήταν ο λόγος που ώθησε τον Τραμπ να αφήσει κενή αυτή τη θέση, ανοίγοντας τον δρόμο για μια «μίνι Γιάλτα» μεταξύ Ρωσίας, Ιράν και Τουρκίας;

Ορισμένοι εκ των αναλυτών είδαν την απόφαση Τραμπ ως παρορμητική κίνηση ενός προέδρου χωρίς την παραμικρή στρατηγική αντίληψη, με κύριο, αν όχι και μοναδικό στόχο τον αντιπερισπασμό στις κακές ειδήσεις (αναταραχή στη Γουόλ Στριτ, δικαστικές έρευνες) που υπονομεύουν τη δημοτικότητά του. Παρότι η απόσυρση των ΗΠΑ από τη Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν βρίσκει σύμφωνη την πλειονότητα των πολιτών, είναι δύσκολο να πιστέψει κανείς ότι ένας Αμερικανός πρόεδρος, ακόμη και ο Τραμπ, θα έπαιρνε μια τόσο βαριά απόφαση μόνο και μόνο για να βελτιώσει τις δημοσκοπικές επιδόσεις του. Αλλωστε, η κίνηση αυτή δυσχεραίνει τη θέση του στη βασική δικαστική έρευνα που τον εμπλέκει, εκείνη του ειδικού ανακριτή Ρόμπερτ Μιούλερ, μια και ρίχνει νερό στον μύλο όσων υποστηρίζουν ότι ο Πούτιν από κάπου τον «κρατάει».

Ανδρας της κουρδικής πολιτοφυλακής YPG δίπλα σε δυνάμεις των ΗΠΑ στη Συρία. Με απόφαση Τραμπ, οι 2.000 Αμερικανοί στρατιώτες θα αποχωρήσουν.

Η φιλοσοφία

Μπορεί ο Τραμπ να μην είναι διάνοια της γεωστρατηγικής, αλλά διαθέτει μια χονδροειδή φιλοσοφία για τη διεθνή θέση της χώρας του. Ακολουθώντας μια ισχυρή παράδοση στους κόλπους των Ρεπουμπλικανών, είναι άκρως επιφυλακτικός έναντι της εμπλοκής σε κρίσεις όπου δεν διακυβεύονται ζωτικά αμερικανικά συμφέροντα. Στην προεκλογική περίοδο είχε δεσμευθεί ότι θα αποσύρει τις δυνάμεις της χώρας του από τη Συρία, υποστηρίζοντας ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν συμφέρον να δρουν ως χωροφύλακας του πλανήτη και να εξαντλούνται από μακρόχρονες στρατιωτικές εμπλοκές που τους κοστίζουν πανάκριβα. Ο μεγαλοεπιχειρηματίας-πρόεδρος βλέπει ως πλέον συμφέρουσα την πρακτική του outsourcing, της ανάθεσης, δηλαδή, του συριακού προβλήματος σε υπεργολάβους των ΗΠΑ – εν προκειμένω της Τουρκίας.

Προτεραιότητα του Τούρκου προέδρου δεν είναι η καταδίωξη των τζιχαντιστών, αλλά η εκδίωξη της κουρδικής πολιτοφυλακής YPG και του πολιτικού της φορέα.

Ούτε η παραίτηση του υπουργού Αμυνας Τζιμ Μάτις, ούτε οι σφοδρές αντιδράσεις από τα «γεράκια» Ρεπουμπλικανών και Δημοκρατικών κατάφεραν να τον κάμψουν. Μάλιστα επιτάχυνε την έξοδο του Μάτις από το Πεντάγωνο και υπέγραψε τη διαταγή για την απόσυρση των αμερικανικών δυνάμεων, ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία με τον Ερντογάν, όπου ο Τούρκος πρόεδρος του υποσχέθηκε πως η χώρα του θα αναλάβει να σαρώσει τα υπολείμματα του Ισλαμικού Κράτους από τη Συρία. Ενδεχομένως ο Τραμπ ελπίζει ότι το ξαφνικό «φλερτ» με τον Ερντογάν θα απομακρύνει από τον ορίζοντα τον κίνδυνο στρατιωτικής σύγκρουσης ΗΠΑ - Τουρκίας στη Συρία λόγω των διαφορών τους για το Κουρδικό και, τελικά, θα αποσπάσει την Αγκυρα από την τακτική συνεργασία της με τη Μόσχα.

Γεγονός παραμένει ότι οι υποσχέσεις του Ερντογάν έχουν μικρή αξία. Δεδομένης της στήριξης που προσέφερε η Τουρκία σε διάφορες ομάδες τζιχαντιστών που πολεμούσαν τον Σύρο πρόεδρο Μπασάρ Ασαντ, χρειάζονται μεγάλες δόσεις ευπιστίας για να εικάσει κανείς ότι ο Ερντογάν φλέγεται για τη συντριβή του Ισλαμικού Κράτους. Ακόμη κι αν ήθελε κάτι τέτοιο, η Τουρκία θα έπρεπε να εισβάλει σε πολύ μεγάλο βάθος μέσα στη συριακή επικράτεια για να φτάσει στους τελευταίους θυλάκους του Ισλαμικού Κράτους, προς το Ντέιρ αλ Ζορ και τα σύνορα με το Ιράκ. Προτεραιότητα του Ερντογάν δεν είναι η καταδίωξη των τζιχαντιστών, αλλά η εκδίωξη της κουρδικής πολιτοφυλακής YPG και του πολιτικού της φορέα, του κόμματος PYD, τελικά δε η διάλυση της αυτοδιοικούμενης περιοχής της Ροτζάβα, δηλαδή του συριακού Κουρδιστάν.

Είναι αλήθεια ότι ο Ερντογάν ανακοίνωσε, μετά το κρίσιμο τηλεφώνημα με τον Τραμπ, ότι θα καθυστερήσει την προγραμματισμένη εισβολή στη βόρεια Συρία. Με αυτό τον τρόπο βοήθησε τον Αμερικανό ομόλογό του να κατευνάσει όσους του καταλογίζουν ότι αφήνει απροστάτευτους τους Κούρδους στα νύχια της Αγκυρας. Ισως όμως να μην είναι μόνο αυτό. Τουρκικά και αραβικά μίντια εκτιμούν ότι ο Ερντογάν δίνει χρόνο στον Πούτιν να μεσολαβήσει μεταξύ Ασαντ και PYD για κάποιου είδους διευθέτηση που θα επαναφέρει τις συμπαγείς κουρδικές περιοχές στα ανατολικά του Ευφράτη υπό τον έλεγχο της Δαμασκού, ακυρώνοντας την προοπτική δημιουργίας κουρδικής ημικρατικής οντότητας.

Μεγάλης κλίμακας επιχείρηση για την εκδίωξη των Κούρδων από την περιοχή θα απειλούσε να εγκλωβίσει την Αγκυρα σε ένα είδος συριακού Αφγανιστάν.

Παρά την αναμφισβήτητη ενίσχυση της Τουρκίας μετά την απόφαση Τραμπ, το πεδίο παραμένει ναρκοθετημένο για την Αγκυρα. Μια μεγάλης κλίμακας επιχείρηση για την ολοκληρωτική εκδίωξη των Κούρδων από το ένα τρίτο του συριακού εδάφους που ελέγχουν σήμερα θα απειλούσε να εγκλωβίσει για πολύ την Τουρκία σε ένα είδος συριακού Αφγανιστάν. Το πιθανότερο είναι ότι ο Ερντογάν δεν θα προχωρήσει πιο μακριά από τη δημιουργία μιας στενής ζώνης ασφαλείας παράλληλα με τα τουρκικά σύνορα. Ακόμη κι αυτό όμως προϋποθέτει τη συνεννόηση με τον Ασαντ, τον οποίο μέχρι χθες η Τουρκία επιζητούσε με κάθε τρόπο να ανατρέψει. Ηδη ο Τσαβούσογλου δήλωσε ότι η χώρα του θα μπορούσε να αναγνωρίσει την παραμονή του Ασαντ στην εξουσία, αρκεί «να εκλεγεί δημοκρατικά» από τον συριακό λαό.

Οι εκκλήσεις και οι απειλές προς τον Μακρόν

Σκληρά διλήμματα αντιμετωπίζει και ο Εμανουέλ Μακρόν. Οι δύο συμπρόεδροι του PYD επισκέφθηκαν πρόσφατα το Ελιζέ και κάλεσαν τον Γάλλο πρόεδρο να καλύψει το κενό προστασίας των Κούρδων που άφησε ο Τραμπ, ενισχύοντας τη γαλλική στρατιωτική δύναμη (περίπου 200 άνδρες των ειδικών δυνάμεων αυτήν τη στιγμή) που βρίσκεται στις περιοχές τους. Υπάρχουν πολλοί λόγοι που δελεάζουν τη γαλλική κυβέρνηση να διαδραματίσει πιο ενεργό ρόλο (η παρουσία Γάλλων τζιχαντιστών στις γραμμές του Ισλαμικού Κράτους και οι αλλεπάλληλες τρομοκρατικές ενέργειες στη Γαλλία είναι ένας από αυτούς), αλλά οι κίνδυνοι δεν είναι μικρότεροι. Ηδη ο Τσαβούσογλου προειδοποίησε ότι ενδεχόμενη υπεράσπιση των Κούρδων από το Παρίσι «δεν θα ωφελήσει κανέναν» και ότι δεν θα φέρει ευθύνη εάν τα τουρκικά στρατεύματα και οι σύμμαχοί τους στη Συρία βρουν Γάλλους στρατιώτες στον δρόμο τους.

Ο ρωσικός παράγοντας

Επιπλέον, η Τουρκία θα χρειαστεί την ανοχή, τουλάχιστον, της Ρωσίας, του πραγματικού αποφασιστικού παράγοντα στο Συριακό. Αυτή τη στιγμή ο Βλαντιμίρ Πούτιν εμφανίζεται ως ο μόνος ισχυρός παίκτης που μπορεί να μεσολαβεί ανάμεσα σε όλα τα αντιμαχόμενα στρατόπεδα –τον Ασαντ και την αντιπολίτευση, τον Ερντογάν και τους Κούρδους, τον Ισραηλινό πρωθυπουργό Μπένζαμιν Νετανιάχου και τον Ιρανό πρόεδρο Χασάν Ροχανί. Το παζάρι του Ερντογάν με τον Πούτιν θα είναι πολύ σκληρό, καθώς ο Ρώσος πρόεδρος δικαιολογημένα είναι πιο καχύποπτος μετά το εν εξελίξει φλερτ του Τούρκου ομολόγου του με τον Τραμπ. Μια πρόγευση πήραμε την περασμένη εβδομάδα, όταν ο Ερντογάν ανακοίνωσε ότι θα συνομιλήσει με τον Πούτιν στη Μόσχα, αλλά ο εκπρόσωπος Τύπου του Κρεμλίνου δήλωσε ότι ο Ρώσος πρόεδρος δεν έχει τέτοια συνάντηση στο πρόγραμμά του. Ακολούθησε, την Παρασκευή, η είσοδος του συριακού στρατού στη συριακή πόλη Μανμπίτζ, δυτικά του Ευφράτη, σε συνεννόηση με τους Κούρδους που την ελέγχουν από το 2016 και ύστερα από ρωσική μεσολάβηση. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, η Τουρκία εμφανιζόταν αποφασισμένη να καταλάβει το Μανμπίτζ (μια πόλη όπου πλειοψηφεί το αραβικό και όχι το κουρδικό στοιχείο) σε συνεργασία με Σύρους αντικαθεστωτικούς που υποστηρίζονται από αυτήν. Σημειωτέον ότι οι Αμερικανοί διαθέτουν βάση στο Μανμπίτζ, όπου συνεργάζονται με τους Κούρδους, γεγονός που απειλούσε να τους φέρει σε στρατιωτική σύγκρουση με την Τουρκία. Ωστόσο, προτού ακόμη αποχωρήσουν οι Αμερικανοί, το κενό έχει ήδη καλυφθεί όχι από τον Ερντογάν, αλλά από τον Ασαντ και τον Πούτιν.

ΑΠΟΨΗ

Ροτζάβα, ένα πείραμα αναγέννησης υπό θανάσιμη απειλή

Του **ΙΕΜΠΡΑΧΕΜ ΜΟΥΣΛΕΜ***

Ο πόλεμος στη Συρία είναι ένας από τους πιο βάρβαρους πολέμους στον σύγχρονο κόσμο και η συριακή κρίση είναι η πιο περίπλοκη, αυτή τη στιγμή, στον πλανήτη. Εμπλέκονται πολλά κράτη και δυνάμεις, που έχουν και συμφέροντα και ζημιές από αυτή την κατάσταση. Γι' αυτό είναι πολλές φορές δύσκολο να διαβάσει κανείς σωστά το τοπίο. Επειτα από εφτά χρόνια πολέμου, η κατάσταση στη Συρία όδευε προς μια σχετική σταθεροποίηση, έχοντας βέβαια ήδη συσσωρεύσει πολλά θύματα και καταστροφές.

Εχουμε τρεις δυνάμεις στη Συρία. Η πρώτη είναι το καθεστώς Ασαντ, που στηρίζεται από Ρωσία και Ιράν. Το καθεστώς Ασαντ είναι η βασική αιτία του συριακού πολέμου. Επειτα από όλες αυτές τις καταστροφές δεν έχει αλλάξει το παραμικρό.

Η δεύτερη δύναμη είναι η Τουρκία. Από τον Μάρτη του τρέχοντος έτους, έχει εισβάλει και ασκεί στρατιωτική κατοχή στην περιοχή του Αφρίν (και άλλες περιοχές, όπως η Τζαραμπλούς και το Αλ Μπαμπ). Το τουρκικό κράτος επί χρόνια συνεργάζεται με διάφορες ομάδες τρομοκρατών, μεταξύ των οποίων το Ισλαμικό Κράτος (ISIS) και η Αλ Κάιντα. Οι ομάδες αυτές βρίσκονται τώρα στα βορειοανατολικά της Συρίας. Οι τρομοκράτες έχουν γυρίσει την περιοχή χίλια χρόνια πίσω, σπέρνοντας το θάνατο και την καταστροφή. Δολοφονούν, βιάζουν, απάγουν και εκβιάζουν τους πολίτες. Καταστρέφουν σπίτια και περιουσίες και προκαλούν οικολογική καταστροφή στην περιοχή (κόβουν ανεξέλεγκτα τις ελιές στο Αφρίν και τις πουλάνε για ξυλεία). Βασικός στόχος της Τουρκίας είναι η δημογραφική αλλοίωση της περιοχής και ο σταδιακός εκτουρκισμός της, τελικά δε η ενσωμάτωσή της στο τουρκικό κράτος. Ο Ερντογάν συμπεριφέρεται σαν σουλτάνος. Σκοπός του είναι η παραβίαση της Συνθήκης της Λωζάννης, η αλλαγή των συνόρων και η αναβίωση της Μουσουλμανικής Αδελφότητας. Με αυτό το σχέδιο κατά νου, το τουρκικό καθεστώς δεν διστάζει να σκορπίσει τον θάνατο μπροστά στα μάτια ολόκληρου του κόσμου και υπό την εκκωφαντική σιωπή των επίσημων κυβερνήσεων.

Γιατί άραγε ο «δημοκρατικός κόσμος της Δύσης» και η Ρωσία υποστηρίζουν έναν Ερντογάν για τον οποίο όλοι γνωρίζουν ότι στηρίζει την τρομοκρατία στην περιοχή;

Η τρίτη δύναμη είναι οι Κούρδοι και οι σύμμαχοί τους – οι τελευταίοι αποτελούν ένα εθνοτικό μωσαϊκό από Αραβες, Ασσύριους, Αρμένιους και άλλους. Οι δυνάμεις τους κατάφεραν να καταπολεμήσουν την τρομοκρατία και να τη νικήσουν ηρωικά – ποιος μπορεί να ξεχάσει την επική αντίσταση του Κομπάνι; Οι μαχητές των YPG/YPJ αντιστάθηκαν με ηρωισμό και αυταπάρνηση στην τρομοκρατία και κατόρθωσαν να νικήσουν, σώζοντας από τους τρομοκράτες όχι μόνο τους εαυτούς τους και τον λαό τους, αλλά και τον κόσμο ολόκληρο, ειδικά την Ευρώπη.

Αρκετοί Δυτικοί στρατιωτικοί και πολιτικοί έχουν κατά καιρούς επισκεφθεί τη Ροτζάβα (συριακό Κουρδιστάν) και βεβαιώνουν ότι στις Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις (SDF) πολεμούν, ενάντια στο ISIS, δίπλα δίπλα Κούρδοι, Αραβες, χριστιανοί, μουσουλμάνοι και ότι η εν λόγω περιοχή απολάμβανε μια σχετική ειρήνη και ασφάλεια χάρη σε αυτούς τους μαχητές. Στη Ροτζάβα λειτουργούν σχολεία και νοσοκομεία, ο καθένας μπορεί να ασκήσει τα θρησκευτικά του καθήκοντα χωρίς φόβο και ενόχληση, σε όποια θρησκεία και αν ανήκει, οι γυναίκες απολαμβάνουν μεγαλύτερη ελευθερία και ισότητα από ό,τι οπουδήποτε αλλού στην ευρύτερη περιοχή. Είναι η μοναδική περιοχή στη Μέση Ανατολή όπου ο καθένας μπορεί –και ενθαρρύνεται– να εκφράσει τη γνώμη του χωρίς φόβο.

Μεγάλο βάρος δίνεται επίσης και στην εκπαίδευση των παιδιών. Το σύστημα αυτοδιοίκησης της Ροτζάβα συμμερίζεται την άποψη της UNICEF ότι η εκπαίδευση ενός παιδιού έχει την ίδια αξία με τη διατροφή του. Και αυτό γίνεται πράξη. Ολα τα παιδιά στη Ροτζάβα πάνε στο σχολείο, βρίσκονται στα θρανία με τα βιβλία τους. Αυτό είναι πολύ σημαντικό, ειδικά όταν λάβουμε υπ' όψιν ότι, την ίδια στιγμή, ένα εκατομμύριο παιδιά στην υπόλοιπη Συρία δεν έχουν, λόγω του πολέμου, πρόσβαση σε κανενός είδους εκπαίδευση. Βασικής σημασίας, επιπλέον, είναι και η εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα: κάθε παιδί της περιοχής έχει το δικαίωμα να σπουδάζει και να εκπαιδεύεται στη δικιά του γλώσσα.

Ο Αμερικανός γερουσιαστής Thomas Garrett, ο οποίος έχει επισκεφθεί την περιοχή πολλές φορές, λέει ότι αυτό το πείραμα αναγέννησης δεν είναι μόνο κουρδικό, αλλά ανήκει σε όλη την ανθρωπότητα – το παρομοιάζει, δε, με τη γέννηση του αμερικανικού έθνους.

Η ανακοίνωση του προέδρου των ΗΠΑ ότι σκοπεύει να αποσύρει τα αμερικανικά στρατεύματα από τη Συρία, που ήρθε λίγο μετά τις απειλές του τουρκικού κράτους για επίθεση στις περιοχές ανατολικά του Ευφράτη (κάτι που θα οδηγήσει σε σφαγές και καταστροφές, ακριβώς όπως έγινε και στα άλλα καντόνια όπου εισέβαλαν οι Τούρκοι), έχει προκαλέσει μεγάλη ανησυχία και τρόμο στους πολίτες της περιοχής και στο ένα εκατομμύριο αμάχους πρόσφυγες που διαμένουν εκεί – πρόσφυγες όχι μόνο Σύρους, αλλά και από άλλες γειτονικές χώρες, όπως το Ιράκ. Η απόσυρση της Αμερικής σημαίνει ότι η περιοχή θα παραδοθεί στη λεηλασία και την τρομοκρατία. Μια μεγάλη ανθρωπιστική καταστροφή είναι προ των πυλών και ένα νέο, μεγάλο κύμα προσφυγιάς. Και μαζί με αυτό, ένα νέο κύμα τρομοκρατίας εναντίον της Ευρώπης – αυτή τη στιγμή, βρίσκονται στις φυλακές της Ροτζάβα μερικές χιλιάδες τζιχαντιστών και κανείς δεν μπορεί να εγγυηθεί ότι δεν θα απελευθερωθούν έπειτα από μία νέα εισβολή του τουρκικού στρατού.

Αναρωτιέται ο κάθε απλός Κούρδος από το Κομπάνι, ένα Κομπάνι που ξαναχτίστηκε με κόπο και θυσίες, ένα Κομπάνι που πλέον έχει ξανανθίσει: γιατί άραγε ο «δημοκρατικός κόσμος της Δύσης» και η Ρωσία συνεχίζουν να υποστηρίζουν έναν Ερντογάν, για τον οποίο όλοι γνωρίζουν ότι στηρίζει την τρομοκρατία στην περιοχή;

* Ο δρ Ιεμπραχέμ Μουσλέμ είναι διπλωματικός εκπρόσωπος του Κόμματος Δημοκρατικής Ενότητας (PYD) στα Βαλκάνια.

Η πολιτική ισότητα βαρόμετρο στους όρους

Σημείο-κλειδί η ερμηνεία πίσω από την επιμονή Τ/Κ και Τουρκίας - Τι αναφέρεται στα ψηφίσματα των ΗΕ και εκθέσεις από το 1991

Του **ΜΙΧΑΛΗ ΤΣΙΚΑΛΑ**

Ενώ το Κυπριακό βρίσκεται σε στάση αναμονής ενόψει και της νέας καθόδου της Τζέιν Χολ Λουτ, το θέμα που θα απασχολήσει έντονα την επικαιρότητα το επόμενο διάστημα, είναι αυτό της πολιτικής ισότητας των Τ/Κ σε περίπτωση λύσης. Επ' αυτού ήδη αντάλλαξαν βολές μέσω δημοσίων τοποθετήσεων ο Πρόεδρος Αναστασιάδης με τον Μουσταφά Ακιντζί, μέσα στην εβδομάδα. Για το εν λόγω ζήτημα, προκύπτουν και από συναφή πληροφόρηση της «Κ» συγκεκριμένα δεδομένα. Εν πρώτοις, η πολιτική ισότητα είναι ανάμεσα σε εκείνα που συζητά η κ. Λουτ εργαζόμενη πάνω στο πλαίσιο Γκουτέρες ανάμεσα στις πλευρές. Οι πληροφορίες από τα κατεχόμενα ενισχύουν την πεποίθηση ότι η πολιτική ισότητα είναι βαρόμετρο για τους Τ/Κ ως προς τη συνέχεια της διαδικασίας του Κυπριακού, συνεπικουρούμενοι από την επιμονή της Τουρκίας. Οπότε αν το έχει θέσει ή όχι η κ. Λουτ στον Πρόεδρο Αναστασιάδη, είναι,

Τα ζωτικά συμφέροντα των Τ/Κ κι αν αυτά συμβαδίζουν με τον ορισμό που δίνεται από το 1991 για την πολιτική ισότητα, είναι το ερώτημα που θα πρέπει ν' απαντηθεί.

ως ερώτημα, περιττό. Η μεγάλη εικόνα όμως έχει να κάνει και με την Τουρκία, η οποία κυρίως διά του ΥΠΕΞ ΜεβλούτΤσαβούσογλου, δεν έχει αφήσει κανένα εχέγγυο για αλλαγή στάσης πάνω στο θέμα της ασφάλειας και των εγγυήσεων. Έτσι, από την πλευρά του, ο Πρόεδρος Αναστασιάδης δεν θέλει να διασταυρωθούν ασφάλεια και εγγυήσεις με την πολιτική ισότητα τώρα και επ' αυτού έχει κάνει συγκεκριμένες κινήσεις. Όπως η ανάθεση σε νομικό οίκο για το πώς μπορεί να καταστεί εφικτή η αποκέντρωση εξουσιών. Οι πληροφορίες όμως λένε πως παρόλο που τόσο ο Ακιντζί όσο και άλλοι πολιτικοί παράγοντες στα κατεχόμενα δεν φαίνονται πλήρως αρνητικοί στην αποκέντρωση (κάτι που φέρεται να το έχει διαπιστώσει και ο Πρόεδρος του ΔΗΣΥ Αβέρωφ Νεοφύτου κατά τις δικές του επαφές), αυτό δεν σημαίνει πως οι Τ/Κ κάνουν πίσω στην πολιτική ισότητα. «Ακόμη και πέντε εξουσίες να μείνουν στην κεντρική ομοσπονδιακή κυβέρνηση, οι Τ/Κ θα θέλουν τη θετική ψήφο», είπε στην εφημερίδα πηγή με γνώση των διαπραγματεύσεων.

Τι θα γίνει στη συνέχεια

Το πρώτο ερώτημα που προκύπτει είναι το αν και κατά πόσο είναι έτοιμος ο Πρόεδρος Αναστασιάδης να δεχθεί την πολιτική ισότητα. Σε επικοινωνιακό επίπεδο, η απάντηση είναι «όχι». Ο ίδιος θεωρεί πως η θετική ψήφος θα είναι αιτία δυσλειτουργίας του ομόσπονδου κράτους. Το επανέλαβε άλλωστε και μέσα στην εβδομάδα. Στη ρητορική του εμπεριέχεται το ζήτημα όμως του μηχανισμού επίλυσης διαφορών, που αναμένεται να προβληθεί το επόμενο διάστημα σαν δικλείδα ασφαλείας. Εδώ όμως ανακύπτει ένα δεύτερο ερώτημα: το αν μέσα στα πλαίσια της διαπραγμάτευσης και σε περίπτωση που αλλάξει στάση η Τουρκία σε ασφάλεια και εγγυήσεις,ο Πρόεδρος Αναστασιάδης πει «ναι» στην πολιτική ισότητα αλλά και στην εκ περιτροπής Προεδρία, που για το πλαίσιο Γκουτέρες αυτά συνυπάρχουν. Το ερώτημα μένει εν ευθέτω χρόνω να απαντηθεί, όσον αφορά τη στάση Αναστασιάδη. Σε αυτό όμως το σημείο τη δική τους βαρύτητα έχουν και τα όσα είναι καταγεγραμμένα στα σχετικά ψηφίσματα και εκθέσεις των ΓΓ των ΗΕ μέχρι σήμερα, για την πολιτική ισότητα. «Αν αυτό σημαίνει μια ψήφος θετική κι αν αυτό εννοούνταν μέχρι σήμερα, δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί από την ε/κ πλευρά. Πρέπει να περάσουμε και να εξετάσουμε την ανησυχία που αφορά τη δυσλειτουργία του κράτους και πώς μπορεί να επιλυθεί» είπε στην εφημερίδα διπλωματική πηγή. Εκ των πληροφοριών της εφημερίδας, προκύπτει πως ο ορισμός της πολιτικής ισότητας από τα ΗΕ (όπως δίνεται παρακάτω) δόθηκε ως απάντηση στους Τ/Κ οι οποίοι αντιλαμβάνονταν την πολιτική ισότητα ως αριθμητική ισότητα, ως ίση αριθμητική συμμετοχή σε όλα τα όργανα για λήψη όλων των αποφάσεων με ομοφωνία. «Αυτό βέβαια δεν είναι ομοσπονδιακό κράτος, στην καλύτερη περίπτωση είναι συνομοσπονδία», είπε πηγή στην εφημερίδα, ουσιαστικά επιβεβαιώνοντας και τα όσα υποστήριζε ο τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας Δημήτρης Χριστόφιας, όπως επίσης θα διαφανεί παρακάτω. Σύμφωνα με τις ίδιες πηγές, τα Ηνωμένα Έθνη έδωσαν ένα ορισμό αρχίζοντας από το τι δεν σημαίνει πολιτική ισότητα. Ότι δηλαδή δεν σημαίνει ίση συμμετοχή σε όλα και δεν σημαίνει λήψη όλων των αποφάσεων με ομοφωνία. «Ορισμένοι στην πλευρά μας παίρνουν μόνο το ένα σκέλος και λένε πως δεν σημαίνει ίση αριθμητική συμμετοχή άρα εκεί που θα υπάρχει ίση αριθμητική συμμετοχή παραβιάζεται ο ορισμός. Δεν είναι έτσι που λέει ο ορισμός. Ο ορισμός των ΗΕ λέει ότι δεν θα λαμβάνονται όλες οι αποφάσεις με ομοφωνία, άρα κάποιες αποφάσεις θα απαιτούν ψήφο και απ' την άλλη πλευρά. Στα βασικά όργανα είναι συμφωνημένα για το πώς θα γίνει αυτό. Αυτό που κάνει ο Πρόεδρος τώρα είναι υπαναχώρηση. Το μόνο που εκκρεμεί είναι τα όργανα χαμηλής πολιτικής. Δεν πρόκειται καν να αρχίσουν συνομιλίες αν προσπαθήσουμε να τους αφαιρέσουμε τη ψήφο από το Υπουργικό Συμβούλιο», τόνισε πηγή στην «Κ».

Το δικό του ενδιαφέρον θα έχει και το πώς το έχει αντιληφθεί η κ. Λουτ το ζήτημα, αλλά και κυρίως αποτυπώσει, στους όρους αναφοράς.

Το ιστορικό του ορισμού

Ο όρος της πολιτικής ισότητας κάνει την εμφάνισή του το 1991. Το ψήφισμα 716/1991 υιοθετεί τον ορισμό, όπως αυτός περιγράφεται για πρώτη φορά στην έκθεση του Γ.Γ. του ΟΗΕ Πέρεζ ντε Γκουεγιάρ, ημερ. 8.3.1990 (S/21183): «Παρ' όλο που η πολιτική ισότητα δεν σημαίνει ίση αριθμητική συμμετοχή (των δύο κοινοτήτων) σε όλους τους κλάδους της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και της διοίκησης, πρέπει να αντανακλάται μεταξύ άλλων με διάφορους τρόπους: στον όρο (requirement) το ομοσπονδιακό σύνταγμα του κυπριακού κράτους να εγκρίνεται ή να τροποποιείται με τη συγκατάθεση και των δύο κοινοτήτων, στην αποτελεσματική συμμετοχή και των δύο κοινοτήτων σε όλα τα όργανα και τις αποφάσεις της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, σε διασφαλίσεις που να εγγυώνται ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση δεν θα έχει εξουσία να υιοθετήσει οποιαδήποτε μέτρα εναντίον των συμφερόντων της μιας εκ των δύο κοινοτήτων, και στην ισότητα και τις ταυτόσημες εξουσίες των δύο ομόσπονδων κρατών». Το ανακοινωθέν Τάσσου Παπαδόπουλου-Μεχμέτ Αλί Ταλάτ (8η Ιουλίου 2006), για επανάληψη των συνομιλιών μετά την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν αναφερόταν σε μια «δέσμευση (των δύο ηγετών) για την επανένωση της Κύπρου με βάση μια διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία και πολιτική ισότητα όπως αυτές οι έννοιες καθορίζονται στα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας». Στις 23 Μαΐου 2008 στην παρουσία του Ειδικού Αντιπροσώπου του ΟΗΕ στην Κύπρο κ. Ζεριχούν, συναντήθηκαν Χριστόφιας-Ταλάτ και κατά τη συνάντηση επαναβεβαιώθηκε η δέσμευση για τη δημιουργία δικοινοτικής, διζωνικής ομοσπονδίας με μια κυριαρχία, μια διεθνή προσωπικότητα, μια υπηκοότητα και με πολιτική ισότητα, όπως αυτή περιγράφεται στα ψηφίσματα του Σ.Α. του ΟΗΕ. «Θέλω να υπογραμμίσω ότι ασφαλώς οι Τουρκοκύπριοι δεν μπορούν να νιώθουν ή να υποστηρίζουν ότι η πολιτική ισότητα στο τέλος της ημέρας, είναι και αριθμητική ισότητα. Είναι προδιαγεγραμμένη η πολιτική ισότητα μέσα στα ομοσπονδιακά συστήματα και αυτή πρέπει να ακολουθήσουμε. Δεν μπορεί να ζητάς ένα Υπουργικό Συμβούλιο το οποίο να έχει ίση εκπροσώπηση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στο όνομα της ισότητας των δύο κοινοτήτων. Εδώ δεν μπορεί παρά να ληφθεί υπόψη -και να μην κακοφαίνεται ούτε στον κ. Ταλάτ, ούτε σε κανένα Τουρκοκύπριο- η αριθμητική αναλογία σε αυτή τη χώρα: 80% είναι Ελληνοκύπριοι, 20% είναι Τουρκοκύπριοι. Και να μην παρεξηγούν όταν το αναφέρει κανένας τούτο, και να λένε ότι το λέει αυτό ο Χριστόφιας, ο Γιάννης, ο Κώστας, ο Πέτρος γιατί θέλουν και πάλι να μας υποβιβάσουν σε καθεστώς μειονότητας. Δεν είναι καθόλου έτσι τα πράγματα», έλεγε αργότερα την ίδια χρονιά ο τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Τι λέει ο ΓΓ των ΗΕ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, έχουν καταγραφεί σωρεία ανησυχιών πάνω στο θέμα της πολιτικής ισότητας ως προς τη λειτουργικότητα του ομόσπονδου κράτους. Κλειδί στη συζήτηση θα είναι ο μηχανισμός επίλυσης διαφορών «ο οποίος μπορεί να γίνει δεκτός και από τους Τ/Κ. Είναι πιο λογικό να μπει ο μηχανισμός ως επιχείρημα στη συζήτηση» είναι η εκτίμηση αρμόδιας πηγής στην εφημερίδα. Στο θέμα έχει κάνει αναφορά και ο ΓΓ των ΗΕ μέσα από το πλαίσιο. Σημειώνεται η διαφωνία ανάμεσα στις πλευρές επ' αυτού: για το αν γίνεται λόγος για το άτυπο έγγραφο της 30ης Ιουνίου 2017 ή εκείνο που προέκυψε μετά από διευκρινίσεις που δόθηκαν από τον τότε απεσταλμένο των ΗΕ Έσπεν Έιντε μετά που επικοινώνησε με τον κ. Γκουτέρες, στις 4 Ιουλίου 2017. Στο άτυπο έγγραφο της 30ης Ιουνίου, αναφέρεται στο θέμα της πολιτικής ισότητας ως εξής: «Εκ περιτροπής προεδρία με αναλογία 2:1. Λήψη αποφάσεων (αποτελεσματική συμμετοχή) Απλή πλειοψηφία με μια μόνο θετική ψήφο με έναν μηχανισμό επίλυσης διαφορών/ σε περιπτώσεις όπου τα θέματα άπτονται ζωτικών συμφερόντων των δύο πλευρών». Μετά που δόθηκαν οι διευκρινίσεις προς την ε/κ πλευρά, εφόσον υπήρξαν έντονες αντιδράσεις για το σύνολο του πλαισίου, για την πολιτική ισότητα αναφέρεται ότι: «το θέμα αυτό πρέπει να συζητηθεί περαιτέρω σε ό,τι αφορά τη μια αναγκαία τ/κ ψήφο (πότε και σε ποια σώματα, σε συνδυασμό με τον μηχανισμό επίλυσης διαφορών). Την ίδια στιγμή πρέπει να συζητηθούν κάποια εναπομείναντα θέματα σε ό,τι αφορά τον διαμοιρασμό εξουσίας, συμπεριλαμβανομένης και της απαίτησης της τ/κ πλευράς για εκ περιτροπής προεδρία».

Το ζωτικό του θέματος

Βάσει των προαναφερομένων πρέπει να πούμε ότι για το μηχανισμό επίλυσης διαφορών έχει τοποθετηθεί και ο Πρόεδρος Αναστασιάδης. «Η φιλοσοφία της αποκέντρωσης εξουσιών αποσκοπεί στη μεγαλύτερη διοικητική αυτονομία των δύο πολιτειών, με εξισορροπητικό αντιστάθμισμα τη θετική ψήφο των Τουρκοκυπρίων να ασκείται μόνο εκεί και όπου η όποια απόφαση εκτελεστικού οργάνου μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τα ζωτικά συμφέροντα της τουρκοκυπριακής κοινότητας και νοουμένου, βεβαίως, ότι θα θεσμοθετηθεί και αποτελεσματικός μηχανισμός επίλυσης τυχόν αναφυομένων διαφορών», είπε στο τελευταίο του διάγγελμα. Ωστόσο, το τι σημαίνει ζωτικά συμφέροντα κι αν αυτή η διατύπωση είναι συμβατή με τον ορισμό που δίνεται από το 1991 για την πολιτική ισότητα, είναι το ερώτημα που θα πρέπει ν' απαντηθεί. Επίσης το δικό του ενδιαφέρον θα έχει και το πώς τοέχει αντιληφθεί η κ. Λουτ το ζήτημα, αλλά και κυρίως αποτυπώσει, στους όρους αναφοράς.

Με γραπτό κείμενο η Λουτ

Πηγές με τις οποίες επικοινώνησε η «Κ» για την επόμενη κάθοδο της κ. Λουτ στην Κύπρο, εκτιμούν καταρχήν πως αυτή θα λάβει χώρα αμέσως μετά τα Φώτα και ότι η διπλωμάτης θα προχωρήσει πάνω στους όρους αναφοράς, με πιο ταχύ ρυθμό. Δεν αποκλείεται βάσει των ίδιων πληροφοριών και εφόσον υπάρχει η εκτίμηση πως έχει κατασταλάξει στο τι θα περιλαμβάνουν οι όροι αναφοράς πάνω στους οποίους θα πρέπει να συμφωνήσουν οι πλευρές, να κατέλθει με κείμενο πάνω στο ζήτημα ώστε να περάσει τη διαδικασία στο επόμενο στάδιο, πέραν εκείνου της καταγραφής από την ίδια των θέσεων των Αναστασιάδη-Ακιντζί.

ΑΡΘΡΟ / *Του* **ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΕΡΔΙΚΗ**

Γίνε Τούρκος Κεμάλ!

Ο Κεμάλ είναι Τουρκοκύπριος. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στα Μανδριά, ένα χωριό της Πάφου. Εκεί είναι και το σπίτι του κι ας κατοικούν σήμερα σ' αυτό πρόσφυγες από την Κερύνεια, κι ο ίδιος σε ένα δίπατο στη Μόρφου. Όταν η Κυπριακή Δημοκρατία εισήλθε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ο Κεμάλ ήταν από τους πρώτους που απευθύνθηκε για έκδοση ταυτότητας και Κυπριακού / Ευρωπαϊκού διαβατηρίου. Ως Κύπριος που πιστεύει στην επανένωση, έδωσε για διεύθυνση τη διεύθυνση του σπιτιού του στα Μανδριά της Πάφου.

Ο Κεμάλ είναι πολιτικοποιημένο άτομο. Είναι δάσκαλος και συμμετέχει στην Συντεχνία των Τουρκοκύπριων Δασκάλων ενεργά. Πιστεύει στην Κυπριακή Δημοκρατία, το κοινό σπίτι και πατρίδα Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου.

Το παράπονό του είναι ότι στις τελευταίες Ευρωεκλογές (2014) δεν του επέτρεψαν να ψηφίσει γιατί στο αρχείο πληθυσμού αναφέρεται ως διεύθυνση του το δικό του σπίτι, στα Μανδριά της Πάφου. Τον έβαλαν να υπογράψει υπεύθυνη δήλωση κι αυτός προσβεβλημένος αρνήθηκε να ψηφίσει. Τώρα διαβάζει από τις εφημερίδες ότι για να μπορέσει να ψηφίσει στις επόμενες Ευρωεκλογές τον ερχόμενο Μάιο, πρέπει να απευθυνθεί στις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας και να αλλάξει τη διεύθυνση του. Να γράψει τη διεύθυνση του στην κατεχόμενη Μόρφου, το σπίτι του πρόσφυγα συμπατριώτη του. Ο Κεμάλ πρέπει να αλλάξει ταυτότητα. Να παύσει να είναι Τουρκοκύπριος, που πιστεύει στην επιστροφή όλων των προσφύγων στα σπίτια τους. Τον καλεί η ίδια η Κυπριακή Δημοκρατία να ξεχάσει το σπίτι του στα Μανδριά. Τον καλεί να γίνει Τούρκος.

Σας φαίνεται παραμύθι; Κι όμως δεν είναι. Το 2014 δεν μπόρεσαν να ψηφίσουν 35.000 Τουρκοκύπριοι γιατί είχαν δηλώσει για διεύθυνσή τους – από πατριωτισμό ή από κεκτημένη ταχύτητα – το σπίτι τους στις ελεύθερες περιοχές. Τώρα, η ίδια η Κυπριακή Δημοκρατία τους καλεί να αλλάξουν τη διεύθυνσή τους στην ταυτότητα ή/και το διαβατήριό τους και να δηλώσουν τα κατεχόμενα ως μόνιμη διεύθυνσή τους.

Σας φαίνεται περίεργο; Κι όμως είναι πραγματικότητα. Και είναι αυτό εις γνώσιν όλων των πολιτικών κομμάτων που φαίνεται να το εγκρίνουν και ετοιμάζονται να το ψηφίσουν προσεχώς.

Ακούστε και το πλέον παράδοξο: Ο Τουρκοκύπριος που ζει στο Λονδίνο, που έχει δηλώσει ως μόνιμη κατοικία το σπίτι του πρόσφυγα στην Κερύνεια, θα μπορεί να εγγραφεί στο εκλογικό κέντρο που θα λειτουργήσει η Κυπριακή Δημοκρατία στη Βρετανία και να ψηφίσει, ενώ ο γείτονάς του Ελληνοκύπριος που δεν είναι εγγεγραμμένος στον εκλογικό κατάλογο, όπως βέβαια και ο Τουρκοκύπριος που έχει δηλώσει ως τόπο διαμονής του στην ελεύθερη Κύπρο (απ' όπου έφυγε πριν το 1974 στην προσφυγιά της Αγγλίας), δεν θα μπορεί να ψηφίσει λόγω Brexit.

Η ίδια η Κυπριακή Δημοκρατία διαχωρίζει τους πολίτες της και το χειρότερο επιχειρεί να στερήσει το δημοκρατικό δικαίωμα σε Τουρκοκύπριους και Ελληνοκύπριους και μάλιστα απ' αυτούς που σέβονται και αγαπούν την Κυπριακή Δημοκρατία.

Το πρόβλημα μπορεί να λυθεί με την υιοθέτηση για όλους τους Κύπριους, Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους, του ενός και μοναδικού εκλογικού καταλόγου και αυτός δεν μπορεί να είναι άλλος από το Αρχείο Πληθυσμού. Όπως 80.000 κάτοικοι των κατεχομένων δικαιούνται να ψηφίσουν απλά επειδή είναι εγγεγραμμένοι στο Αρχείο Πληθυσμού της Κυπριακής Δημοκρατίας, με τον ίδιο τρόπο και οι υπόλοιποι 95.000 χιλιάδες Κύπριοι εκλογείς (Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι) πρέπει να μπορούν να ψηφίσουν στις προσεχείς Ευρωεκλογές ως εγγεγραμμένοι στο Αρχείο Πληθυσμού.

Ένας λαός είναι στην Ευρωπαϊκή Ένωση κι αυτός είναι ολόκληρος ο Κυπριακός λαός. Ας τολμήσουμε λοιπόν να χρησιμοποιήσουμε ένα κοινό εκλογικό κατάλογο, το Αρχείο Πληθυσμού της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Λοιπόν, ένας Κυπριακός λαός στην Ευρώπη, ένας εκλογικός κατάλογος για τις Ευρωεκλογές.

Ο κ. Γιώργος Περδίκης είναι Πρόεδρος του Κινήματος Οικολόγων – Συνεργασία Πολιτών.

ΟΤΟΥΜΑΖΟΣ ΤΣΕΛΕΠΗΣ ΣΤΗΝ «Κ»

Ο Πρόεδρος δεν μας πείθει ότι επιδιώκει ομοσπονδιακή λύση

Θα πάμε στην διαπραγματευτική ομάδα εφόσον ο Νίκος Αναστασιάδης αποδείξει πως μένει στο συμφωνημένο πλαίσιο λύσης

Συνέντευξη στην
ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

«Αν ο πρόεδρος επανέλθει στη διαπραγμάτευση με έναν ξεκάθαρο στόχο, ότι δηλαδή μένει στο συμφωνημένο πλαίσιο και επιδιώκει λύση ομοσπονδιακή, βεβαίως οι πόρτες είναι ανοικτές για να επιστρέψουμε [στη διαπραγματευτική ομάδα] αλλά πρέπει να μας πείσει. Οι καθημερινές δηλώσεις του Προέδρου μας πείθουν περί του αντιθέτου, ότι σωστά πράξαμε», λέει σε συνέντευξή του στην «Κ» ο επικεφαλής του γραφείου του ΑΚΕΛ για το Κυπριακό Τουμάζος Τσελεπής. Ξεκαθαρίζει πως τα περί λύσης δύο κρατών δεν αποτελούν απλή φημολογία υπογραμμίζοντας πως η πληροφόρηση που έχει το ΑΚΕΛ είναι και πολύπλευρη αλλά και διασταυρωμένη. Μιλά για τις τελευταίες δηλώσεις του Προέδρου που καταδεικνύουν, όπως λέει, απομάκρυνση από την πολιτική ισότητα σημειώνοντας πως ο Πρόεδρος υπαναχωρεί από συγκλίσεις. Για την κατάσταση επιρρίπτει ευθύνες και στον Τ/Κ ηγέτη Μουσταφά Ακιντζί καταλογίζοντας και του ίδιου βαθμό υπερβολής γύρω από τη συζήτηση της θετικής ψήφου.

-Μπροστά στη φημολογία που επικρατεί για λύση δύο κρατών και συνομοσπονδίας, ο Πρόεδρος σας καταγγέλλει πως υιοθετείτε μονόπλευρη πληροφόρηση.

-Δεν είναι απλή φημολογία. Δεν είναι τυχαία που εκφράζουμε την ανησυχία μας. Η πηγή πληροφόρησής μας, αντιθέτως με τα όσα λέει ο Πρόεδρος, δεν είναι μονόπλευρη. Είναι πολύπλευρη και διασταυρωμένη. Δεν θέλω να χύσω λάδι στη φωτιά. Εύχομαι ο Πρόεδρος να είναι συνεπής στον διακηρυγμένο στόχο της ομοσπονδίας και οι φόβοι να είναι αδικαιολόγητοι.

-Έχει ξεφύγει δηλαδή από αυτό το πλαίσιο λύσης;

-Ένας που παρακολουθεί απλά και μόνο τις δηλώσεις του Προέδρου αλλά και του κυβερνητικού εκπροσώπου, ποιο άραγε συμπέρασμα μπορεί να βγάλει; Ακούγοντας, για παράδειγμα, τον κυβερνητικό εκπρόσωπο να λέει ότι η ομοσπονδιακή λύση είχε συμφωνηθεί το 1977 και αφού δεν εφαρμόστηκε τότε μπορούμε τώρα να κάνουμε άλλες σκέψεις, διερωτόμαστε ποια είναι η άλλη λύση που προτείνει. Αυτή τη στιγμή είμαστε μπροστά σε ένα ιστορικό σταυροδρόμι. Όλες οι συζητήσεις που γίνονταν στο παρελθόν περί ομοσπονδίας ή ενιαίου κράτους έχουν φτάσει πλέον στο τέλος τους. Τώρα που αμφισβητείται ακόμα και σε υψηλό επίπεδο η ομοσπονδιακή διευθέτηση, ακούσατε κανένα από τους βασικούς παίκτες του Κυπριακού να μιλά για ενιαίο κράτος; Μιλούν όλοι για διχοτομική παραλλαγή και κατά συνέπεια επιβεβαιώνεται η θέση ότι το πραγματικό μας δίλημμα δεν είναι μεταξύ ομοσπονδίας και ενιαίου κράτους, αλλά μεταξύ ομοσπονδίας και διχοτόμησης. Ο καθένας από μας πλέον οφείλει να τοποθετηθεί σε αυτό ακριβώς το δίλημμα.

-Από τη στιγμή που η Τουρκία μέσω Τσαβούσογλου λέει να ξεχάσουμε μηδέν στρατό και μηδέν εγγυήσεις δεν είναι λογικό να υπάρξει ο λεγόμενος προβληματισμός που αναφέρει ο Πρόεδρος;

-Σίγουρα ευθύνεται η Τουρκία για το συνεχιζόμενο διχοτομικό στάτους κβο. Άλλωστε η Τουρκία είναι που εισέβαλε και κατέχει εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το ζήτημα είναι τι κάνουμε εμείς για να αποτρέψουμε αυτή την κατάσταση. Περιμέναμε όμως να ακούσουμε δημοσίως και εκτός διαπραγματευτικής διαδικασίας κάτι διαφορετικό από τον κ. Τσαβούσογλου; Αν επαναρχίσει η διαπραγματευτική διαδικασία και ο κ. Τσαβούσογλου επιμένει σε τέτοιες θέσεις, εκτεθειμένη θα είναι η Τουρκία. Θα διαφανεί ότι το αφήγημα του Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών –βάσει της έκθεσής του- ότι η Τουρκία συνεργάστηκε στο θέμα της ασφάλειας κατά τις διαπραγματεύσεις του Κραν Μοντανά είναι λανθασμένο. Αντίθετα αν αποδειχθεί ότι ο κ. Γκουτέρες είχε δίκαιο, τότε ανοίγει ο δρόμος για λύση του Κυπριακού. Συνεπώς, αντί να ακούμε τι λέει δημοσίως ο κ. Τσαβούσογλου είναι καλύτερα να τον δοκιμάσουμε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Δεν πρόκειται να δεχτεί η Τουρκία να θεωρούμε εμείς ότι έχουμε τσεπώσει το μέρος του πλαισίου του Γ.Γ. που αναφέρεται σε τερματισμό των εγγυήσεων και των επεμβατικών δικαιωμάτων από την πρώτη μέρα καθώς και σε ταχεία αποχώρηση των στρατευμάτων με μηχανισμό εφαρμογής υπό τον ΟΗΕ και αποκλεισμό από αυτόν των εγγυητριών δυνάμεων. Δεν πρόκειται να το δεχτεί εκτός διαπραγματευτικής διαδικασίας εάν δεν επιλυθούν και τα υπόλοιπα τέσσερα θέματα του πλαισίου. Αυτή είναι η συμφωνία που είχε γίνει για τη συγκεκριμένη διαδικασία, ότι τα έξι θέματα είναι πακέτο και σε αυτή επέμενε ο Γ.Γ.

-Απομακρύνεται από την πολιτική ισότητα ο Πρόεδρος δεδομένων και των τελευταίων τοποθετήσεων;

-Απομακρύνεται, με την εξής έννοια: Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ο κ. Ακιντζί λένε πως θέλουν να συνεχίσουν οι συνομιλίες από εκεί που είχαν μείνει στο Κραν Μοντανά. Οι συνομιλίες ωστόσο είχαν μείνει σε ένα σημείο όπου τα ζητήματα πολιτικής ισότητας και αποτελεσματικής συμμετοχής ήταν συμφωνημένα ή σχεδόν συμφωνημένα σε όλα τα βασικά ομοσπονδιακά όργανα (εκτελεστική, νομοθετική, δικαστική εξουσία, οιονεί δικαστικά όργανα, ρυθμιστικά όργανα, ανεξάρτητοι αξιωματούχοι). Εκείνα που δεν ήταν συμφωνημένα ήταν μόνο τα όργανα χαμηλής πολιτικής. Ο κ. Ακιντζί ζητούσε ψήφο σε όλα αυτά τα όργανα χαμηλής πολιτικής, κάτι που δεν γινόταν δεκτό ούτε από εμάς ούτε και από τον Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών. Στο πλαίσιο Γκουτέρες καταγράφεται ότι σε αυτά τα όργανα θα έχουν ψήφο μόνο εκεί που θίγονται τα ζωτικά τους συμφέροντα. Πώς τώρα προέκυψαν ξαφνικά όλα αυτά τα θέματα;

-Ποια είναι η εκτίμησή σας;

-Στο ζήτημα της εκτελεστικής εξουσίας, για να παρθεί μία απόφαση, οι Τουρκοκύπριοι θα έχουν μία θετική ψήφο και αυτό είναι κάτι συμφωνημένο. Αν ο Πρόεδρος επιμείνει να την αφήσει μόνο για ζωτικής σημασίας θέματα, απλούστατα είτε δεν πρόκειται να ξεκινήσουν οι συνομιλίες είτε θα ναυαγήσουν σύντομα και κανείς δεν θα μας βρει δίκαιο. Αυτό που κάνει ο Πρόεδρος είναι υπαναχώρηση από συγκλίσεις. Απλά και ξάστερα.

-Βεβαίως αυτό που προβάλλεται είναι η βιωσιμότητα του κράτους και το ζήτημα κατάρρευσής του. Αυτό δεν είναι ένα θέμα;

-Ξέρετε, είναι ο Πρόεδρος Αναστασιάδης που αύξησε τις αρμοδιότητες που είχε κληρονομήσει από τις συμφωνημένες επί Χριστόφια –Ταλάτ κατά το ένα τρίτο και επιπλέον τα όργανα χαμηλής πολιτικής που ήταν 30 -35 σε 143, αριθμός που ο ίδιος έδωσε. Αυτή ήταν η αποκεντρωμένη ομοσπονδία που οραματίζεται; Και για ποιο λόγο ήλθε παραμονές της έκθεσης του Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών και επαναφέρει ένα θέμα που είχε θέσει και στο παρελθόν χωρίς και πάλι να διευκρινίζει τι ακριβώς εννοεί; Δεν είναι θέμα αρχής για μας αν η ομοσπονδία είναι αποκεντρωμένη ή συγκεντρωτική…

-Θα μπορούσατε συνεπώς να αποδεχτείτε αποκέντρωση εξουσιών;

Ναι θα μπορούσαμε, αλλά με κάποιες προϋποθέσεις. Αποκεντρωμένες ή συγκεντρωτικές ομοσπονδίες υπάρχουν ανάλογα με τις ιστορικές συνθήκες και τους λόγους δημιουργίας του κάθε ομοσπονδιακού κράτους. Κράτη που προϋπήρξαν ως κυρίαρχα κράτη και συνενώθηκαν σε ομοσπονδία είναι περισσότερο αποκεντρωμένα. Κράτη που με την ίδρυση της ομοσπονδίας αποσκοπούν σε επίλυση προβλημάτων διαφορετικών κοινοτήτων επίσης είναι πιο αποκεντρωμένα. Δεν είναι λοιπόν θέμα αρχής αλλά υπάρχει μία νοητή κόκκινη γραμμή. Αν πάρουμε μια ζυγαριά και βάλουμε από τη μια πλευρά τις αρμοδιότητες της κεντρικής κυβέρνησης και από την άλλη τις αρμοδιότητες των πολιτειών, εννοείται ότι σε μία αποκεντρωμένη ομοσπονδία η ζυγαριά βαραίνει προς τις πολιτείες. Αν όμως περάσει κάτω από μία νοητή κόκκινη γραμμή, τότε δεν μιλούμε για ομοσπονδία αλλά για συνομοσπονδιακό μόρφωμα ή δύο χωριστά κράτη. Υπάρχουν αρμοδιότητες που δε μπορούν να αποκεντρωθούν όπως η εξωτερική πολιτική, η αποκλειστική οικονομική ζώνη, θέματα ενιαίας οικονομίας, άμυνας, αμυντικής πολιτικής κ.α. Αυτά δεν τα αποκεντρώνεις ποτέ γιατί διαφορετικά δε μιλούμε για ομοσπονδία. Αναμένουμε λοιπόν από τον Πρόεδρο να διευκρινίσει τι ακριβώς εννοεί. Έθιξε βέβαια το θέμα της αποτελεσματικής συμμετοχής, αυτό όμως δεν έχει σχέση με την αποκεντρωμένη ή συγκεντρωτική ομοσπονδία.

-Αλλά…;

-Θέλει, λέει, να αποκεντρώσει- όπως αντιλαμβάνομαι- τα όργανα χαμηλής πολιτικής για να μπορεί να λειτουργεί το κράτος. Δε δεχτούμε αυτή τη λογική. Ό,τι απομείνει για το κεντρικό κράτος και πάλι θα απαιτεί αποτελεσματική συμμετοχή. Όταν θίγει το ζήτημα της μιας θετικής τ/κ ψήφου προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις στο Υπουργικό Συμβούλιο, με μαθηματική ακρίβεια οδηγούμαστε σε αδιέξοδο. Παραβιάζεται το ίδιο το πλαίσιο διαπραγμάτευσης του Κυπριακού με αυτή τη θέση, αφού ο ίδιος ο ορισμός του ΟΗΕ για την πολιτική ισότητα περιλαμβάνει και την αποτελεσματική συμμετοχή στα ομοσπονδιακά όργανα και τις αποφάσεις τους. Αυτό επιτρέπει στην τ/κ πλευρά να μας κατηγορεί ότι προσπαθούμε να τους μετατρέψουμε σε μειονότητα. Υπάρχει μεγάλη δόση υπερβολής και από τις δύο πλευρές σε αυτό το ζήτημα για τον απλούστατο λόγο ότι μιλούμε για όργανα χαμηλής πολιτικής. Δηλαδή, αν θα έχουν θετική ψήφο σε όργανα όπως η μετεωρολογική υπηρεσία, η υπηρεσία προστασίας περιβάλλοντος, το συμβούλιο τέχνης και πολιτισμού κ.ο.κ. θα καταρρεύσει το κράτος; Και αν δεν θα έχουν θετική ψήφο σημαίνει πως δεν μιλούμε για ομοσπονδία όπως ισχυρίζεται ο κ. Ακιντζί; Γίνεται μία δαιμονοποίηση του ζητήματος που δηλητηριάζει τις συνειδήσεις των πολιτών ένθεν και ένθεν και δημιουργεί κίνδυνο, αν κάποτε φτάσουμε σε ένα προσχέδιο λύσης, που θα τεθεί σε δημοψήφισμα, να μην περάσει.

-Πού οφείλεται η αλλαγή πλεύσης;

-Δεν μπορώ να το ξέρω, οτιδήποτε σας πω είναι παρακινδυνευμένο γιατί θα είναι υποκειμενικές δικές μου εκτιμήσεις. Εκείνο που μπορώ να κρίνω είναι το αποτέλεσμα αυτής της ρητορικής και πολιτικής, η οποία κάθε άλλο παρά λαμβάνει υπόψη την επανειλημμένη προτροπή των Ηνωμένων Εθνών και της διεθνούς κοινότητας να εξηγήσουμε στους πολίτες τα πλεονεκτήματα μιας λύσης. Αυτό που κάνουμε είναι ακριβώς το αντίθετο. Εξηγούμε τα μειονεκτήματα της λύσης και πολλές φορές τα κατά φαντασίαν μειονεκτήματά της. Είναι μια ρητορική πάρα πολύ καλά γνωστή στην ε/κ κοινότητα και αυτό πρέπει να προβληματίσει τον Πρόεδρο. Ρητορική που ακούγαμε στο παρελθόν και με την οποία ο ίδιος ήταν αντίθετος. Αυτή τη ρητορική αναπτύσσει ο ίδιος σήμερα.

-Καλείτε τον Πρόεδρο να επιστρέψει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και να φτάσει μέχρι τέλους, ωστόσο την ίδια στιγμή επισημαίνετε πως δεν του έχετε εμπιστοσύνη. Δεν είναι λίγο αντικρουόμενο;

-Καλούμε να επανέλθει στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων όχι μόνο τον Πρόεδρο αλλά και την άλλη πλευρά και όχι κατά τρόπο γενικό και αόριστο. Τους καλούμε να επανέλθουν στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων στη βάση του συμφωνημένου πλαισίου και με στόχο ξεκάθαρο τη λύση ΔΔΟ με πολιτική ισότητα. Να συνεχίσουν τη διαπραγμάτευση από εκεί που είχε μείνει, να μην ανοίγουν εκ νέου ζητήματα και να προσπαθήσουν να καταλήξουν στα έξι γνωστά ζητήματα που υπήρχαν στο Κραν Μοντανά και που περιλαμβάνονται στο πλαίσιο του Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών. Ζητήματα στα οποία ήμασταν πάρα πολύ κοντά στο Κραν Μοντανά και όταν καταλήξουν σε αυτά, τότε θα έχουμε τη στρατηγική συναντίληψη που δεν θα είναι η λύση του Κυπριακού, ούτε ενδιάμεση συμφωνία αλλά θα σημαίνει ότι αφού τα βασικά θέματα είναι λυμένα ουσιαστικά διευκολύνεται αφάνταστα η επίλυση των υπόλοιπων εκκρεμούντων ζητημάτων. Οι διαπραγματεύσεις πρέπει να γίνουν με συγκεκριμένη διαδικασία, πρέπει να συνεχιστούν από εκεί που έμειναν και να έχουν ξεκάθαρο στόχο, όπως έχω αναφέρει.

> *Ακούγοντας τον κυβερνητικό εκπρόσωπο να λέει ότι η ομοσπονδιακή λύση είχε συμφωνηθεί το 1977 και αφού δεν εφαρμόστηκε τότε μπορούμε τώρα να κάνουμε άλλες σκέψεις, διερωτόμαστε ποια είναι η άλλη λύση που προτείνει.*

> *Γίνεται μία δαιμονοποίηση του ζητήματος που δηλητηριάζει τις συνειδήσεις των πολιτών ένθεν και ένθεν και δημιουργεί κίνδυνο, αν κάποτε φτάσουμε σε ένα προσχέδιο λύσης, που θα τεθεί σε δημοψήφισμα, να μην περάσει.*

Δεν είναι τυχαία που εκφράζουμε την ανησυχία μας. Η πηγή πληροφόρησής μας, αντιθέτως με τα όσα λέει ο Πρόεδρος, δεν είναι μονόπλευρη. Είναι πολύπλευρη και διασταυρωμένη λέει σε συνέντευξή του στην «Κ» ο Τουμάζος Τσιελεπής.

Δεν υπήρχε η διαπραγματευτική ομάδα

-Αποχωρήσατε πρόσφατα από τη διαπραγματευτική ομάδα. Κακώς δεν το πράξατε νωρίτερα;

-Εν μέσω διαφωνιών, ιδιαίτερα μετά το Μον Πελεράν, θεωρώ ότι έπρεπε να ήμασταν εκεί και να προσπαθούμε καλόπιστα να πείσουμε τον Πρόεδρο. Το γεγονός ότι η αναστολή της συμμετοχής στην ομάδα έγινε τώρα, έχει να κάνει με το ότι ομάδα δεν υπήρχε μετά το Κραν Μοντανά. Από ποια ομάδα να αποχωρήσω; Από αυτή που δεν υπήρχε; Ο Πρόεδρος μας είχε καλέσει μόνο μια φορά μετά το Κραν Μοντανά απλώς για να μας πει την άποψή του για το τι είχε γίνει την τελευταία νύχτα επειδή εμείς δεν ήμασταν εκεί. Μετά δεν υπήρχε διαπραγματευτική ομάδα. Άρα το χρονικό σημείο της αποχώρησης δεν ήταν επιλεγμένο, ήταν γιατί τώρα είχε γίνει προσπάθεια να επανασυσταθεί όχι η διαπραγματευτική ομάδα αλλά η ευρύτερη ομάδα στήριξης του διαπραγματευτή γιατί δεν συμμετείχα στην στενή διαπραγματευτική ομάδα. Όταν βλέπουμε ότι ορισμένες θέσεις ξεφεύγουν από το συμφωνημένο πλαίσιο για την πολιτική ισότητα και αποτελεσματική συμμετοχή ή ακόμα χειρότερα, όταν πλέον έχουμε αμφιβολίες κατά πόσο επιδιώκουμε τον ίδιο στόχο, τι νόημα έχει να συμμετέχουμε; Πρόκειται για αναστολή συμμετοχής. Αν ο πρόεδρος επανέλθει στη διαπραγμάτευση με έναν ξεκάθαρο στόχο, ότι δηλαδή μένει στο συμφωνημένο πλαίσιο και επιδιώκει λύση ομοσπονδιακή, βεβαίως οι πόρτες είναι ανοικτές για να επιστρέψουμε αλλά πρέπει να μας πείσει. Οι καθημερινές δηλώσεις του Προέδρου μας πείθουν περί του αντιθέτου, ότι σωστά πράξαμε.

Κέρδη και ζημιές των κομμάτων το 2018

Το έτος προεδρικών εκλογών υπήρξε σταθμός για όλες τις παρατάξεις και σίγουρα δεν αποτέλεσε εύκολο περίπατο για κανέναν

Της **ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ**

Για κάποιους ήταν χρονιά σταθμός, για άλλους τρενάκι του τρόμου το 2018 καθώς πολιτικοί αρχηγοί και κόμματα δοκιμάστηκαν έντονα κατά τη διάρκεια του χρόνου. Οι προεδρικές εκλογές είχαν αναμφίβολα νικητές, είχαν ωστόσο και αρκετούς ηττημένους που προσπαθούσαν κατά τη διάρκεια του χρόνου να μαζέψουν τα κομμάτια τους. Ο ΔΗΣΥ και ο Αβέρωφ Νεοφύτου κατάφεραν να επανεκλέξουν τον Νίκο Αναστασιάδη, χωρίς τη βοήθεια κανενός κόμματος και αυτό θεωρήθηκε ως μεγάλη νίκη. Τα πάντα ρει, όμως και ουδέν μένει όπως γνωρίζουν καλά στην Πινδάρου. Γι΄ αυτό άλλωστε οι προεδρικές κινήσεις τόσο στο Κυπριακό όσο και στην εσωτερική διακυβέρνηση οι οποίες ακολούθησαν, έφεραν σε δύσκολη θέση το κυβερνών κόμμα που ανησυχεί για το αν θα υποστεί φθορά από τη διακυβέρνηση. Το ΑΚΕΛ είχε μπει στην εκλογική κούρσα με εμφανή τον κίνδυνο να μείνει εκτός β' γύρου, ωστόσο το εισιτήριο για τη δεύτερη Κυριακή φέρεται να έσωσε την παρτίδα για το κόμμα, συντηρώντας το ως την αξιωματική αντιπολίτευση. Ανοικτό είναι αν με την ανοικτή σύγκρουση που έχει με τον Νίκο Αναστασιάδη θα έχει ζημιά τελικώς ή αν θα καταφέρει να συσπειρώσει πλήρως το ακροατήριό του. Το 2018, σίγουρα δεν ήταν ευνοϊκό έτος για το ΔΗΚΟ και τον αρχηγό του κόμματος Νικόλα Παπαδόπουλο. Όχι μόνο εξαιτίας της εκλογικής ήττας, αλλά και των εσωκομματικών χειρισμών που ακολούθησαν με τις μαζικές διαγραφές στελεχών. Οι ευρωεκλογές θα καταδείξουν αν ο Νικόλας Παπαδόπουλος έχει καταφέρει να κλείσει τις πληγές ή αν το κόμμα διασπάται ενόψει και της ίδρυσης της Δημοκρατικής Παράταξης. Ο Ενδιάμεσος από την άλλη φαίνεται να έχει τους περισσότερους κραδασμούς. Οι έρευνες δείχνουν τα κόμματα του χώρου να βρίσκονται σε ελεύθερη πτώση από τις προεδρικές και μετά, με άγνωστο το αν θα καταφέρουν να επιβιώσουν και των πληγών και των φθορών που επέφεραν η χρόνια απομάκρυνση από την εξουσία αλλά και οι εσωκομματικές τριβές.

Δεν ήταν περίπατος για τον ΔΗΣΥ

Όταν το βράδυ της επανεκλογής του, ο Νίκος Αναστασιάδης ευχαριστούσε και τον κόσμο αλλά κυρίως τον «φίλο» και επικεφαλής της προεκλογικής του εκστρατείας Αβέρωφ Νεοφύτου για την μεγάλη νίκη χωρίς μάλιστα την επίσημη στήριξη άλλου κόμματος, πολλοί ήταν εκείνοι που πίστευαν πως η δεξιά παράταξη δεν ενισχυόταν απλώς, αλλά έμπαινε σε μία πορεία επικράτησης για πολύ ακόμα στην εξουσία. Ή μήπως ήταν η απαρχή της πτώσης;

Ο χρόνος θα δείξει τι ισχύει, το σίγουρο είναι πως χρειάστηκαν μόλις λίγοι μήνες διακυβέρνησης για να διαφανεί πως τα πράγματα δεν θα είναι καθόλου ρόδινα σε αυτή τη δεύτερη θητεία. Ούτε για την κυβέρνηση, ούτε για τον ΔΗΣΥ και σίγουρα ούτε για τη σχέση των δύο μερών. Η κατάρρευση του Συνεργατισμού που ακολούθησε λίγο μετά την επανεκλογή Αναστασιάδη έφερε σε αμηχανία Προεδρικό και Πινδάρου καθώς αποδομούσε το χρόνιο αφήγημα περί success story, αλλά και τις προεκλογικές διαβεβαιώσεις ότι αυτοί διέσωσαν τον Συνεργατισμό. Αυτό ήταν αρκετό για να πλήξει και το μέχρι τότε ισχυρό χαρτί για την Δεξιά Χάρη Γεωργιάδη, με στελέχη του κόμματος να τηρούν ασφαλείς αποστάσεις επί του ζητήματος σε μία προσπάθεια να μην υποστούν ζημιά. Αυτή ακριβώς η απόσταση ασφαλείας, δεν πέρασε απαρατήρητη από το Προεδρικό που έστειλε

Το κυπριακό έφερε στο προσκήνιο διαφοροποίηση Προεδρικού-Πινδάρου.

το μήνυμά του στην Πινδάρου. Ο Συνεργατισμός, συνεπώς, αποτέλεσε την πρώτη μεγάλη ήττα για την Δεξιά, οι αναβαθμίσεις όμως που ακολούθησαν φέρεται πως έδωσαν ανάσα τόσο σε ΔΗΣΥ όσο και σε κυβέρνηση, για να το αξιοποιήσουν πλήρως και να επισκιάσουν τα όσα προηγήθηκαν στην οικονομία. Το αν θα καταφέρει η Δεξιά να βγει αλώβητη από την ιστορία του Συνεργατισμού ή αν θα πληγεί περαιτέρω θα διαφανεί και μετά το πόρισμα της ερευνητικής επιτροπής.

Με τον Συνεργατισμό βέβαια άνοιξαν κι άλλα μέτωπα που βρήκαν κυβέρνηση και ΔΗΣΥ απροετοίμαστους. Η μετωπική σύγκρουση με τους εκπαιδευτικούς, στην προσπάθεια υλοποίησης της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, είχε ως αποτέλεσμα την μαζική πορεία έξω από το Προεδρικό και τελικώς την πλήρη αναδίπλωση της κυβέρνησης. Κάτι που είχε αναπόφευκτα προκαλέσει ζημιά και επικοινωνιακά και επί της ουσίας σε Πινδάρου και Προεδρικό. Ο ΔΗΣΥ επέλεξε να βρεθεί απέναντι από τους εκπαιδευτικούς και να συστρατευθεί πλήρως με την κυβέρνηση. Κίνηση που προκάλεσε φθορά στο κόμμα καθώς ανέκαθεν οι εκπαιδευτικοί κύκλοι είχαν έντονο συναγερμικό χρώμα. Η αναδίπλωση βεβαίως της κυβέρνησης που ανάγκασε τον Αβέρωφ Νεοφύτου να παραδεχτεί πως η κυβέρνηση δεν χαρακτηρίζεται από συνέπεια, έδωσε την αφορμή στους μεταρρυθμιστικούς κύκλους να κατηγορήσουν πρώτα την κυβέρνηση και κατ΄ επέκταση το κυβερνών κόμμα ότι σκότωσαν το όποιο εγχείρημα αλλαγής καθώς η τελική παράδοση στα αιτήματα των εκπαιδευτικών έδινε την ερμηνεία πως η όποια μεταρρύθμιση ακολουθήσει θα προσκρούει πάντα στις αντιδράσεις των εμπλεκόμενων φορέων.

Κι όσο κι αν οι μεταρρυθμίσεις αποτελούν ένα μεγάλο διακύβευμα στην εσωτερική διακυβέρνηση, στοίχημα για την πολιτική επιβίωση Προεδρικού-Πινδάρου αποτελούν και οι χειρισμοί στο Κυπριακό. Η φημολογία περί συζήτησης δύο κρατών και συνομοσπονδίας, θεωρείται πως έπληξαν τον Πρόεδρο Αναστασιάδη. Έπληξαν όμως και τον ΔΗΣΥ; Η όλη ιστορία, έφερε στο προσκήνιο την διαφοροποίηση Αναστασιάδη- Αβέρωφ, με τη φημολογία να θέλει τις σχέσεις των δύο να βρίσκονται στα άκρα και τα στελέχη κυβέρνησης και ΔΗΣΥ να βρίσκονται σε πλήρη αμηχανία για το με ποιο στρατόπεδο θα συστρατευθούν. Αξέχαστες οι προειδοποιήσεις του Αβέρωφ Νεοφύτου περί εθνικού τσουνάμι και η προσήλωση του ΔΗΣΥ στις κληριδικές αρχές, αλλά και οι απαντήσεις του Προέδρου, ότι δεν ασχολείται με καιρικά φαινόμενα και πως δε μπορεί να βλέπει εκείνους που παρέμεναν στα πίσω δωμάτια να εμφανίζονται τάχα ότι εκείνοι εκπροσωπούν την τάδε σχολή. Κλίμα αναμφίβολα εκρηκτικό, που έκλεισε πρόσφατα όταν ο Αβέρωφ Νεοφύτου δήλωσε πως στηρίζει πλήρως τον Πρόεδρο. Το αν η σύγκρουση των δύο προκάλεσε ζημιά θα διαφανεί στις επικείμενες εκλογές.

Ο Αβέρωφ Νεοφύτου έχει να διαχειριστεί τη φθορά που προκαλεί η δεύτερη πενταετία στην εξουσία.

Ενδιάμεσος σε ελεύθερη πτώση

Οι προεδρικές εκλογές κατέδειξαν την αδυναμία των κομμάτων του ενδιάμεσου χώρου να συσπειρωθούν αλλά και να αντέξουν στον χρόνο. Τη μεγαλύτερη ίσως ήττα δέχτηκε ο Πρόεδρος της Συμμαχίας Πολιτών Γιώργος Λιλλήκας ο οποίος ενώ το 2013 συγκέντρωνε το 25%, είδε μέσα σε ένα μικρό διάστημα να χάνει το μισό του κόμμα, να τον εγκαταλείπουν οι δύο βουλευτές του και να λαμβάνει στις προεδρικές μόλις 2%. Τόσο η ΕΔΕΚ όσο και η Αλληλεγγύη, φαίνεται να αντιμετωπίζουν εσωκομματικά προβλήματα, με το κόμμα των Σοσιαλιστών να κινδυνεύει να χάσει την έδρα στην Ευρωβουλή και την Ελένη Θεοχάρους να σκέφτεται το ενδεχόμενο σύμπραξης με το ΔΗΚΟ. Ο επόμενος χρόνος θεωρείται ιδιαίτερα κρίσιμος και θα καταδείξει αν θα εξέλθουν της κρίσης ή αν θα οδηγηθούν σε συρρίκνωση. Κερδισμένο βγαίνει αναπόφευκτα το ΕΛΑΜ το οποίο παρά την ήττα που υπέστη με την κίνηση των 12 μπουφάν, βάσει δημοσκοπήσεων φαίνεται να ενισχύεται σημαντικά κατακτώντας ίσως και την έδρα στην Ευρωβουλή.

Το ΑΚΕΛ στην αντιπολίτευση

Όταν το ΑΚΕΛ έμπαινε στη μάχη των εκλογών τα προγνωστικά και οι δημοσκοπήσεις όχι μόνο δεν ήταν υπέρ του αλλά το ήθελαν να μένει εκτός β' γύρου. Το εισιτήριο για την δεύτερη Κυριακή αποτέλεσε ανάσα ζωής για το κόμμα της Αριστεράς, κάτι που θα του επέτρεπε να βρει τον βηματισμό του, όχι μόνο ως κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, αλλά και για να μπορέσει να θέσει τις βάσεις για ανάληψη της εξουσίας.

Πόσο εύκολη όμως είναι η επούλωση των πληγών των προηγούμενων ετών και πόσο εύκολο είναι ένα κόμμα εξουσίας να μένει για δεύτερη πενταετία εκτός; Οι κυβερνητικοί χειρισμοί στον Συνεργατισμό, αποτέλεσαν τη μεγάλη ευκαιρία του ΑΚΕΛ να ανακάμψει, να αποδομήσει το αφήγημα της κυβέρνησης ότι μόνο η Δεξιά ξέρει οικονομία και να παρουσιάσει ένα εναλλακτικό πρόγραμμα στην οικονομία. Το κατά πόσο το αξιοποίησε είναι ένα ζήτημα που συζητείται. Επικοινωνιακά σίγουρα επέφερε πλήγμα στην κυβέρνηση, αλλά επί της ουσίας δεν κατάφερε να κεφαλαιοποιήσει τον Συνεργατισμό προς όφελός του. Σε αυτό έπαιξε ρόλο το γεγονός ότι το κόμμα της Αριστεράς, δεν έχει κερδίσει ακόμα την εμπιστοσύνη των πολιτών στην οικονομία παρουσιάζοντας ένα εναλλακτικό πρόγραμμα διακυβέρνησης στην οικονομία, όπως άλλωστε κάνουν άλλα αριστερά κόμματα στην Ευρώπη.

Όσο κι αν η οικονομία αποτελεί επί του παρόντος μία πληγή ανοικτή, το κόμμα της Αριστεράς φαίνεται να αξιοποίησε πλήρως την κρίση στην Παιδεία. Τόσο επικοινωνιακά όσο και επί της ουσίας το ΑΚΕΛ βγήκε μπροστά καταγγέλλοντας καθημερινά την κυβέρνηση και για τους χειρισμούς αλλά και για το ύφος. Καθόλου τυχαίο ότι ο ίδιος ο Πρόεδρος κατήγγειλε το ΑΚΕΛ ότι βρίσκεται πίσω από τις μαζικές κινητοποιήσεις. Το ερώτημα

Ο Άντρος Κυπριανού δεν έχει επί του παρόντος κερδίσει την εμπιστοσύνη των πολιτών σε θέματα οικονομίας.

Η σφοδρή αντιπαράθεση με Αναστασιάδη κατάφερε να συσπειρώσει το ΑΚΕΛικό ακροατήριο.

είναι κατά πόσο το ΑΚΕΛ κατάφερε να κεφαλαιοποιήσει ή να κρατήσει ανοικτές γέφυρες με εκείνους τους εκπαιδευτικούς κύκλους που βρέθηκαν απέναντι από την κυβέρνηση. Όπως όμως για τον ΔΗΣΥ έτσι και για το ΑΚΕΛ, στοίχημα επιβίωσης αποτελεί το Κυπριακό. Από το Κραν Μοντανά και εντεύθεν, το ΑΚΕΛ διαχώρισε πλήρως τη θέση του από εκείνη του Προέδρου μπαίνοντας σε ευθεία αντιπαράθεση. Η σφοδρή αντιπαράθεση ΑΚΕΛ-Προεδρικού θεωρείται από πολλούς ότι ενίσχυσε σημαντικά το κόμμα. Και αυτό γιατί μία μερίδα του ΑΚΕΛικού ακροατηρίου έβλεπε είτε με αμηχανία είτε με δυσφορία την σύμπλευση των δύο. Είναι γνωστό άλλωστε πως η αντιπαράθεση Δεξιάς-Αριστεράς συσπειρώνει και τα δύο ακροατήρια. Αν το ΑΚΕΛ βγαίνει ενισχυμένο από το Κυπριακό είναι ένα ζήτημα που συζητείται. Υπάρχουν κύκλοι που θεωρούν πως το κόμμα ευθύνεται για την εμπιστοσύνη που έδειξε στον Νίκο Αναστασιάδη, υπάρχουν και εκείνοι που του πιστώνουν πως έβαλε το εθνικό συμφέρον υπέρ του κομματικού, δεδομένου ότι το κόμμα είχε υποστεί φθορά από την συμπόρευση με την κυβέρνηση στο Κυπριακό. Τα όσα πάντως φημολογούνται περί λύσης δύο κρατών και συνομοσπονδίας από πλευράς του Προέδρου, θεωρούνται από κύκλους και ως η δικαίωση της δριμείας επίθεσης Άντρου Κυπριανού προς τον Πρόεδρο Αναστασιάδη. Το ζήτημα είναι κατά πόσο το ΑΚΕΛ θα καταφέρει το επόμενο διάστημα να αποτάξει τις καταγγελίες που δέχεται από την κυβέρνηση ότι επιθυμεί την όποια λύση και ότι στο Κραν Μοντανά πίεζε τον Πρόεδρο για σοβαρές υποχωρήσεις.

Από τη διάσπαση στη διζωνική

«Μπορεί να χάσαμε απόψε, αλλά από αύριο αρχίζει μια νέα μέρα και ένας νέος αγώνας», δήλωνε ο Νικόλας Παπαδόπουλος το βράδυ των εκλογών παραδεχόμενος εν πολλοίς την ήττα των προεδρικών εκλογών. Η αλήθεια όμως είναι πως μία νέα ρόδινη μέρα αργούσε και για το ΔΗΚΟ αλλά και για τον ίδιο, καθώς η ήττα των προεδρικών εκλογών προκάλεσαν ένα ντόμινο εξελίξεων. Πρώτα και κύρια, διαπιστώθηκε πως η στρατηγική και συνεπώς η φιλοδοξία για τη δημιουργία του τρίτου πόλου, είχε αποτύχει για ακόμη μία φορά καθώς η πρώτη προσπάθεια είχε επιχειρηθεί επί Τάσσου Παπαδόπουλου το 2008, με τα ίδια αποτελέσματα. Παράλληλα το κόμμα του Κέντρου που είχε μάθει να βρίσκεται με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο στην εξουσία, βρισκόταν για δεύτερη πενταετία εκτός, κατόπιν επιλογών της ηγεσίας. Φάνηκε παράλληλα πως η ηγεσία είχε υποτιμήσει τη δύναμη αλλά και την επιρροή που είχε εντός ΔΗΚΟ, ο Μάριος Καρογιάν και η ευρύτερη εσωκομματική του αντιπολίτευση η οποία δούλεψε διακριτικά και μεθοδικά εναντίον της υποψηφιότητάς του.

Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο ο Νικόλας Παπαδόπουλος επέλεξε να προχωρήσει αμέσως στη διαγραφή πρωτοκλασάτων στελεχών και των κύριων πολιτικών του αντιπάλων. Μία κίνηση που στόχο είχε να προλάβει την όποια αμφισβήτησή του κατά τις επικείμενες εσωκομματικές εκλογές. Το γεγονός ότι μία σειρά πρωτοκλασάτων και δραστήριων στελεχών έμειναν εκτός πολιτικής στέγης, οδήγησε στην ίδρυση της Δημοκρατικής Παράταξης. Το αν αυτή η κίνηση του Νικόλα Παπαδόπουλου θα λειτουργήσει υπέρ του θα φανεί από το πώς θα κινηθεί εκλογικά η νεοσυσταθείσα ΔΗΠΑ. Το σίγουρο είναι πως οι εκκαθαρίσεις, έπληξαν σίγουρα το προοδευτικό προφίλ που ήθελε να περάσει. Το γεγονός βέβαια ότι στη Δημοκρατική Παράταξη δεν εντάχθηκαν επί του παρόντος μέλη της κοινοβουλευτικής ομάδας, βοήθησε σημαντικά τον ίδιο και το ΔΗΚΟ, ούτως ώστε να διατηρήσει τον ρυθμιστικό του ρόλο εντός βουλής, το αν θα υπάρξουν στη συνέχεια απώλειες είναι ένα ζήτημα ανοικτό και θα διαφανεί με το νέο έτος.

Ο Νικόλας Παπαδόπουλος, πέραν της εκλογικής ήττας, έχει να διαχειριστεί και την Δημοκρατική Παράταξη που δημιουργήθηκε από τη διάσπαση του κόμματος.

Διπλή ανάγνωση έχει η στροφή του Νικόλα Παπαδόπουλου προς τη μετριοπάθεια.

Το κεφάλαιο του Συνεργατισμού υπήρξε το χαρτί επιβεβαίωσης για τις προεκλογικές προειδοποιήσεις του Νικόλα Παπαδόπουλου, τόσο για την εύθραυστη κατάσταση στην οικονομία, όσο και στον ίδιο τον Συνεργατισμό. Οι σχετικά χαμηλοί αντιπολιτευτικοί τόνοι που τήρησε αλλά και η ψήφιση της εξαγοράς του Συνεργατισμού από την Ελληνική Τράπεζα θεωρήθηκαν από διάφορους ως η επιστροφή του Νικόλα Παπαδόπουλου στην μετριοπάθεια, για άλλους βέβαια η αναβίωση του διδύμου Νικόλα-Αβέρωφ. Το σίγουρο είναι πως εντός του 2018 και μετά την εκλογική ήττα, ο Νικόλας Παπαδόπουλος αλλάζει στρατηγική και προφίλ. Το πιο ενδεικτικό είναι ότι μπροστά στη φημολογία περί λύσης δύο κρατών ο ίδιος ξεκίνησε αγώνα υπεράσπισης της διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας. Ένα πλαίσιο λύσης το οποίο απέφευγε να στηρίξει δημοσίως καθ' όλη την προεκλογική εκστρατεία. Κίνηση που έχει διπλή ανάγνωση. Η πρώτη ανάγνωση τον θέλει να έχει ωριμάσει πολιτικά και με αυτό τον τρόπο θεωρείται πως επιχειρεί να κρατήσει κοντά του τις όποιες πιθανές διαρροές προς τη ΔΗΠΑ και η δεύτερη ότι αλλάζει πλήρως στρατηγική αναγνωρίζοντας την αποτυχία της μέχρι τώρα πολιτικής του. Το αν θα βγει τελικώς κερδισμένος από τη διαφοροποίηση θα διαφανεί στις επικείμενες εκλογές.

Ανοιξε το κουτί της Πανδώρας με τις νέες ιδέες στο Κυπριακό

Η Ερατώ Μαρκουλλή μιλάει στην «Κ»

Συνέντευξη στον **ΜΙΧΑΛΗ ΤΣΙΚΑΛΑ**

Αν με τους όρους αναφοράς ο ΓΓ δεν ξεκαθαρίσει το κριτικής σημασίας θέμα του πλαισίου του, πολύ φοβάμαι ότι όλα θα ανατιναχθούν στο αέρα, λέει η κ. Μαρκουλλή.

Οποιαδήποτε άλλη συζήτηση, εκτός πλαισίου, θα δώσει λανθασμένα μηνύματα και θα συμβάλει στον εκτροχιασμό της διαδικασίας, λέει η Ερατώ Μαρκουλλή αναφορικά με τα όσα ακούγονται εσχάτως για το Κυπριακό. Τονίζει δε πως η παρείσφρηση στη συζήτηση εναλλακτικών λύσεων αποτελεί μια εξαιρετικά επικίνδυνη εξέλιξη, την οποία ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας οφείλει να ξεκαθαρίσει με κατηγορηματικό τρόπο, αλλά και ότι ήταν λάθος του ΓΓ των ΗΕ να δώσει στα μέρη μια τόσο σοβαρή πρόταση (το πλαίσιο) προφορικά και όχι γραπτώς.

-Ακόμη και μέσα στην εβδομάδα, αξιωματούχοι από τα κατεχόμενα έδωσαν το μήνυμα πως ο κ. Αναστασιάδης έχει μιλήσει για λύση δυο κρατών. Εσείς πιστεύετε ότι έχει γίνει όντως ανάλογη συζήτηση;

-Θα ήθελα να είμαι απόλυτα σαφής και ειλικρινής σ΄αυτό το θέμα. Για μένα αποτελεί θέση αρχής να μην υιοθετώ αβασάνιστα κάτι που φέρεται να έχει λεχθεί, αν εγώ η ίδια δεν είμαι κοινωνός της συγκεκριμένης συζήτησης. Όμως, την ίδια ώρα δεν μπορώ παρά να εκφράσω την έντονη ανησυχία μου για το γεγονός ότι το τελευταίο διάστημα για πρώτη φορά συζητείται και στη δική μας πλευρά το θέμα της λύσης δύο κρατών ή συνομοσπονδίας, κάτι που στο παρελθόν αποτελούσε αφήγημα μόνο της τουρκικής πλευράς. Από τη μια η δαιμονοποίηση από συγκεκριμένες πολιτικές δυνάμεις της λύσης Διζωνικής Δικοινοτικής Ομοσπονδίας και από την άλλη η παρείσφρηση στη συζήτηση άλλων εναλλακτικών λύσεων, αποτελούν μια εξαιρετικά επικίνδυνη εξέλιξη την οποία ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ως ηγέτης της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και Πρόεδρος της Δημοκρατίας, οφείλει να ξεκαθαρίσει κατά ένα απόλυτο και κατηγορηματικό τρόπο, που να μην αφήνει σκιές.

-Ποια είναι η αίσθησή σας για τη δουλειά που κάνει η κ. Λουτ και έχοντας αφήσει ήδη πίσω το χρονοδιάγραμμα για τους όρους αναφοράς, στο τέλος του χρόνου.

-Η κα Λουτ μου δίνει την εντύπωση ότι δεν βιάζεται. Δεν εξηγείται διαφορετικά το γεγονός ότι έχει επισκεφθεί το νησί τρεις φορές από τον διορισμό της στις 3 Ιουλίου 2018, με ολιγόωρη παραμονή κάθε φορά και μεγάλο μεσοδιάστημα μεταξύ των επισκέψεων. Ο τρόπος επίσης με τον οποίο διεξάγεται αυτή η διαβούλευση είναι πρωτόγνωρος, με τα Ηνωμένα Έθνη να προσπαθούν συνεχώς να αλιεύσουν τις θέσεις των πλευρών επί των όρων αναφοράς, χωρίς να τοποθετούνται σαφώς ακόμα και επί θεμάτων που έχουν προέλευση τον ίδιο τον Γενικό Γραμματέα, όπως το πλαίσιο έξι σημείων. Με αυτό τον τρόπο αφήνεται η δυνατότητα στις πλευρές, περιλαμβανομένης και της Τουρκίας, να δώσουν η κάθε μια το δικό της αφήγημα, που στην περίπτωση της τελευταίας βρίσκεται σαφώς εκτός των παραμέτρων των ΗΕ. Αυτό είναι επικίνδυνο γιατί μπορεί να οδηγήσει στη διαπίστωση πως συμφωνία επί όρων αναφοράς είναι αδύνατη, επισφραγίζοντας οριστικά το αδιέξοδο, που αποτελεί διαχρονική επιδίωξη της Τουρκίας.

-Όταν λέμε όρους αναφοράς, εσείς ως μέλος της διαπραγματευτικής ομάδας, μπορείτε να δώσετε νοηματικό περιεχόμενο;

-Αυτό που θα σας δώσω είναι τη δική μου αντίληψη για το τι σημαίνουν οι όροι αναφοράς, γιατί δεν υπάρχει κάποιος κοινός ορισμός από πλευράς Ηνωμένων Εθνών. Και αυτό είναι το τραγικό, ότι δηλαδή η κάθε πλευρά έχει το δικό της αφήγημα, κάτι που δυσκολεύει την επίτευξη του στόχου, που είναι ένα συμφωνημένο κείμενο επί των όρων αναφοράς. Αυτό που αντιλαμβάνομαι είναι ότι ο Γενικός Γραμματέας, για να επαναρχίσει η διαδικασία, θέλει να έχει συμφωνηθεί εκ των προτέρων ένα πλαίσιο με αρχές και βασικές παραμέτρους που θα αφορούν τόσο την ουσία, όσο και την μεθοδολογία και διαδικασία, στο οποίο οι πλευρές, περιλαμβανομένων και των εγγυητριών δυνάμεων στα θέματα που τους αφορούν, θα προστρέχουν σε κάθε περίπτωση και θα διαπραγματεύονται εντός αυτών. Σε αυτούς τους όρους αναφοράς κύριο ρόλο θα πρέπει να διαδραματίζουν το κοινό ανακοινωθέν της 11ης Φεβρουαρίου 2014, το πλαίσιο έξι σημείων που πρότεινε ο ΓΓ στο Κραν Μοντανά, καθώς και το μέχρι σήμερα κεκτημένο των συγκλίσεων. Ένα τέτοιο πλαίσιο θα αποτελεί οδηγό στην διαπραγμάτευση, ούτως ώστε κανένα των μερών να μην μπορεί να διολισθήσει εκτός αυτών των παραμέτρων.

-Πλαίσιο Γκουτέρες. Προέρχεται από προφορική μετάδοση εκ μέρους του ΓΓ των ΗΕ και δεν έχει επιδοθεί ως έγγραφο. Άρα πόση ισχύ έχει;

-Από την αρχή είπα ότι ήταν λάθος του Γενικού Γραμματέα να δώσει στα μέρη μια τόσο σοβαρή πρόταση προφορικά και όχι γραπτώς. Από τις πρώτες μέρες στο Κραν Μοντανά είχαν διαφανεί διαφορετικές ερμηνείες του πλαισίου και έντονες διαφορές μεταξύ του τι είχε πει ο Γενικός Γραμματέας στις 30 Ιουνίου 2017 και αυτού που κατέγραψε ο Ειδικός του Σύμβουλος κ. Άιντε. Οι επεξηγήσεις που έδωσε ο κ. Άιντε στις 4 Ιουλίου 2017, μετά τις διαμαρτυρίες των μερών και μετά από συνεννόηση με τον Γενικό Γραμματέα, φαίνεται να είχαν προσωρινά επιλύσει τις διαφωνίες, όμως η έλλειψη κοινού κειμένου συνέβαλε στην κατάρρευση των συνομιλιών στις 6-7 Ιουλίου 2017, λόγω της επιμονής σε διαφορετικές ερμηνείες επί τόσο σοβαρών θεμάτων, όπως είναι το θέμα των εγγυήσεων και των στρατευμάτων. Ο Γενικός Γραμματέας είχε την ευκαιρία στην έκθεσή του προς το Συμβούλιο Ασφαλείας τον Σεπτέμβριο του 2017 να ξεκαθαρίσει το πλαίσιό του, όμως αρκέστηκε σε μια γενική παράθεση των έξι σημείων, που άφηνε ακόμα ανοικτό το πεδίο διαφορετικών ερμηνειών από τις πλευρές. Για τη δική μας πλευρά η ξεκάθαρη τοποθέτηση του Γενικού Γραμματέα στις 30 Ιουνίου 2017 και οι επεξηγήσεις που έδωσε ο κ. Άιντε στις 4 Ιουλίου 2017 ήταν καθοριστικές για την υποβολή προτάσεων εκ μέρους της πλευράς μας στις 5 και 6 Ιουλίου 2017 για προώθηση της διαπραγμάτευσης. Αν σήμερα με τους όρους αναφοράς ο ΓΓ δεν ξεκαθαρίσει αυτό το κριτικής σημασίας θέμα του πλαισίου του, πολύ φοβάμαι ότι όλα θα ανατιναχθούν στο αέρα.

> *Η Τουρκία με τις «νέες ιδέες» εννοεί τη λύση δύο κρατών ή συνομοσπονδίας, εκτός των παραμέτρων των ΗΕ, κάτι που θα οδηγήσει σε ένα πλήρες ναυάγιο.*

-Έχει γίνει και λόγος για νέες ιδέες στο Κυπριακό. Το έθεσε, με ασάφεια, ο ΓΓ των ΗΕ. Ποιο μπορεί να είναι το περιεχόμενο αυτών;

-Η εισαγωγή στο κείμενο της πιο πρόσφατης έκθεσης του Γενικού Γραμματέα προς το Συμβούλιο Ασφαλείας αναφοράς, πέραν του πλαισίου των 6 σημείων, σε «νέες ιδέες» ή «καινοτόμες προτάσεις», «που θα ήταν επιπρόσθετα απαραίτητες για να φέρει αποτέλεσμα μια νέα προσπάθεια», ήταν μια ατυχής και άκρως επικίνδυνη εξέλιξη, γιατί άνοιξε το κουτί της Πανδώρας για διολίσθηση της όλης συζήτησης σε ατραπούς που όχι μόνο δεν μπορούν να μας οδηγήσουν πουθενά, αλλά και που κινδυνεύουν να βραχυκυκλώσουν την όλη προσπάθεια. Δυστυχώς στην εξέλιξη αυτή συνέβαλε και η δική μας πλευρά, με την πρόταση του Προέδρου της Δημοκρατίας, την οποία μοιράστηκε με τον Τούρκο Υπουργό Εξωτερικών στην Νέα Υόρκη και πολύ αργότερα και με τον ΤΚ ηγέτη, περί αποκεντρωμένης ομοσπονδίας. Η πρόταση αυτή ήταν αχρείαστη, πέραν του ότι έχω την έντονη πεποίθηση ότι με βάση του τι έχει συμφωνηθεί μέχρι σήμερα στο θέμα των ομοσπονδιακών αρμοδιοτήτων, τα περιθώρια περαιτέρω αποκέντρωσης και μεταφοράς αρμοδιοτήτων στις συνιστώσες πολιτείες είναι απαγορευτικά, με τον κίνδυνο να διαβρωθούν οι τρεις βασικές αρχές της μίας κυριαρχίας, μίας διεθνούς προσωπικότητας και μίας ιθαγένειας να είναι ορατός. Η Τουρκία έχει κάνει εδώ και καιρό πασιφανές ότι με «νέες ιδέες» εννοεί την λύση δύο κρατών ή συνομοσπονδίας, εκτός των παραμέτρων των ΗΕ, κάτι που θα οδηγήσει με μαθηματική ακρίβεια σε ένα πλήρες ναυάγιο με απρόβλεπτες συνέπειες.

Η αποχώρηση του ΑΚΕΛ από την ομάδα Κυπριακού

-Συμφωνείτε με την αποχώρηση του ΑΚΕΛ από την ομάδα Κυπριακού κι αν πιστεύετε ότι υποβαθμίζεται η δυναμική της ομάδας…

-Με τη συμμετοχή του στην ομάδα το μέλος που προέρχεται από το ΑΚΕΛ θα μπορούσε να συμβάλει στη διαμόρφωση πιο ολοκληρωμένων και συλλογικών εισηγήσεων προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τον Διαπραγματευτή, παρόλο που σε αυτή τη φάση της διαμόρφωσης των όρων αναφοράς, όπως και σε όλο το προηγούμενο διάστημα από την κατάρρευση των συνομιλιών στο Κραν Μοντανά, η ανάμειξη της ομάδας ήταν και παραμένει σχεδόν ανύπαρκτη. Έχουμε μέχρι στιγμής ενημερωθεί μία φορά από τον ΠτΔ και πιο πρόσφατα από τον Διαπραγματευτή για τις επισκέψεις της κας Λουτ και έχουμε εκφράσει κάποιες απόψεις, αλλά τις τελικές αποφάσεις και τον όλο χειρισμό των επαφών με την κα Λουτ τον έχει αποκλειστικά ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Με την αποχώρηση του ΑΚΕΛ, λόγω διαφωνιών όσον αφορά σοβαρές πτυχές που αφορούν την διαπραγμάτευση, δίνεται ένα πολιτικό μήνυμα εκ μέρους του κόμματος της αντιπολίτευσης, όμως στην ουσία δεν έχει την δυνατότητα έστω και αυτής της ενημέρωσης, έκφρασης απόψεων και υποβολής εισηγήσεων. Η ομάδα στήριξης του διαπραγματευτή έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα, οπότε η αποχώρηση ή η προσωρινή μη συμμετοχή ενός μέλους, πιστεύω στερεί από την ομάδα τη δυνατότητα να παράσχει μια πιο συνολική και ολοκληρωμένη άποψη για τον τρόπο που εξελίσσονται ή δεν εξελίσσονται τα πράγματα.

-Θα πρέπει μέσα σε ένα πλαίσιο προετοιμασίας, να υπάρξει συζήτηση σε περίπτωση που η Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία δεν περάσει από τα δημοψηφίσματα;

-Πιστεύω ότι η προσοχή θα πρέπει να εστιαστεί στον στόχο της επανέναρξης των διαπραγματεύσεων στη διαχρονική βάση, που δεν είναι άλλη από τη λύση Διζωνικής Δικοινοτικής Ομοσπονδίας. Οποιαδήποτε άλλη συζήτηση, εκτός πλαισίου, θα δώσει λανθασμένα μηνύματα και θα συμβάλει στον εκτροχιασμό της διαδικασίας, με σοβαρές και μη ανατρέψιμες συνέπειες για το Κυπριακό. Θα πρέπει επιτέλους ο κόσμος να αντιληφθεί ότι το μόνο συμφωνημένο σύστημα διακυβέρνησης που μπορεί να επανενώσει το κράτος, τους θεσμούς, το λαό και την κοινωνία, είναι το ομοσπονδιακό σύστημα. Οτιδήποτε άλλο θα αποτελεί παράδοση ενός σημαντικού μέρους της πατρίδας μας εσαεί στην Τουρκία, με ένα σκληρό σύνορο μεταξύ ενός ελληνοκυπριακού κράτους και της Τουρκίας των 80 εκατομμυρίων. Θα πρέπει επίσης ο λαός να ενημερωθεί σωστά για τις βασικές παραμέτρους και τον τρόπο λειτουργίας ενός ομοσπονδιακού συστήματος, ούτως ώστε να μην παραμένει στο σκοτάδι και να σύρεται από την προπαγάνδα αυτών που δαιμονοποιούν τη Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία. Οι δύο ηγέτες οφείλουνα προετοιμάσουν έγκαιρα το λαό, για να εκφράσει με πλήρη γνώση την άποψή του όταν έλθει η ώρα των δημοψηφισμάτων.

ΑΠΟΨΗ / *Του* **ΠΑΝΙΚΟΥ ΛΕΩΝΙΔΟΥ**

Η σύγχρονη Δημοκρατία – Ο θεσμός της νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών

Μια σημαντική πρόταση Νόμου, που προβλέπει τη θέσπιση της Κοινοβουλευτικής Πρωτοβουλίας, έχουμε καταθέσει ως Δημοκρατικό Κόμμα στο πλαίσιο της προσπάθειάς μας, μέσω της Νομοθετικής Εξουσίας, να ρυθμίσουμε θέματα που έχουν άμεση σχέση με την Δημοκρατία, την ενίσχυση του Πολιτικού μας Συστήματος και για να εμπιστευτεί και πάλιν ο πολίτης τους θεσμούς και τα όργανα του κράτους. Με την νομοθεσία αυτή επιχειρούμε να καθιερώσουμε τον θεσμό αυτό κατά τον οποίο, μετά από αίτηση αριθμού πολιτών, θα κινείται σχετική διαδικασία και να προκαλείται απόφαση της Βουλής. Με την πρωτοβουλία αυτή, οι ίδιοι οι πολίτες θα καθορίζουν το θέμα για το οποίο ζητούν την νομοθετική ρύθμιση και μπορεί να έχει ως αντικείμενο τη θέσπιση, τροποποίηση ή κατάργηση κάποιων κανόνων δικαίου. Η νομοθετική πρωτοβουλία δεν είναι αποφασιστικός θεσμός αλλά προπαρασκευαστικός. Χρονικά προηγείται και προετοιμάζει την απόφαση της Βουλής.

Για μας αντικείμενο της νομοθετικής πρωτοβουλίας μπορεί να είναι οποιοδήποτε θέμα που μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο απόφασης του λαού. Σύμφωνα με την πρότασή μας, η νομοθετική πρωτοβουλία εμφανίζεται με την μορφή κοινοβουλευτικής πρωτοβουλίας πολιτών αφού αυτή ξεκινά από τους πολίτες και απευθύνεται προς το κοινοβούλιο, αποτελώντας έτσι θεσμό άμεσης πρωτοβουλίας. Εν προκειμένω, είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι στις σύγχρονες δημοκρατίες η νομοθετική πρωτοβουλία εμφανίζεται και με την μορφή του δημοψηφίσματος και της ανάκλησης, δύο θεσμούς που θα επεξεργαστούμε και θα καταθέσουμε ανάλογες προτάσεις νόμου αργότερα.

Όπως το Σύνταγμά μας καθορίζει στο αρ. 54, σήμερα το δικαίωμα υποβολής νομοσχεδίων αποτελεί αρμοδιότητα της εκτελεστικής εξουσίας, (από το Υπουργικό Συμβούλιο) και προτάσεων νόμου από τους Βουλευτές (Βουλή). Με τη νομοθετική πρωτοβουλία ουσιαστικά εισάγουμε έναν άλλο τρόπο κατάθεσης προτάσεων νόμου στην Βουλή απευθείας από τους πολίτες· βέβαια, πάντοτε κάτω από τους απαραίτητους συνταγματικούς και νομοθετικούς περιορισμούς. Δηλαδή εισηγούμαστε ένα τρίτο τρόπο υποβολής νομοθετημάτων τα οποία θα περνούν μέσα από την Βουλή. Μετά την κατάθεση της εν λόγω πρωτοβουλίας από το Δημοκρατικό Κόμμα, η Κυβέρνηση κατέθεσε δικό της νομοσχέδιο με το ίδιο βασικά περιεχόμενο και σκοπό. Οι βασικές διαφορές των δύο νομοθετημάτων εστιάζονται στην άμεση ή έμμεση Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, δηλαδή αν οι πρωτοβουλίες των πολιτών θα υποβάλλονται απευθείας στη Βουλή (πρόταση ΔΗΚΟ), είτε θα απευθύνονται στη εκτελεστική εξουσία και μετά από επεξεργασία εκεί θα κατατίθεται στην Βουλή (πρόταση Κυβέρνησης). Επίσης μια άλλη διαφορά, αναφέρεται στον αριθμό των πολιτών που θα υποστηρίζουν την πρωτοβουλία καθώς και από άλλα τεχνικά ζητήματα.

Με την άμεση κοινοβουλευτική Δημοκρατία, η Βουλή θα έχει την υποχρέωση να συζητά στο πλαίσιο του νομοθετικού της έργου και τις προτάσεις των πολιτών, ως αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας τους. Η κοινοβουλευτική πρωτοβουλία πολιτών αποτελεί μορφή σύμπραξης πολιτών και κοινοβουλίου. Σε αυτή την περίπτωση η όλη διαδικασία διατηρεί έμμεσα στοιχεία. Η κοινοβουλευτική πρωτοβουλία πολιτών συνδυάζει το άμεσο στοιχείο, δηλαδή την πρόταση νόμου που προέρχεται από πολίτες και το έμμεσο δηλαδή, στο όργανο που απευθύνεται είναι το κοινοβούλιο. Πρόκειται τελικά για ημιάμεσο ή μικτό θεσμό, αφού συνδυάζει και στοιχείο άμεσο και έμμεσο. Η πρωτοβουλία πολιτών ολοκληρώνεται με την κατάθεση της στην Βουλή. Η παραπέρα τύχη θα εξαρτάται από την Βουλή[1].

Με την λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία πολιτών ενεργοποιείται συνεπώς το κοινοβούλιο και εμπλουτίζεται το νομοθετικό έργο. Η νομοθετική πρωτοβουλία, ως ένας επιπρόσθετος θεσμός συμμετοχής, είναι ανέξοδος αφού δεν συνεπάγεται οποιοδήποτε κόστος, είναι ένας θεσμός αντιπροσωπευτικά ακίνδυνος, καθόσον αποφασιστική αρμοδιότητα και εξουσία δεν απαιτεί να την διατηρεί το ίδιο το κοινοβούλιο.

Ο κ. Πανίκος Λεωνίδου είναι Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπός του ΔΗ.ΚΟ

1 Δημητρόπουλος Ανδρέας, Ομότιμος καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου, Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών. Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Εκδόσεις Σάκουλα.

Σε εγρήγορση η Λευκωσία για κινήσεις στο τεμάχιο 3

Προβληματισμός από τις εξαγγελίες της Αγκυρας για μετακίνηση του γεωτρύπανου

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ**

Η πρόθεση της Άγκυρας, διά στόματος Μεβλούτ Τσαβούσογλου, να κάνει ποδαρικό στο 2019 κατεβάζοντας στην περιοχή το δεύτερο γεωτρύπανο που αγόρασε πρόσφατα, υπό άλλες περιστάσεις θα μπορούσε να εκληφθεί ως μια νέα προσπάθεια της Τουρκίας να προκαλέσει τεχνητή ένταση στην περιοχή. Παρά το γεγονός ότι χρονικά η κάθοδος του δεύτερου τουρκικού γεωτρύπανου τοποθετείται, γενικά και αόριστα, εντός Ιανουαρίου η Λευκωσία, σε αντίθεση με άλλες περιπτώσεις, φαίνεται να μελετά επισταμένα τους σχεδιασμούς της Άγκυρας. Το κυβερνητικό επιτελείο που έχει επιφορτισθεί το κομμάτι υλοποίησης των ενεργειακών σχεδιασμών της Δημοκρατίας, εμφανίζει σημάδια προβληματισμού, και όχι τυχαία. Προβληματισμός που σε πρώτη φάση, όπως υποδεικνύουν διπλωματικές πηγές, έχει να κάνει περισσότερο με την προσπάθεια πρόκλησης ντε φάκτο καταστάσεων, στις νοτιοανατολικές περιοχές της κυπριακής ΑΟΖ και λιγότερο με την τετριμμένη παρουσία τουρκικών μέσων, πολεμικών και μη, στην ευρύτερη περιοχή. Η κατάσταση που τείνει να δημιουργηθεί πηγάζει από τα όσα διαδραματίσθηκαν τον περασμένο Φεβρουάριο, ανοικτά του Κάβο Γκρέκο, όπου πολεμικά πλοία της Τουρκίας παρεμπόδισαν το γεωτρύπανο την ιταλικής ΕΝΙ να προσεγγίσει τον γεωτρητικό στόχο του τεμαχίου 3. Τη Λευκωσία απασχολεί έντονα το ενδεχόμενο η Τουρκία να επιχειρήσει να πλαγιοκοπήση το ενεργειακό πρόγραμμα της Δημοκρατίας, αναλαμβάνοντας αυτή τη φορά την πρωτοβουλία των κινήσεων. Πολύ πριν η αμερικανική ExxonMobil δηλώσει παρούσα στο τεμάχιο 10 σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο, το μέγα ζητούμενο ήταν και παραμένει το τι μέλει γενέσθαι με το τεμάχιο 3 στη μετά πρώτη προσπάθεια γκριζαρίσματος του τεμαχίου 3 εποχής, από την Τουρκία.

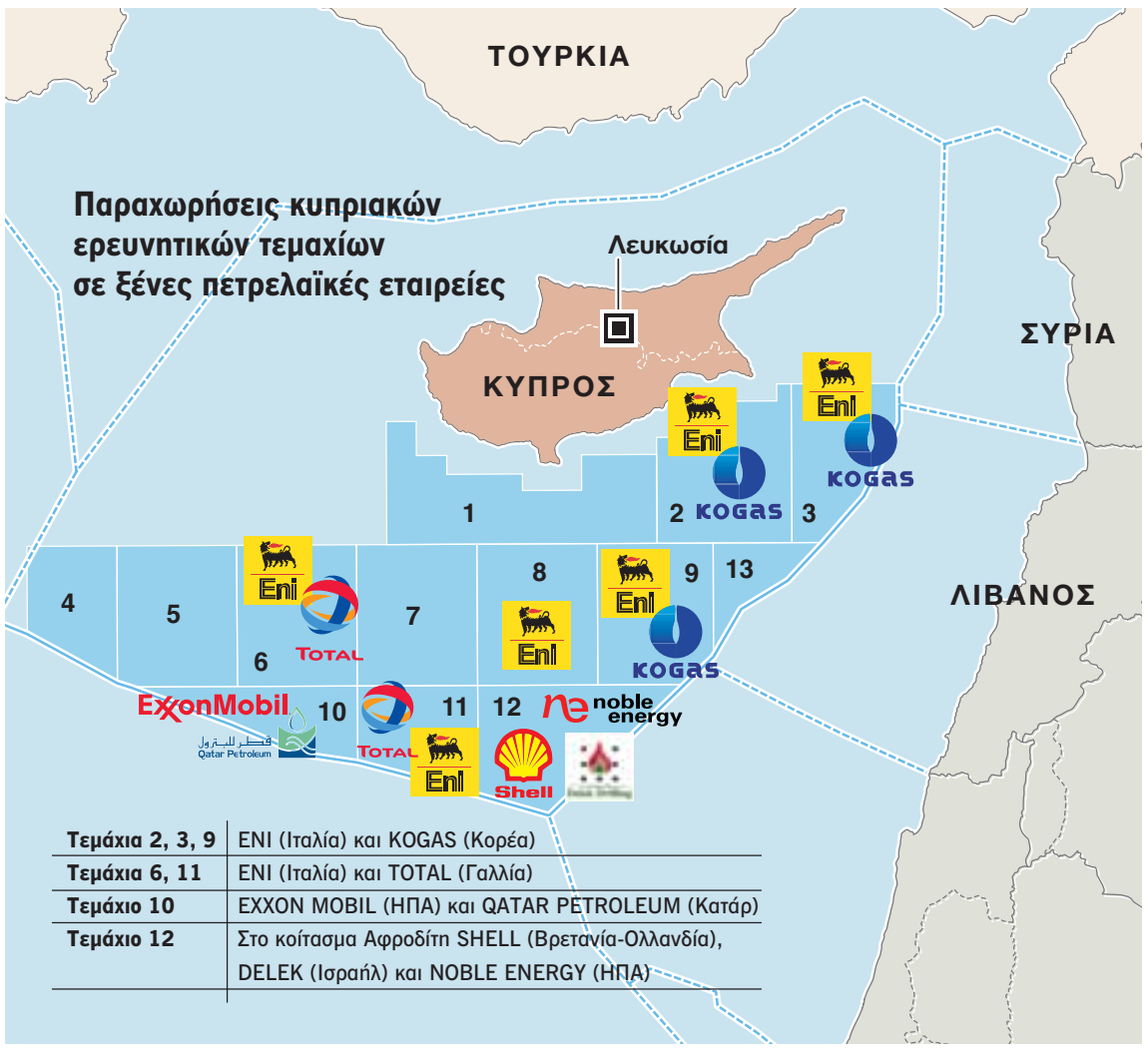

Ασπίδα από εταιρείες

Χωρίς να υπάρχει παρέκκλιση από το βασικό δόγμα μη στρατικοποίησης των ενεργειακών, η Λευκωσία ποντάρει τα μέγιστα στην πολιτική κάλυψη των εταιρειών που βρίσκονται εντός της ΑΟΖ. Σε ό,τι αφορά το τεμάχιο 3 και με δεδομένο το κενό που υπήρξε το περασμένο Φεβρουάριο, η προσθήκη της γαλλικής TOTAL στις εταιρείες διαχείρισης πιστεύεται πως αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα αποτροπής των σχεδιασμών της Άγκυρας για γκριζάρισμα της ΑΟΖ. Στη Λευκωσία θεωρούν πως ο γαλλικός παράγοντας μπορεί να σταθεί απέναντι στις τουρκικές επιδιώξεις, κάτι που συνέβη και στην περίπτωση του τεμαχίου 11. Στο πνεύμα της πολιτικής θωράκισης των εταιρειών κινείται και η πολιτική προς επέκταση της συνεργασίας ΕΝΙ και TOTAL στο τεμάχιο 8 αλλά και στα υπόλοιπα που έχουν παραχωρηθεί στην κοινοπραξία ΕΝΙ-KOGAS.

Ο προσανατολισμός

Εάν και εφόσον υλοποιηθούν οι εξαγγελίες του Τούρκου ΥΠΕΞ, για πρώτη φορά η Τουρκία θα επιχειρήσει να υλοποιήσει τις προκλητικές και παράνομες διεκδικήσεις της στα δυο άκρα της οριοθετημένης κυπριακής ΑΟΖ. Για την επίμαχη περιοχή του τεμαχίου 3, ο τούρκος ΥΠΕΞ δεν την προσδιόρισε με σαφήνεια, πλην όμως άφησε να αιωρείται πως το γεωτρύπανο, με επίκεντρο την Καρπασία, θα κινηθεί προς δυο κατευθύνσεις. Προς τα τουρκικά παράλια και προς την περιοχή όπου βρίσκονται τα τεμάχια που γειτνιάζουν με τα κατεχόμενα, από την πλευρά της Αμμοχώστου. Εν αντιθέσει με το τεμάχιο 10 όπου το έθεσε εκτός διεκδικήσεών της, η Τουρκία ανήγγειλε γεωτρήσεις στα υπόλοιπα τεμάχια τόσο δυτικά της Πάφου όσο και νοτιοανατολικά της Κύπρου. Υπό το πρίσμα αυτό, το τεμάχιο 3 θεωρείται εν δυνάμει περιοχή ερευνών, εντός ή στα όρια του τεμαχίου με τις κατεχόμενες θαλάσσιες περιοχές. Όπως εκτιμάται, σε διπλωματικό επίπεδο, η εδώ ενδεχόμενη παρουσία της Τουρκίας θα συνδυαστεί, τόσο για ενίσχυση των όσων η ίδια επιδιώκει μεταξύ Κύπρου και Καστελόριζου όσο και του μορφώματος των κατεχομένων υπό τον μανδύα προστασίας των δικαιωμάτων της τ/κ κοινότητας.

Πρωταρχικός στόχος για την κυβέρνηση αποτελεί η θωράκιση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και των τεμαχίων εκείνων που παράνομα και προκλητικά διεκδικεί η τουρκική πλευρά.

Το πλεονέκτημα

Στη Λευκωσία η προσοχή είναι στραμμένη στο τεμάχιο 3, οι δε απόψεις που καταγράφονται αντανακλούν τις δυο σχολές σκέψεων που υπάρχουν για αναχαίτηση των προκλήσεων. Η πρώτη στηρίζεται στη γενική θεώρηση πως η τουρκική πλευρά περιορίζεται μόνο στις φραστικές απειλές και προκλήσεις, με τις κινήσεις που καταγράφονται να κινούνται στα όρια τις διπλωματικής ορθότητας. Η δεύτερη σχολή σκέψης αντιπροσωπεύει τις απόψεις εκείνες που εμφανίζονται ιδιαίτερα προβληματισμένες από τις τελευταίες εξελίξεις, στην ευρύτερη περιοχή. Στο κομμάτι αυτό συγκαταλέγεται και το τεμάχιο 3 το οποίο, εκ των πραγμάτων, θεωρείται εν δυνάμει αδύναμος κρίκος, μετά και τα γεγονότα του περασμένου Φεβρουαρίου. Ωστόσο, και οι δυο σχολές συγκλίνουν στον απαράβατο κανόνα μη στρατικοποίησης των ενεργειακών. Πολιτική κατεύθυνση που μέχρι σήμερα έχει αποδώσει καρπούς. Επί του συγκεκριμένου, αυτό το οποίο λέγεται χαρακτηριστικά είναι πως η Λευκωσία πέτυχε να μετατρέψει την αδυναμία της, σε στρατιωτικό επίπεδο, σε πλεονέκτημα. Με τις εργασίες στο τεμάχιο 10 να συνεχίζονται αδιαλείπτως, σε πολιτικό και τεχνοκρατικό επίπεδο είναι κατανοητό πως οποιαδήποτε επέκταση των εργασιών εντός της ΑΟΖ ενέχει κινδύνους.

Διπλωματικά αντίμετρα

Ενδεικτικό του κλίματος που επικρατεί σε κεντρικό επίπεδο είναι τα όσα είπε στην «Κ» πηγή με χρόνια παρουσία στο κομμάτι υλοποίησης των ενεργειακών σχεδιασμών. Πέρα από τις υφιστάμενες εργασίες εντός της ΑΟΖ, αυτό το οποίο υποστηρίζεται είναι πως οποιαδήποτε άλλη κίνηση περιέχει υψηλό ρίσκο. Η ίδια πηγή υποστηρίζει πως το βάρος θα πρέπει να ριχθεί στα τεμάχια όπου υπάρχει δραστηριότητα, επιλογή που θα αυξήσει το βαθμό δυσκολίας του τουρκικού παρεμβατισμού στην περιοχή. Ωστόσο, το ερώτημα το οποίο τίθεται και που επί του παρόντος δεν δίνονται απαντήσεις είναι το τι μέλει γενέσθαι εάν το τουρκικό γεωτρύπανο μετακινηθεί εντός της ΑΟΖ και σε περιοχές που διεκδικεί παράνομα η τουρκική πλευρά, όπως το τεμάχιο 3. Οι απαντήσεις που δίνονται περιορίζονται στο διπλωματικό πεδίο και τα προληπτικά αντίμετρα που έχουν σχεδιασθεί. Ωστόσο, γίνεται παραδεκτό πως επί της ουσίας δεν μπορεί να ληφθούν αποτρεπτικά μέσα.

ExxonMobil

Εν μέσω της διαφαινόμενης κινητικότητας με το νέο έτος, προς το τέλος της οδεύει η πρώτη ερευνητική γεώτρηση της ExxonMobil στο στόχο «Δελφύνη» του τεμαχίου 10. Παρά την απουσία επίσημης ενημέρωσης, όλα δείχνουν πως η ερευνητική γεώτρηση θα έχει ολοκληρωθεί εντός του πρώτου δεκαπενθημέρου Ιανουαρίου. Κυρίως, σε πολιτικό επίπεδο, το τελευταίο διάστημα καταγράφεται η απουσία οποιασδήποτε εκτίμησης για τα μέχρι στιγμής ευρήματα, του βρετανικού γεωτρύπανου κάτι που δεν συνέβαινε κατά την έλευση και έναρξη των εργασιών στο τεμάχιο 10. Το μόνο βέβαιο είναι πως το τρυπάνι μετά το τέλος των εργασιών θα μετακινηθεί σε δεύτερο στόχο εντός του ίδιου τεμαχίου όπου θα παραμείνει μέχρι τον ερχόμενο Φεβρουάριο.

Προεκλογικό χρώμα θα έχει το 2019 στα κατεχόμενα

Συνδεδεμένη με το Κυπριακό η πορεία Ακιντζί, η άνοδος Οζερσάι, οι λιγοστές επιλογές της αριστεράς και η επάνοδος Ταλάτ-Ντεκτάς

Του **ΝΙΚΟΥ ΣΤΕΛΓΙΑ**

Το 2019 έρχεται να περάσει ως ένα νέο σημείο αναφοράς στη σύγχρονη ιστορία της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Σε λίγους μήνες ξεκινά η κούρσα για την ανάδειξη της νέας ηγεσίας, και οι δυνάμεις της λύσης, οι οποίες το τελευταίο διάστημα βλέπουν να οπισθοχωρούν τα ποσοστά τους, καλούνται να λάβουν αποφάσεις για να προλάβουν εξελίξεις. Οι «προεδρικές εκλογές», οι οποίες εκτός απροόπτου θα λάβουν χώρα στα μέσα του 2020, ενέχουν ιδιαίτερη σημασία τόσο για την πορεία του Κυπριακού όσο και για το πολιτικό μέλλον της τ/κ κοινότητας. Η πολυκομματική «κυβέρνηση» βασίζεται σε λεπτές ισορροπίες, οι οποίες ενδέχεται να μην αντέξουν την πίεση που θα προκαλέσει η επικείμενη προεκλογική περίοδος, εξ ου και Τ/Κ αναλυτές δεν αποκλείουν ακόμη και τη διεξαγωγή διπλών «εκλογών» (βουλευτικών και προεδρικών) εντός του 2019 ή λίγο πριν τις «προεδρικές» του 2020. Ένα άλλο ενδεχόμενο είναι η διάλυση της πολυκομματικής και ο σχηματισμός «συγκυβέρνησης» της τ/κ Δεξιάς. Σε κάθε περίπτωση, οι κεντρώες και δεξιές δυνάμεις της τ/κ κοινότητας ετοιμάζονται με τον «Αντιπρόεδρο» της «κυβέρνησης» και «Υπουργό Εξωτερικών», Κουντρέτ Όζερσαϊ αλλά και την ηγεσία της τ/κ Δεξιάς να πραγματοποιούν τα δικά τους βήματα.

Το αβέβαιο μέλλον Ακιντζί

Η ηγεσία του Μουσταφά Ακιντζί θα καλωσορίσει με αβεβαιότητα και έντονο προβληματισμό το νέο έτος. Το 2018 δεν ήταν εποικοδομητικό για το Κυπριακό εφόσον πολύ-αναμενόμενες θετικές εξελίξεις δεν ήρθαν. Έτσι η ηγεσία Ακιντζί εξέφρασε έντονο προβληματισμό για την καθυστέρηση της λύσης, την «αδιαλλαξία» της ε/κ πλευράς και κυρίως τη μη αποδοχή της αρχής της πολιτικής ισότητας. Παράλληλα, στα μέσα του 2018, ο Ακιντζί ήρθε αντιμέτωπος με την Άγκυρα, η οποία διά στόματος του Υπουργού Εξωτερικών, Μεβλούτ Τσαβούσογλου, σε σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε στο «προεδρικό», άνοιξε το κεφάλαιο των εναλλακτικών σχεδίων. Όλες οι προαναφερόμενες εξελίξεις πλήττουν το γόητρο του Ακιντζί τόσο στο εσωτερικό της τ/κ κοινότητας όσο και ενώπιον της Τουρκίας, με Τ/Κ αναλυτές να θεωρούν ότι έχει χάσει πολλούς υποστηρικτές, οι οποίοι στήριξαν το 2015 τις ελπίδες τους σε αυτόν. «Το 2015 ψήφισα με μεγάλες ελπίδες τον Μουσταφά Ακιντζί. Θεωρούσα ότι παρά τις μεγάλες δυσκολίες είχε την ικανότητα για να φέρει το νησί στο κατώφλι της λύσης», επισημαίνει η νεαρή Σιμγκέ, η οποία πριν από τρία χρόνια πήγε για πρώτη φορά στην κάλπη. Σήμερα έχει αλλάξει άποψη και χρεώνει λάθη στον Ακιντζί, τον οποίο δεν πρόκειται να υποστηρίξει στην συνέχεια. Η Σιμγκέ στρέφει την προσοχή της στον κ. Όζερσαϊ. «Ο Ακιντζί δεν κατάφερε να μας φέρει τη λύση, η οποία αποτελεί μονόδρομο για την έξοδο από τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η τ/κ πλευρά. Τουλάχιστον ο Όζερσαϊ, στη χειρότερη περίπτωση, θα μπορούσε να μας φέρει ένα έντιμο και φιλικό διαζύγιο», τονίζει η νεαρή Τ/Κ.

Ακιντζί και Οζερσάι αναμένεται να αποτελέσουν ένα βασικό δίπολο όπως εξελίσσονται τα δεδομένα στα κατεχόμενα.

Το κλίμα απαισιοδοξίας για τη λύση απλώνεται, τη στιγμή που ο κ. Ακιντζί δεν έχει ανοίξει τα χαρτιά του για τις «εκλογές» του 2020. Συνεργάτες του συμπεραίνουν ότι δίχως λύση του Κυπριακού ή ακόμη μια θετική εξέλιξη, δεν θα έχει πολλές ελπίδες για επανεκλογή. Την ίδια στιγμή, οι σχεδιασμοί της τ/κ κεντροαριστεράς αποτελούν έναν νέο πονοκέφαλο για το «Προεδρικό».

Οι λιγοστές επιλογές

Όπως στην περίπτωση Ακιντζί, έτσι και στην περίπτωση της τ/κ Αριστεράς, το 2018 δεν ήταν καλό έτος. Στις αρχές τα ποσοστά των αριστερών δυνάμεων παρουσίασαν αξιοσημείωτη πτώση αλλά στη συνέχεια, η «κυβέρνηση», τα νηία της οποίας ανέλαβε το Ρεπουμπλικανικό Τουρκικό Κόμμα (ΡΤΚ) του Τουφάν Έρχιουρμαν, βρέθηκε αντιμέτωπη με μεγάλες προκλήσεις. Η οικονομική κρίση προσέλαβε διαστάσεις και η αναποτελεσματικότητα της «κυβέρνησης» έκανε αισθητή την παρουσία της. Την ίδια στιγμή, ρωγμές προκλήθηκαν στο εσωτερικό του στρατοπέδου της λύσης. Μερίδα στελεχών του ΡΤΚ αμφισβητούν πλέον δημοσίως την προσκόλληση της ηγεσίας του κ. Έρχιουρμαν στον στόχο της ομοσπονδιακής λύσης, ενώ προβλήματα παρατηρούνται και στο εσωτερικό του Κόμματος Κοινοτικής Δημοκρατίας (ΚΚΔ). Υπό αυτές τις δύσκολες συνθήκες, στο εσωτερικό του ΡΤΚ ξεκινά η συζήτηση για την ανάδειξη του επίσημου υποψηφίου του κόμματος στις «προεδρικές» του 2020. Στην παρούσα φάση όλες οι τελευταίες πληροφορίες θέλουν το ΡΤΚ να κατεβαίνει με τον δικό του υποψήφιο, με τα μέχρι στιγμής δεδομένα να θέλουν τα στελέχη και τη βάση να εστιάζουν σε τρία βιογραφικά. Μια μερίδα των στελεχών του κόμματος θεωρεί ότι ο Τουφάν Έρχιουρμαν τηρεί όλα τα κριτήρια για την ηγεσία της τ/κ κοινότητας και η Άγκυρα δεν αντιμετωπίζει εχθρικά αυτό το ενδεχόμενο. Παράλληλα ο τέως διαπραγματευτής και «Υπουργός Οικονομίας και Ενέργειας», Οζντίλ Ναμί δεν κρύβει τις δικές του φιλοδοξίες και θεωρεί ότι έχει την κατάλληλη πείρα για την ανάδειξη στο αξίωμα και την ίδια στιγμή, ο Μεχμέτ Αλί Ταλάτ επανεμφανίζεται στο προσκήνιο αφήνοντας ανοιχτά όλα τα ενδεχόμενα ανοιχτά. Δημοσιογραφικές πηγές τονίζουν ότι ο τελευταίος επαναδιεκδικεί την ηγεσία της κοινότητας, γεγονός που προβληματίζει τόσο το «Προεδρικό» όσο και την ηγεσία του ΡΤΚ. Τέλος, η πρώην «Πρωθυπουργός» και Πρόεδρος της «βουλής», Σιμπέλ Σιμπέρ πραγματοποιεί τα δικά της βήματα, στέλνοντας κυρίως αυστηρά μηνύματα στο Κυπριακό.

Έτοιμος ο Όζερσαϊ

Μπορεί Ακιντζί και ΡΤΚ να μην έχουν λάβει τελικές αποφάσεις, ωστόσο ο Οζερσάι εμφανίζεται έτοιμος. Το τελευταίο διάστημα πραγματοποιεί ηχηρές παρεμβάσεις στο Κυπριακό, γεγονός που δημιουργεί πολλά ερωτηματικά σχετικά με τον παράγοντα που καθορίζει την γραμμή της τ/κ πλευράς. Τ/Κ αναλυτές εκλαμβάνουν αυτήν την εξέλιξη ως ένα πρώτο βήμα για την έναρξη της «προεκλογικής» του εκστρατείας.

Τα βήματά του παρακολουθεί από κοντά το νέο επιτελείο της τ/κ Δεξιάς, το οποίο δεν αποκλείει κανένα ενδεχόμενο στην τ/κ πολιτική σκηνή κατά τους επόμενους μήνες. Μια συμφωνία για τις «προεδρικές», θα μπορούσε να ανοίξει τον δρόμο για μια «συγκυβέρνηση» Κόμματος Εθνικής Ενότητας (ΚΕΕ) – Κόμματος Λαού (ΚΛ) και την υποστήριξη της υποψηφιότητας το Οζερσάι από όλες τις δυνάμεις της τ/κ Δεξιάς. Διαφορετικά, το ΚΕΕ θα μπορούσε να κατέβει στις εκλογές με τη δική του ξεχωριστή υποψηφιότητα, ενδεχομένως αυτήν του Ερσίν Τατάρ. Σε κάθε περίπτωση στο ΚΕΕ η τελική απόφαση αναμένεται να ληφθεί από τον τέως ηγέτη, Ντερβίς Έρογλου. Τέλος, στην τ/κ Δεξιά «καιροφυλαχτεί» για τις «προεδρικές» και μια άλλη σημαντική προσωπικότητα. Ο ηγέτης του Δημοκρατικού Κόμματος, Σερντάρ Ντενκτάς θεωρεί ότι πλέον έχει έρθει η στιγμή για να επιστρέψει το επίθετο Ντενκτάς στο «προεδρικό». Για τους Τ/Κ αναλυτές πρόκειται για ένα ιδιαίτερα δύσκολο και περίπλοκο εγχείρημα, καθώς ο κ. Ντενκτάς καλείται να εξασφαλίσει την υποστήριξη της τ/κ Δεξιάς μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο εν λόγω στρατόπεδο ακούγονται και άλλα ονόματα για το ανώτατο αξίωμα της τ/κ κοινότητας, όπως αυτό του Ταχσίν Εργουγρούλογλου.

Γιατί είχε «δημμένο» το φρύδι του ο Νίκαρος!

Τα τζάκετ

Την πιο κρύα μέρα του χρόνου, την περασμένη Πέμπτη 27 Δεκεμβρίου, επέλεξε ο Πρόεδρος Αναστασιάδης να επισκεφθεί το στρατόπεδο «Χρύσανθος Μυλωνάς», στην Ευρύχου, με την ευκαιρία των εορτών. Απευθυνόμενος στους στρατιώτες εκτός από τις ευχές του και εκτός από τα μηνύματα του για το Κυπριακό, που εσχάτως συνηθίζει να τα κάνει ρηξικέλευθα, είπε και τα εξής: «Προσπαθούμε με κάθε τρόπο να καταστήσουμε τις συνθήκες στο στράτευμα υποφερτές με την έννοια ότι είστε ταγμένοι σε μια αποστολή πάρα πολύ δύσκολη. Και θέλω να πιστεύω ότι το επιτυγχάνουμε». Πρόεδρε ξέρω ότι διαβάζετε εφημερίδες κάθε πρωί, δεν είδατε ότι η ΚΔ δεν ήταν σε θέση να δώσει τζάκετ φέτος σε όλους τους στρατιώτες, διότι η εταιρεία που είχε το συμβόλαιο με τα τζάκετ δεν πρόλαβε να τα ετοιμάσει;

Ασυδοσία

Αλήθεια ποια είναι αυτή η εταιρεία και ποια μέτρα έχουν ληφθεί εναντίον της; Γιατί συνεχίζεται αυτή η ασυδοσία με τα υλικά του στρατού; Διότι δεν είναι σημερινό φαινόμενο αυτό. Θυμάστε το ακατάλληλο κινέζικο ύφασμα που έραβαν στολές; Θυμάστε τα τρύπια κράνη; Είμαι σίγουρος ότι οι γονείς έσπευσαν κι αγόρασαν τζάκετ στα παιδιά τους, για τις δύσκολες χειμωνιάτικες νύχτες στις σκοπιές, όμως αυτό δεν είναι υποχρέωση των γονέων.

Στην αναφορά

Ο Πρόεδρος ενημέρωσε τους αξιωματικούς και οπλίτες ότι ο ΓΓ των ΗΕ έχει διορίσει μια ειδική αντιπρόσωπο προκειμένου να καταρτιστούν τέτοιοι όροι αναφοράς, ώστε να επιτρέψουν την επανάληψη ενός γόνιμου διαλόγου. Ευκαιρίας δοθείσης είπε ο Νίκαρος να στείλει και κανένα μήνυμα στην κ. Λουτ: «Και με ευκαιρία τα όσα ακούω τούτες τις μέρες, θέλω να πω πως ένα είναι η πολιτική ισότητα και άλλο είναι η αξίωση η μια κοινότητα μέσα από μηχανισμούς κατά παρέκκλιση των όσων διεθνώς στα ομοσπονδιακά συστήματα επισυμβαίνουν, να θέλει να επιβάλλεται δια ειδικών προνοιών επί της άλλης».

Το βέτο

Είπε κι άλλα ο Πρόεδρος κι ήταν και το φρύδι του «δημμένο» όπως φάνηκε στο φακό. Ευτυχώς απέφυγε να αναφωνήσει, «ακούς κυρία Λουτ;». Κι αυτό διότι όταν από αυτήν εδώ τη στήλη λέγαμε ότι η απεσταλμένη του γ.γ. του ΟΗΕ δεν θα έρθει για να πάρει και να φέρει αλλά θα ακούσει και θα γράψει. Μετά αν αυτά που εγράφησαν κάποια από τις πλευρές αποφύγει να τα επικυρώσει, τότε ο κάθε κατεργάρης θα πάει στον πάγκο του αναλαμβάνοντας και την ευθύνη. Φυσικά είναι κάποιοι που ελπίζουν ότι οι Ρώσοι, που θα μας σώσουν για άλλη μια φορά από μια ενδεχόμενη λύση θα πατήσουν πόδι (βέτο το λένε) στο Σ.Α. Τώρα όμως με το φυσικό αέριο εμείς θα το θέλουμε το βέτο;

Πρόεδρος: Κρυώνουν ωρέ τα παλικάρια; Πιείτε μια ζιβανία να βράσετε ρε, που θέλετε τζιαί τζάκετ. Πάρτε παράδειγμα από τον Αρχηγό!

Διελκυστίνδα πρέσβεων

Μια και μιλάμε για Ρωσία, να σας αποκαλύψω ότι το ανέκδοτο στο διπλωματικό σώμα της Κύπρου... μιλά ρώσικα. Ο παλαιότερος των πρέσβεων στη Λευκωσία, ο οποίος εκ των πραγμάτων είναι και ο πρύτανης του διπλωματικού σώματος, είναι ο πρέσβης της Ουκρανίας Μπαρίς Χουμενιούκ. Ο Ουκρανός μετρά πέραν των έξι ετών στην Κύπρο. Ο δεύτερος παλαιότερος των πρέσβεων στη Λευκωσία είναι ο πρέσβης της Ρωσίας, Σταν ισλάβ Οσάτσι. Ο δεύτερος περιμένει τον πρώτο να φύγει για να ηγηθεί εκείνος του διπλωματικού σώματος. Ο πρώτος όμως δεν λέει να το κουνήσει (και που να βρει καλύτερα;). Πάντως οι ρώσοι έχουν μια ιστορία στους μακροβιότερους διπλωμάτες στην Κύπρο με «πατριάρχη» τον Σεργκέι Αστάβιν, ο οποίος έκατσε εδώ για 20 χρόνια. Οι άλλες χώρες, οι δυτικές τέτοια μασκαραλίκια δεν τα επιτρέπουν.

Γιατί θύμωσε

Τώρα γιατί είχε δημμένο το φρύδι του ο Πρόεδρος την Πέμπτη; Διότι οι αντιδράσεις που εισέπραττε τόσο τηλεφωνικώς όσο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αφότου έγινε γνωστός ο διορισμός του νέου υφυπουργού Τουρισμού Σάββα Περδίου τον εκνεύρισαν πολύ. Και τον εκνεύρισαν ιδιαίτερα οι φίλοι του στην περιοχή Αμμοχώστου, οι οποίοι προφανώς και ανέμεναν ότι ο νέος υπουργός θα ήταν αποκλειστικά δικός τους. «Μα τι νομίζουν; Θα παίζουμε ππιριλιά;», ακούστηκε κι έφυγε το πρώτο τασάκι στο Προεδρικό. Τώρα εκείνο που φοβούνται στο Λόφο είναι μην έχουν πρόβλημα στην Αμμόχωστο στις ευρωεκλογές... Και ξέρετε ποιους φοβούνται;

Να τον καρατομήσουμε

Πάντως, θα μπορούσε κάποιος να αντιτείνει, ότι είναι λίγο άδικο να κατηγορεί κανείς τον οργανισμό Λούης, ότι έβαλε δικό του άνθρωπο στο υφυπουργείο Τουρισμού, διότι ήταν ο πατριάρχης της οικογένειας που έφερε τον τουρισμό στην Κύπρο. Εκτός των άλλων όπως μαθαίνω μιλάμε για ένα νέο τεχνοκράτη, που έχει πείρα στην τουριστική βιομηχανία αφού δούλεψε σε οργανισμούς στο εξωτερικό, όπως τα Hilton, είναι φιλόπονος, μιλά και τέσσερις γλώσσες και ξέρει τον τουρισμό της Κύπρου κι απ' την καλή κι απ' την ανάποδη. Έχει δε να αντιμετωπίσει τη διάλυση του ΚΟΤ και τα προβλήματα που αυτό κουβαλά και το γεγονός ότι τα προηγούμενα χρόνια η αύξηση του τουρισμού στον τόπο μας ήταν συγκυριακή. Άστε τον άνθρωπο να δουλέψει κι αν του χρόνου τέτοιο καιρό δείξει ότι δεν κάνει για τη δουλειά ελάτε να τον καρατομήσουμε μαζί, στην πλατεία Ελευθερίας που θα είναι τελειωμένη (ελπίζω)!

Ο ΗΡΩΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος

Ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος που δεν χάλασε ούτε φέτος την παράδοση η χριστουγεννιάτικη εγκύκλιός του να είναι διχαστική και ολίγον τι ρατσιστική.

Ακόμα 11 μέρες

Τώρα που αναφέραμε την πλατεία Ελευθερίας, δεν θα ήταν πιο νούσιμο να τελειώσει πρώτα και μετά να ανοίξει, παρά που έγινε αυτό το βιαστικό «εγκαίνιο» για να προλάβουμε προφανώς το νέο έτος. Άσε δε που η πρωτεύουσα υποδέχθηκε τα Χριστούγεννα με τον λαϊκότροπο αοιδό κ. Τσαλίκη και υποψιάζομαι ότι ο Άγιος Βασίλης θα έρθει φέτος όλο λάσπες διότι θα εγκαινιάσει την Ομήρου. Δήμαρχε οι Λευκωσιάτες κάναμε υπομονή 11 χρόνια, σε διαβεβαιώνω ότι αντέχουμε ακόμα 11 μέρες.

Γράφει **Ο ΙΑΝΟΣ**

ΑΡΘΡΟ / *Του* **ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΤΑΓΚΟΥ**

Συνέχεια του 2018 το 2019...

Συνηθίζεται στο γύρισμα κάθε χρονιάς να γίνεται μία εκτίμηση εκείνης που πέρασε και μία πρόβλεψη της άλλης που έρχεται. Δεν είναι βέβαιο ότι πρόκειται για χρήσιμη συνήθεια, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την πολιτική και τα κοινά, έστω και ως δημοσιογραφικό έθιμο. Από την άλλη πλευρά, όσοι το επιχειρούν σε ατομικό επίπεδο, προκειμένου να σταθμίσουν την προσωπική τους κατάσταση, μερικές φορές καταφέρνουν να πάρουν σημαντικές αποφάσεις για το μέλλον τους. Συνήθως, πάντως, όλα τα παραπάνω έχουν την έννοια του «να έχουμε να λέμε» και τίποτα περισσότερο...

Σπανιότατα προκύπτει κάτι θετικό από τέτοια ζύμωση. Οι άνθρωποι δεν αλλάζουν χαρακτήρα και στην πολιτική είναι τόσοι πολλοί οι παράγοντες -και άλλες τόσες οι σταθερές και οι μεταβλητές- που τη διαμορφώνουν, ώστε η αξία των κρίσεων και των προβλέψεων ελαχιστοποιείται.

Τούτων λεχθέντων (διανθισμένων ομολογουμένως από απαισιόδοξη φιλοσοφική διάθεση), γίνεται σαφές ότι κατά την εκτίμηση του υπογράφοντος, το 2018 ήταν μία μάλλον «κακή» χρόνια για τον κόσμο γενικότερα και την Ελλάδα ειδικότερα, ενώ το 2019 δεν προοιωνίζεται κάτι καλύτερο. Και πώς να μην είναι έτσι, όταν στη μεν χρονιά που πέρασε την σφραγίδα τους έβαλαν ο Ντόναλντ Τραμπ σε παγκόσμιο επίπεδο, ο Αλέξης Τσίπρας σε ελληνικό και με τα προβλήματα της Ευρώπης να αυξάνονται και να μεγαλώνουν.

Γεγονός που δεν πρόκειται να αλλάξει ουσιαστικά τον επόμενο χρόνο. Εκτός και αν συμβεί κάτι το εντελώς αναπάντεχο στις ΗΠΑ, όπως η απαλλαγή τους με πολιτικά μέσα από τον σημερινό πρόεδρό τους, απίθανο ενδεχόμενο όμως που προϋποθέτει ότι ένα μέρος των Ρεπουμπλικανών στη Γερουσία και στη Βουλή των Αντιπροσώπων θα αντιληφθούν επιτέλους πόσο βλαβερός και επικίνδυνος για την υγεία της χώρας τους και της Ευρώπης είναι ο Ντόναλντ Τραμπ.

Δυστυχώς για την πατρίδα μας, η πολιτική απαλλαγή από τον σημερινό πρωθυπουργό και τους Συρανέλ, όπως προβλέπουν οι δημοσκοπήσεις για τις προσεχείς εκλογές, δεν πρόκειται να αλλάξει αμέσως πολλά πράγματα. Φροντίζουν να ναρκοθετήσουν τόσο πολύ το πεδίο, που η νέα κυβέρνηση θα είναι αναγκασμένη πρώτα να παλέψει πολύ σκληρά για να αντιμετωπίσει την υπονόμευσή της και μετά -αν της μείνει επαρκής χρόνος- να προσπαθήσει να βάλει το δικό της στίγμα στη διακυβέρνηση της χώρας μέχρι τις επόμενες εκλογές.

> *Τη χρονιά που πέρασε τη σφραγίδα τους έβαλαν ο Ντόναλντ Τραμπ σε παγκόσμιο επίπεδο, ο Αλέξης Τσίπρας σε ελληνικό, ενώ τα προβλήματα της Ευρώπης αυξάνονται και μεγαλώνουν.*

Από τις οποίες, μάλιστα, υπάρχει το σοβαρό ενδεχόμενο να προκύψει χάος, λόγω του συστήματος της απλής αναλογικής που επέβαλαν ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο οι Συρανέλ. Με λίγα λόγια, στην πολιτική διαμόρφωση του 2019 η επίδραση του Αλ. Τσίπρα, των επιτελών και των υπουργών του -για πρώτη φορά ίσως σε μία κυβέρνηση δεν ξεχωρίζουν ποιοτικά κάποιοι από άλλους- θα είναι αισθητή. Ακόμη και με κυβέρνηση Κυρ. Μητσοτάκη κάποια στιγμή στην εξουσία!

Το χειρότερο για την Ελλάδα είναι ότι ούτε το άμεσο διεθνές περιβάλλον προσφέρει νότες αισιοδοξίας για το 2019. Οι σχέσεις με την Τουρκία θα συνεχίσουν να χαρακτηρίζονται από αυξομειούμενη ένταση, ανάλογα με τις διαθέσεις, τις διεκδικήσεις και τους σχεδιασμούς της Αγκυρας και μόνο η απουσία του Π. Καμμένου από το υπουργείο Εθνικής Αμυνας θα ισοδυναμεί με ποιοτική διαφοροποίηση.

Η κατάσταση στη Μέση Ανατολή θα παραμείνει ασταθής, χωρίς να αποκλείεται να χειροτερέψει και κανείς δεν γνωρίζει τι έχει κατά νου η Ουάσιγκτον του Ντόναλντ Τραμπ για το Κόσοβο και την Αλβανία στα Βαλκάνια. Για την Ευρώπη, με το Brexit να οριστικοποιείται, τον ευρωσκεπτικισμό και την Ακροδεξιά να κερδίζουν πόντους στις ευρωεκλογές, τον Μακρόν να έχει χάσει τον έλεγχο στη Γαλλία, την οικονομία να επιβραδύνεται, τον Τραμπ να βυσσοδομεί εναντίον της, το 2019 θα ακολουθήσει το 2018 σε δυσκολία.

ΒΟΛΕΣ / *Γράφει ο* **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΠΑΡΗΣ**

Τα διαβολάκια των κινητών

Τον γύρο του κόσμου κάνει η φωτογραφία με τέσσερα χαριτωμένα κοριτσάκια, με μαντίλες στο κεφάλι, να βγάζουν «σέλφι» φωτογραφία (τους εαυτούς τους), με φόντο πτώματα και χαλάσματα, λίγο μετά το τσουνάμι στην Ινδονησία, το οποίο σκόρπισε τον θάνατο. Τα κοριτσάκια μέσα στην αφέλειά τους, κατάφεραν να κάνουν τον γύρο του κόσμου. Ίσως και με τον τρόπο αυτό, να κατάφεραν να εξορκίσουν για λίγο και τον πόνο, από τον χαμό αγαπημένων τους προσώπων.

Κλασική είναι πλέον και η φωτογραφία των εγγονιών τα οποία επισκέπτονται την γιαγιά τους και το μόνο το οποίο κάνουν, είναι να παίζουν σιωπηλοί στα κινητά τους τηλέφωνα. Ανάλογες εικόνες, μπορεί πολύ συχνά να παρακολουθήσει κάποιος, στις καφετέριες, όπου τα ζευγαράκια, αντί να μιλούν, παίζουν στα κινητά τους τηλέφωνα. Ποιος ξέρει, ίσως στέλλουν μηνύματα, στους ανθρώπους, που πραγματικά αγαπούν και πραγματικά τους κατανοούν. Διαχρονική είναι πλέον και η φωτογραφία, σε ένα μαραθώνιο αγώνα, όπου συνωστίζονται δεκάδες άτομα, όλα με κινητά τηλέφωνα για να βιντεογραφήσουν τους αθλητές. Μόνο μια γριούλα, παρακολουθεί με τα δικά της μάτια, τους αθλητές και δεν κρύβεται πίσω από τις οθόνες των κινητών.

Οι μεγαλύτεροι στην ηλικία, προ εποχής κινητών τηλεφώνων, θυμούνται τους γονείς τους, οι οποίοι τους φώναζαν κάθε βράδυ, να σταματήσουν το παιγνίδι και να επιστρέψουν στο σπίτι για να διαβάσουν. Οι μετά εποχής κινητών τηλεφώνων γονιοί, παρακαλούν τα παιδιά τους, να βγουν από τα δωμάτιά τους και να παίξουν στα πάρκα και συναναστραφούν με συνομηλίκους τους. Ακόμη τους προτρέπουν να ερωτευτούν, να πάνε βόλτες, να χαρούν την ζωή τους. Οι σημερινοί έφηβοι, κλείνονται στα δωμάτιά τους, παίζουν με ηλεκτρονικά παιγνίδια, στέλλουν ατέλειωτα μηνύματα και ζουν σε ένα εικονικό ψεύτικο κόσμο.

Εξωπραγματικό φαντάζει και το γεγονός ότι τα βρέφη πριν ακόμη αρχίσουν να μπουσουλούν, μαθαίνουν να κινούν με το μικροσκοπικό τους δακτυλάκι, τις οθόνες των κινητών τηλεφώνων και των ταμπλέτων. Ακόμη εμφανίστηκαν και οι υποδοχές σε καροτσάκια (αμαξούδες) μωρών, στις οποίες οι μαμάδες τοποθετούν το κινητό ή την ταμπλέτα, για να παρακολουθεί το μωρό, συνήθως τραγουδάκια και κινούμενα σχέδια. Παλαιότερη ανακάλυψη, θεωρούνται πλέον οι οθόνες στο πίσω μέρος των προσκέφαλων των μπροστινών καθισμάτων των αυτοκινήτων, ώστε τα παιδιά στα καρεκλάκια, να βλέπουν ακόμη και στα αυτοκίνητα τηλεόραση και βίντεο. Λες και χάθηκε η όμορφη φύση και οι όμορφες εικόνες από τα γυαλιά των αυτοκινήτων.

Στο γεροντικό, ένα βιβλίο με ιστορίες ασκητών, διαβάζουμε την περιγραφή του Αγίου Μακαρίου του Αιγυπτίου για την κόλαση και τον παράδεισο, όπως την αποκάλυψε με θαυμαστό τρόπο, η κάρα ενός ειδωλολάτρη ιερέα. Στον παράδεισο οι άνθρωποι βλέπουν ο ένας τον άλλο, επικοινωνούν με τον Θεό και χαίρονται. Εμείς στην κόλαση, είμαστε δεμένοι ο ένας στον ώμο του άλλου και δεν μπορούμε να δούμε τα πρόσωπα των άλλων ανθρώπων. Με άλλα λόγια, παράδεισος είναι η ευλογημένη επικοινωνία και η κόλαση η καταραμένη μοναξιά. Μια επίσκεψη σήμερα σε ένα σύγχρονο γραφείο και θα δεις αυτή την κολασμένη εικόνα, με δεκάδες υπαλλήλους να είναι καρφωμένοι στις οθόνες των υπολογιστών, πολλές φορές με ακουστικά στα αυτιά και μην βλέπουν ο ένας στον άλλο. Τα πάντα μετριούνται και τα πάντα αξιολογούνται με την ταχύτητα στα κτυπήματα στα πληκτρολόγια.

> *Με άλλα λόγια, παράδεισος είναι η ευλογημένη επικοινωνία και η κόλαση η καταραμένη μοναξιά.*

Επιβεβαιώνεται καθημερινώς η ρήση του καναδού, κλασικού πλέον κοινωνιολόγου και επικοινωνιολόγου Μάρσαλ Μακ Λουάν, ότι «το μέσο είναι το μήνυμα» στο «παγκόσμιο χωριό». Σίγουρα ο άνθρωπος ο οποίος απεβίωσε το 1980, δεν μπορούσε να φανταστεί ότι το παγκόσμιο χωριό, θα μπορούσε να χωρέσει στην οθόνη ενός τηλεφώνου και ότι κάθε άνθρωπος, θα μπορούσε να καταστεί ταυτόχρονα και το μέσο και το μήνυμα. Τώρα αν στο τέλος της ημέρας ο άνθρωπος εξανδραποδίζεται, καταντά αιχμάλωτος του ίδιου του εαυτού του, είναι μια άλλη δύσκολη υπόθεση. Τα μάτια μπορεί να μην αλλάζουν χρώμα, αλλά αλλάζουν τρόπο που κοιτάνε, κατά τον Μιχάλη Γκανά. Αυτό σίγουρα δεν μπορεί να φανεί στις οθόνες των κινητών τηλεφώνων.

ΔΙΕΛΚΥΣΤΙΝΔΑ / Της **ΜΑΡΙΝΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ**

Το θέμα δεν είναι ο Τάσσος

Ήταν κάπου στα τέλη του Οκτώβρη κατά τη διάρκεια του εθνικού συμβουλίου όταν μπροστά στις απαισιόδοξες εκτιμήσεις του Νίκου Αναστασιάδη στο Κυπριακό ο γ.γ. του ΑΚΕΛ Άντρος Κυπριανού του έλεγε σκωπτικά πως υιοθετεί τη ρητορική του αείμνηστου Τάσσου Παπαδόπουλου και διερωτάτο για ποιο λόγο τον κατηγορούσε όσο ήταν στην αξιωματική αντιπολίτευση τη στιγμή που οι απόψεις τους φαίνεται να συγκλίνουν. «Επειδή τώρα τα βιώνω», ανταπαντούσε ο Πρόεδρος Αναστασιάδης. Το τι επακολούθησε της εν λόγω στιχομυθίας είναι λίγο πολύ γνωστό. Προκάλεσε ένα ελαφρύ μειδίαμα στους τασσικούς κύκλους και κυρίως ενίσχυσε τη φημολογία που καλλιεργείτο το τελευταίο διάστημα και ήθελε τον Νίκο Αναστασιάδη να μεταλλάσσεται σιγά σιγά σε Τάσσο Παπαδόπουλο. Έναν Πρόεδρο στον οποίο ο Νίκος Αναστασιάδης είχε ασκήσει δριμεία κριτική όσο βρισκόταν στην προεδρία του ΔΗΣΥ για προσπάθεια ενταφιασμού της λύσης και καλλιέργεια ανασφάλειας και αισθημάτων εχθρότητας μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

Αλησμόνητα και τα όσα διαμείβονταν την περίοδο του σχεδίου Ανάν. «Δεν αποκρύβω πόσο απογοητεύτηκα όταν παρακολουθούσα τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να δαιμονοποιεί τη μία μετά την άλλη τις πρόνοιες του σχεδίου, προκειμένου να καταλήξει σε μια από πολλού προειλημμένη απόφαση», έλεγε στο συνέδριο του ΔΗΣΥ τη νύχτα που το κόμμα του ψήφιζε υπέρ του σχεδίου. Και διερωτάτο μάλιστα με ποια επιχειρήματα η Κυπριακή Δημοκρατία θα προσφεύγει στη διεθνή κοινότητα για να ζητεί τον τερματισμό της εισβολής και κατοχής από την Τουρκία «όταν το σχέδιο που καλούμαστε να απορρίψουμε είναι πρόταση των Η.Ε. βασισμένη στις συμφωνίες κορυφής και τις προτάσεις που έχουν κατατεθεί τα τελευταία 30 χρόνια». Είπε και άλλα πολλά, αλλά αποκορύφωμα μάλλον της τότε κατάστασης υπήρξε για όλους η κίνηση του να καταγγείλει την Κυπριακή Δημοκρατία στην ΕΕ για περιορισμό της ελεύθερης διακίνησης ιδεών επί της εκστρατείας του Σχεδίου Ανάν.

Στην πολιτική όμως τίποτα δεν μένει στάσιμο. Δεκαπέντε χρόνια αργότερα πολλά άλλαξαν. Με τον Νίκο Αναστασιάδη από «καμένο» πολιτικό χαρτί να αναλαμβάνει την ηγεσία του τόπου και να αλλάζει θεαματικά τις θέσεις του μετά το ναυάγιο στο Κραν Μοντανά. Αίσθηση προκάλεσε η παραδοχή πως όλοι οι Πρόεδροι της Δημοκρατίας, είτε προέρχονταν από την λεγόμενη ρεαλιστική σχολή του Γλαύκου Κληρίδη είτε προέρχονταν από τη λεγόμενη διεκδικητική σχολή όπως ο Τάσσος Παπαδόπουλος, πάλεψαν το ίδιο για λύση και προσέκρουσαν στην τουρκική αδιαλλαξία. Θέση που έκανε τους Κληριδικούς να ξεροκαταπίνουν και τους Τασσικούς να αρχίζουν το δούλεμα. Ενδεικτικές και οι νουθεσίες του κατά την ομιλία του στα δεκάχρονα της «Καθημερινής» πως δεν είναι με το να δίνεις συνεχώς που θα πετύχεις λύση, αλλά και οι προειδοποιήσεις στους «οπαδούς της όποιας λύσης» που τον «πίεζαν σε σοβαρές υποχωρήσεις» πως όσα περισσότερα δίνουμε τόσα περισσότερα αξιώνει η τουρκική πλευρά.

Αντιλαμβάνεστε. Ο Έγκελς θα έλεγε πως η ιστορία επαναλαμβάνεται την πρώτη φορά σαν τραγωδία και τη δεύτερη σαν φάρσα, εμείς θα το ονομάζαμε κοροϊδία.

Δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε τι έκανε τον Πρόεδρο να αλλάξει τόσο θεαματικά την ρητορική του και τις θέσεις του. Κάποιοι λένε πως έχει να κάνει με το βάρος της ευθύνης που φέρει η υπογραφή μίας λύσης. Βάρος που έκανε πολλούς να αναδιπλωθούν. Άλλοι πως συνειδητοποίησε με τον σκληρό τρόπο την τουρκική αδιαλλαξία. Κανείς δεν επικρίνει έναν πολιτικό αν προσαρμόζεται σε νέα δεδομένα, αν κάνει ελιγμούς μπροστά στην σκληρή διαπραγμάτευση. Άλλο όμως είναι το τι διαμείβεται το τελευταίο διάστημα. Γιατί η ουσία δεν είναι ο Τάσσος σε αυτή την περίπτωση.

Η ουσία είναι η πολιτική ασυνέπεια λόγων και έργων. Η ουσία είναι η κοροϊδία που ενίοτε φτάνει στα όρια της πολιτικής απάτης. Γιατί εκείνο το 56% που εξέλεξε τον Νίκο Αναστασιάδη για δεύτερη φορά στον προεδρικό θώκο, το έκανε έχοντας στο μυαλό του ένα πολύ διαφορετικό πολιτικό αφήγημα και άλλες προεκλογικές δεσμεύσεις. Αν αποζητούσε νέες στρατηγικές που θα αποφέρουν κόστος στην Τουρκία και μεγαλοϊδεατισμούς, είχε κι άλλες μπροστά του. Που θα ήταν ίσως και πιο αυθεντικές.

economidoum@kathimerini.com.cy

Η Νέα Υόρκη περιμένει αυξημένο τουρισμό και το 2019.

ΕΝ ΚΑΜΙΝΩ / Του **ΜΙΧΑΛΗ ΤΣΙΚΑΛΑ**

Κυπριακό 2019 και τα νοήματα Γκουτέρες

Μόνο να βάλει κανείς σε χρονική διάσταση το Κυπριακό, θα καταλάβει γιατί υπάρχει ένα ορισμένο επίπεδο πίεσης –έξωθεν-προς τη λύση του. Εντός χώρας, είναι από τα θέματα που ο καθένας έχει την άποψή του και το κατανοούμε στην ολότητά του σαν ένα και ενιαίο, εντούτοις πρέπει να καταλάβουμε πως εκτός χώρας, είναι ένα πρόβλημα. Επικεντρώνονται δε στα σημαντικά του μέρη, όπως εκείνοι τα κατανοούν.

Αδυνατώ για παράδειγμα να σας πείσω, πόσες φορές έχουν δει μέλη κυπριακών αποστολών την απορία στα μάτια ξένων διπλωματών, όταν τους λένε για επιστροφή στα κατεχόμενα εδάφη. Είναι ένα από τα σημεία που δύσκολα μπορεί να το καταλάβει ο ξένος, και μέρος του δικού μας ενιαίου προβληματισμού και πόνου. Έτσι μπορούμε από τώρα να μιλάμε για ένα σχέδιο λύσης που θα έχει «χίλια» σημεία μη αποδεχτά εκ μέρους μας, ωστόσο πρέπει να κατανοήσουμε πως το Κυπριακό του 2019, θα είναι ένα θέμα διεθνές αλλά ως προς την επίτευξη μιας λύσης. Ακόμη και όσοι δεν θέλουν την κ. Λουτ να πετύχει, δεν έχουν να προτείνουν κάτι άλλο πέραν του ότι συζητάμε σήμερα. Ή έχουν και φοβούνται να το πουν. Είναι ως και δεδομένο πως αν δεν πετύχει αυτή η διαδικασία της ΔΔΟ ως πλαίσιο λύσης, τότε είναι οι ίδιοι οι εκτός Κύπρου που θα μας βάλουν τα δυο πόδια σε ένα παπούτσι, πέραν του επικοινωνιακού χειρισμού της υπόθεσης. Αν υπάρξει απόρριψη του σχεδίου λύσης, φυσικά και δεν θα το αφήσουν να περάσει έτσι οι Τ/Κ και η Τουρκία.

Αν υπάρξει απόρριψη του σχεδίου λύσης, φυσικά και δεν θα το αφήσουν να περάσει έτσι οι Τ/Κ και η Τουρκία. Οπότε σκοπός είναι το μέγιστο που μπορεί να επιτευχθεί τώρα.

Οπότε σκοπός είναι το μέγιστο που μπορεί να επιτευχθεί τώρα. Το οποίο θα προέλθει και μέσα από συμβιβασμούς στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, οπότε και τα «χίλια» σημεία που δεν θα μας αρέσουν. Για τους εκτός Κύπρου θα είναι μια ευκαιρία, ίσως η τελευταία, για λύση. Δεν θα έπρεπε να έχουμε ήδη βάλει κάτω τη συνέχεια σε περίπτωση που απορριφθεί το σχέδιο; Μα σαφώς όχι έτσι δεν είναι; Διότι μόνο να σκεφτεί κάποιος άλλες λύσεις, να τις συζητήσει όχι ως διαπραγματευτική διαδικασία αλλά ως περιεχόμενο, ως πιθανές μελλοντικές υποθέσεις εργασίας, είναι αρκετό για να τον στήσουμε στον τοίχο. Διότι αυτό είναι το εύκολο. Ας πούμε όμως πως αυτό είναι δική μας ευθύνη την οποία κρύβουμε για την ώρα κάτω από το χαλί, και συνεχίζουμε να εργαζόμαστε για να καταστήσουμε τη ΔΔΟ όσο πιο ρεαλιστική γίνεται. Πάμε ένα βήμα πίσω.

Τι σημαίνει ο όρος νέες ιδέες; Γιατί τον έβαλε ο ίδιος ο ΓΓ των ΗΕ ως μια ακόμη πηγή ασάφειας μέσα σε ένα ήδη πολύπλοκο θέμα; Δεν γνώριζε και ο ίδιος πως θα δημιουργούσε περαιτέρω ερωτηματικά ή θέλει με τον τρόπο του να μας πει ότι αν δεν περάσει η ΔΔΟ, θα πρέπει οι Κύπριοι (αποκλείεται να μην μεταλαμπαδεύσει την ευθύνη) θα πρέπει να βρουν μόνοι τους άλλη λύση. Μα αν είναι έτσι κ. Γκουτέρες, γιατί να μιλάμε τώρα για ΔΔΟ; Επειδή ξεκινήσαμε να μιλάμε πέριξ αυτής θα μου πείτε και πάει χαμένη. Καλώς. Να ρωτήσω όμως και κάτι άλλο. Αν οι νέες ιδέες που είπε ο κ. Γκουτέρες, αφορούν άλλο πλαίσιο λύσης, συζήτηση έξω από τα ψηφίσματα των ΗΕ, είναι αυτή μια υπόθεση εργασίας με την οποία αισθάνεται ο ίδιος καλά; Αν είναι αυτό, που ήθελε να πει, αλλά το γεγονός ότι μπαίνει στην ψυχανάλυση κι η σκέψη του κ. Γκουτέρες, δεν είναι καλό σημάδι. Δεν χρειάζεται μέσα στην πολυπλοκότητα ενός θέματος όπως το Κυπριακό, να παρουσιάζεται και ως ασαφής ο ίδιος που καλείται να δώσει λύσεις. Και δεν είναι η πρώτη φορά που το κάνει, μόνο που το αποτέλεσμα κάθε φορά, μοιάζει να αρέσει λίγο περισσότερο στην Τουρκία παρά στην πλευρά μας και στην Ελλάδα. Περιμένουμε έτσι το 2019, από πολλές απόψεις, αν μη τι άλλο με καθόλου τετριμμένη διάθεση. Αρκεί να είμαστε σε θέση να αναγνώσουμε σωστά αυτά που έρχονται...

tsikalasm@kathimerini.com.cy

ΑΡΘΡΟ / Της **ΣΤΑΘΗ Ν. ΚΑΛΥΒΑ**

Πολιτικό ευχολόγιο για το 2019

Καθώς κλείνει ο χρόνος, η πιο αυτονόητη ευχή για τον επόμενο δεν μπορεί παρά να είναι η ταχύτερη και κυρίως ομαλότερη αποχώρηση του ΣΥΡΙΖΑ από την εξουσία. Ακόμη κι αν δεχθούμε πως υπήρξε μια αναπόφευκτη συνέπεια της κρίσης και ενδεχομένως μια αναγκαία πολιτική εμπειρία, είναι προφανές πως η ζημία που προκάλεσε (και συνεχίζει να προκαλεί) έχει εδώ και καιρό ξεπεράσει το παιδαγωγικό, κυρίως, κέρδος που πρόσφερε. Ως προς τις εκλογές, η ευχή μου είναι να οδηγήσουν σε αυτοδύναμη κυβέρνηση και προεδρική πλειοψηφία για να γλιτώσουμε από το φάσμα της παρατεταμένης αστάθειας. Και ως προς τη Νέα Δημοκρατία, η ευχή μου είναι διπλή: Αφενός, να προετοιμαστεί σοβαρά (από χθες!) για την αποφασιστική εφαρμογή ενός προγράμματος που θα επιτρέψει στη χώρα να μπει σ' έναν ενάρετο κύκλο θεσμικής, οικονομικής και ψυχολογικής ανάκαμψης. Και αφετέρου, να ξεφορτωθεί επιτέλους όσο περισσότερα γίνεται από τα αποτυχημένα πρόσωπα του παρελθόντος.

Περνώντας από την Ελλάδα στην Ευρώπη, η ευχή μου είναι να προσπεράσει τον πειρασμό του λαϊκισμού. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αυτό απαιτεί την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης της Ευρωζώνης, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται αποτελεσματικότερα στις οικονομικές κρίσεις, και την εφαρμογή μιας συνολικής στρατηγικής για τις μεταναστευτικές ροές, που να συνδυάζει τους ανθρωπιστικούς στόχους με τη δυνατότητα ενσωμάτωσής τους. Σε εθνικό επίπεδο, η έμφαση πρέπει να είναι στην πολιτική και κοινωνική διαχείριση των συνεπειών της παγκοσμιοποίησης και των τεχνολογικών αλλαγών, αλλά και η αδιαπραγμάτευτη αντιμετώπιση των αντιδημοκρατικών ροπών. Οπως έχει γίνει φανερό από το 2012, το μέλλον της Ευρώπης θα παιχθεί σε δύο χώρες, την Ιταλία και ιδίως τη Γαλλία. Αυτές θα πρέπει να ξεπεράσουν τον μεγάλο φόβο που τους προκαλεί το αναπόφευκτο ζητούμενο της αλλαγής τους. Αντίθετα, το τι θα συμβεί στη Μεγάλη Βρετανία αφορά περισσότερο την ίδια και λιγότερο τους άλλους. Ενα καταστροφικό Brexit θα πλήξει σχεδόν αποκλειστικά τους Βρετανούς. Εύχομαι να κατορθώσουν να αντλήσουν από την Ιστορία και τους περίφημους θεσμούς τους τα στοιχεία εκείνα που θα τους επιτρέψουν να αποφύγουν την καταστροφή, έστω και στο παρά πέντε.

Αλλαγή κυβέρνησης στην Ελλάδα, περισσότερη παγκοσμιοποίηση, δημοκρατία και οικολογική ευαισθησία στον κόσμο.

Διασχίζοντας τον Ατλαντικό, εύχομαι οι ΗΠΑ να βρουν το σθένος να περιορίσουν τη συνεχή και αυξανόμενη ζημία που προκαλεί ο Ντόναλντ Τραμπ τόσο στις ίδιες όσο και στο διεθνές σύστημα. Μολονότι η αποκαλούμενη «διεθνής τάξη» είναι και άδικη και βίαιη, παραμένει ασύγκριτα προτιμότερη από τη μόνη ρεαλιστική εναλλακτική της, τη διεθνή αναρχία. Αντίθετα από πολλούς σχολιαστές, όμως, απεύχομαι να λήξει η θητεία του Τραμπ με απότομο τρόπο. Θεωρώ πως η ήττα του λαϊκισμού πρέπει να είναι καθαρή και αδιαμφισβήτητη και γι' αυτό να περνάει αποκλειστικά μέσα από τις κάλπες.

Τι θα μπορούσε να ευχηθεί κάποιος για τον υπόλοιπο κόσμο; Το μέγεθος και η ποικιλία των προκλήσεων ξεπερνούν τα όρια της φαντασίας μας. Προκρίνοντας τον διπλό στόχο της ειρήνης και της ευημερίας, δεν θα μπορούσα παρά να ευχηθώ παραπάνω παγκοσμιοποίηση και δημοκρατία αφού, χωρίς να αποτελούν πανάκεια, είναι αποδεδειγμένα τα δύο αποτελεσματικότερα φάρμακα κατά της φτώχειας και του πολέμου. Οι ευχές, τέλος, για τον πλανήτη πάνω στον οποίο ζούμε, δεν μπορούν παρά να αφορούν τον περιορισμό της περιβαλλοντικής καταστροφής και την αντιστροφή της κλιματικής αλλαγής.

Επειδή όμως «εκτός από την πολιτική, υπάρχει και η μοναξιά», ας μη ξεχνάμε πως, τουλάχιστον στις ανεπτυγμένες χώρες, η προσωπική ευτυχία δεν καθορίζεται αποκλειστικά (ενδεχομένως ούτε καν και πρωταρχικά) από την πολιτική και οικονομική πραγματικότητα. Πηγάζει εξίσου από την ικανότητα να ζούμε με βάση ουσιαστικές αξίες. Η ευχή μου επομένως είναι να κατακτήσουμε περισσότερη αυτογνωσία και ισορροπία. Εξ ορισμού, οι ευχές λειτουργούν ως ένας σχεδόν άπιαστος στόχος. Ομως ευελπιστώ πως το ευχολόγιο αυτό θα αποδειχθεί κάτι παραπάνω από μια λίστα ευσεβών πόθων.

Ο κ. Στάθης Ν. Καλύβας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

ΑΚΑΡΙΑΙΑ / Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Καλώς να ορίσει

"Τα πιο μεγάλα τα ζούμε μικροί", μου είπε και γώ άρπαξα αμέσως το στυλό και σημείωσα την φράση στο τετράδιό μου. Εννοούσε πως εκείνα που μας καθορίζουν και μας διαμορφώνουν μας συμβαίνουν κυρίως στην παιδική μας ηλικία στην οποία επανερχόμαστε χρόνια μετά στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε τον εαυτό μας.

Καθόταν απέναντί μου με τα κόκκινα μαλλιά της και τα μωβ της χείλη, βγαλμένη από κάποιο άλλο παραμύθι, ένα παραμύθι, όπου το ρεαλιστικό και το φανταστικό συνυπάρχουν, συμπλέουν, συναμαρτάνουν. Ένα παραμύθι πραγματικό όπου το ανείπωτο, εκείνο δηλαδή που υπάρχει κάτω από τις λέξεις, φανερώνει αυτό που πάντα θα μας ξεπερνά: το ίδιο το μυστήριο της ζωής. Η ίδια παιδεύεται μέσα από τα βιβλία της να αγγίξει αυτό το ανείπωτο, ώστε να προσφέρει στον αναγνώστη την δυνατότητα να οσμιστεί το μυστήριο της ζωής και να συμφιλιωθεί με τα αινίγματά της. Και κυρίως να πάψει να πλατσουρίζει στα ρηχά, ώστε να αφεθεί στα βαθύτερα σκιρτήματα της ψυχής. Ενδεχομένως να απορήσετε γιατί τα γράφω όλα αυτά σε μια στήλη που συνήθως επικεντρώνεται στα χλωμά της επικαιρότητας. Διότι όπου να ΄ναι αλλάζει και πάλι ο χρόνος. Και κάπου μέσα σ' αυτή την αλλαγή υπάρχει κρυμμένη μια υπόγεια οφειλή με την οποία καλείται ο καθένας μας να λογαριαστεί. Την οφειλή να μικραίνει την απόσταση που τον χωρίζει από το κέντρο του εαυτού του και από την βαθύτερη ουσία της ζωής. Αλλιώς δεν μας γλυκαίνουν τα χρόνια αλλά μας σκληραίνει ο εγκλωβισμός μας μέσα στην εκκωφαντική σιωπή του ανομολόγητου εαυτού μας. Και μεγαλώνει η προδοσία μας απέναντι στο παιδί που κάποτε υπήρξαμε και το οποίο έζησε τα μεγάλα προτού προλάβει να μικράνει την σημασία τους η σύμβαση της καθημερινότητας. "Έτυχε να δω ένα λύκο όταν ήμουνα παιδί", μου είπε κάποια στιγμή. "Τον είχαν πιάσει οι άνθρωποι και τον είχανε σταυρώσει σχεδόν πάνω σε ξύλα χωρίς να τον σκοτώσουν και τον περιέφεραν στην αγορά πανηγυρίζοντας", συνέχισε. "Από κείνη κιόλας την στιγμή τάχτηκα με την πλευρά του λύκου, το αδιανόητο βλέμμα του με σημάδεψε για πάντα", ομολόγησε. Και ύστερα πιο χαμηλόφωνα μου είπε πως "η συνάντησή μας με τέτοια βλέμματα είναι μεγάλη εμπειρία, καθοριστική. "Δεν ξέρω αλλά είναι σαν να κεραυνοβολήθηκα κάποτε", συνέχισε να λέει, "και αφού αυτό δεν με άφησε στον τόπο μου έδωσε φτερά. Κάποια πράγματα ή σε αφήνουν στον τόπο ή σε κάνουν ποιητή" κατέληξε. Ίσως γι' αυτό ξέρει πια να ευγνωμονεί και τα δύσκολα και τα επώδυνα δώρα της ζωής. Γιατί κι αυτά είναι δώρα και ίσως είναι τελικά μόνο μέσα από αυτά που πετυχαίνουμε μια "διερεύνηση του εαυτού μας ώστε να συλλάβουμε το αίσθημα του ανείπωτου. Να αισθανθούμε δηλαδή αυτό που λέμε τι εστί άνθρωπος. Άνθρωπος που λυγίζει αλλά είναι και ικανός μέσα από αυτό το λύγισμα να πάρει μια καινούργια ανάταση. Αυτός ο θρίαμβος των ανθρώπινων αντιφάσεων είναι ένας πλούτος και η αποδοχή αυτού του πράγματος είναι μια ολοκλήρωση".

Να αισθανθούμε δηλαδή αυτό που λέμε τι εστί άνθρωπος. Άνθρωπος που λυγίζει αλλά είναι και ικανός μέσα από αυτό το λύγισμα να πάρει μια καινούργια ανάταση.

Είχα καιρό να μιλήσω με ένα άνθρωπο που να διαθέτει την ικανότητα να ανακατέψει το μυαλό μου ώστε να το επαναφέρει εκεί όπου πρέπει να βρίσκεται. Δίπλα από την ουσία των αινιγμάτων της ζωής και πλάι σ' αυτό που συνιστά την βαθύτερη μας ουσία. Ίσως γι' αυτό γράφω τα λόγια της διάσπαρτα σ' αυτή εδώ την στήλη. Γιατί λίγο πριν αλλάξει η χρονιά και αναλογιστούμε ξανά και πάλι τα χρόνια μας, είναι χρήσιμο να αναζητήσουμε εκείνα τα βλέμματα τα οποία πέρασαν από την ζωή μας και είχαν την δύναμη να μας δώσουν φτερά, ώστε να αναγνωρίζουμε κάθε φορά που ερχόμαστε αντιμέτωποι με αυτή την χλωμή και ανέμπνευστη επικαιρότητα, πως η ζωή μας είναι κάτι πολύ πιο σπουδαίο και πιο μεγάλο από αυτήν και πως οφείλουμε να της συμπεριφερθούμε με την σοφία του παιδιού που υπήρξαμε κάποτε.

elenixenou11@gmail.com

Εύστοχοι στόχοι

Της **ΚΟΡΑΛΙΑΣ ΤΙΜΟΘΕΟΥ**

Είναι το τελετουργικό των ημερών να κάνουμε ανασκοπήσεις των πεπραγμένων μας και να βάζουμε στόχους για τη νέα χρονιά. Δεν θα ασχοληθώ πολύ με την ανασκόπηση γιατί συχνά η πολλή ανάλυση του τι πετύχαμε και τι όχι, μας αφήνει μια πικρή γεύση και ίσως είναι λίγο αποκαρδιωτική. Κάναμε ό,τι μπορούσαμε; Με τα δεδομένα που είχαμε και τις καταστάσεις που βρήκαμε μπροστά μας – Ναι! Θα μπορούσαμε να κάνουμε περισσότερα; Πάντα! Η ουσία είναι να καταφέρουμε να πετύχουμε την ισορροπία μεταξύ του να είμαστε ικανοποιημένοι με τα όσα λίγα ή πολλά καταφέραμε - διότι υπό τις περιστάσεις αυτά είχαμε τη δυνατότητα να κάνουμε – και να πιστέψουμε στον εαυτό μας και στην ικανότητά μας να πετύχουμε πολύ περισσότερα.

Αναγνωρίζοντας στον εαυτό μας τα όσα κατάφερε, μας δίνει δύναμη και κίνητρο να εργαστούμε για περισσότερα. Κάνοντας μια παύση και συγχαίροντας τον εαυτό μας για όσα πετύχαμε, συνειδητοποιούμε την αξία μας και το μυαλό μας «απελευθερώνεται» από τους παλιούς στόχους και μπορεί να επικεντρωθεί σε καινούριους. Μπράβο μας λοιπόν και προχωρούμε!

Στοχοθέτηση. Γιατί είναι οι στόχοι σημαντικοί στη ζωή μας; Μας δίνουν ελπίδα, νόημα και κυρίως σκοπό. Μας καθοδηγούν προς μια κατεύθυνση εν αντιθέσει με το να περιπλανιόμαστε άσκοπα, να κάνουμε σπασμωδικές κινήσεις ή να αλλάζουμε συνέχεια γνώμη. Αν υποθέσουμε ότι κάποιοι είναι στόχοι ζωής και άλλοι στόχοι μιας μεγάλης χρονικής περιόδου που δυνατό να «σπάζουν» σε μικρότερους, εφικτότερους στόχους στην πορεία, είναι πολύ σημαντικό να επιλέξουμε στόχους κατάλληλους και αξιόλογους για μας. Για να το πετύχουμε αυτό θα πρέπει να αντιληφθούμε ότι δεν είναι όλοι οι στόχοι οι ίδιοι. Υπάρχουν οι «εσωτερικοί» - αξιακοί στόχοι και οι «εξωτερικοί» στόχοι ή στόχοι επιβράβευσης. Οι πρώτοι απευθύνονται σε βασικές ψυχολογικές μας ανάγκες, όπως η αυτονομία, η ελευθερία, η τιμιότητα, η ειλικρίνεια, η αυθεντικότητα και η συσχέτιση μας με τους άλλους. Επιτυγχάνοντας σε αυτούς, έχουμε ουσιαστικά αποτελέσματα στη ζωή μας που μας ικανοποιούν πραγματικά. Σε αντίθεση, οι «εξωτερικοί» στόχοι όπως είναι για παράδειγμα η φήμη και η συσσώρευση πλούτου είναι συνήθως εργαλεία για να επιτύχουμε κάτι άλλο όπως την αποδοχή από το σύνολο. Το πρόβλημα με τους «εξωτερικούς» στόχους είναι ότι, καθότι εξωτερικοί, δεν εμπίπτουν πλήρως στον έλεγχό μας. Ακόμα κι αν επιτύχουμε τον στόχο της φήμης, για παράδειγμα, αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι θα πετύχουμε τον έμμεσο αλλά ουσιαστικότερο στόχο που είναι να νιώσουμε αποδεκτοί κι αγαπητοί. Γι' αυτό άλλωστε δεκάδες ή εκατοντάδες διάσημοι άνθρωποι αντιμετωπίζουν σοβαρά συναισθηματικά προβλήματα. Διότι, ενώ φαινομενικά πέτυχαν τον στόχο τους, η πραγματική ψυχική ανάγκη που κρύβεται πίσω από αυτόν παρέμεινε ανικανοποίητη. Επιπλέον, από μελέτες του, ο Alan Headey συμπέρανε ότι στόχοι που αποφέρουν όφελος τόσο σε εμάς όσο και σε άλλους μας φέρνουν ακόμα περισσότερη ικανοποίηση. Εάν στόχος μου είναι να αφιερώνω δύο ώρες την εβδομάδα για να βοηθώ ένα γειτονά μου με μια συγκεκριμένη ανάγκη (π.χ. τα εβδομαδιαία του ψώνια στην υπεραγορά), τότε η ικανοποίηση που αισθάνομαι είναι πολύ μεγαλύτερη από το να αφιερώνω δύο ώρες την εβδομάδα στο σπα. Χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορώ να κάνω και τα δύο και να είμαι πανευτυχής που πρόσφερα, βοήθησα, εισέπραξα ένα ζεστό χαμόγελο και ένα μεγάλο ευχαριστώ και μετά χαλάρωσα σε ένα όμορφο χώρο με αιθέρια έλαια και αρώματα επιβραβεύοντας τον εαυτό μου για τη σκληρή δουλειά του μήνα ή της εβδομάδας!

Συμπερασματικά, είναι καλό να επιλέγουμε στόχους που αντικατοπτρίζουν τις εσωτερικές (ψυχικές) μας ανάγκες και να συνδυάζουν επίσης την προσφορά στον συνάνθρωπο ή στο κοινωνικό σύνολο με την προσωπική τέρψη.

Τέλος, οι στόχοι μας δεν πρέπει να είναι κατ' ανάγκη εφικτοί με τη συμβατική έννοια. Μπορεί να φαίνονται εκ πρώτης όψεως ανέφικτοι αλλά είναι απίστευτο το πού μπορεί να φτάσει ο άνθρωπος όταν οραματιστεί κάτι και παλέψει γι' αυτό με υπομονή και επιμονή. Θα πετύχουμε όλοι όλους τους στόχους μας; Όχι. Για να μάθουμε πάντως να κερδίζουμε πρέπει πρώτα να μάθουμε να χάνουμε και να μην φοβόμαστε την αποτυχία. Θα πονέσει, θα περάσει και ξανά από την αρχή! Όπως μας υπενθυμίζει ο John C. Maxwell στο ομώνυμο βιβλίο του: «Κάποτε κερδίζουμε και κάποτε μαθαίνουμε»*.

Κλείνω με τα λόγια του εννέα φορές χρυσού Ολυμπιονίκη Usain Bolt: «Στην επιλογή των στόχων μου δεν υπάρχει η λέξη όρια».

Καλή χρονιά και καλή στοχοθέτηση!

*John C. Maxwell, Sometimes You Win-Sometimes You Learn: Life's Greatest Lessons Are Gained from Our Losses, 2015.

Μεταφράζοντας την Τουρκία

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Στα 242 χρόνια από τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας, οι ΗΠΑ ταλαντεύονταν ανάμεσα στον απομονωτισμό και στον παρεμβατισμό. Οι πρόσφατες δηλώσεις του Ντόναλντ Τραμπ για αποχώρηση της αμερικανικής αποστολής από τη Συρία και οι θριαμβολογίες του αρχικά από το Ιράκ και έπειτα από τη Γερμανία, για τη σταδιακή αποδέσμευση από όπου οι ΗΠΑ δεν έχουν συμφέροντα επαναφέρουν με τρόπο απολύτως κατανοητό και χειροπιαστό ένα πολιτικό επιχείρημα που είναι εξαιρετικά δημοφιλές στην Αμερική. Το οποίο θα μπορούσε να συνοψίζεται ως εξής: «Γιατί να μπλεκόμαστε στους πολέμους των άλλων;». Ο απομονωτισμός είναι ένα «φυσικό» ένστικτο για τις ΗΠΑ, μια χώρα η οποία μοιάζει πολύ με νησί. Δίχως απειλές στα βόρεια και νότια σύνορά της, με δύο ωκεανούς να την προφυλάσσουν στα ανατολικά και στα δυτικά της, στη χώρα που εξελίχθηκε στο ισχυρότερο κράτος του 20ού αιώνα και εξακολουθεί να στέκεται σε αυτή τη θέση, η τάση αυτή έχει επικρατήσει πολλές φορές. Η τελευταία φορά που μια τέτοια τάση επικράτησε με τρόπο έντονο ήταν προ σχεδόν 100 ετών, μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οσα ακολούθησαν, η μείωση στους αριθμούς Ευρωπαίων μεταναστών που εισέρχονταν ετησίως στις ΗΠΑ, η άνοδος των δασμών, η κρίση του 1929 είναι ευρέως γνωστά. Πολλά από αυτά θυμίζουν έντονα αποφάσεις που έχει λάβει η κυβέρνηση Τραμπ, με ή χωρίς την έγκριση της διοίκησης. Η επανάκαμψη των ΗΠΑ στην παγκόσμια σκακιέρα ήλθε μόνο μετά την επίθεση στο Περλ Χάρμπορ το 1941, όταν η κοινή γνώμη αντιλήφθηκε ότι η τεχνολογία μπορεί να μεταφέρει μια θανάσιμη απειλή στις ακτές της χώρας τους. Η μεταπολεμική στάση των ΗΠΑ, οφείλεται στην ύπαρξη της Σοβιετικής Ενωσης. Σημαντική διαφορά με τον κόσμο του 2018 είναι η Κίνα και η μεταφορά του παγκόσμιου κέντρου βάρους στην Ανατολή. Η διαφαινόμενη υποχώρηση των ΗΠΑ και η απροθυμία της Κίνας να αναλάβει παρόμοιο ρόλο σημαίνει ότι οδηγούμαστε σε έναν κόσμο διασπασμένων περιφερειών, όπου οι τοπικές δυνάμεις θα ανταγωνίζονται για επιρροή. Στη ζώνη άμεσου ελληνικού ενδιαφέροντος η μόνη δύναμη που έχει επιδείξει τέτοιου είδους τάσεις είναι η Τουρκία. Απαιτείται κατανόηση αυτής της Τουρκίας που αναδύεται και οι αφορισμοί, ένθεν κακείθεν, είναι μάλλον άχρηστοι. Κυρίως, απαιτείται εξεύρεση ρόλου για την Ελλάδα. Η ταλάντευση ανάμεσα στο σοκ της κρίσης και στην ψευδαίσθηση μιας νέας κανονικότητας δεν συνιστά αφήγημα, αλλά συλλογική ψύχωση.

Το καλοκαίρι στην Αυστραλία, θα κρατήσει και με την έλευση του νέου χρόνου....

Μύθοι και αλήθειες για τους S300

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Με άρθρο του στον «Φιλελεύθερο» στις 23 Δεκεμβρίου ο Γ. Ομήρου, υπουργός άμυνας στον ουσιώδη χρόνο, αποκαλύπτει άγνωστες πτυχές από την περιπέτεια με τους S300, ιδιαίτερα «τα γεγονότα πριν και κατά τη διάρκεια της σύσκεψης της 27ης Νοεμβρίου 1998 στο Μέγαρο Μαξίμου». Παραθέτω αποσπάσματα από το κείμενο Ομήρου και τα σχολιάζω αμέσως μετά:

1.Γ. Ομήρου: «Στη συνέχεια, με βάση τις σημειώσεις που τήρησα, η συζήτηση εξελίχθηκε ως εξής».

Σχόλιο: Είναι εξαιρετικά απίθανο ένας υπουργός που συμμετέχει σε μια τέτοιας βαρύτητας σύσκεψη, να μπορεί ταυτόχρονα να κρατά τόσο λεπτομερείς σημειώσεις. Εν πάση περιπτώσει, θεωρώ τις αποκαλύψεις σημαντικές και τις σχολιάζω.

2. Γ. Κληρίδης: «Το 1967 μια άλλη Ελληνική Κυβέρνηση, μη δημοκρατική, απέσυρε τη μεραρχία από την Κύπρο και την άφησε γυμνή. Το 1974 μια άλλη Κυβέρνηση, δημοκρατική, εγκατέλειψε την Κύπρο ανυπεράσπιστη, στον δεύτερο Αττίλα. Δεν θέλω να πιστέψω ότι θα συμβεί και τώρα το ίδιο».

Σχόλιο: Ανάλυση γεμάτη από μικροπολιτικές σκοπιμότητες, σύγκριση πολύ διαφορετικών πραγμάτων. Την θεωρώ χυδαία. Απευθύνεται στον Κ. Σημίτη, του οποίου ένα από τα έργα βρίσκεται στην Απλάντα.

3. Γ. Κληρίδης: «Η θέση μου είναι ότι δεν πρέπει να υποκύψουμε. Ούτε συμφωνώ ότι πρέπει να συνδέσουμε το θέμα των πυραύλων με την προοπτική ένταξης της Κύπρου στην ΕΕ, διότι είμαστε αρκετά μακριά από τον χρόνο που θα αποφασιστεί»...

Σχόλιο: Φτωχή ανάλυση, καμμιά επαφή με τις εξελίξεις στον περιβάλλοντα κόσμο, παρά το γεγονός ότι γνώριζε το θέμα από το καλοκαίρι του 1998. Ο Γ. Κληρίδης λέει «να μην συνδέσουμε το θέμα των πυραύλων με την προοπτική ένταξης της Κύπρου στην ΕΕ», λες και αυτό το θέμα αφορούσε μόνο το χωριό μας. Δεν το συνδέεις εσύ, το συνέδεσαν οι σημαντικοί παίκτες στην ΕΕ και εκφράστηκε μέσω Ζακ Σιράκ. Ο τότε γάλλος πρόεδρος, έθεσε το δίλημμα στην Αθήνα και τη Λευκωσία: «ενταξιακή πορεία ή S300;».

• Ο Γ. Κληρίδης είπε ότι «είμαστε αρκετά μακριά από τον χρόνο που θα αποφασιστεί».

• Ο Κ. Σημίτης απάντησε: «Ο χρόνος ένταξης θα είναι το 2004-2005».

Ο καθένας μπορεί να βγάλει τα συμπεράσματά του…

4. Γ. Κληρίδης: «Αν ενδώσουμε στο θέμα των πυραύλων, αν φανούμε «καλά παιδιά», δεν πρόκειται να διαφοροποιήσουμε τη στάση Αμερικανών και Βρετανών. Οι Αμερικανοί μόλις διαπίστωσαν την αδιαλλαξία των Τούρκων αποσύρθηκαν. Καμιά πίεση δεν τους άσκησε ο Χόλμπρουκ».

Σχόλιο 1: Τα γνωστά σλόγκανς «ενδοτικοί», «ανένδοτοι», «καλά παιδιά», «κακά παιδιά» κλπ. Λοιπόν, στην πραγματική πολιτική μετρά μόνο το αποτέλεσμα, αυτό που αλλάζει τη ζωή των ανθρώπων, που δίνει νέες προοπτικές σε μια κοινωνία. Τα άλλα αφορούν συνήθειες του παρελθόντος που ταλαιπωρούν την πολιτική μας ζωή για πολλές δεκαετίες.

Σχόλιο 2: Η φράση Κληρίδη «καμιά πίεση δεν τους άσκησε ο Χόλμπρουκ» αφορά την παλιά γενιά πολιτικών που νόμιζε ότι κάποιος στις ΗΠΑ (επιτέλους) θα πιάσει την Τουρκία από το αυτί. Ο Ρ. Χόλμπρουκ άλλαξε στάση όταν ο Γ. Κρανιδιώτης του παρουσίασε την ελληνική πρόταση μπροστά στο Ελσίνκι (απρόσκοπτη ενταξιακή πορεία για την Κύπρο, η Τουρκία να αρχίσει ενταξιακές συνομιλίες, ευρωπαϊκή ομπρέλα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις). Δημοσίως την ανέλυσε σε συνέντευξή του στις 12 Ιουλίου 1999 στο Reuters, στον Jeremy Gaunt. Έτσι οι ΗΠΑ αναθεώρησαν την πολιτική τους γιατί η πρόταση Κρανιδιώτη υπηρετούσε ευρύτερα γεωπολιτικά συμφέροντα με επίκεντρο την ΕΕ: ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ και έναρξη ενταξιακών συνομιλιών με την Τουρκία.

5. Γ. Κληρίδης: «Δεν ανησυχώ ότι θα υπάρξει θερμό επεισόδιο. Άλλωστε οι μεγαλύτερες αντιδράσεις προέρχονται από τους Αμερικανούς και τους Βρετανούς και λιγότερο από τους Τούρκους».

Σχόλιο: Δεν ανησυχεί γιατί οι αντιδράσεις προέρχονταν περισσότερο από τους αμερικανούς και τους βρετανούς! Υπογραμμίζω ότι το Ισραήλ θεωρούσε ότι οι S300 στην Κύπρο ήταν απειλή για την ασφάλειά του και κίνησε τις διπλωματικές του δυνάμεις για το μπλοκάρισμα τους.

6. Γ. Κληρίδης: «Η άποψή μου είναι ότι οι πύραυλοι πρέπει μεταφερθούν στην Κύπρο και προς το παρόν να μην τους αναπτύξουμε».

Σχόλιο: Να μια ακόμα απόδειξη γιατί μείναμε τόσο πίσω για τόσα χρόνια. Να έρθουν, να μείνουν στις κάσιες, μόνο και μόνο για να λέει στο ακροατήριό του ότι «εγώ ήμουν συνεπής, εγώ τους έφερα, αλλά η Αθήνα δεν...»

7. Μερικά αποσπάσματα από τις τοποθετήσεις του πρωθυπουργού της Ελλάδας Κ. Σημίτη:

Κ. Σημίτης: «Λέτε να μεταφερθούν οι πύραυλοι στην Κύπρο και να μην αναπτυχθούν. Δεν μπορούμε όμως να είμαστε καθόλου βέβαιοι ότι δεν θα κτυπήσουν οι Τούρκοι. Στην Τουρκία επικρατεί πολιτική αστάθεια και αβεβαιότητα και συνεπώς υπάρχει ένα πολιτικό κλίμα που ευνοεί επιθετικές ενέργειες. Οι πύραυλοι, έστω και αποθηκευμένοι, θα αποτελούν μια συνεχή εστία έντασης. Σε ό,τι αφορά την ενταξιακή πορεία της Κύπρου, διαφωνώ ότι δεν θα επηρεαστεί, επειδή ο χρόνος ένταξης θα είναι το 2004-2005. Θα το εγείρουν οι Γερμανοί, οι Γάλλοι, οι Βρετανοί και άλλοι και θα εμποδίσουν την ένταξη. Σε κάθε περίπτωση οι επιπτώσεις θα είναι αρνητικές από τη μεταφορά και εγκατάσταση των πυραύλων στην Κύπρο».

Σχόλιο: η ανάλυση του Κ. Σημίτη είχε τρεις στόχους, πρώτο, να κρατήσει τη μάχη στο πολιτικο-διπλωματικό επίπεδο, δεύτερο, να είναι σε θέση να ισχυροποιήσει τις συμμαχίες μέσα στην ΕΕ πάνω στην πρόταση Κρανιδιώτη, και, τρίτο, να επικεντρωθεί στο κρίσιμο, στο πώς δηλαδή να ανατρέψει την κυρίαρχη στην ΕΕ άποψη ότι το σενάριο για την ένταξη με άλυτο το κυπριακό δεν έχει υποστήριξη. Από τους 15 της τότε ΕΕ, 14 χώρες ήταν εναντίον, μόνο η Ελλάδα υπέρ (Ιούνιος 1999), ενώ τέσσερεις χώρες (Γερμανία, Γαλλία, Ολλανδία, Ιταλία) κυκλοφόρησαν έγγραφο με το οποίο καθιστούσαν σαφές ότι ήταν εναντίον της ένταξης της νήσου χωρίς προηγούμενη επίλυση. Ο Κ. Σημίτης έξι μήνες αργότερα, στο Ελσίνκι, πέτυχε την πιο πιο σημαντική διπλωματική επιτυχία της Κύπρου μετά την εισβολή, αξιοποιώντας, με το κύρος και τη μεθοδικότητά του, τη στρατηγική Κρανιδιώτη –ένταξη, χωρίς η επίλυση να είναι προαπαιτούμενο.

8. Οι «Διάλογοι» που παραθέτει ο Γ. Ομήρου μιλούν από μόνοι τους:

• «Πρωθυπουργός Σημίτης: Τι θα συμβεί αν οι Τούρκοι στείλουν αεροπλάνα για υπερπτήσεις πάνω από τη Λευκωσία;

• Πρόεδρος Κληρίδης: Θα τους καταγγείλουμε στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

• Πρωθυπουργός Σημίτης: Και αν οι Τούρκοι προχωρήσουν σε κάποιας μορφής χερσαία επιχείρηση, για να καταλάβουν εδάφη; Τι θα γίνει;

• Πρόεδρος Κληρίδης: Θα γίνει πόλεμος!»

Σχόλιο: Οι θέσεις Κληρίδη συνιστούν έναν καθαρό ορισμό του τυχοδιωκτισμού.

9. Γ. Ομήρου: Από τις «σημειώσεις» που κράτησε ο Γ. Ομήρου, διαβάζω το εξής σχόλιο: «Ο Σημίτης άκουσε με έκπληξη και έκδηλη ταραχή τη χωρίς δισταγμούς αναφορά του Κληρίδη για πόλεμο και περιορίστηκε να αναφωνήσει επαναλαμβάνοντας δις το ερώτημα: «Πόλεμος;».

Σχόλιο 1: Προφανώς, κατά τον έχοντα κρατήσει τις σημειώσεις, ο Κ. Σημίτης έπρεπε να πει «χωρίς έκδηλη ταραχή» τη φράση «εντάξει κύριε Πρόεδρε, πάμε για πόλεμο».

Σχόλιο 2: Το ζήτημα, όπως το έθετε ο Γ. Κληρίδης, μπορεί να απαντηθεί από κάθε Κύπριο: πού θα ήταν σήμερα η Κύπρος, αν ακολουθούσε τις επιλογές του;

10. Θ. Πάγκαλος: «Οι Τούρκοι χρειάζονται ένα επιχείρημα για να μας επιτεθούν και με τους πυραύλους, τούς το προσφέρουμε. Οι Τούρκοι θα διενεργήσουν περιορισμένης κλίμακας στρατιωτικές επιχειρήσεις και η ενταξιακή ευρωπαϊκή πορεία της Κύπρου θα υποστεί πλήγμα. Ξεχάστε αυτή την υπόθεση των πυραύλων».

Σχόλιο: Ο Θ. Πάγκαλος διέθετε θάρρος να λέει αυτό που πίστευε. Σε συνέχεια σε συνέντευξη είπε πώς «αν η Ελλάδα επιθυμεί πόλεμο με την Τουρκία, θα το αποφασίσει η ίδια, δεν θα της το επιβάλει η Κύπρος».

11. Δύο σύντομες αναφορές του Γ. Ομήρου αφορούν τον Γ. Κρανιδιώτη:

Η πρώτη: «Ήταν φανερό ότι ο Κρανιδιώτης, όντας ενήμερος για τις απόψεις και την επιχειρηματολογία του Πρωθυπουργού, ήθελε να με προειδοποιήσει, έτσι που να είμαι έτοιμος να δώσω απαντήσεις».

Η δεύτερη: «Ο Γιάννος Κρανιδιώτης ρώτησε στη συνέχεια, αν υπάρχει δυνατότητα περαιτέρω αναβολής στην έλευση των πυραύλων».

Σχόλιο: Ο Γ. Κρανιδιώτης γνώριζε όλο το παρασκήνιο, ενημέρωνε τον Κ. Σημίτη για τις διεθνείς αντιδράσεις και οι δύο μαζί διαμόρφωσαν την τελική απόφαση για μεταφορά των S300 στην Κρήτη. Ο ίδιος ο Γ. Κρανιδιώτης έδωσε την αποκλειστική είδηση για την απόφαση για τη μεταφορά τους στην Κρήτη σε περιοδικό στη Λευκωσία. Ο Γ. Κρανιδιώτης δεν κρυβόταν, ούτε μιλούσε με μισόλογα. Ήταν ο ίδιος που μαζί με τρία άλλα κορυφαία στελέχη του ΠΑΣΟΚ κάλεσαν τον Β. Λυσσαρίδη στην Αθήνα για να τον πείσουν (ανεπιτυχώς) ότι η απόφαση για την μεταφορά των πυραύλων στην Κρήτη ήταν σωστή. Γι' αυτή τη συνάντηση θα γράψω μιαν άλλη φορά.

12. Γ. Ομήρου: «Στη συνέχεια, υπέδειξα με μεγάλη λεπτομέρεια ότι παρά τις αδυναμίες στην αντιαεροπορική προστασία της Κύπρου, η Εθνική Φρουρά διέθετε αρκετά αξιόλογη και σύγχρονη αντιαεροπορική προστασία. Εξέθεσα ένα προς ένα τα αντιαεροπορικά συστήματα και το βελνεκές τους. Ήταν προφανές ότι τόσο η ανατροπή του επιχειρήματος για την αδυναμία μεταφοράς των πυραύλων εντός Κύπρου...είχε ενοχλήσει».

Σχόλιο 1: Γιατί «ήταν προφανές ότι η ανατροπή του επιχειρήματος...είχε ενοχλήσει;». Ποιος το λέει αυτό περί «ανατροπής»; Ο ίδιος που αξιολογεί τα δικά του επιχειρήματα;

Σχόλιο 2: Τις πολιτικές αποφάσεις τις λαμβάνει η πολιτική ηγεσία. Αυτή γνωρίζει το σύνολο μιας υπόθεσης, οφείλει να γνωρίζει τι γίνεται μέσα και έξω από την γεωγραφική έκταση κάθε χώρας.

Συνολικό σχόλιο:

Θεωρώ ότι η παραγγελία των S300 ήταν μια εξαρχής λανθασμένη απόφαση, γιατί βρισκόταν πάνω από τις δυνατότητες της Κύπρου να ξεπεράσει τα εξωτερικά εμπόδια που θα προέκυπταν από την εγκατάστασή τους. Ζούμε σε ένα διεθνές σύστημα με ορισμένους περιορισμούς. Σειρά από χώρες επέβαλαν εμπάργκο στην πώληση όπλων στην Κύπρο μετά την εισβολή. Οι μεγάλες χώρες επέβαλαν περιορισμούς στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Οι ΗΠΑ πιέζουν την Τουρκία να ακυρώσει την αγορά του συστήματος των S400, ενώ η Ρωσία ανέπτυξε το ίδιο σύστημα στη Συρία. Το Ισραήλ παρεμβαίνει σε εξελίξεις μέσω των ΗΠΑ όπως συνέβη το 1999. Η Ελλάδα αναχαιτίζει τούρκικα πολεμικά αεροπλάνα που εισέρχονται στο FIR της, δεν τα καταρρίπτει. Επίσης, δεν επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στο Αιγαίο. Έτσι λειτουργεί το διεθνές σύστημα, με συσχετισμούς ισχύος, με συμφέροντα, με αντιπαλότητες, με ευκαιρίες. Έχει μεγάλη σημασία μια χώρα να γνωρίζει σε ποια πεδία πλεονεκτεί και έστι να δουλεύει για να επιτυγχάνει τους στόχους της. Γι' αυτό και η ένταξη στην ΕΕ δίνει περισσότερες δυνατότητες στην Κύπρο. Το ότι δεν καταφέραμε να τις αξιοποιήσουμε αφορά άλλο κεφάλαιο ανάλυσης. Πολλοί στο νησί μας θεωρούν ότι αν δεν προχωρήσει κάτι, είναι αρκετή μια καταγγελία. Έτσι έγινε και το 1999.

Καταγγείλαμε αλλά δεν εξηγήσαμε τους πραγματικούς λόγους που οδήγησαν στη μη έλευση των πυραύλων. Μείναμε στα πολλά χρήματα που δαπανήθηκαν, χωρίς ερμηνεία του ουσιώδους θέματος. Δεν αναδείξαμε τη μικροπολιτική διαχείρισή του ζητήματος των S300: «μάχη» για να κερδίσει πόντους για την επανεκλογή του ο Γ. Κληρίδη στις προεδρικές του 1998, με ταυτόχρονη «επένδυση» στο πολιτικό κεφάλαιο του Γ. Αρσένη μέσα στο ΠΑΣΟΚ. Μείναμε στην επιφάνεια και δεν εξηγούμε τις αιτίες που οδηγούν αρχικές αποφάσεις μας στη μια, ή την άλλη, κατεύθυνση.

Βλέπουμε τη μικρή εικόνα γιατί δεν προσέξαμε τον Γ. Κρανιδιώτη όταν το 1997 έλεγε πως «οι στρατηγικοί στόχοι δεν προωθούνται με ρητορική, βερμπαλισμούς και αφορισμούς. Η εσωστρέφεια, η αυτάρεσκη περιχαράκωση οδηγούν σε απομονωτισμό. Απαιτείται συνεχής παρακολούθηση, αντιμετώπιση των θεμάτων, πρωτοβουλίες και πρόγραμμα».

www.larkoslarkou.org.cy

Πίκρα και θυμός για ένα έγκλημα 44 χρόνων

Τα αδέλφια Γιώργος και Παναγιώτης Λιασή γυρίζουν το χρόνο πίσω και ανακαλούν στη μνήμη τραγικά γεγονότα της τουρκικής εισβολής

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΤΟΜΑΡΑ

Σαράντα τέσσερα χρόνια μετά για τα αδέλφια Γιώργο και Παναγιώτη Λιασή η επανένωση της Κύπρου δεν είναι ανέφικτη. Για τους ίδιους η συμφιλίωση μπορεί να επέλθει μετά τη λύση παρά τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν το 1974 και που για τους ίδιους θα μείνουν ασυγχώρητα.

Η σφαγή του Παλαικύθρου, με θύματα μέλη των οικογενειών Λιασή και Σουππουρή, αναμφίβολα είναι μια από τις πολλές τραγικές ιστορίες της τουρκικής εισβολής. Ένας από τους επιζήσαντες, ο Γιώργος Λιασής και ο αδελφός του Παναγιώτης, εθνοφουρός την περίοδο εκείνη, 44 χρόνια μετά ανακαλούν πικρές μνήμες της Κύπρου του 1974 αλλά και της νέας ζωής που ξεκίνησαν μακριά από τον τόπο που τους γέννησε. Κάτω από την Ακρόπολη τα δυο αδέλφια άνοιξαν την καρδιά τους στην «Κ» για τα όσα έζησαν, τότε και μετά τον ξεριζωμό.

-Σαράντα τέσσερα χρόνια είναι αρκετά για να ηρεμήσει η ψυχή από τα τραγικά βιώματα του 1974;

-Γιώργος Λιασής: Λήθη δεν πρόκειται να επέλθει, θα τα θυμόμαστε και δεν πρέπει να τα σβήσουμε από τη μνήμη μας. Τα όσα συνέβησαν θα πρέπει να τα διδαχτούν οι επόμενες γενιές, για να μη συμβούν στο μέλλον. Για κανένα, ούτε Έλληνες ούτε Τούρκους. Δεν πρέπει να επιτρέψουμε να συμβούν, τα όσα συνέβησαν το 1974. Αυτό είναι το βασικό. Να λυθεί το πρόβλημα, γιατί εάν δεν λυθεί όλα αυτά θα μείνουν και η αντιπαλότητα που υπάρχει θα διαιωνιστεί. Εάν γίνει λύση, εάν το νησί επανενωθεί, εάν οι δυο κοινότητες ζουν μαζί, δεν είναι ότι θα ξεχαστούν τα γεγονότα, τα γεγονότα δεν ξεχνιούνται.

-Όταν έχεις σημάδια στο πρόσωπο και τα βλέπεις κάθε μέρα στο καθρέφτη πόσο βοηθάει, και πόσο όχι, σε προσωπικό επίπεδο;

-Παναγιώτης Λιασής: Τα σημάδια στο πρόσωπο βοηθούν, πιο πολύ, για να ανοίξει ένα νέο κεφάλαιο για την Κύπρο.

Γ.Λ: Στην Κύπρο έγιναν γεγονότα. Υπάρχουν τα σημάδια. Δεν μένεις εκεί όμως. Εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με δολοφόνους, είναι εγκληματίες. Είναι η πίκρα, είναι ο θυμός, είναι ένα τεράστιο γιατί. Μακάρι να μπορέσουμε να γίνει μια επιτροπή, όπως έγινε στη Νότια Αφρική, και να δούμε πώς μπορεί να επέλθει η συγχώρεση, με την οποία διαφωνώ, και η συμφιλίωση. Η συμφιλίωση μπορεί να επέλθει, πρέπει να προηγηθεί όμως η επανένωση.

-Η συγχώρεση;

-Γ.Λ: Σε προσωπικό επίπεδο δεν συγχωρώ, σε καμία περίπτωση. Μπορεί να λες να μην τιμωρηθούν μετά από 44 χρόνια, ήδη αυτοί θα είναι 65 χρόνων.

Π.Λ: Αν ζούνε. Νομίζω ένας από αυτούς ζει.

Γ.Λ: Δεν συγχωρώ. Αφαίρεσαν ζωές 3 έως 75 χρονών. Αυτό δεν μπορεί να γίνει. Έκοψαν τα νήμα της ζωής σε δικούς μας ανθρώπους, όποια δικαιολογία και αν υπάρχει.

-Εάν κάποιος από τους εγκληματίες ζητούσε να συναντηθεί μαζί σας;

Γ.Λ: Έχει γίνει μια κουβέντα για συνάντηση. Εγώ θα τον συναντούσα για να μάθω το γιατί. Θα τον ρωτούσα γιατί το έκανες. Από την άλλη, έχεις μετανιώσει για όσα έκανες;

-Εσύ Παναγιώτη δεν έζησες τα τραγικά γεγονότα στο χωριό σας, ήσουν στην Εθνική Φρουρά. Θα δεχόσουν να συναντηθείς με κάποιον από τους εκτελεστές της οικογένειά σας;

-Π.Λ: Τα γεγονότα δεν τα έζησα όπως ο Γιώργος, αλλά αυτό δεν έχει και τόσο μεγάλη σημασία. Ναι θα δεχόμουν, να δω την αντίδραση, να τον ψυχολογήσω. Δεν ξέρω όμως πώς θα φύγω από τη συνάντηση. Νομίζω, τώρα, πως δεν θα φύγω τόσο πολύ θυμωμένος, βέβαια εξαρτάται πώς θα τον δω και πώς θα με αντιμετωπίσει ο ίδιος. Εάν μου πει πως «τότε είμαστε 17 χρόνων, είμαστε φανατισμένοι ή είχαμε διαφορές και για αυτό έκανα ό,τι έκανα αλλά μετάνιωσα…»

-Ήταν Τ/Κ;

-Π.Λ: Ναι ήταν Τ/Κ νεαροί, 17 χρόνων. Δεν ήταν ένας απρόσωπος στρατιώτης. Απεναντίας, ο στρατός όπως μας έχουν πει, ρωτούσε ποιοι έκαναν εγκλήματα για να τους τιμωρήσουν.

-Γιώργο τι θυμάσαι από την ημέρα της σφαγής;

-Γ.Σ: Τα πάντα, όλα τα θυμάμαι. Πώς μπήκαν μέσα στο σπίτι, πώς μας έβγαλαν έξω, πού μας βάλανε, πώς πυροβολούσαν, πόση ώρα πυροβολούσαν, τι έγινε αργότερα μέχρι που ήλθαν οι Τούρκοι στρατιώτες. Γιατί εκεί ολοκληρώθηκε η όλη ιστορία. Δηλαδή αυτοί έκαναν ό,τι έκαναν. Μέσα σε μια ώρα σκότωσαν εν ψυχρώ 17 ανθρώπους από τους 21, και φύγανε. Μπορεί να πήγαιναν αλλού να κλέψουν.

-Πιστεύεις ότι μια θεϊκή δύναμη σε έσωσε ή κάτι άλλο;

-Γ.Λ: Πιθανόν να με έσωσε κάτι το υπέρτερο. Όλα τα τραύματα ήταν σε σημεία τέτοια, που λίγα εκατοστά δεξιά ή αριστερά θα ήταν θανατηφόρα. Η σφαίρα στο κεφάλι είναι δίπλα στο μάτι, ή η σφαίρα στον ώμο δίπλα στην καρδιά. Δεν ξέρω μπορεί να ήμασταν τυχεροί. Δεν ήλθε ένας από αυτούς τους εγκληματίες να μας δώσει τη χαριστική βολή.

-Πόσα σημάδια έχει στο κορμί σου από το 1974;

-Γ.Λ: Έντεκα.

-Μετά από τόσα χρόνια όταν κοιτάς στον καθρέφτη τι συναισθήματα προκαλούνται;

-Γ.Λ: Δεν κάθομαι στον καθρέφτη, αλλά οι μνήμες δεν μπορούν να σβήσουν.

-Την ημέρα εκείνη πόσα δικά σας πρόσωπα χάσατε;

-Γ.Λ: Από τα 17 άτομα οι 6 ήταν της οικογένειας Σουππουρή και οι 11 της οικογένειάς μας. Οι μόνοι που σώθηκαν ήταν εγώ, η Γιαννούλα και τα δυο παιδιά του Σουππουρή, σύνολο 21.

-Παναγιώτη πως αντέδρασες όταν είδες τον Γιώργο για πρώτη φορά μετά τα γεγονότα στο Παλαίκυθρο;

-Γ.Λ: Ο Παναγιώτης με είδε μετά από μήνες, τον Ιούνιο του 1975. Είχε πάει Ιταλία και είχε επιστρέψει στην Ελλάδα, όταν μας άφησαν.

Π.Λ: Τον είδα οκτώ με εννέα μήνες μετά τα γεγονότα. Το μόνο που είχα δει ήταν φωτογραφίες, από εφημερίδες.

Γ.Λ: Οι εφημερίδες όλο αυτό το διάστημα έγραφαν για εμάς μέχρι τον Νοέμβριο του 1974 που μας απελευθέρωσαν. Μέχρι τότε ήμασταν όμηροι. Οι επιζήσαντες ήταν: Η Γιαννούλα η αδελφή μου, τα δυο παιδιά του Σουππουρή και εγώ. Τη Γιαννούλα τη μετέφεραν στο Δίκωμο, στο σχολείο που είχε μεταταπεί σε στρατιωτικό νοσοκομείο. Εμείς μείναμε στο Παλαίκυθρο τρεις μέρες, όπου μας μετέφεραν σε μια άλλη γειτονιά. Μετά μας πήγαν στη Βώνη. Έβαλαν τους άνδρες στην εκκλησία και τα γυναικόπαιδα στο σχολείο. Ήλθε ο Σαντρουντίν Αγά Χαν, Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ, συντονιστής της ανθρωπιστικής βοήθειας για την Κύπρο, και την επόμενη με μετέφεραν στο τ/κ νοσοκομείο στη Λευκωσία και εκεί βρήκα τη Γιαννούλα. Εκεί μείναμε 15 μέρες.

Π.Λ: Τότε ήταν που ήλθε ο πατέρας μας, ο Λουκάς, από τη Λιβύη.

Γ.Λ: Τον Σεπτέμβριο του 1974.

Π.Λ: Είχε πάει στον Γλαύκο Κληρίδη και του έθεσε το θέμα. Ο Κληρίδης έθεσε το όλο ζήτημα στον Ντενκτάς, ο οποίος του είπε ότι θα έστελναν τον Γιώργο και τη Γιαννούλα στην Άγκυρα για θεραπεία. Μάλιστα οι εφημερίδες έγραφαν ότι είχαν πάει.

Γ.Λ: Μετά τη Λευκωσία, μας πήγαν στο νοσοκομείο στην Κερύνεια. Εκεί μείναμε μέχρι τέλος Νοέμβρη. Μας βάλανε σε ένα δωμάτιο. Μας πρόσφεραν κάποια βοήθεια, όχι σε μένα, στη Γιαννούλα, αλλά έπρεπε να γίνουν κάποιες εξειδικευμένες επεμβάσεις που έγιναν αργότερα στην τότε Ανατολική Γερμανία. Στην Κερύνεια μας φρουρούσαν. Όταν ερχόταν ο Ερυθρός Σταυρός μας έβαζαν σε άλλο δωμάτιο μέχρι να φύγει. Μέχρι που το ζήτημά μας, τέθηκε στις συνομιλίες για ανθρωπιστικά θέματα. Μου τα είπε ο Κληρίδης, μετά. Είχε πει στον Ντενκτάς : «Θέλω τα δυο αδέλφια». Του απάντησε : «Δεν ξέρω που είναι». Στην επόμενη συνάντηση ο Κληρίδης επέμενε και πράγματι μια Πέμπτη ήλθε ο Ερυθρός Σταυρός και μας πήρε. Ήλθαμε στις ελεύθερες περιοχές, στις 28 Νοεμβρίου 1974.

-Η παράδοση που έγινε;

-Γ.Λ: Στο Λήδρα Πάλλας

Π.Λ: Εγώ απολύθηκα από την Εθνική Φρουρά στις 14 Οκτωβρίου 1974 και 17 Οκτωβρίου του ιδίου χρόνου έφυγα. Επέμενε ο πατέρας να φύγω μη συμβεί οτιδήποτε. Έτσι πήγα στην Ιταλία, όπου έμεινα μέχρι το Φεβρουάριο του 1975.

-Εσύ Γιώργο πόσο χρονικό διάστημα έμεινες στην Κύπρο, μετά την απελευθέρωση;

-Γ.Λ: Έμεινα μέχρι που τελείωσα το Λύκειο. Μετά επιχείρησα να εγκατασταθώ στην Ελλάδα αλλά δεν προσαρμόστηκα και επέστρεψα στην Κύπρο. Είχα έλθει να δω τον Παναγιώτη και τη Γιαννούλα η οποία είχε αποθεραπευθεί. Στην Ελλάδα επέστρεψα το 1977 όταν πέρασα στη Βιομηχανική Πειραιά.

Π.Λ: Στην Ελλάδα ήλθα το 1975 όπου ξεκίνησα να εργάζομαι στον Βάσο τον Χατζηιωάννου. Συγκατοικούσα με τον Ανδρέα Χριστοδούλου από τη Σαλαμιού. Εν τω μεταξύ η αδελφή μου η Γιαννούλα αποθεραπεύθηκε, ήλθε στην Ελλάδα και δεν ήθελε να επιστρέψει στην Κύπρο. Όταν ο Γιώργος επέστρεψε στην Κύπρο μείναμε τα δυο αδέλφια μαζί, μέχρι το 1978.

-Γιώργο όταν τελείωσες τη Βιομηχανική δεν σκέφθηκες να επιστρέψεις στην Κύπρο;

-Γ.Λ: Όχι.

-Γιατί;

-Γ.Λ: Δεν ξέρω. Τότε είχα μια αποστροφή, παρότι ήμουν πολιτικοποιημένος πάντα. Μετά ήλθαν τα επαγγελματικά και έτσι έμεινα στην Ελλάδα. Όταν ήλθε η κρίση στην Ελλάδα ήταν πλέον αργά για την επιστροφή.

> *Δεν πρέπει να επιτρέψουμε να συμβούν τα όσα συνέβησαν το 1974. Αυτό είναι το βασικό. Να λυθεί το πρόβλημα, γιατί εάν δεν λυθεί, όλα αυτά θα μείνουν και η αντιπαλότητα που υπάρχει θα διαιωνιστεί.*

> *Τα πάντα, όλα τα θυμάμαι. Πώς μπήκαν μέσα στο σπίτι, πώς μας έβγαλαν έξω, πού μας βάλανε, πώς και πόση ώρα πυροβολούσαν, τι έγινε αργότερα μέχρι που ήλθαν οι Τούρκοι στρατιώτες.*

«Η Ελλάδα μας αγκάλιασε στη νέα ζωή μας μετά το 74»

-Η οδυνηρή εμπειρία της οικογένειάς σου, στο Παλαίκυθρο σε κράτησε μακριά από την Κύπρο;

-Π.Λ: Για μένα τα όσα συνέβησαν στην Κύπρο το 1974 διαδραμάτισαν ρόλο για τη φυγή μου. Ο Γιώργος λέει ότι δεν επηρεάστηκε από τα γεγονότα. Εγώ ποτέ δεν έλεγαν να πάω κάτω (Κύπρο), το είχα αποκλείσει. Και γι΄ αυτόν τον λόγο δεν διεκδίκησα δικαιώματα που είχα ως πρόσφυγας, γιατί έλεγα ότι δεν πρόκειται να πάμε ποτέ. Και οι επισκέψεις ήταν αραιές. Ο Γιώργος πήγαινε πιο συχνά και μου έλεγε τα νέα. Εγώ του έλεγα : «Γιώργο δεν μπορώ να πάω», δεν μπορούσα. Επέστρεψα μετά από πολλά χρόνια γιατί επέστρεψαν τα παιδιά μας.

Γ.Λ: Τα παιδιά που δεν έζησαν τον πόλεμο έχουν άλλα βιώματα. Η κόρη μου ζει και εργάζεται στην Κύπρο.

-Εάν δεν κλείσει το θέμα των αγνοουμένων με τον εντοπισμό τους, η Κύπρος μπορεί να προχωρήσει;

-Γ.Λ: Η Κύπρος μπορεί να προχωρήσει, ανεξάρτητα. Οι αγνοούμενοι είναι ένα ανθρωπιστικό πρόβλημα με το οποίο έπρεπε, πολύ πριν το 2006, να είχαν ασχοληθεί. Παρά τους αργούς ρυθμούς δεν είναι εμπόδιο να δρομολογηθεί η λύση που επιδιώκουμε. Μπορούμε να καταλήξουμε σε μία, όσο γίνεται, βιώσιμη λύση. Βιώσιμη λύση μπορεί να υπάρξει, το δίκαιη είναι υποκειμενική έννοια στην προκειμένη περίπτωση.

Η Ελλάδα μετά το 1974 αγκάλιασε τους Έλληνες της Κύπρου που βρήκαν εκεί καταφύγιο, όπως στην περίπτωση των αδελφών Λιασή αλλά και του Ανδρέα Χριστοδούλου από τη Σαλαμιού που μετά τον πόλεμο ξεκίνησαν μια νέα ζωή στην Αθήνα.

Π.Λ: Μπορούν οι δυο κοινότητες να ζήσουν με ασφάλεια. Συζητάμε με Ε/Κ και Τ/Κ, δεν βλέπω να υπάρχει αυτό το μίσος που υπήρχε το 1963 μέχρι και το 1974. Βλέπω ότι ο κόσμος θέλει να ζήσει μαζί. Και εμείς με όλα αυτά που συνέβησαν στην οικογένειά μας, επιθυμούμε να ζήσουμε με τους Τ/Κ. Μπορούμε να ζήσουμε μαζί, το πιστεύω.

-Με μια λύση θα επιστρέφατε στο Παλαίκυθρο να ζήσετε;

-Π.Λ: Δεν νομίζω ότι θα μπορούσα να πάω να ζήσω εκεί. Εγώ δεν ήθελα να πάω στην Κύπρο να ζήσω.

Γ.Λ: Δεν ξέρω. Εξαρτάται από τις συνθήκες που θα διαμορφωθούν.

-Είμαστε κάτω από την Ακρόπολη. Η Ελλάδα σας αγκάλιασε μετά το 1974;

-Π.Λ: Ναι. Βεβαιότατα δεν έχουμε παράπονο. Όλοι οι πρόσφυγες που ήλθαν αγκαλιασθήκανε από τους Ελλαδίτες. Σε επαγγελματικό και κοινωνικό επίπεδο. Με όλη την ειλικρίνεια.

Γ.Λ: Η Ελλάδα είναι η μητρόπολη του Ελληνισμού και εδώ φτιάξαμε τη ζωή μας.

Κινούμενη άμμος

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Χρειάζεται μεγάλη προσοχή από εδώ και πέρα στον σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής και άμυνας. Η Ουάσιγκτον μοιάζει με κινούμενη άμμο, όπως απέδειξαν οι εξελίξεις γύρω από τη Συρία. Ο πρόεδρος Τραμπ «άδειασε» όλο το κατεστημένο με ένα απλό τηλεφώνημα στον Ταγίπ Ερντογάν. Αιφνιδίασε τους πάντες. Ακόμη και ο στενός σύμμαχός του και πρωθυπουργός του Ισραήλ έμαθε την απόφαση για την απομάκρυνση των αμερικανικών δυνάμεων από το CNN.

Ο πρόεδρος Τραμπ «άδειασε» όλο το κατεστημένο με ένα απλό τηλεφώνημα στον Ταγίπ Ερντογάν, αιφνιδιάζοντας τους πάντες.

Η Ελλάδα και η Κύπρος βασίζονταν μέχρι τώρα σε συζητήσεις και συνεννοήσεις με κορυφαία στελέχη του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και του Πενταγώνου. Υπήρχε η κατανόηση πως οι ΗΠΑ θα παρείχαν ομπρέλα προστασίας έναντι της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Και πως το αμερικανικό κατεστημένο προετοίμαζε Σχέδιο Β επειδή φοβόταν την «πακιστανοποίηση» της Αγκυρας. Τώρα βλέπουμε ότι οι δεσμεύσεις σημαντικών στελεχών της αμερικανικής διοίκησης μπορούν εύκολα να καταρρεύσουν. Αλλωστε άνθρωποι σε θέσεις-κλειδιά, όπως ο Αμερικανός υπουργός Αμυνας και ο Α/ΓΕΕΘΑ, αποχωρούν από τις θέσεις τους.

Ο πρόεδρος Τραμπ έχει δείξει ότι εκτιμά τον Ερντογάν και θεωρεί πως «μπορεί να κάνει μπίζνες μαζί του». Αυτή ήταν εξάλλου η χαρακτηριστική φράση με την οποία απάντησε σε ανώτατο Ελληνα συνομιλητή του, όταν εκείνος του εξηγούσε το ζήτημα της τουρκικής επιθετικότητας. Ισως ο Ερντογάν να ανήκει στην κατηγορία ηγετών που ο Τραμπ προτιμάει να διαπραγματεύεται μαζί τους, ίσως να κρύβεται κάτι άλλο πίσω από τη σχέση αυτή.

Γεγονός είναι ότι ενώ η Αθήνα έχει αποκτήσει «άκρες» σε διάφορα κέντρα αποφάσεων, δεν διαθέτει απευθείας πρόσβαση στον ίδιο τον Τραμπ. Δεν υπάρχει κάποιος σημαίνων Ελληνοαμερικανός που να τον γνωρίζει και να είναι διατεθειμένος να σηκώσει το τηλέφωνο και να του ζητήσει κάτι υπέρ των ελληνικών συμφερόντων. Ούτε ο ίδιος έχει κάποια τριβή η επαφή με την Ελλάδα. Καλώς ή κακώς, αυτό πάντα έπαιζε ρόλο, αλλά τώρα πολύ περισσότερο. Είναι πιθανόν, ασφαλώς, να κινητοποιηθεί το Κογκρέσο, πολλά μέλη του οποίου διάκεινται πολύ εχθρικά απέναντι στον Ερντογάν. Εκείνο όμως που προβληματίζει είναι οι αποφάσεις που θα κληθεί να λάβει ο Τραμπ σε... πραγματικό χρόνο.

Μπορεί να φθάσουμε σε ένα σημείο που θα υπάρχουν διαβεβαιώσεις για την παρουσία αμερικανικών πολεμικών σε συγκεκριμένη περιοχή.

Μετά την εμφάνισή τους, ενδέχεται ο Ερντογάν να καλέσει τον Τραμπ και να του πει: «Μα τι δουλειά έχουν τα πολεμικά σας εκεί; Εγώ θα σας κάνω καλύτερο deal για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων που θα βρεθούν εκεί». Το τι απάντηση θα πάρει είναι άγνωστο. Γι' αυτό και πολύ επικίνδυνο.

Παραμονές του νέου έτους

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΗ**

Φρόνιμο είναι, ενόψει και του νέου έτους, να εγκαταλείψουμε πάσα ελπίδα, μάλλον, ότι η σύνεση θα επανέλθει στη διεθνή πολιτική σκηνή. Περί των εν Ελλάδι, προφανώς, ουδείς ο λόγος. Το πολιτικώς ασυνάρτητο σε αυτή τη χώρα αποτελεί τρόπο συμπεριφοράς εδραιωμένο εδώ και δύο αιώνες, όσο και εάν όλοι προσποιούνται ότι ορθοφρονούν.

Θα πορευθούμε, συνεπώς, στο πλαίσιο που δημιουργείται από μιαν ακατανόητη εν πολλοίς ανατρεπτική ορμή, που εκπορεύεται από τον πρόεδρο των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ και η οποία, συνδυαζόμενη με μία κυριολεκτικώς παράλυση του ευρωπαϊκού συστήματος, απολήγει σε μία μοναδική ρευστότητα και λειτουργεί αποδιοργανωτικά σε όλο το φάσμα

Το νέο έτος θα είναι εξόχως ενδιαφέρον και μάλλον ασταθές. Ας οπλισθούμε με υπομονή, διότι σύνεση πολιτική δεν πρόκειται να υπάρξει.

της πολιτικής, εκτός ίσως από τη Ρωσία του Βλαντιμίρ Πούτιν.

Ο κ. Τραμπ δεν ενεργεί με τρόπο ανερμάτιστο, αλλά ως επιχειρηματίας παλαιάς κοπής, και όχι σίγουρα με τους κανόνες των κολοσσιαίων επιχειρηματικών συγκροτημάτων, με τους επικεφαλής διευθύνοντες συμβούλους [CEO] και τους κεφαλαιούχους να παρακολουθούν απλώς τις «αποδόσεις» τους.

Η πολιτική συμπεριφορά του κ. Τραμπ είναι ανάλογη εκείνης ενός επιχειρηματία μιας περασμένης εποχής, που αξιοποιεί τις «ευκαιρίες» και εάν έχει την ισχύ επιχειρεί να διαμορφώσει περιβάλλον ευνοϊκό για τα συμφέροντά του. Επειδή η ισχύς του Αμερικανού προέδρου είναι συγκριτικώς τεράστια, όταν η επιχειρηματική αντίληψή του εφαρμόζεται στο επίπεδο της διεθνούς πολιτικής, οι αναταράξεις είναι θηριώδεις. Η ένταση στις σχέσεις της Ουάσιγκτον με την Αγκυρα δημιούργησε σε ορισμένους αναλυτές και πολιτικούς την ψευδαίσθηση ότι δημιουργούνται νέα πολιτικά δεδομένα στην περιοχή, που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από την Ελλάδα, αναδεικνύοντάς την σε προμαχώνα των δυτικών και ειδικότερα των αμερικανικών συμφερόντων και διάφορα ηχηρά παρόμοια. Παρόμοιες αυταπάτες στο παρελθόν οδήγησαν τον Ελευθέριο Βενιζέλο στην απόφαση να εφαρμόσει τη Συνθήκη των Σεβρών, με ίδιες δυνάμεις, και οδηγηθήκαμε στη Μικρασιατική Καταστροφή.

Ευτυχώς, πολύ σύντομα οι σημερινές ψευδαισθήσεις διαλύθηκαν. Η απόσυρση των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων από τη Συρία, και η προσέγγιση Αγκυρας και Ουάσιγκτον στο θέμα της «διαχειρίσεως» των Κούρδων ανταρτών, που δρούσαν ανατολικώς του Ευφράτη, άλλαξαν δραματικά τα δεδομένα, προς τη φυσιολογική κατεύθυνση, από μιαν άποψη.

Περί της καταστάσεως στην Ευρώπη θα ήταν σκόπιμο να μην αναφερθεί κανείς, διότι άλλως θα καταθλιβεί. Διότι με τη σαρωτική κατίσχυση του κ. Τραμπ στη διεθνή πολιτική σκηνή, την απομείωση του κύρους των σημερινών ηγετών της Γερμανίας και της Γαλλίας και τον πολύτιμο «ενδιάμεσο», τη Βρετανία, σε διαδικασία εξόδου –ατάκτου ή συμπεφωνημένης– από την Ε.Ε., δεν είναι δυνατόν να αναμένει κανείς μια κάποια συνεννόηση.

Και εν κατακλείδι, επειδή η Ελλάς στηρίζεται από κάθε άποψη σε δύο πυλώνες σταθερότητος – το ΝΑΤΟ και την Ε.Ε.–, οι σχέσεις των οποίων δεν είναι αρμονικές, ισχύει μόνον το από αιώνων «και ο Θεός να βάλει το χέρι του». Το νέο έτος θα είναι εξόχως ενδιαφέρον και μάλλον ασταθές. Ας οπλισθούμε με υπομονή, διότι σύνεση πολιτική δεν πρόκειται να υπάρξει, μάλλον. Παρά ταύτα, η στήλη αυτή –αν και απαισιοδοξούσα– εύχεται Καλή Χρονιά.

Μένουμε στον αέρα ή προσγειωνόμαστε;

Του **ΝΙΚΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑ**

Το 2019 κληρονομεί πολλά προβλήματα αλλά και θετικές προοπτικές από το 2018. Στην Ελλάδα έληξε και το τρίτο μνημόνιο, υπεγράφη η συμφωνία των Πρεσπών, ταρακουνήθηκε η σχέση Κράτους - Εκκλησίας, θέριεψαν μπαχαλάκηδες και επίδοξοι τρομοκράτες, η τουρκική επιθετικότητα έγινε καθημερινή, οδεύουμε προς εκλογές σε ένα κλίμα ολοένα μεγαλύτερης πόλωσης. Την ώρα που η χώρα μας χρειάζεται σταθερότητα και συνεννόηση για να αρχίσει η οικονομική ανάκαμψη, κλονίζεται από εσωτερικές έριδες και αντιμετωπίζει απρόβλεπτες καταστάσεις σε όλα τα διεθνή μέτωπα. Αναπόφευκτα, το 2019 θα δείξει εάν η Ελλάδα ξεφεύγει από την κρίση και εάν ο πλανήτης θα μπορέσει να αποφύγει την περαιτέρω αστάθεια.

Στο διεθνές επίπεδο, η Ελλάδα δεν μπορεί να επηρεάσει τις εξελίξεις αλλά επηρεάζεται άμεσα απ' αυτές. Η απρόβλεπτη συμπεριφορά των ΗΠΑ προκαλεί προβληματισμό παντού. Την ώρα που η Τουρκία απειλεί ανοιχτά την Κύπρο και την Ελλάδα, και που η Ουάσιγκτον δηλώνει τη στήριξή της στην Αθήνα και τη Λευκωσία, το εάν οι ΗΠΑ θα αποδείξουν αυτή τη στήριξη με πράξεις ή εάν θα επιλέξουν να καλοπιάσουν πάλι την Τουρκία θα έχει καθοριστική σημασία για την ασφάλεια, τη σταθερότητα και τις οικονομικές προοπτικές της χώρας μας (και της Κύπρου). Η πρόσφατη εγκατάλειψη των Κούρδων της Συρίας από τις ΗΠΑ, για χάρη της Αγκυρας, δεν προμηνύει θετική παρέμβαση εάν υπάρξει σύγκρουση μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ - Ρωσίας στη Μέση Ανατολή, στην Ουκρανία και αλλού, περιπλέκει περαιτέρω την κατάσταση. Η Ελλάδα καλείται να εμπιστευθεί τις ΗΠΑ χωρίς να γνωρίζει τι ακριβώς σημαίνει αυτή η στήριξη, ενώ πρέπει, επίσης, να διατηρεί καλές σχέσεις με τη Ρωσία χωρίς αυτό να προκαλεί την αντίδραση των ΗΠΑ. Η χώρα μας ήδη βρέθηκε σε πρωτοφανή ένταση με τη Ρωσία, με αφορμή τη ρωσική ανάμειξη στις προσπάθειες υπονόμευσης της συμφωνίας των Πρεσπών. Ο γάμος συμφερόντων Πούτιν - Ερντογάν φαίνεται να αντέχει και αποτελεί άλλον έναν παράγοντα που η Ελλάδα και η Κύπρος πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψιν: Τι θα γίνει η στενή σχέση Ρωσίας - Κύπρου; Τι επιπτώσεις θα έχει η διάλυσή της; Πώς θα εξελιχθούν οι σχέσεις της Ελλάδας με το Ισραήλ και με το Ιράν; Τι επιπτώσεις θα έχει για την Ελλάδα η διαμάχη ΗΠΑ - Ε.Ε. για τη διεθνή συμφωνία με το Ιράν;

Το μέλλον της Ελλάδας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από ένα σταθερό και στηρικτικό περιβάλλον στην Ευρώπη. Το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών τον Μάιο θα κρίνει πολλά όσον αφορά τον βαθμό εμπιστοσύνης στο μέλλον της Ευρώπης που θα εκφράσουν οι Ευρωπαίοι ψηφοφόροι. Την ίδια ημέρα, οι αυτοδιοικητικές κάλπες θα δείξουν την επιρροή των ελληνικών κομμάτων έπειτα από πολλών μηνών ένταση στην πολιτική, στα μέσα επικοινωνίας και στα κοινωνικά δίκτυα. Οι εθνικές εκλογές, όποτε και αν διεξαχθούν (έως τον Οκτώβριο το αργότερο), θα είναι, ασφαλώς, η πιο καθοριστική πολιτική εξέλιξη της χρονιάς. Είναι τόσες οι αποτυχίες (μεταξύ των κορυφαίων αυτών η ανοχή στην ανομία), τόσο μεγάλη η καλλιέργεια διχασμού, τόσο επικίνδυνη η ανευθυνότητα πολλών μελών της, που η επανεκλογή της κυβέρνησης θα σημαίνει ότι πολλοί ψηφοφόροι γυρίζουν την πλάτη στην ανάγκη η χώρα να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα με μεγαλύτερη σοβαρότητα. Η νέα Βουλή που θα προκύψει το 2019 θα έχει τη μείζονα ευθύνη να ακυρώσει την εφαρμογή της απλής αναλογικής ως εκλογικό σύστημα. Εάν δεν το πετύχει, στο μέλλον θα κατηγορούμε τους σημερινούς μας εαυτούς γι' αυτό το κορυφαίο λάθος. Ούτως ή άλλως, το 2019 θα αφήσει ανεξίτηλο σημάδι στην Ιστορία μας – είτε με αλλαγή πορείας είτε με επιμονή σε καταστροφικές αυταπάτες.

Το 2018 μας αφήνει στον αέρα. Το τρίτο μνημόνιο έχει λήξει χωρίς να βλέπουμε ακόμη πώς θα επιτευχθεί η ανάπτυξη που θα αποκλείσει την ανάγκη για τέταρτο. Οι συμφωνίες Αθηνών - Σκοπίων και Τσίπρα -Ιερωνύμου χρησιμοποιήθηκαν όχι για να λύσουν χρονίζοντα προβλήματα, αλλά για να ενισχύσουν τη θέση της κυβέρνησης. Το πώς θα πράξει η επόμενη κυβέρνηση θα δείξει εάν, το 2019, θα παραμείνουμε σε επικίνδυνη πτήση ή εάν επιλέγουμε την προσγείωση και τον δύσκολο δρόμο της ανοικοδόμησης.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ, imakris@kathimerini.gr

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του **ΧΡΗΣΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΑ**

Λύση απλή, μαζί και ευχή

Τα προγνωστικά για το επερχόμενο 2019 δεν μας επιτρέπουν αισιοδοξία. Μοναδική, χιμαιρική ελπίδα είναι το ενδεχόμενο της «έκπληξης»: Κάθε κοινωνία, ακόμα και η βαθύτερα βυθισμένη στην παρακμή, μπορεί να γεννήσει, «παρά πάσαν ελπίδα», τη ριζική της μετάλλαξη.

Μοναδική, επομένως, ελπίδα μας, το λογικά απρόσμενο, το εκτός πιθανοτήτων, η ουτοπία. Που και μόνο επειδή την παρεμβάλλουμε στον προβληματισμό μας, σώζει τη μη-παραίτησή μας: έναν απόηχο της έλλογης πίστης ότι οι ανθρώπινες κοινωνίες δεν υπόκεινται ολοκληρωτικά στη νομοτέλεια. «Δυνάμει» σώζουν την έκπληξη.

Σίγουρα δεν είναι συνετό να ποντάρουμε στο ελάχιστα πιθανό, στο απλώς ποθητό. Αλλά το κοινά ποθητό (ή κατά πλειονότητα) είναι που σώζει συνήθως τη δυναμική της έκπληξης. Από ασύνετους πόθους γεννιώνται, κάποιες φορές, ριζικές κοινωνικές μεταλλάξεις.

Πάντως, κατά κανόνα, οι εκπλήξεις δεν εκβιάζονται ούτε μεθοδεύονται. Μόνο «γεννιώνται» υποκείμενες στην αρχή της απροσδιοριστίας. Η απροσδιοριστία βέβαια δεν αποκλείει την πιθανολόγηση. Και στην πιθανολόγηση η ιστορική πείρα συνεισφέρει, στατιστικά, κάποιες πιστοποιήσεις. Π.χ. ότι η ριζική μετάλλαξη μιας κοινωνίας (η «έκπληξη») είναι, συνήθως, το επακολούθημα μιας μεγάλης, επώδυνης καταστροφής.

Σε ποιες περιπτώσεις μπορούμε να μιλάμε για «μεγάλη καταστροφή»; Η γερμανική κατοχή ήταν ένας εφιάλτης φρίκης παντοδαπής, αλλά δεν γέννησε έκπληξη μετάλλαξης της ελληνικής κοινωνίας. Γέννησε την εγκληματική παραφροσύνη της κομμουνιστικής ανταρσίας, που η Ελλάδα την πλήρωσε με αναπτυξιακή, παιδευτική και οργανωτική καθυστέρηση, παγιωμένη ώς σήμερα σαν ενδημική λοιμική.

Δεύτερη καταστροφή των θεσμών και δομών του δημοκρατικού κράτους, με βυθισμό της ελλαδικής κοινωνίας σε πολιτικό πρωτογονισμό, για εφτά ολόκληρα χρόνια, ήταν η δικτατορία των συνταγματαρχών. Και αυτή η εμπειρία παρανοϊκής καπηλείας του πατριωτισμού δεν συνέτισε ούτε κατ' ελάχιστο το πολιτικό προσωπικό της χώρας. Γέννησε η δικτατορία την αδίστακτη λαίλαπα του πασοκισμού: τον αδιάντροπο αμοραλισμό του «όλα επιτρέπονται», την απενοχοποίηση της λωποδυσίας του κοινωνικού χρήματος, την ιταμή λεκτική χυδαιότητα, την καπηλεία τίμιων λέξεων, όπως «σοσιαλισμός», «Αριστερά», «πρόοδος».

Επίπτωση της εφτάχρονης δικτατορίας ήταν να αποκλειστεί από το πολιτικό προσκήνιο η παράταξη της θυσιαστικής φιλοπατρίας, σπιλωμένη με ατιμωτικές υποψίες. Φιμώθηκαν οι Ελληνες που είχαν αντισταθεί, με ακριβό τίμημα αίματος, στην πάνοπλη απόπειρα του ΚΚΕ να μαντρώσει στανικά την Ελλάδα στο εφιαλτικό στρατόπεδο του σοβιετικού «παραδείσου». Ο καραμανλισμός ανέλαβε να υποκαταστήσει εκείνο τον πατριωτισμό της κοινωνικής πλειονότητας με την εξιδανίκευση του καταναλωτισμού και της ευρωλιγούρας. Με τυπικά επαρχιώτικη ξιπασιά εξωράισε το δόγμα «ανήκομεν εις την Δύσιν», επιβάλλοντας μιαν αποκλειστικά *διαχειριστική* εκδοχή της πολιτικής. Η λέξη «πατριωτισμός» χαρίστηκε σε κόμματα «της πλάκας» και σε πολιτευτές γραφικούς.

Τρίτη καταστροφή, η δραματικότερη, ήρθε με τον εξωφρενικό δανεισμό της χώρας, την παταγώδη κατάρρευση της οικονομίας και τις φαιδρότητες πανικού του πολιτικού προσωπικού της χώρας. Ολεθρος στην κυριολεξία. Η Ελλάδα παραιτήθηκε επίσημα από την κρατική της ανεξαρτησία, οι δανειστές της εγκατέστησαν ασφυκτική, εξευτελιστική επιτρόπευση της δημόσιας διοίκησης και οικονομίας, κολακεύοντας ή εξισορροπώντας συμφέροντα και βίτσια της διεθνούς τοκογλυφίας. Υποθηκεύτηκαν και οι πιο παραμικρές προϋποθέσεις επιβίωσης, αξιοπρέπειας και ανεξαρτησίας των Ελλήνων για ενενήντα εννέα χρόνια.

Από αυτόν, τον ακόμα «εν εξελίξει» εφιάλτη υπάρχει ρεαλιστικό περιθώριο να προκύψει «έκπληξη»; Οχι, βέβαια, όσο το πολιτικό προσωπικό της χώρας παραμένει ολοκληρωτικά, πνιγηρά, υποταγμένο στην παραισθησιογόνο εξουσιολαγνεία του. Δεν αντιλαμβάνονται τι συμβαίνει γύρω τους, ζουν σε δικό τους σύμπαν. Μοναδική τους έγνοια: να κερδίσουν τις προσεχείς εκλογές. Χωρίς παραπέρα στόχους, επιδιώξεις, χωρίς μπούσουλα. Μόνο για την ηδονή της εξουσίας.

Η λύση είναι απλή, την ξέρουμε όλοι: Χρειαζόμαστε μια κυβέρνηση (όχι από το φάσμα κομμάτων του σημερινού κοινοβουλίου) που θα αποκλείσει θεσμικά τη δυνατότητα ύπαρξης και λειτουργίας «πελατειακού κράτους». Μια κυβέρνηση υπηρεσιακή, «προσωπικοτήτων», με διετή εντολή, υποκείμενη στον έλεγχο του σημερινού κοινοβουλίου, αλλά με δημοψηφισματική στήριξη για να εξαλείψει το πολυπλόκαμο «πελατειακό κράτος» και να αποκλείσει συνταγματικά την επανασύστασή του.

Σταυρόλεξο, όχι άλυτο για τη λογική της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, όμως προϋποθέτει δυνατούς και αδέσμευτους λύτες. Η δημοκρατία υπάρχει ρεαλιστικά και όχι προσχηματικά, όταν διαθέτει μηχανισμούς αυτοελέγχου και αυτεξυγίανσης.

Η χώρα έχει νομικούς περιωπής (όχι οπωσδήποτε συνταγματολόγους επιρρεπείς στην αυλοδουλεία), με κοινωνική ευαισθησία και εύορκους. Το να καταθέσουν προτάσεις, συνεπάγεται ρίσκο – θα εισπράξουν χλευασμούς, ίσως και συκοφαντίες. Αλλά το ρίσκο αξίζει, όταν διακυβεύεται η ιστορική συνέχεια (ή ο αφανισμός) «πράγματος τζιβαϊρκού, πολυτίμητου».

Χρόνια πολλά, μαζί και η ευχή: καλή φώτιση στους νομικούς μας. Και σε όλες τις «απροσκύνητες» ηγεσίες κοινωνικών λειτουργημάτων.

ΑΠΕ

Στις 15 Ιανουαρίου θα έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία της αναθεώρησης του συντάγματος της ΠΓΔΜ. Ο πρωθυπουργός πιθανότατα θα φέρει τη συμφωνία των Πρεσπών στην ελληνική Βουλή περί τα τέλη Ιανουαρίου ή στις αρχές Φεβρουαρίου.

Η συμφωνία με τα Σκόπια, πολιτικό «κλειδί» για τις κάλπες

Τα εναλλακτικά σενάρια που επεξεργάζεται το Μαξίμου και η στάση της Ν.Δ.

Του **Κ.Π. ΠΑΠΑΔΙΟΧΟΥ**

Σε καταλύτη των πολιτικών εξελίξεων με την έναρξη της νέας χρονιάς θα αναδειχθεί η συμφωνία των Πρεσπών, καθώς το αργότερο στις 15 Ιανουαρίου θα έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία της αναθεώρησης του Συντάγματος της ΠΓΔΜ και η μπάλα θα περάσει στο «ελληνικό γήπεδο».

Μάλιστα, η συμφωνία των Πρεσπών θα αποτελέσει ένα από τα τέσσερα βασικά «κλειδιά» στην πορεία προς τις κάλπες, ο χρόνος για τις οποίες ούτως ή άλλως μετράει αντίστροφα, με τα σενάρια του Μαρτίου ή του Μαΐου να εμφανίζονται ισχυρότερα από την ολοκλήρωση της τετραετίας. Οι άλλοι τρεις παράγοντες που θα συγκαθορίσουν την ημερομηνία των εκλογών είναι η απήχηση των παροχών Τσίπρα, καθώς εντός του Ιανουαρίου θα ανακοινωθούν και η αύξηση του κατώτατου μισθού, η δυνατότητα της χώρας να εξέλθει τους αμέσως επόμενους μήνες στις αγορές και η ολοκλήρωση ή το ναυάγιο του modus vivendi με τον Αρχιεπίσκοπο κ. Ιερώνυμο για την εκκλησιαστική περιουσία και τη μισθοδοσία των κληρικών.

Ο κ. Τσίπρας δέχεται αντικρουόμενες εισηγήσεις για τους πολιτικούς χειρισμούς περί τη συμφωνία των Πρεσπών, καθώς έχει διασφαλίσει την «ανοχή» τόσο των μεγάλων παικτών της διεθνούς σκηνής, όσο και του ομολόγου του της ΠΓΔΜ κ. Ζόραν Ζάεφ, ώστε να αποφασίσει ο ίδιος τον χρόνο και τον τρόπο που θα έλθει προς κύρωση στη Βουλή. Μάλιστα, ο πρωθυπουργός έχει τη δυνατότητα, εάν το επιλέξει, να κυρώσει μεν, το αργότερο μέχρι τον Μάρτιο, τη συμφωνία των Πρεσπών, αλλά να μεταθέσει την ψήφιση του πρωτοκόλλου εισδοχής της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ για αργότερα, ακόμη δηλαδή και μετά τις εθνικές εκλογές, ώστε η «καυτή πατάτα» να περάσει στα χέρια της επόμενης κυβέρνησης.

Κατά πληροφορίες, το επικρατέστερο σενάριο είναι ο πρωθυπουργός να φέρει στη Βουλή τη συμφωνία των Πρεσπών σχετικά άμεσα, δηλαδή περί τα τέλη Ιανουαρίου ή στις αρχές Φεβρουαρίου. Σύμφωνα με τις ίδιες πηγές, ο κατ' αρχάς σχεδιασμός του Μεγάρου Μαξίμου προβλέπει, παράλληλα, πως δεν θα καθυστερήσει ούτε η ψήφιση του πρωτοκόλλου ένταξης της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ. Δι' αυτού του τρόπου η Αθήνα θα είναι συνεπής με το γράμμα και το πνεύμα της συμφωνίας που υπεγράφη με τα Σκόπια το περασμένο καλοκαίρι, ενώ ο κ. Τσίπρας θα ενισχύσει την εικόνα του στη διεθνή σκηνή ως πολιτικού που τηρεί τις δεσμεύσεις του.

> *Ο πρωθυπουργός έχει τη δυνατότητα να κυρώσει μέχρι τον Μάρτιο τη συμφωνία, αλλά να μεταθέσει την ψήφιση του πρωτοκόλλου εισδοχής της χώρας στο ΝΑΤΟ ακόμη και μετά τις εκλογές.*

Παράλληλα, οι «απειλές» του κ. Π. Καμμένου περί αποχώρησης των ΑΝΕΛ από τη συγκυβέρνηση δεν ανησυχούν το Μέγαρο Μαξίμου, στον βαθμό που ο υπουργός Αμυνας έχει δεσμευθεί ότι δεν θα στηρίξει πρόταση μομφής της Ν.Δ. Στο κυβερνητικό επιτελείο προεξοφλείται, πλέον, ότι η συμφωνία των Πρεσπών θα συγκεντρώσει περισσότερες από 151 ψήφους. Αναφορικά, δε, με τη συνέχεια του βίου της κυβέρνησης, ο κ. Τσίπρας συνεχίζει να έχει δύο επιλογές: Η πρώτη, να συνεχίσει ο ΣΥΡΙΖΑ ως κυβέρνηση μειοψηφίας. Και η δεύτερη, να επιδιώξει ο πρωθυπουργός να διαμορφώσει μια νέα κοινοβουλευτική πλειοψηφία 151 βουλευτών, εξέλιξη όμως που εν πολλοίς προϋποθέτει τον διεμβολισμό, όχι μόνον των ΑΝΕΛ, αλλά και του Ποταμιού και της Ενωσης Κεντρώων.

Η πρόταση μομφής

Ενδιαμέσως, πάντως, ο κ. Τσίπρας θα πρέπει να υπερβεί τον σκόπελο της πρότασης μομφής που νομοτελειακά θα πρέπει να καταθέσει η Ν.Δ. σε χρόνο μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας συνταγματικής αναθεώρησης στην ΠΓΔΜ. Ο πρόεδρος της Ν.Δ. Κυρ. Μητσοτάκης κρατάει κλειστά τα χαρτιά του για το εάν θα χρησιμοποιήσει το κοινοβουλευτικό όπλο μιας νέας πρότασης μομφής. Ομως, η συγκεκριμένη επιλογή συνιστά μονόδρομο, καθώς σε διαφορετική περίπτωση η Πειραιώς θα είναι ευάλωτη στην κατηγορία ότι διευκόλυνε τον κ. Τσίπρα να «περάσει» τη συμφωνία των Πρεσπών, προκειμένου να μη βαρύνει τη δική της διακυβέρνηση η ευθύνη εξεύρεσης λύσης με την ΠΓΔΜ.

Οπως προαναφέρθηκε, το σενάριο της άμεσης κύρωσης της συμφωνίας των Πρεσπών παραμένει το επικρατέστερο. Ομως, ο κ. Τσίπρας εξετάζει και εισηγήσεις σύμφωνα με τις οποίες η συμφωνία θα πρέπει να έλθει προς κύρωση στη Βουλή τον Μάρτιο, ή το πρωτόκολλο εισδοχής της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ να καθυστερήσει ακόμη περισσότερο και να μετατεθεί για μετά τις προσεχείς εθνικές εκλογές. Το σκεπτικό των ανωτέρω εισηγήσεων είναι να καθυστερήσει η αποχώρηση των ΑΝΕΛ από την κυβέρνηση, αλλά, κυρίως, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου του Μαΐου ή και νωρίτερα –ενόψει ευρωεκλογών, αυτοδιοικητικών εκλογών και πιθανώς εθνικών εκλογών– ο κ. Μητσοτάκης και η Ν.Δ. να είναι αντιμέτωποι με το ερώτημα εάν θα επιδιώξουν αλλαγή της συμφωνίας των Πρεσπών «μπλοκάροντας» την κύρωση του πρωτοκόλλου εισδοχής της ΠΓΔΜ στη Συμμαχία.

Σε κάθε περίπτωση, καθώς οι Πρέσπες θα προκαλέσουν τεκτονικές αναταράξεις στην εσωτερική πολιτική σκηνή, θα αποτελέσουν ένα από τα κομβικά σημεία του σχεδιασμού του κ. Τσίπρα για τον χρόνο προκήρυξης των εκλογών. Τα άλλα είναι η δυνατότητα της χώρας να δανειστεί από τις αγορές το επόμενο τρίμηνο, εξέλιξη που θα βελτιώσει το πολιτικό κλίμα. Επίσης, ο κ. Τσίπρας θα προσμετρήσει την απήχηση του μέτρου της αύξησης του κατώτατου μισθού που θα ανακοινωθεί εντός του Ιανουαρίου και θα κινείται στην περιοχή των 620 ευρώ. Τέλος, ρόλο στις τελικές αποφάσεις του πρωθυπουργού θα διαδραματίσει και το κλίμα που θα διαμορφωθεί στις σχέσεις της κυβέρνησης με την Εκκλησία, καθώς εκκρεμούν οι τελικές αποφάσεις για τη μισθοδοσία των κληρικών.

Οι σημαντικότεροι πολιτικοί σταθμοί της νέας χρονιάς

Και τρία ευρωπαϊκά στοιχήματα

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Ετος-σταθμός για τα πολιτικά δρώμενα αποτελεί το 2019 που θα υποδεχθούμε σε λίγες ώρες. Κορωνίδα όλων αναμφίβολα οι εθνικές εκλογές, οι οποίες ανεξαρτήτως του χρόνου που θα διεξαχθούν θα είναι το σημαντικότερο πολιτικό γεγονός εντός του νέου έτους. Ο χρόνος διεξαγωγής τους μπορεί μέχρι αυτή την ώρα να παραμένει μετέωρος, αλλά είναι βέβαιο πως είτε διεξαχθούν, κατά τα κυβερνητικά λεγόμενα, στο τέλος της τετραετίας, είτε έρθουν νωρίτερα, θα αποτελέσουν ορόσημο για την πορεία της χώρας τα επόμενα χρόνια. Πρόκειται άλλωστε για τις πρώτες εθνικές εκλογές έπειτα από οκτώ χρόνια, που θα διεξαχθούν «εκτός προγράμματος» και κατά πολλούς θα αποτελέσουν την «επιστροφή στην πολιτική κανονικότητα». Τι σημαίνει αυτό; Οπως δείχνουν οι δημοσκοπήσεις αλλά και το προεκλογικό κλίμα που διαμορφώνεται, πολιτικοί σχηματισμοί αλλά και μορφώματα που ξεπήδησαν την εποχή της κρίσης παίζοντας σημαίνοντα ρόλο στο πολιτικό σκηνικό, αναμένεται να επιστρέψουν και πάλι στον πρότερο ρόλο τους. Ενδεικτικά οι ΑΝΕΛ, ένα κόμμα που αναντίρρητα έπαιξε σημαντικό ρόλο τα προηγούμενα χρόνια, τόσο με το καίριο χτύπημα που κατάφερε στη Ν.Δ., της οποίας απέσπασε ένα κομμάτι, αλλά και με τη συμμετοχή του στην κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ, έχουν πέσει αισθητά πλέον σε δύναμη, παλεύοντας για την είσοδό τους στη Βουλή. Την ίδια ώρα Ποτάμι και Ενωση Κεντρώων που εκμεταλλεύθηκαν, ο καθένας από τη δική του οπτική, την πολιτική αναταραχή και εισήλθαν μετά βαΐων και κλάδων στην εθνική αντιπροσωπεία, βρίσκονται στην ίδια μοίρα, προσπαθώντας να βρουν χώρο που θα τους εξασφαλίσει την πολιτική τους επιβίωση.

Ο διπολισμός επιστρέφει

Στο ίδιο πλαίσιο, της επιστροφής στην κανονικότητα, εντάσσεται και η ανοδική τάση την οποία καταγράφουν αμφότερα τα δύο μεγάλα κόμματα, Ν.Δ. και ΣΥΡΙΖΑ, με τη μεγάλη αλλαγή να έγκειται στην «αντικατάσταση» του ΠΑΣΟΚ από το κόμμα του Αλέξη Τσίπρα, πράγμα που αποτελεί μία άτυπη επιστροφή στα γνώριμα λημέρια του ελληνικού διπολισμού. Αν κάτι έχει ενδιαφέρον εδώ και θα μας το δείξει η νέα εκλογική χρονιά, έχει να κάνει με τη μεγάλη προσπάθεια του ΚΙΝΑΛ για ένα πολιτικό come back και την επακόλουθη μάχη με τον ΣΥΡΙΖΑ για τα νηία της εν Ελλάδι Κεντροαριστεράς. Οι εκλογές που έρχονται θα μας δώσουν τις απαντήσεις.

Δεύτερο ορόσημο για το 2019 είναι δίχως αμφιβολία οι Πρέσπες. Η συμφωνία που υπεγράφη το έτος που φεύγει μεταξύ Ελλάδος και ΠΓΔΜ επιχειρεί να δώσει λύση σε ένα εθνικό πρόβλημα, το οποίο ξεκίνησε το μακρινό 1878, με τη Συνθήκη του Βερολίνου. Τα μέχρι τώρα δεδομένα συνηγορούν πως η συμφωνία των Πρεσπών θα περάσει από την ελληνική Βουλή. Η ιστορία όμως έχει δείξει πως τέτοιου είδους ζητήματα, με βαθιές και ιστορικές ρίζες, χρειάζονται χρόνο να «μεταβολιστούν» από τον εθνικό κορμό και σε κάθε περίπτωση αφήνουν τα σημάδια τους στην πολιτική ζωή του τόπου. Οι ανακατατάξεις, άλλωστε, στην πολιτική ζωή του τόπου λόγω των Πρεσπών είναι κάτι παραπάνω από δεδομένες.

Ενας ακόμα πολιτικός σταθμός του 2019 θα είναι οι πολλαπλές εκλογές του ερχόμενου Μαΐου. Προγραμματισμένες για τις 26 Μαΐου, έχουν τη δική τους ξεχωριστή σημασία. Οχι μόνο γιατί από αυτές θα κριθούν οι τοπικές αρχές της χώρας για τα επόμενα πέντε χρόνια, αλλά και λόγω των πιο κρίσιμων ίσως μέχρι σήμερα ευρωπαϊκών εκλογών. Κατά κοινή ομολογία η σύνθεση της νέας Ευρωβουλής θα είναι ιδιαίτερα σημαντική για το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Η Ελλάδα ως αναπόσπαστο κομμάτι του εγχειρήματος ήδη από την εποχή του Κωνσταντίνου Καραμανλή, δεν μπορεί να αποτελέσει εξαίρεση από τον κανόνα, ιδιαίτερα όταν βρίσκεται σε ένα τόσο σημαντικό γεωπολιτικό σημείο, που πάντα την κατατάσσει στο επίκεντρο των διεθνών εξελίξεων. Η άνοδος της Ακροδεξιάς, ο ευρωσκεπτικισμός και η οικονομική κρίση αποτελούν τα μεγάλα στοιχήματα στον δρόμο προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση. Και οι ευρωεκλογές του 2019 θα δείξουν προς ποια κατεύθυνση κινούμαστε.

> *Βουλευτικές εκλογές, ευρωεκλογές, συμφωνία των Πρεσπών, συνταγματική αναθεώρηση και συμφωνία κράτους - Εκκλησίας θα καθορίσουν τις πολιτικές εξελίξεις το 2019.*

Την ίδια ώρα, το έτος που έρχεται θα έχουμε δύο ακόμα εγχώριους σημαντικούς σταθμούς. Από τη μία, η συνταγματική αναθεώρηση θα ρίξει αυλαία το αργότερο μέχρι τα τέλη Φεβρουαρίου, όπως έχει ήδη ανακοινώσει ο πρόεδρος της Βουλής, Νίκος Βούτσης, ενώ εκκρεμεί και η συμφωνία κράτους - Εκκλησίας. Οι έντονες αντιδράσεις από πολιτικούς και κληρικούς στη συμφωνία των κ. Τσίπρα - Ιερωνύμου μετέθεσε προσωρινά τις εξελίξεις. Το 2019, όμως, θα είναι έτος που η συμφωνία είτε θα προχωρήσει είτε θα εκπέσει, σφυγμομετρώντας παράλληλα κοινωνικές αντιλήψεις.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Κράτος-δορυφόρος της Ευρωζώνης

Του **ΜΠΑΜΠΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ**

Στην εικοσαετία του ευρώ (2000-2019), το κράτος θα έχει πληρώσει για τόκους του δημοσίου χρέους το ποσό των 180 δισ. ευρώ. Οσο περίπου το σημερινό ετήσιο ΑΕΠ. Τα περισσότερα από τα χρήματα αυτά, θα τα έχουμε πληρώσει στο εξωτερικό. Μη βιαστείτε αν δεν σκεφθείτε πόσα πολλά κεφάλαια δανειστήκαμε την ίδια περίοδο. Ξεκινήσαμε με δημόσιο χρέος γύρω στα 130 δισ., που έφτασε σήμερα στα 370 δισ. ευρώ. Σχεδόν όλα τα δανειστήκαμε, μέχρι το 2010, από ξένους ιδιώτες και με τη μεγάλη κρίση τα ανταλλάξαμε με τα μνημόνια. Αιτία του χρέους είναι, όπως με τον χειρότερο τρόπο διδαχθήκαμε (;) τα κρατικά ελλείμματα που αθροιζόμενα όλα αυτά τα χρόνια είναι ίσα με τη διαφορά μεταξύ των δύο ως άνω ποσών μείον το «κούρεμα» του χρέους που διαπραγματεύθηκε το 2012 η κυβέρνηση Λουκά Παπαδήμου.

> *Το μεγάλο ζήτημα της παρούσας διακυβέρνησης είναι ότι κατάφερε να μην εμπιστευόμαστε εμείς οι ίδιοι τις προοπτικές της χώρας.*

Σκεφθείτε τώρα πόσο μικρά είναι τα ποσά που κατέχουν οι εγχώριες τράπεζες· πόσο μεγάλη η αναλογία του κ. Ρέγκλινγκ· πόσα (λίγα) κρατά ο συνταξιοδοτικός ΕΦΚΑ· πόσα χρωστούμε σε ιδιώτες επενδυτές και πόσα στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων ή άλλους μικρούς επενδυτές. Είναι προφανές ότι εμπιστευόμαστε το ελληνικό κράτος λιγότερο και από τις αγορές. Σημαίνει αυτό πως δεν εμπιστευόμαστε τη χώρα μας; Προφανώς, κατά κάποιον τρόπο! Το σημειώνω επειδή ανάπτυξη χωρίς επενδύσεις δεν υπάρχει, ούτε όμως γίνεται επένδυση χωρίς την υποστήριξη της αποταμίευσης, κύριο μέρος της οποίας είναι, παντού, τα κρατικά ομόλογα.

Το μεγάλο ζήτημα της παρούσας διακυβέρνησης είναι ότι κατάφερε να μην εμπιστευόμαστε εμείς οι ίδιοι τις προοπτικές της χώρας. Αν, για παράδειγμα, δεχόμαστε ότι οι προβλέψεις του μεσοπρόθεσμου προγράμματος, που φτάνει στο 2022, είναι σωστές, τότε οι Ελληνες θα έπρεπε να είναι οι πρώτοι που θα διευκόλυναν την επιστροφή στις αγορές.

Αυτό που λείπει από την ελληνική οικονομία είναι η εμπιστοσύνη στην επόμενη μέρα. Εκεί βρίσκεται, άλλωστε, η πραγματική σύγκρουση Τσίπρα - Μητσοτάκη. Οσο ο «Κυριάκος» επιδιώκει να μιλά, να τοποθετείται και να εξηγεί τις προθέσεις του για τα θαρραλέα βήματα που πρέπει να κάνουμε, τόσο ο «Αλέξης» θα επιδιώκει να εξαγοράσει τη συσπείρωση γύρω από το «ταμείο» όλων όσοι εξαρτώνται από τις επιδοτήσεις, την πρόσληψη στο Δημόσιο ή κάποια άλλη «διευκόλυνση».

Σε αυτή την κατεύθυνση ο κ. Τσίπρας είχε και έχει (θα το δείξει η επίσκεψη της καγκελαρίου Μέρκελ) την άνευ αστερίσκων υποστήριξη των Βρυξελλών. Για τα ισχυρά κράτη του κέντρου η διπλωματία περνά από τον ρεαλισμό. Οι απανωτές αρνήσεις της Ελλάδας να πάρει πάνω της όσα έπρεπε να κάνει για να συντονιστούμε με την έξοδο της Ευρωζώνης από την κρίση οδήγησαν στην με κάθε θυσία συνεργασία με τους «αριστερούς εθνικιστές του Νότου». Τα μεγάλα κράτη δεν περίμεναν μια τόσο εύκολη συμφωνία με τον «πρόθυμο κ. Τσίπρα». Οταν όμως κατάλαβαν ότι ο ΣΥΡΙΖΑ ήταν διατεθειμένος να πουλήσει και... «την ψυχή του» αρκεί να μπορεί να διαχειρίζεται «όπως γουστάρει» τους υπερφόρους, μετέτρεψαν την Ελλάδα από ανεξάρτητο μέλος της Ευρωζώνης, σε κράτος-δορυφόρο (vassal).

Συνεχίζουμε, βεβαίως, να απολαμβάνουμε την εσωτερική σταθερότητα του ευρώ. Το δείχνει ο χαμηλός πληθωρισμός. Δεν κερδίζουμε όμως τίποτε από όσα προσφέρει σε όλους τους άλλους η νομισματική ζώνη. Χρειαζόμαστε διεθνοποιημένες επιχειρήσεις, οι οποίες ήδη υποχρεώνονται να ξενιτευθούν για να ακμάσουν. Τον ίδιο διεθνή προσανατολισμό επιλέγουν στελέχη επιχειρήσεων, νοσοκομείων, ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημίων, αφού πάνω από 300.000 άξια άτομα γύρισαν την πλάτη στη μιζέρια της ελληνικής αγοράς εργασίας μετά την πρωθυπουργία Τσίπρα.

Στο μεταξύ, οι Ευρωπαίοι «τύπου Μοσκοβισί» διευκόλυναν τον κ. Τσίπρα να μετατρέψει την Ελλάδα σε περίκλειστο κράτος. Στη θέση ενός αυτοτελούς ευρωπαϊκού κράτους έβαλαν τη νεομνημονιακή πολιτική των υπερπλεονασμάτων. Μέχρις τις ευρωεκλογές. Να μετρηθεί η ζημιά που αναμένεται να κάνει το τσουνάμι του αντιευρωπαϊκού λαϊκισμού. Μετά, το ξαναβλέπουμε!

Η πολύ σύνθετη... απλή αναλογική

Οι συνέπειες του εκλογικού συστήματος, με κυρίαρχη αυτήν της ακυβερνησίας, από το 1926 που πρωτοεφαρμόστηκε

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Το απλό αναλογικό σύστημα με το οποίο θα γίνουν, εκτός απροόπτου, οι μεθεπόμενες εκλογές, είναι κάτι γνώριμο στην πολιτική ζωή του τόπου. Με διάφορες παραλλαγές έχει εφαρμοστεί ουκ ολίγες φορές, με πρώτη να καταγράφεται στην Ιστορία το 1926, όταν ο Γεώργιος Κονδύλης, ο πρώτος πρωθυπουργός που εισήγαγε την απλή αναλογική εν Ελλάδι, είχε δηλώσει πως έτσι «εξασφαλίζεται η πολιτική ομαλότης και η γνησία εκδήλωσις του λαϊκού φρονήματος». Αυτό όμως ουδέποτε επιβεβαιώθηκε στην πράξη. Η απλή αναλογική, ή παραλλαγές της, όσες φορές εφαρμόσθηκε, παρά τις αγαθές σε πολλές περιπτώσεις προθέσεις εκείνων που την επικαλούνταν, είχε σχεδόν το ίδιο αποτέλεσμα: πολιτική αστάθεια, συνεχείς εκλογές, κοινοβουλευτική ανωμαλία, τάσεις ακυβερνησίας.

Οι πρώτες εκλογές με αυτό το σύστημα έγιναν το 1926, με πρωτοβουλία, όπως αναφέρθηκε του πρωθυπουργού Γ. Κονδύλη. Στη Βουλή εισήλθαν 13 κόμματα χωρίς τότε τη συμμετοχή του Ελευθερίου Βενιζέλου, ο οποίος βρισκόταν στο Παρίσι. Το αποτέλεσμα που έφερε την πολυδιάσπαση του πολιτικού συστήματος και οδήγησε στην αδυναμία δημιουργίας σταθερών κυβερνήσεων. Ετσι, τα επόμενα δύο χρόνια, έως το 1928, η κυβέρνηση θα άλλαζε κατά μέσον όρο κάθε πέντε μήνες. Εμπρός στο φάσμα πλήρους αποσύνθεσης της χώρας, ο Βενιζέλος αναλαμβάνει πρωτοβουλίες. Με κύριο επιχείρημα αυτό της δημιουργίας «ισχυράς κυβερνήσεως», ζητάει από τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη, να εγκρίνει την ψηφισθείσα από την πλειοψηφία των βουλευτών παραλλαγή του πλειοψηφικού. Οπερ και εγένετο. Η κυβέρνηση Βενιζέλου με το πλειοψηφικό του 1928 παρέμεινε στην εξουσία για τρία χρόνια και δέκα μήνες, δικαιώνοντας την άποψή του πως η απλή αναλογική δεν βοηθά τη δημιουργία ισχυρών κυβερνήσεων. Η απλή αναλογική, ωστόσο, επανέρχεται τον Σεπτέμβριο του 1932, έχοντας μεσολαβήσει η πτώχευση τέσσερις μήνες πριν. Από το εκλογικό αποτέλεσμα δεν προκύπτει για κανέναν σχηματισμό αυτοδυναμία: Λαϊκό Κόμμα (Π. Τσαλδάρης) και Κόμμα Φιλελευθέρων (Ελ. Βενιζέλος) σχεδόν ισοψηφούν (33%) με 84 έδρες έκαστο. Οι διεργασίες που ακολουθούν είναι ατέρμονες. Την κυβέρνηση Τσαλδάρη, που κρατάει μόλις δύο μήνες, τη διαδέχεται ο Βενιζέλος που οδηγεί ξανά τη χώρα σε εκλογές τον Μάρτιο του 1933. Πλειοψηφεί η «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις» με έντονο αντιβενιζελικό λόγο. Το νοσηρό πολιτικό κλίμα οδηγεί την επομένη των εκλογών στην εκδήλωση στρατιωτικού κινήματος με πρωταγωνιστή τον Νικόλαο Πλαστήρα, που είχε σκοπό να εμποδίσει το Λαϊκό Κόμμα να σχηματίσει κυβέρνηση. Το κίνημα απέτυχε, προκαλώντας σοβαρό πλήγμα στη βενιζελική παράταξη. Η πολιτική ρευστότητα συνεχίζεται με τη μεταβατική κυβέρνηση υπό τον Αλέξανδρο Οθωναίο και ακολουθεί η πρωθυπουργία του Π. Τσαλδάρη, ο οποίος οδηγεί τη χώρα σε νέες εκλογές με πλειοψηφικό ξανά, όπου θα αναδείξουν στην εξουσία το Λαϊκό Κόμμα –απουσία και των Φιλελευθέρων– σε συνεργασία με το Εθνικό Ριζοσπαστικό Κόμμα του Γ. Κονδύλη. Σε αυτές τις εκλογές καταγράφεται και η κοινοβουλευτική εμφάνιση του Ιω. Μεταξά με το κόμμα «Ελευθεροφρόνων», που συγκεντρώνει ποσοστό κοντά στο 15%.

Τα γεγονότα που ακολούθησαν έχουν μεγάλο ιστορικό ενδιαφέρον. Η απλή αναλογική επανέρχεται στις εκλογές του Ιανουαρίου του 1936, υπό την κυβέρνηση Δεμερτζή. Τα εγγενή μειονεκτήματά της κάνουν εκ νέου την εμφάνισή τους. Το Κόμμα Φιλελευθέρων, με τον Θεμιστοκλή Σοφούλη επικεφαλής, και το Λαϊκό Κόμμα του Παναγή Τσαλδάρη αδυνατούν να σχηματίσουν κυβέρνηση. Ο ξαφνικός θάνατος του Δεμερτζή οδηγεί στη «λύση» της πρωθυπουργοποίησης του Ιω. Μεταξά με τη στήριξη και της βενιζελικής πτέρυγας, καθώς η Βουλή είναι κομμένη στα δύο.

Μ. Ν. ΚΑΤΣΙΓΕΡΑΣ, «ΕΛΛΑΔΑ 2002 ΑΙΩΝΑΣ: ΟΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ»

Η «οικουμενική» κυβέρνηση υπό τον Αλ. Ζαΐμη (στο μέσο), που συγκροτήθηκε στις 4 Δεκεμβρίου 1926. Είχαν προηγηθεί, στις 7 Νοεμβρίου, οι πρώτες εκλογές με σύστημα απλής αναλογικής στην Ελλάδα. Τα επόμενα δύο χρόνια, μέχρι ο Ελευθέριος Βενιζέλος να επιβάλει πλειοψηφικό, η κυβέρνηση άλλαζε κατά μέσον όρο κάθε πέντε μήνες.

Το 1989 είναι η πιο πρόσφατη περίπτωση κατά την οποία το πρώτο κόμμα, εν προκειμένω η Ν.Δ., σε δύο αναμετρήσεις και με ποσοστά 44,25% και 46,19%, δεν μπορούσε να σχηματίσει κυβέρνηση.

Λίγους μήνες μετά, ο Μεταξάς επιβάλλει το δικτατορικό καθεστώς της 4ης Αυγούστου. Αρκετοί ιστορικοί εντοπίζουν ανάμεσα στις αιτίες ανόδου του δικτατορικού καθεστώτος τις ασθενείς κυβερνήσεις που λειτούργησαν «υποβοηθητικά» στις επιδιώξεις Μεταξά.

Μετά τον Πόλεμο

Οι πρώτες εκλογές μετά τον Πόλεμο διεξήχθησαν τον Μάρτιο του 1946 από την κυβέρνηση Σοφούλη. Με τις πληγές ακόμη ανοιχτές και το κλίμα ιδιαίτερα εμφυλιοπολεμικό, η απλή αναλογική αποτελεί μάλλον επιπλέον τροχοπέδη για τη σταθεροποίηση του πολιτικού συστήματος και την ανάκαμψη της χώρας. Χαρακτηριστικό είναι πως μέσα σε τέσσερα χρόνια, οπότε και διεξήχθησαν οι επόμενες εκλογές (1950), σχηματίστηκαν δέκα (!) συνολικά κυβερνήσεις συνασπισμού. Ούτε οι εκλογές του 1950, επίσης με απλή αναλογική, άλλαξαν το σκηνικό καθώς η πολυδιάσπαση του πολιτικού συστήματος αποτυπώθηκε στο γεγονός πως εξέλεξαν βουλευτές συνολικά 10 κόμματα, ενώ τα μεγαλύτερα σε δύναμη – το Λαϊκό Κόμμα του Κων/νου Τσαλδάρη (18,80%), το Κόμμα Φιλελευθέρων του Σοφοκλή Βενιζέλου (17,24%) και η Εθνική Πολιτική Ενωσις Κέντρου (ΕΠΕΚ) με αρχηγό τον Ν. Πλαστήρα (16,44%)– δεν κατάφεραν να κερδίσουν την πλειοψηφία.

Αποτέλεσμα, ένα χρόνο μετά, στις 9 Σεπτεμβρίου 1951, να διεξαχθούν νέες εκλογές από την κυβέρνηση του Σ. Βενιζέλου, αυτή τη φορά με ενισχυμένη αναλογική. Παρά τον σχηματισμό κυβέρνησης λόγω της συμμαχίας του Κόμματος των Φιλελευθέρων και της ΕΠΕΚ του Πλαστήρα, η αστάθεια εξακολουθεί να υφίσταται. Ενα χρόνο μετά, το 1952, η χώρα οδηγείται σε νέες εκλογές αυτή τη φορά με πλειοψηφικό, από την υπηρεσιακή κυβέρνηση Κιουσόπουλου. Ο Αλέξανδρος Παπάγος με τον «Ελληνικό Συναγερμό» καταλαμβάνει το 82,33% των εδρών με ποσοστό 49,2% και ορκίζεται πρωθυπουργός. Τα σημάδια κόπωσης του εκλογικού σώματος από τις αλλεπάλληλες αναμετρήσεις, αλλά και η αστάθεια, θα αρχίσουν να περιορίζονται από τις επόμενες εκλογές του 1956, όταν θα κάνει πλέον δυναμικά την εμφάνισή του ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, με ένα σύστημα δικής του έμπνευσης, το λεγόμενο «τριφασικό», με το οποίο κατάφερε παρά την αδυναμία της ΕΡΕ στα αστικά κέντρα να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση εισάγοντας τη χώρα σε μια περίοδο ανάπτυξης και σταθερότητας.

Ο νόμος Κουτσόγιωργα

Τελευταία φορά που εφαρμόσθηκε κάποιο είδος απλής αναλογικής στην Ελλάδα ήταν το 1989. Πρόκειται για τον περίφημο νόμο Κουτσόγιωργα (1847/1989) της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ, που χαρακτηρίστηκε ως «χρηστική» παραλλαγή της απλής αναλογικής. Οι επικριτές του νόμου διείδαν πίσω από την εφαρμογή του μία προσπάθεια του ΠΑΣΟΚ να «ανακόψει» την πορεία της Νέας Δημοκρατίας προς την αυτοδυναμία.

Εκ του αποτελέσματος, φάνηκε να δικαιώνονται. Η χώρα εισήλθε σε δίνη αλλεπάλληλων εκλογών. Παρά τα υψηλά ποσοστά της Κεντροδεξιάς υπό τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη δεν καθίστατο εφικτό να σχηματιστεί κυβέρνηση. Χαρακτηριστικά, στις εκλογές του Ιουνίου 1989, η Νέα Δημοκρατία συγκεντρώνει το 44,25% των ψήφων αλλά μόλις 145 έδρες, τον Νοέμβριο του 1989 με 46,19% λαμβάνει 148 έδρες και μόνο τον Απρίλιο του 1990 φτάνει πια στις 150 έδρες με ποσοστό 46,89%. Κομβική ωστόσο τότε ήταν η μετακίνηση του βουλευτή της ΔΗΑΝΑ Θεόδωρου Κατσίκη, δίνοντας κοινοβουλευτική πλειοψηφία στη Νέα Δημοκρατία. Η αντικατάσταση του νόμου 1847/1989 υπήρξε άμεση επί κυβέρνησης Ν.Δ. το 1990 από τον τότε υπουργό Εσωτερικών Σωτήρη Κούβελα, ο οποίος καθιέρωσε την ενισχυμένη αναλογική. Ο νόμος Κούβελα κράτησε έως το 2004, όταν αντικαταστάθηκε από τον νέο νόμο του Κώστα Σκανδαλίδη, ο οποίος ισχύει μέχρι σήμερα, με μια μικρή αλλαγή από τον τότε υπουργό Εσωτερικών Προκόπη Παυλόπουλο, που αύξησε το μπόνους για το πρώτο κόμμα από 40 έδρες στις 50.

Συμπερασματικά, αν μετρήσουμε τα εκλογικά συστήματα από το 1926 έως το 1990 ο μέσος όρος είναι απογοητευτικός. Η Ελλάδα έχει αλλάξει 14 εκλογικά συστήματα, κάτι που αντιστοιχεί σε έναν εκλογικό νόμο ανά 1,5 εκλογή. Πρόκειται για πρωτοφανές ποσοστό, που αποτυπώνει όχι μόνο την ταραγμένη πολιτική ζωή, αλλά και την εργαλειοποίηση του εκλογικού νόμου από την εκάστοτε εξουσία, αλλοιώνοντας ένα βασικό συστατικό των εκλογών: πως οι πολίτες ψηφίζουν πρώτα από όλα για να προκύψει κυβέρνηση.

Το Δημόσιο δεν ελέγχει το Δημόσιο

Δαπάνες εκατομμυρίων χωρίς εγκρίσεις

Του **ΤΑΣΟΥ ΤΕΛΛΟΓΛΟΥ**

Οι τροπολογίες που πέρασαν δύο μέρες πριν από τα Χριστούγεννα στην Ολομέλεια της Βουλής και αφορούσαν αναδρομικές εγκρίσεις δαπανών άνω των 900 εκατομμυρίων ευρώ αποτελούν την κορυφή του παγόβουνου σε ένα Δημόσιο που οι δημοσιονομικοί έλεγχοι έχουν ατονήσει σε σημείο που «τα ποσά πρώτα εκταμιεύονται και στη συνέχεια ελέγχονται» όπως είπε χαρακτηριστικά στην «Κ» στέλεχος του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ) που επιθυμεί να διατηρήσει την ανωνυμία του. Το ΓΛΚ είχε εισηγηθεί στην κυβέρνηση να μην προωθήσει τις τροπολογίες αυτές για ψήφιση στη Βουλή, αλλά δεν εισακούσθηκε. Οπου έκανε έκθεση δαπανών, αυτή παρέμεινε σε πλαίσιο γενικών διαπιστώσεων χωρίς να αναφέρονται λεπτομέρειες. Και όλα αυτά ενώ το ελληνικό κράτος έχει έναν όλο και πιο αδύνατο μηχανισμό ελέγχου των δαπανών του αλλά και έγκαιρου καταλογισμού της υπέρβασης όταν οι δαπάνες μιας κρατικής υπηρεσίας αποκλίνουν από τον εγκεκριμένο προϋπολογισμό...

Αυτό προκύπτει από δύο αντίγραφα των ετήσιων εκθέσεων της Γενικής Γραμματείας Δημοσιονομικής Πολιτικής του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους που βρίσκονται στη διάθεση της «Κ» και έχουν δημοσιευθεί μεταξύ τριών μηνών με διαφορές στο περιεχόμενό τους – τον Ιούνιο και τον Σεπτέμβριο του 2018. Στην πρώτη έκθεση περιλαμβάνεται πίνακας που αφορά την περίοδο από την 1η Ιουλίου 2016 ώς την 30ή Ιουνίου 2017 και αφορά το δημοσιονομικό αποτέλεσμα των ελέγχων αυτών. Οι δημοσιονομικές διορθώσεις είναι της τάξεως του 1.468.501 ευρώ για την ακρίβεια, ενώ τα αχρεωστήτως καταβληθέντα (με βάση τους δειγματοληπτικούς ελέγχους)ξεπερνούν τα 3,1 εκατ. (3.189.155 ευρώ).

Οι πράξεις καταλογισμού αφορούν μόλις 2.312,78 ευρώ. Να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τον απολογισμό της ίδιας της αρμόδιας υπηρεσίας κατά τη διάρκεια του 2017 είχε υλοποιηθεί πρόγραμμα 198 υποθέσεων.

Οι υποθέσεις

Από αυτές ολοκληρώθηκαν 11 υποθέσεις εκ των οποίων 91 αφορούσαν ελέγχους που έγιναν μετά σχετικές εισαγγελικές παραγγελίες. Μόλις 20 αφορούσαν άλλους διαχειριστικούς ελέγχους που δεν προήλθαν από τέτοιες παραγγελίες. Σε εξέλιξη ήταν 85 έλεγχοι από τους οποίους 53 αφορούσαν εισαγγελικές παραγγελίες και μόλις 32 ελέγχους ρουτίνας.

INTIME NEWS / ΝΙΚΟΣ ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ

Η βαριά σιδερένια πόρτα του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους επί της Πανεπιστημίου. Το ΓΛΚ εισηγήθηκε να μην προωθηθούν οι τροπολογίες για εγκρίσεις, εκ των υστέρων, δαπανών ύψους 900 εκατ. ευρώ. Δεν εισακούστηκε.

«Οταν ο υπουργός Χ θέλει πτήση σε business class και ο προϋπολογισμός επιτρέπει μόνο economy, πετάει business ακόμα και αν δεν εγκριθούν τα χρήματα».

Απο τη δεύτερη έκδοση της ίδιας έκθεσης που αφορά τον επόμενο χρόνο (1.7.2017 - 30.6.2018) λείπουν τελείως οι αναφορές σε δημοσιονομικές διορθώσεις, σε αχρεωστήτως καταβληθέντα και φυσικά σε καταλογισμούς. Απλό παράδειγμα: «Οταν ο υπουργός Χ θέλει να πετάξει business class και ο προϋπολογισμός επιτρέπει μόνο economy, πετάει business ακόμα και αν δεν εγκριθεί η δαπάνη αν επιμείνει με δεύτερο έγγραφο. Στη συνέχεια δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιος να αναζητήσει και το κυριότερο να καταλογίσει τη διαφορά», λέει υπάλληλος της σχετικής υπηρεσίας που μίλησε στην «Κ» ανώνυμα.

Να σημειωθεί ότι οι τακτικοί έλεγχοι που δεν αφορούν εισαγγελικές παραγγελίες σε κάποιες περιπτώσεις διεκόπησαν, όπως συνέβη π.χ. με έλεγχο στο ΚΕΠΑ του Πανεπιστημίου Αθηνών και σε μια δημοτική επιχείρηση του Δήμου Πεντέλης (πρώην Δήμου Μελισσίων), καθώς τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας θα έπρεπε έπειτα από εντολή υπουργού να συμμετέχουν σε μεικτό κλιμάκιο που ελέγχει το ΚΕΕΛΠΝΟ και το υποθηκοφυλακείο Αχαρνών. Ο έλεγχος στο ΚΕΕΛΠΝΟ προέκυψε από σχετικό αίτημα του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης σύμφωνα με τους συντάκτες της σχετικής έκθεσης. Την περίοδο 2017-2018 διενεργήθηκαν έξι τακτικοί έλεγχοι λιγότεροι σε σχέση με την προηγούμενη χρόνια (26 έναντι 32). Το 2015-2016 είχαν γίνει συνολικά με βάση τη σχετική έκθεση 37 τακτικοί έλεγχοι, δηλαδή επί μία τριετία ο αριθμός των ελέγχων βαίνει σταθερά μειούμενος. Το ποσό της δημοσιονομικής διόρθωσης πάντως και το 2015-2016 ήταν λίγο πάνω από ένα εκατομμύριο ευρώ.

Σύμφωνα με τους ελεγκτές, οι ελεγχόμενοι φορείς επελέγησαν με βάση πέντε κριτήρια: Επιχορηγήσεις, λοιπά έσοδα, δαπάνες μισθοδοσίας, συνολικές δαπάνες, ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις. Τα ευρήματα στους ελεγχθέντες φορείς (δήμοι, δημοτικές επιχειρήσεις, νοσοκομεία, ιδρύματα, περιφέρειες και οργανισμοί) αφορούσαν τον πιο πρόσφατο έλεγχο του 2018, τη θεματική ενότητα «οικονομική διαχείριση - τήρηση νομοθεσίας και υποχρεώσεων του φορέα». Ενα μεγάλο μέρος των ελεγχομένων φορέων, το 41%, βαθμολογείται με 3, που σύμφωνα με τους ελέγχοντες σημαίνει ότι «λειτουργούν μερικώς και ότι απαιτούνται ουσιαστικές βελτιώσεις» στη διαχείρισή τους.

Συγκριτικά οι άλλες ελλείψεις, όπως οργάνωση - στελέχωση και λειτουργία των φορέων αφορά μόλις το 14,69% των ευρημάτων, ενώ η τήρηση κανόνων δημοσιότητας και πληροφόρησης μόλις το 6,53%. Θεωρητικά μπορεί να πει κανείς ότι στο θέμα της διαχείρισης παρουσιάστηκε μια μικρή βελτίωση σε σχέση με τα αποτελέσματα των ελέγχων του 2016-2017 όπου το 80,11% των ευρημάτων αφορούσε την οικονομική διαχείριση και την τήρηση της νομοθεσίας.

Μόνο συστάσεις

Στις περιπτώσεις που διαπιστώθηκε ενέργεια ή παράλειψη κατά παράβαση διάταξης νόμου, η οποία οδήγησε στην πρόκληση οικονομικής ζημίας στον κρατικό προϋπολογισμό ή στον προϋπολογισμό του φορέα ή σε όσες περιπτώσεις εντοπίσθηκε η καταβολή αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού, διατυπώθηκαν συστάσεις με δημοσιονομικές επιπτώσεις. Αυτές αντιστοιχούσαν «είτε στην πρόταση επιβολής δημοσιονομικής διόρθωσης, η οποία οδηγεί σε μείωση των πιστώσεων του προϋπολογισμού του φορέα, είτε σε πρόταση καταβολής των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών» όπως αναφέρεται στην έκθεση για την περίοδο 2016-2017. Η επισήμανση αυτή επαναλαμβάνεται στην έκθεση του επόμενου χρόνου (2017-2018) χωρίς ωστόσο να ποσοτικοποιείται στο σύνολο των ελεγχόμενων φορέων το μέγεθος της διόρθωσης ή των καταλογισμών...

Χωρίς απάντηση, μήνες μετά τη φωτιά

Ο Πολωνός Γιάροσλαβ Κορζενιόφσκι προσπαθεί να διαλευκάνει πώς πέθαναν ο γιος και η γυναίκα του στις πυρκαγιές στο Μάτι

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ**

Τη φωτογραφία της γυναίκας του, Μπεάτα, και του γιου του, Κάσπερ, μοίρασε στο Μάτι ο Γιάροσλαβ Κορζενιόφσκι. Τελευταία φορά τούς είδε σε μια βάρκα. Προσπαθούσαν να ξεφύγουν από τη φωτιά. Την επόμενη ημέρα αναγνώρισε τις σορούς τους.

Ο Κορζενιόφσκι, κατά την πρόσφατη επίσκεψή του στο Μάτι.

«Θέλω να μάθω τι συνέβη και εάν θα μπορούσε να αποτραπεί· ξέρω ότι θα μπορούσε να μην είχε συμβεί».

Ο Γιάροσλαβ Κορζενιόφσκι θέλει να μάθει πώς πέθαναν η γυναίκα του και ο γιος του. Τελευταία φορά τους είδε στις 23 Ιουλίου στο Μάτι Αττικής, μέσα σε μια βάρκα με άλλα πέντε άτομα. «Ελα μαζί μας, οι Ελληνες θα μας σώσουν», θυμάται τη σύζυγό του, Μπεάτα, να φωνάζει. Προτίμησε να μην τους ακολουθήσει. Εκρινε ότι δεν υπήρχε αρκετός χώρος για εκείνον και ότι εάν επιβιβαζόταν θα τους έθετε σε κίνδυνο. Οι ισχυρές ριπές ανέμου αγρίευαν τη θάλασσα, ο καπνός από την πυρκαγιά περιόριζε την ορατότητα. Εάν από μια λάθος κίνηση, ή πάνω στον πανικό, κάποιος κατέληγε στο νερό μπορεί και να μη γλίτωνε. «Φύγετε, θα τα καταφέρω», τους είπε, μέχρι που έχασε οπτική επαφή.

«Πίστευα ότι θα έφθαναν στο λιμάνι της Ραφήνας που βρίσκεται κοντά και ότι η βάρκα θα επέστρεφε και για τους υπόλοιπους», λέει στην «Κ» ο Πολωνός Γιάροσλαβ Κορζενιόφκσι. «Ηταν δύσκολο να αναπνεύσω, οι παλάμες μου καίγονταν, όλοι φώναζαν. Επικρατούσε χάος, οι άνθρωποι ήταν σε πανικό. Δεν υπήρξε βοήθεια. Νόμιζα ότι θα πέθαινα, αλλά απρόσμενα η φωτιά άλλαξε κατεύθυνση».

Την επόμενη ημέρα λέει ότι τον οδήγησαν σε ένα κοντέινερ στο λιμάνι της Ραφήνας. Κάποιος του άνοιξε την πόρτα. Σε δύο από τις τέσσερις σορούς που βρίσκονταν μπροστά του αναγνώρισε τη γυναίκα του και τον γιο του.

Πριν από τρεις εβδομάδες ο κ. Κορζενιόφσκι επέστρεψε στην Ελλάδα. Βρέθηκε ξανά, πρώτη φορά μετά τη φονική πυρκαγιά της 23ης Ιουλίου, στο Μάτι. Πήγε στο ξενοδοχείο όπου παραθέριζε, περπάτησε στην ίδια ακτογραμμή, επισκέφθηκε το Λιμεναρχείο στη Ραφήνα αναζητώντας απαντήσεις. Τα βήματά του ακολουθούσε και συνεργείο της ερευνητικής εκπομπής «Magazyn Sledczy Anity Gargas» του πρώτου κρατικού καναλιού της Πολωνίας, TVP1. Σε όποιον συναντούσε στην πληγείσα περιοχή έδινε ένα χαρτί με τη φωτογραφία της 38χρονης Μπεάτα και του 9χρονου Κάσπερ, το email του και μία λεζάντα γραμμένη στα ελληνικά και στα αγγλικά: «Είμαι από την Πολωνία, η γυναίκα μου και ο γιος μου σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια πυρκαγιών στο Μάτι (Αττική)». Σε όλους απηύθυνε το ίδιο ερώτημα: Τι συνέβη εκείνες τις κρίσιμες ώρες που χωρίστηκε με την οικογένειά του;

«Δεν θα ερχόμουν εδώ, αλλά θέλω να μάθω τι συνέβη και εάν θα μπορούσε να αποτραπεί, ξέρω ότι θα μπορούσε να μην είχε συμβεί» έγραψε σε επικοινωνία του μέσω email με την «Κ» ο κ. Κορζενιόφσκι μετά την επιστροφή του στην Πολωνία. Το πρόσφατο ταξίδι του στην Ελλάδα δεν έλυσε τις απορίες του.

Διαφυγή στη θάλασσα

Οταν η φωτιά σάρωσε τον οικισμό στο Μάτι, κάτοικοι και παραθεριστές είδαν ως μοναδική δίοδο διαφυγής τη θάλασσα. Τις πρώτες ώρες της καταστροφής, όσο ακόμη δεν είχε γίνει ευρύτερα γνωστό ότι άνθρωποι εγκλωβίστηκαν και κάνουν στα οχήματά τους και σε άλλα σημεία του οικισμού, το Λιμενικό Σώμα με ναυαγοσωστικό σκάφος προσπαθούσε να εντοπίσει στη Βόρεια Ραφήνα δέκα αγνοούμενους Δανούς τουρίστες. Είχαν επιβιβαστεί σε φουσκωτή λέμβο για να γλιτώσουν από την πυρκαγιά και τηλεφώνησαν στην πατρίδα τους λέγοντας ότι κινδυνεύουν. Δύο εξ αυτών εντοπίστηκαν το βράδυ από ταχύπλοο επιβατηγό τρία ναυτικά μίλια ανατολικά της Ραφήνας και οι υπόλοιποι οκτώ βρέθηκαν από ελικόπτερο του Πολεμικού Ναυτικού. Ολοι τους ήταν σώοι.

Στην περίπτωση όμως της Μπεάτα Κορζενιόφσκα και του 9χρονου γιου της Κάσπερ παρεμένει άγνωστο το τι ακριβώς συνέβη. Σχεδίαζαν για καιρό τις διακοπές τους στο Μάτι. Σκόπευαν να μείνουν στην περιοχή για δύο εβδομάδες. Ηταν η πρώτη τους φορά στην Ελλάδα. «Η 23η Ιουλίου ξεκίνησε σαν όλες τις προηγούμενες ημέρες των διακοπών μας, όταν παρατήρησα ένα πυροσβεστικό ελικόπτερο να παίρνει νερό από τη θάλασσα. Ανησύχησα, αλλά μου είπαν από το ξενοδοχείο ότι ήμασταν ασφαλείς», λέει στην «Κ» ο κ. Κορζενιόφσκι. Λίγες ώρες αργότερα, όμως, τους έζωσε καπνός. Η φωτιά ερχόταν προς το μέρος τους.

Θυμάται κάποιον υπάλληλο στη ρεσεψιόν του ξενοδοχείου να τους φωνάζει να φύγουν. «Πήγαμε στο δωμάτιό μας για να φορέσουμε παπούτσια και να πάρω τα διαβατήριά μας», λέει ο κ. Κορζενιόφσκι. Είπε στη γυναίκα και στον γιο του να μην τον περιμένουν και να κατευθυνθούν προς την έξοδο. Θα αντάμωναν στην πισίνα του ξενοδοχείου. Οταν έφθασε στο σημείο της συνάντησης, δεν τους βρήκε. Τους είδε, τελευταία φορά ζωντανούς, μέσα σε μια βάρκα στη θάλασσα μαζί με τρεις άντρες και δύο μεγαλύτερες σε ηλικία γυναίκες.

Μέχρι και σήμερα δεν είναι ξεκάθαρο ποια ήταν αυτή η βάρκα, ούτε πόσοι και ποιοι επέβαιναν σε αυτή. Δεν είναι γνωστό εάν επρόκειτο για ψαροκάικο που είχε έρθει να βοηθήσει, ή εάν ήταν κάποιο μικρότερο σκάφος με εξωλέμβια μηχανή (όπως το περιέγραψε ο κ. Κορζενιόφσκι) που κάποιος άρπαξε για να διαφύγει από τη φωτιά. Από το Ναυτικό Αθλητικό Ομιλο Ματιού επισημαίνουν στην «Κ» ότι δεν λείπει κανένα από τα σκάφη που ήταν δεμένα εκείνη την ημέρα στο λιμανάκι του οικισμού. Ως πιθανή, αλλά ανεπιβεβαίωτη εκδοχή, κάτοικοι της περιοχής θεωρούν ότι μητέρα και γιος δεν μπήκαν σε κάποια βάρκα αλλά έπεσαν στη θάλασσα, παρασύρθηκαν από το ρεύμα, ή λιποθύμησαν από τους καπνούς και πνίγηκαν. Συντρίμμια σκάφους δεν έχουν βρεθεί, ούτε έχει γίνει γνωστό εάν υπάρχει κάποια σχετική διαθέσιμη μαρτυρία για ναυάγιο. Ο κ. Κορζενιόφσκι δήλωσε στην «Κ» ότι την επόμενη ημέρα στο λιμάνι της Ραφήνας είδε πλάι στις σορούς της συζύγου του και του γιου του και τις σορούς των δύο γυναικών που επέβαιναν μαζί τους στην ίδια βάρκα. Ωστόσο, η «Κ» δεν κατόρθωσε να εξακριβώσει αυτόν τον ισχυρισμό.

Στο νούμερο 51 και 52 της λίστας με τα στοιχεία των θυμάτων, που εξέδωσε η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, βρίσκονται τα ονόματα της Μπεάτα-Τερέζα Κορζενιόφσκα και του Κάσπερ-Νικολάι. Ο θάνατός τους απασχόλησε τα ΜΜΕ της πατρίδας τους. Σε δημοσίευμά της πολωνική εφημερίδα ανέφερε ότι όσο η βάρκα τους παρασυρόταν από τα ρεύματα, η Μπεάτα τηλεφώνησε στον κουνιάδο της ζητώντας βοήθεια. «Προσευχηθείτε για εμάς», φέρεται να του είπε. Ο εισαγγελέας της πόλης Βαντοβίτσε, όπου έμεναν τα δύο θύματα, ξεκίνησε έρευνα για τις συνθήκες των θανάτων και έχει ζητήσει τη συνδρομή των ελληνικών δικαστικών αρχών.

«Ημασταν μόνοι»

Οπως εξηγεί στην «Κ» ο δικηγόρος Αλέξανδρος Παπαστεριόπουλος, ο κ. Κορζενιόφσκι πρόκειται να καταθέσει δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής για την υπόθεση της φονικής πυρκαγιάς στην Ανατολική Αττική και έχουν ξεκινήσει ενέργειες για να καταθέσει και αγωγή για αποζημίωση. «Για εντελώς ανεξήγητο λόγο βρέθηκε πνιγμένο το ανήλικο παιδί του και η σύζυγός του. Κανείς μέχρι σήμερα δεν έχει διευκρινίσει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες χάθηκε η ζωή τους», δηλώνει ο κ. Παπαστεριόπουλος.

«Δυστυχώς, καθένας έπρεπε να βασιστεί στον εαυτό του. Ημασταν μόνοι», λέει ο Γιάροσλαβ Κορζενιόφσκι για τις συνθήκες που επικρατούσαν την 23η Ιουλίου. Εχουν περάσει πάνω από πέντε μήνες από την ημέρα της φωτιάς και ο Πολωνός διασωθείς βασανίζεται από ένα επίμονο ερώτημα: Πού βρίσκεται η βάρκα στην οποία είχαν ανέβει η γυναίκα και το παιδί του;

Οι πρωθυπουργικές εξαγγελίες ξεχάστηκαν σε κάποιο συρτάρι

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΕΛΑΦΡΟΥ**

«Η σημερινή Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας καταργείται και αντικαθίσταται από την Εθνική Υπηρεσία Διαχείρισης Εκτάκτων Αναγκών». Και ακόμα: «Αποφασίζουμε σήμερα τη δημιουργία μιας αναβαθμισμένης δομής, με δύο κεντρικά χαρακτηριστικά: Πρώτον, να αποτελεί έναν ενιαίο φορέα διαχείρισης των έκτακτων αναγκών, με λειτουργική, επιχειρησιακή και επιστημονική αναβάθμιση, σε σχέση με την έως σήμερα υφιστάμενη Γ.Γ. Πολιτικής Προστασίας και, δεύτερον, να υιοθετεί προσαρμοσμένα στα ελληνικά δεδομένα, τα πιο σύγχρονα στοιχεία των μοντέλων διαχείρισης εκτάκτων αναγκών από Ευρώπη, ΗΠΑ και Καναδά».

Τάδε έφη ο πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας, στις 8 Αυγούστου 2018, λίγες ημέρες μετά τον πύρινο όλεθρο στους δήμους Μαραθώνα και Ραφήνας. Με βαρύγδουπο ύφος από το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, ο πρωθυπουργός ανακοινώνει τη δημιουργία μιας νέας υπηρεσίας και την υλοποίηση ενός αναβαθμισμένου σχεδίου αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών και πολιτικής προστασίας. Ολα προβάλλονται με την ένταση του κατεπείγοντος, καθώς οι υπαρκτές σοβαρές αδυναμίες και στρεβλώσεις στο σύστημα Πολιτικής Προστασίας στη χώρα μας είχαν γίνει μία από τις «κουρτίνες» για να καλυφθούν οι κραυγαλέες επιχειρησιακές και πολιτικές ευθύνες για την εκατόμβη στο Μάτι. Είναι χαρακτηριστικό πως μετά την ομιλία του πρωθυπουργού η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας εξέδωσε ανακοίνωση στην οποία σημειωνόταν πως «η μετάβαση στο νέο σύστημα θα γίνει με τρόπο που δεν θα διαταράσσει την επιχειρησιακή ικανότητα και συνέχεια του υφιστάμενου συστήματος». Ισως για να απαντήσει στις ανησυχίες για τη... σαρωτική προώθηση του νέου σχεδίου από τον Αλέξη Τσίπρα.

Τι έχει γίνει μετά σχεδόν πέντε μήνες από την εξαγγελία του πρωθυπουργού για τη νέα υπηρεσία και το εθνικό σχέδιο; Τίποτα! Και είναι μία από τις περιπτώσεις που η λέξη τίποτα είναι όχι μόνο κυριολεκτική, αλλά και κατακλύζεται από την ογκώδη δημαγωγία της κυβερνητικής πολιτικής. Από τις 8 Αυγούστου μέχρι σήμερα δεν υλοποιήθηκε τίποτα από τις πρωθυπουργικές εξαγγελίες για την πολιτική προστασία, ούτε έχει – εμφανώς τουλάχιστον– ξεκινήσει κάποια διαβούλευση ή προετοιμασία για τις αναγκαίες αλλαγές, παρότι ο Αλέξης Τσίπρας εμφανιζόταν τόσο σίγουρος και συγκεκριμένος για το τι πρέπει να γίνει. Η μόνη κίνηση που πραγματοποιήθηκε, ήταν η αντικατάσταση του γενικού γραμματέα Πολιτικής Προστασίας, καθώς στη θέση του Γιάννη Καπάκη ανέλαβε ο Γιάννης Ταφύλλης.

Πέντε μήνες μετά την τραγωδία στο Μάτι, η νέα Εθνική Υπηρεσία Διαχείρισης Εκτάκτων Αναγκών παραμένει κενό γράμμα.

Ο πρωθυπουργός είχε αναφερθεί σε διοικητή της νέας υπηρεσίας, ο οποίος θα επιλεχθεί σύμφωνα με «όλους τους κανόνες διαφάνειας και αξιοκρατικής επιλογής, αφού θα οργανωθεί υπό την επίβλεψη ανεξάρτητης επιτροπής εμπειρογνωμόνων και θα επικυρώνεται από τη Διάσκεψη των Προέδρων του ελληνικού Κοινοβουλίου». Στο πλευρό του διοικητή «συγκροτείται και λειτουργεί μόνιμο και διαρκές επιστημονικό συμβούλιο από εκπροσώπους όλων των ερευνητικών επιστημονικών ιδρυμάτων και δομών της χώρας που εμπλέκονται στον τομέα των φυσικών καταστροφών», καθώς και «μόνιμο και διαρκές επιτελείο διοίκησης», με συμμετοχή Πυροσβεστικής, ΕΚΑΒ, ΕΛ.ΑΣ., υπηρεσιών και εθελοντικών ομάδων.

Μήπως είναι οικονομικοί οι λόγοι της αδράνειας; «Είμαι στην ευχάριστη θέση να ανακοινώσω ότι έχουμε διασφαλίσει την πλήρη χρηματοδοτική κάλυψη του φιλόδοξου αυτού προγράμματος με πόρους από την ΕΤΕπ, το ΕΣΠΑ και το Εθνικό Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων. Πόροι δεσμευμένοι από τις παραπάνω πηγές που θα φτάσουν συνολικά τα 500 εκατ. ευρώ», έλεγε ο πρωθυπουργός στις 8 Αυγούστου.

ΑΠΕ-ΜΠΕ / ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

Οι κραυγαλέες επιχειρησιακές και πολιτικές ευθύνες για την εκατόμβη στο Μάτι οδήγησαν στις εσπευσμένες εξαγγελίες του πρωθυπουργού για τη δημιουργία μιας αναβαθμισμένης δομής σε ό,τι αφορά τη διαχείριση εκτάκτων αναγκών. Από τις 8 Αυγούστου μέχρι σήμερα, το μόνο που έγινε ήταν η αντικατάσταση του γεν. γραμματέα Πολιτικής Προστασίας...

Η «Βαβέλ»

Δεν είναι λίγα εκείνα που δεν έχουν υλοποιηθεί ακόμα από τις κυβερνητικές υποσχέσεις μετά τον όλεθρο της 23ης Ιουλίου, αλλά η απουσία έστω και του παραμικρού βήματος στον τομέα της Πολιτικής Προστασίας αποτελεί ίσως μία από τις πιο κραυγαλέες περιπτώσεις...
Και αυτό γιατί ο τομέας της Πολιτικής Προστασίας στην Ελλάδα πάσχει. Πέρα από τα ελλείμματα σε μέσα, εξοπλισμό και προσωπικό υπάρχουν δομικά προβλήματα. Κατ' αρχάς, υπάρχει η Βαβέλ αλληλοκάλυψης αρμοδιοτήτων, που την κρίσιμη ώρα προκαλεί καταστροφική σύγχυση και στη συνέχεια βοηθά στο κουκούλωμα των ευθυνών. Επίσης, τα όποια σχέδια έκτακτης ανάγκης έχουν εκπονηθεί δεν «κουμπώνουν» μεταξύ τους, δεν ελέγχονται και δεν εντάσσονται σε ένα συνολικό περιφερειακό και εθνικό. Μεγάλο είναι το έλλειμμα εκπαίδευσης, καθώς η σχολή Πολιτικής Προστασίας που είχε αποφασιστεί το 2014 να δημιουργηθεί στην Κοζάνη, για να επιμορφωθούν τα στελέχη που εμπλέκονται, δεν έχει λειτουργήσει... Αντίστοιχα, μηδαμινή είναι η ενημέρωση και η προετοιμασία του πληθυσμού και για τα στοιχειώδη.

Η Αγκυρα να διαλέξει, F-35 ή S-400

Ο γερουσιαστής των Δημοκρατικών Κρις Βαν Χόλεν μιλάει στην «Κ»

Συνέντευξη στον απεσταλμένο μας στην ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟ**

Η προμήθεια S-400 από την Τουρκία θα πρέπει να σημαίνει την αυτόματη διακοπή της πώλησης μαχητικών πέμπτης γενιάς F-35, τονίζει σε συνέντευξή του στην «Κ» ο γερουσιαστής των Δημοκρατικών Κρις Βαν Χόλεν. Σε μια συνάντηση που πραγματοποιήθηκε πριν από δύο εβδομάδες στο κτίριο «Χαρτ» του Κογκρέσου, λίγο προτού διεξαχθούν κρίσιμες ψηφοφορίες, ο κ. Βαν Χόλεν εξήγησε ότι παράλληλα γίνονται προσπάθειες ώστε να αυξηθεί η στρατιωτική βοήθεια προς την Αθήνα. Τότε, προτού ο Ντόναλντ Τραμπ ανακοινώσει τις αποφάσεις του, ο κ. Βαν Χόλεν εξέφρασε την ελπίδα του ότι οι ΗΠΑ δεν θα εγκαταλείψουν τους Κούρδους της Συρίας...

– Εχετε αναλάβει μια πρωτοβουλία σχετικά με την προμήθεια αεροσκαφών πέμπτης γενιάς τύπου F-35 από την Τουρκία. Βλέπουμε ότι παρά τη σύνδεση της προμήθειας αυτής με ζητήματα, όπως η αγορά πυραύλων τύπου S-400 που προωθεί η Αγκυρα από τη Ρωσία, το συμβόλαιο με τη Λόκχιντ Μάρτιν προχωρά. Ηδη, οι πρώτοι Τούρκοι πιλότοι εκπαιδεύονται στις ΗΠΑ. Υπάρχει χρόνος να σταματήσει η πώληση F-35 στην Τουρκία;

– Υπάρχουν κάποια ζητήματα εδώ. Θέλω να διευκρινίσω ότι δεν αντιτίθεμαι στην πώληση F-35 στην Τουρκία. Το μεγάλο πρόβλημα που έχω είναι ότι η Τουρκία είναι σύμμαχος στο ΝΑΤΟ και θέλει να προχωρήσει με την αγορά πυραύλων S-400 από τη Ρωσία. Οπότε αντιτίθεμαι στο να πραγματοποιηθεί η πώληση των F-35 αν οι Τούρκοι υλοποιήσουν το σχέδιό τους να αγοράσουν αντιαεροπορικά συστήματα από τη Ρωσία. Και τούτο διότι θα έθετε σε κίνδυνο την ασφάλεια των F-35 και, ενδεχομένως, όλων των υπόλοιπων αεροσκαφών χωρών του ΝΑΤΟ. Ειδικοί από το Πεντάγωνο έχουν καταθέσει ήδη ενώπιον της Γερουσίας για τους κινδύνους που κρύβει η προμήθεια S-400 για το F-35. Κατά την άποψή μου η Τουρκία έχει μια πολύ απλή επιλογή: Να αγοράσει το F-35 ή τους S-400, αλλά δεν μπορεί να έχει και τα δύο. Εμείς φυσικά θα θέλαμε να τους δούμε να αγοράζουν τα F-35 και για αεράμυνα να κοιτάξουν αλλού, πέρα από τη Ρωσία.

Εχουμε χρησιμοποιήσει μια συγκεκριμένη φρασεολογία η οποία έχει αποτυπωθεί, πρώτον, στον αμυντικό προϋπολογισμό των ΗΠΑ του 2019 που έχει εγκριθεί από το Κογκρέσο. Πρόσφατα προστέθηκε μια τροπολογία στον προϋπολογισμό για τις επιχειρήσεις στο εξωτερικό που εκκρεμεί και είναι συνδεδεμένη με όλη αυτή τη συζήτηση για το κλείσιμο (shutdown) της κυβέρνησης. Η φρασεολογία που χρησιμοποιείται είναι ότι πριν από οποιαδήποτε μεταβίβαση F-35 στην Τουρκία, το Πεντάγωνο, η αμερικανική κυβέρνηση πρέπει να κάνουν μια ανάλυση που καλύπτει πολλά, διαφορετικά πράγματα, περιλαμβανομένου του πώς η αγορά S-400 θα είχε επιπτώσεις στην ασφάλεια των F-35 και άλλων συστημάτων του ΝΑΤΟ. Και μία σειρά άλλων θεμάτων σχετικά με την πώληση.

Η μεταβίβαση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί προτού γίνει αυτή η μελέτη. Η πρόβλεψη στον προϋπολογισμό για τις επιχειρήσεις στο εξωτερικό θα απαιτεί επίσης, πριν γίνει οποιαδήποτε μεταβίβαση, να συνταχθεί μια έκθεση που να περιγράφει πώς αυτό θα ενεργοποιούσε μέτρα που προβλέπει ο Νόμος για την Αντιμετώπιση των Αντιπάλων της Αμερικής μέσω κυρώσεων (CAATSA). Είναι πολύ καθαρό σε αυτή τη νομοθεσία ότι η προμήθεια ρωσικών εξοπλισμών επισύρει κυρώσεις.

– Φαίνεται ότι η νομοθεσία που έχετε προετοιμάσει γίνεται αποδεκτή από την κυβέρνηση, όπως προκύπτει από πρόσφατες δηλώσεις αξιωματούχων. Οπότε σε κάποιο σύντομο χρονικό διάστημα, ίσως δύο μήνες, θα φανεί πώς όλα αυτά προχωρούν;

– Πρέπει να είμαι ξεκάθαρος στην αλληλουχία, στα βήματα. Στο νομοσχέδιο για τις επιχειρήσεις στο εξωτερικό που πέρασε από το Κογκρέσο πρόσθεσα μια «κάθετη» πρόβλεψη που θα απαγόρευε οποιαδήποτε μεταβίβαση F-35 αν η Τουρκία προχωρήσει με τους S-400. Αυτή ήταν μια πολύ ισχυρή θέση. Καθώς αυτή η πρόβλεψη έγινε αντικείμενο διαπραγματεύσεων με τη Βουλή των Αντιπροσώπων και την κυβέρνηση Τραμπ, η φρασεολογία έγινε πιο ήπια. Δεν είναι πια απόλυτη απαγόρευση για τη μεταβίβαση, που είναι εκείνο που πιστεύω ότι πρέπει να συμβεί αν η Τουρκία πάρει τους S-400. Και αντικαταστάθηκε με την έκθεση που ανέφερα προηγουμένως και τη σύνδεση με τον CAATSA.

– Θέλω να επιμείνω λίγο στο χρονοδιάγραμμα. Διότι, αν η Τουρκία λάβει τις τελικές αποφάσεις για τους S-400, π.χ. σε ενάμιση χρόνο, τότε με βάση τουλάχιστον το χρονοδιάγραμμα της Λόκχιντ, τα πρώτα F-35 θα έχουν ήδη προσγειωθεί στην Τουρκία.

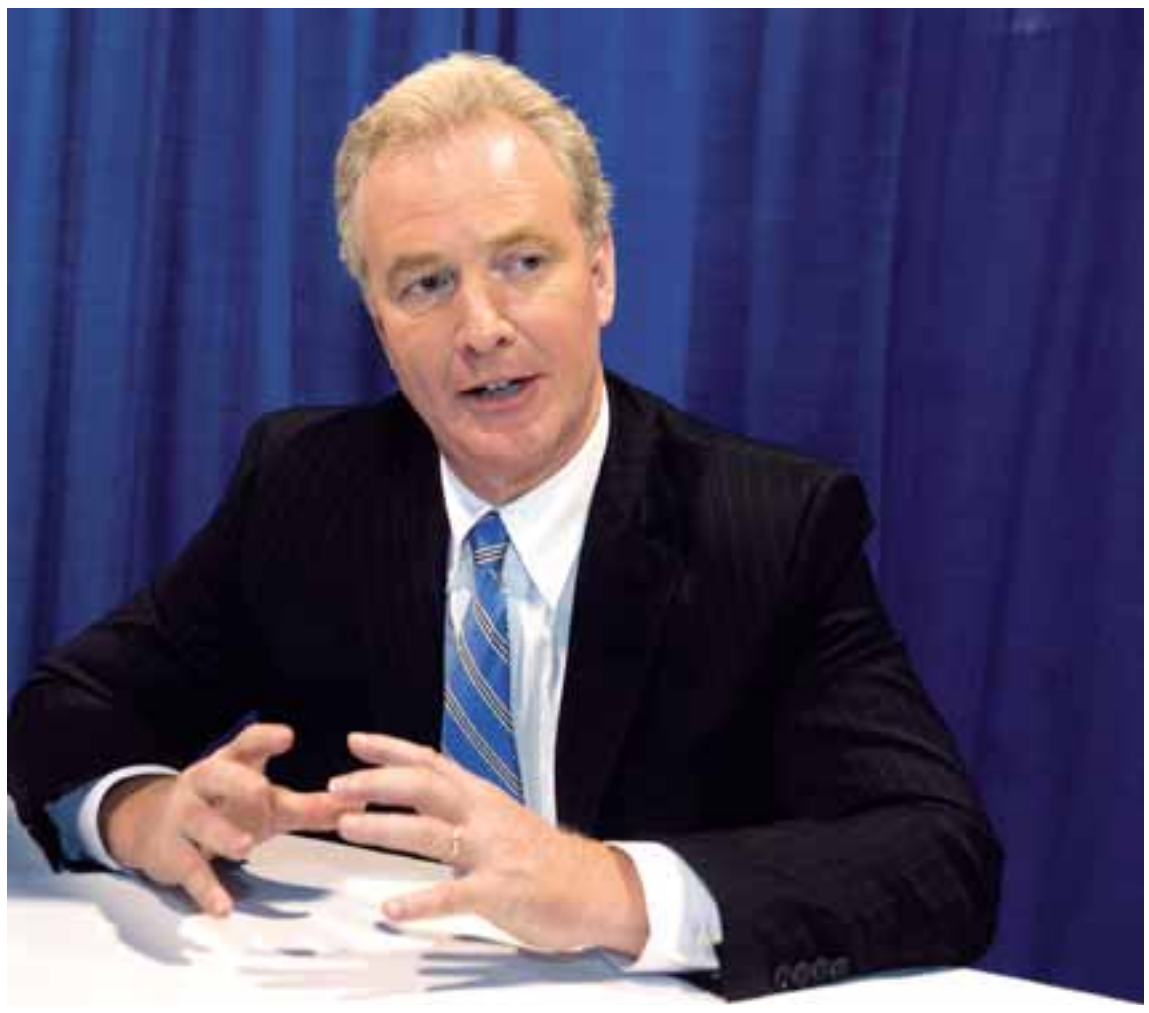

«Το πρόγραμμα των F-35 θα συνεχιστεί κανονικά και χωρίς τους Τούρκους», λέει ο γερουσιαστής των Δημοκρατικών Κρις Βαν Χόλεν.

> *Η αγορά εκ μέρους της Τουρκίας αντιαεροπορικών συστημάτων από τη Ρωσία θα έθετε σε κίνδυνο την ασφάλεια των F-35 και, ενδεχομένως, όλων των υπόλοιπων αεροσκαφών χωρών του ΝΑΤΟ.*

– Η σύνδεση της μεταβίβασης με τις κυρώσεις του CAATSA μπορεί να έρθει το νωρίτερο σε 90 ημέρες και το αργότερο τον επόμενο Νοέμβριο.

– Τι επιπτώσεις θα είχε πιθανή μη τουρκική συμμετοχή στο πρόγραμμα;

– Υπάρχουν μαρτυρίες ότι κάτι τέτοιο δεν θα προκαλούσε κάποια σοβαρή ζημιά. Το πρόγραμμα των F-35 θα συνεχίσει κανονικά.

– Στην υποεπιτροπή για τις πωλήσεις στο εξωτερικό έχετε επίσης αναλάβει ορισμένες πρωτοβουλίες για τη διευκόλυνση στην πώληση κάποιων εξοπλισμών.

– Ηδη υπάρχουν ορισμένα πράγματα σε εξέλιξη, ωστόσο φαίνεται ότι μπορεί να γίνουν και άλλα. Κατ' αρχάς έχουμε ενθαρρύνει την κυβέρνηση Τραμπ να εργαστεί με την ελληνική κυβέρνηση ώστε να επεκταθεί η δυνατότητα της Ελλάδας να αγοράσει αυτούς τους εξοπλισμούς. Δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη νομοθεσία επί τούτου, αλλά έχουμε ενθαρρύνει την κυβέρνηση να κινηθεί προς αυτή την κατεύθυνση. Είχαμε τη δυνατότητα στο Κογκρέσο, πέρυσι αλλά και φέτος, στο νομοσχέδιο να αυξήσουμε τη συμμετοχή μέσω ενός προγράμματος ανταλλαγών σε στρατιωτικό επίπεδο. Για πολλά χρόνια το επίπεδο είχε πέσει στις 200.000 δολάρια, τώρα είναι ένα πρόγραμμα ύψους 1 εκατ. δολ. τον χρόνο. Και πιστεύω ότι θα αυξηθεί κι άλλο. Εχουμε τρεις επιλογές: Πρώτον, είναι η διακοπή λειτουργίας της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Ωστόσο, όταν η κυβέρνηση αρχίσει να λειτουργεί ξανά έχουμε δύο επιλογές, να συνεχίσουμε στα επίπεδα της προηγούμενης χρονιάς. Ή να προσθέσουμε και στο νομοσχέδιο για τις επιχειρήσεις στο εξωτερικό άλλο ένα εκατομμύριο. Ωστόσο, αναμένω να ακούσω και τα αποτελέσματα, την έκθεση από τον στρατηγικό διάλογο ΗΠΑ - Ελλάδας.

– Υπάρχει μια πολύ μεγάλη, ίσως ανεπανάληπτη για τα προηγούμενα 20-25 χρόνια, αμερικανική παρουσία στην Ελλάδα τους τελευταίους μήνες, διπλωματική, οικονομική, στρατιωτική. Αρκετοί βλέπουν σε αυτή την αυξημένη αμερικανική, κυρίως στρατιωτική, παρουσία στην Ελλάδα, τη δημιουργία ενός κόμβου στην περιοχή. Θεωρείτε ότι κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει και δημιουργεί, πράγματι, συνθήκες για μετατροπή της Ελλάδας σε μια χώρα που θα αναλάβει μέρος του βάρους παροχής ασφαλείας που έχουν άλλες χώρες, όπως π.χ. η Τουρκία;

– Η άποψή μου είναι ότι πάντα είχαμε μια πολύ ισχυρή στρατηγική εταιρική σχέση με την Ελλάδα. Προφανώς, οι πολιτικές σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες μας κατά τα προηγούμενα 30 χρόνια είχαν τα σκαμπανεβάσματά τους, ενώ κάποτε η ρητορική γίνεται πολύ έντονη. Εκτιμώ ότι για αρκετά χρόνια διανύουμε μια περίοδο ενίσχυσης των σχέσεών μας. Στη βάση της Σούδας ο 6ος Στόλος έχει μια πολυετή παρουσία. Η αμερικανική αεροπορία, επίσης, είχε πολύ έντονη παρουσία και στενή συνεργασία εκεί.

Ως προς το σκέλος της ερώτησης που αφορά την Τουρκία θα έλεγα ότι από την οπτική γωνία του ΝΑΤΟ, η άποψη είναι ότι όσο περισσότερες συνεργασίες έχουμε τόσο το καλύτερο. Ωστόσο, οφείλω να πω ότι υπό τον πρόεδρο Ερντογάν, η Τουρκία εμφανίζεται να μην εφαρμόζει το δικό της μέρος της συμφωνίας στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ. Το ενδιαφέρον τους να αγοράσουν αντιαεροπορικά πυραυλικά συστήματα τύπου S-400 είναι ένα παράδειγμα. Ενας ισχυρός εταίρος στο ΝΑΤΟ δεν θα έπρεπε να το κάνει αυτό. Νομίζω θα παραβιάσει τον Νόμο για την Αντιμετώπιση των Αντιπάλων της Αμερικής (CAATSA). Και υπάρχει και μια πληθώρα άλλων ζητημάτων, όπως, π.χ. η κατάσταση στη Συρία. Η άποψή μου είναι ότι οι Κούρδοι της Συρίας διαδραμάτισαν πολύ σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση του Ισλαμικού Κράτους και στην εκδίωξή τους από τη χώρα και η Τουρκία πρέπει να εγγυηθεί ότι μαζί με τις ΗΠΑ θα ολοκληρωθεί η δουλειά (σ.σ. αντιμετώπισης του ISIS). Και οι ΗΠΑ δεν θα πρέπει να εγκαταλείψουν τους Κούρδους μαχητές που βοήθησαν στην εκδίωξη του ISIS από την περιοχή.

Οπότε υπάρχουν αρκετές επιφυλάξεις για τον δρόμο που έχει πάρει ο Ερντογάν. Παρά την απελευθέρωση του πάστορα Μπράνσον υπάρχουν ακόμα Αμερικανοί πολίτες που κρατούνται στην Τουρκία, αλλά και ξένοι που εργάζονται για την αμερικανική πρεσβεία και τα προξενεία που εξακολουθούν να είναι φυλακισμένοι. Οπότε υπάρχει μία μεγάλη σειρά από ζητήματα που μας απασχολούν, σχετικά με τις αποφάσεις της κυβέρνησης της Τουρκίας.

– Αυτές τις ημέρες το Κογκρέσο είναι ιδιαίτερα ενεργό και για τη συμμετοχή των ΗΠΑ στις επιχειρήσεις στην Υεμένη. Θα μπορούσατε να μας εξηγήσετε;

– Εχει σχέση με μία σειρά ζητημάτων τα οποία αφορούν τις σχέσεις των ΗΠΑ με τη Σαουδική Αραβία. Ολα έχουν προσελκύσει μεγαλύτερη προσοχή από τότε που ο Κασόγκι δολοφονήθηκε στο προξενείο της Σαουδικής Αραβίας στην Κωνσταντινούπολη. Πολλοί από εμάς, ακόμα και πριν από τη δολοφονία Κασόγκι, είχαμε βαθιές επιφυλάξεις για την αμερικανική συμμετοχή στον πόλεμο που διεξάγει η Σαουδική Αραβία στην Υεμένη. Ειδικά για το γεγονός ότι αμερικανικά αεροσκάφη δρουν υποστηρικτικά, τροφοδοτώντας εναέρια με καύσιμα τα σαουδαραβικά αεροπλάνα. Οι ΗΠΑ εμπλέκονται, επίσης, μέσω του συντονισμού των στρατιωτικών δραστηριοτήτων τους, περιλαμβανομένης της παροχής πληροφοριών για τους στόχους τους. Το επιχείρημα από την αμερικανική, στρατιωτική πλευρά, είναι ότι έτσι μειώνονται οι απώλειες αμάχων.

Δυστυχώς, οι πληροφορίες υποδεικνύουν ότι οι απώλειες αμάχων συνεχίζουν να αυξάνονται. Πριν από λίγους μήνες ένα γκρουπ γερουσιαστών τόσο από τους Ρεπουμπλικανούς όσο και τους Δημοκρατικούς κάναμε χρήση ενός ψηφίσματος που θεσμοθετήθηκε για πρώτη φορά κατά τον πόλεμο του Βιετνάμ. Και έγινε μια αποτυχημένη ψηφοφορία για τη διακοπή της συμμετοχής των ΗΠΑ στον πόλεμο της Υεμένης. Από τότε συνέβησαν αρκετά, περιλαμβανομένου του φόνου του Τζαμάλ Κασόγκι και πριν από λίγες εβδομάδες συμφωνήσαμε να φέρουμε το ψήφισμα ενώπιον της ολομέλειας. Και πέρασε. Σήμερα (13 Δεκεμβρίου) θα έχουμε μία σειρά από ψηφοφορίες, με τελευταία αυτή που θα ζητεί τον τερματισμό της συμμετοχής των ΗΠΑ στον πόλεμο της Υεμένης.

Η Σαουδική Αραβία

– Υποθέτω ότι η πρωτοβουλία σας αφορά μόνον τον πόλεμο της Υεμένης και όχι κάποιο άλλο σκέλος των διπλωματικών σχέσεων των ΗΠΑ με τη Σαουδική Αραβία.

– Είναι περίπλοκο. Και τούτο διότι πολλοί από εμάς θα ήθελαν τη λήψη περαιτέρω μέτρων λόγω της ευθείας εμπλοκής του διαδόχου του σαουδαραβικού θρόνου Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν στον φόνο του Κασόγκι. Οπως γνωρίζετε από δημοσιεύματα, οι αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες είναι πεπεισμένες ότι ο διάδοχος ήταν μπλεγμένος στον σχεδιασμό και στην εκτέλεση του φόνου. Οπότε πολλοί από εμάς αναζητούμε τρόπους λήψης περαιτέρω μέτρων, ιδιαίτερα με τις δυνατότητες που δίνει ο νόμος Μαγκνίτσκι, που επιτρέπει στην αμερικανική κυβέρνηση να εντοπίσει πρόσωπα και να επιβάλει κυρώσεις, όπως π.χ. να «παγώσει» τους τραπεζικούς λογαριασμούς τους. Υπάρχει μια πρόταση που έχει εισαχθεί η οποία θα εφάρμοζε τον νόμο Μαγκνίτσκι στον διάδοχο του σαουδαραβικού θρόνου και θα περιόριζε δραστικά την πώληση επιπλέον όπλων στη Σαουδική Αραβία, πέρα από οτιδήποτε έχει σχέση με την Υεμένη.

ΑΠΟΨΗ

Η επιφάνεια της Ιστορίας και το διακύβευμα του μέλλοντος

Του **ΧΑΡΗ ΜΕΛΕΤΙΑΔΗ***

Η ιστορία αναδύθηκε στα ελληνικά σχολεία ως ειδικό πολιτικό αίτημα για τη μη επικύρωση της συμφωνίας των Πρεσπών. Πρώτη φορά μετά τη Μεταπολίτευση τα σχολειαρόπαιδα βρέθηκαν σε άμεσο και πρακτικό διάλογο με το παρελθόν του τόπου και τη μνήμη. Το γεγονός αυτό δεν είναι εύκολα προσπελάσιμο. Οι τρέχουσες και επισπεύδουσες ερμηνείες του εξαντλήθηκαν σε περιπτωσιολογικές αναφορές και ανεπεξέργαστες γενικεύσεις. Το να προσάψουμε στους μαθητές έλλειμμα δημοκρατικής συνείδησης και απουσία κριτικής σκέψης είναι τόσο τετριμμένο και αναπόδεικτο όσο ήταν παλιότερα ο ψόγος για τη λεξιπενία τους ή η μικροαστική επαναστατική άρνηση για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, που διαρκώς, υποτίθεται, αναβάλλεται. Σε κάθε περίπτωση, η έλλειψη εμπιστοσύνης στους νέους και η μεριστική αναγνώριση του εκπαιδευτικού έργου είναι προφανής.

> *Οι νέοι δεν επιζητούν νομιμοποίηση από την Ιστορία, από το παρελθόν· ζουν με δεδομένο ότι το παρελθόν υπάρχει και το τιμούν.*

Το πραγματολογικό υπόστρωμα για την πολιτική διαμαρτυρία των μαθητών υπήρξε η ιστορική ύλη από τους Βαλκανικούς Πολέμους έως τον Εμφύλιο. Πρόκειται για μια περίοδο που τα ρετάλια της φωλιάζουν ακόμη στις μνήμες. Οι μαθητές ωστόσο δεν φαίνεται να άντλησαν από αυτές, αλλά από τη θήτευσή τους στις γνωστικές δομές του σχολικού μαθήματος της Ιστορίας. Για τον λόγο αυτό δεν τους ενόχλησε η ορθολογική ιδέα της συνεννόησης (όπως υπονοούν οι επικριτές τους και άκριτοι υπερασπιστές της συμφωνίας), αλλά οι γνωστικές παραδοχές της και οι εξ αυτών συμβιβασμοί.

Η στάση τους δεν είναι του παλιού καιρού. Δεν έδειξαν να αγωνίζονται ούτε για τη δημοκρατία ούτε για το έθνος, όπως οι παλιότερες γενιές στον τόπο μας. Η αντίδρασή τους κινείται προς το μέλλον και όχι προς το παρελθόν. Οι νέοι δεν έχουν μνήμη, όπως έλεγε ο Αριστοτέλης. Η μνήμη είναι «του παροιχομένου», είναι των μεγαλύτερων σε ηλικία μελών της κοινωνίας. Η «ιστορία-μνήμη» και η τελευταία μορφή της, το «έθνος-μνήμη», δεν φαίνεται να ανήκουν στον νοητικό ορίζοντα των μαθητών. Το δεδομένο αυτό επίσης παρασιωπάται ή υποτιμάται, προκειμένου να τους στοιχίσουν δίπλα στις πιο αντιδραστικές πολιτικές δυνάμεις.

Σήμερα οι νέοι δεν ζουν στους κόλπους της προπολεμικής αγροτικής κοινωνίας, του μοναδικού αυτού φορέα των προγονικών παραδόσεων. Απολαμβάνουν το προνόμιο της πρόσβασης σε ένα πλήθος πηγών πληροφόρησης. Δοκιμάζουν να επιλέξουν από πληθώρα προσεγγίσεων για την κοινωνική πραγματικότητά μας. Είτε αμφισβητούν την ιδέα της Ευρώπης είτε όχι, βιώνουν (όπως εξάλλου και η γενιά του Εμφυλίου για τους δικούς της λόγους) την εξασθένηση του εθνικού εγωτισμού, που προκάλεσε η κρίση. Τώρα ωστόσο περιορίζεται το βάθος των εσωτερικών τραυμάτων του διχασμού και της εμφύλιας σύγκρουσης και αυξάνεται η αναγνώριση της ετερότητας. Δεν επιζητούν νομιμοποίηση από την Ιστορία, από το παρελθόν· ζουν με δεδομένο ότι το παρελθόν υπάρχει και το τιμούν. Ζουν με δεδομένο το έθνος και το υπηρετούν.

Στη τύρβη της πολιτικής αντιπαράθεσης η επιφάνεια της Ιστορίας στις πράξεις των μαθητών κινδυνεύει να υποτιμηθεί και οι ενέργειές τους να αποδοθούν σε μια τυφλή και ανεπεξέργαστη μνήμη με έντονα συλλογικά χαρακτηριστικά, όπως εκείνα που προσδιόριζε στον Μεσοπόλεμο ο Μορίς Χαλμπβάκς. Οι νέοι όμως δεν σκιαμάχησαν με τη μνήμη, που δεν είναι δική τους. Συνεισέφεραν με τη συνειδησιακή στάση τους σε κάτι πολύ πιο σημαντικό, αποκάλυψαν το γνωστικό έλλειμμα του επιχειρήματος υπέρ της συμφωνίας των Πρεσπών: Σύμφωνα με αυτό ο χρόνος διαμοιράστηκε σε ένα παρελθόν, που μας αναγνωρίστηκε στην απώτερη φάση του, και σε ένα μέλλον, που απερίσκεπτα αφέθηκε έξω από τη συνείδησή μας. Η Ιστορία όμως ως διαδικασία σκέψης, που οδηγεί στον πρακτικό λόγο, προϋποθέτει τον ενιαίο χρόνο. Η οποιαδήποτε αμφισβήτησή του οδηγεί στη συρρίκνωση των ορίων δράσης της κοινωνίας μας και μας δείχνει ανέτοιμους να συγκεράσουμε στη συνείδησή μας την ήρεμη διάρκεια με το αιφνίδιο ξέσπασμα των γεγονότων και τη μεταβολή.

* Ο κ. Χάρης Μελετιάδης είναι καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

Η χριστουγεννιάτικη λειτουργία στην εκκλησία al-Sayydah στη Δαμασκό.

Πιστοί ντυμένοι ανάλογα μετέχουν στη χριστουγεννιάτικη πομπή που καταλήγει μπροστά από το ναό al-Sayydah.

Χριστούγεννα γιορτής και μελαγχολίας

Από την πλατεία του Αγίου Πέτρου, στη μεταπολεμική Συρία που προσπαθεί να ξαναβρεί το γιορτινό της άστρο

Του **ΝΙΚΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ**

Ενώ η μάστιγα του πολέμου συνέχισε ανενόχλητη να πλήττει διάφορες γωνιές του πλανήτη, και ενώ εκατοντάδες άνθρωποι του κόσμου ζουν κάτω από συνθήκες φτώχειας, περιθωριοποίησης και απίστευτης μοναξιάς, ο Πάπας Φραγκίσκος άδραξε την ευκαιρία της ετήσιας χριστουγεννιάτικης ομιλίας του για να εκφράσει την πεποίθησή του πως οι άνθρωποι ανήκουν σε μία εκτεταμένη, ιερή οικογένεια, που ωστόσο κινδυνεύει να χάσει την αίσθηση της αλληλεγγύης.

«Η ευχή μου για ευτυχισμένα Χριστούγεννα σε όλο τον πλανήτη είναι ταυτόχρονα και μια επιθυμία για παγκόσμια αδελφοσύνη», δήλωσε ο Πάπας από τον μικρό εξώστη της Βασιλικής εκκλησίας, που ατένιζε την ηλιόλουστη και συνωστισμένη πλατεία του Αγίου Πέτρου, κατά τη διάρκεια της παραδοσιακής του έκκλησης «Urbi et Orbi», δηλαδή «στην Πόλη και στον Κόσμο». Ο Πάπας Φραγκίσκος αναφέρθηκε σε μια σειρά από βίαιες εντάσεις μεταξύ χωρών, από τη Συρία μέχρι την Υεμένη και από την Κορέα μέχρι τη Βενεζουέλα, τονίζοντας πως η ανθρωπότητα κινδυνεύει να χάσει την ψυχή της αν δεν τινάξει από πάνω της τις επιφανειακές διαφορές που τη διαμελίζουν. «Αρκετά με την παγκοσμιοποίηση της αδιαφορίας, την οικονομία του αποκλεισμού και τον πολιτισμό των απορριμμάτων», βροντοφώναξε στο τέλος της ομιλίας του ο ηγέτης της Καθολικής Εκκλησίας. «Το φαγητό της ζωής δεν είναι τα υλικά πλούτη αλλά η αγάπη, δεν είναι η λαιμαργία αλλά η φιλανθρωπία».

Πάπας Φραγκίσκος: «Το φαγητό της ζωής δεν είναι τα υλικά πλούτη αλλά η αγάπη, δεν είναι η λαιμαργία αλλά η φιλανθρωπία».

«Η ευχή μου για τα φετινά Χριστούγεννα είναι μια ευχή για αδελφοσύνη», δήλωσε από το Βατικανό ο Πάπας Φραγκίσκος ανήμερα τα Χριστούγεννα.

Ενώ ο Πάπας τελείωνε τη φράση του, εκατομμύρια οικογένειες ανά τον κόσμο ξεκινούσαν το παραδοσιακό, οικογενειακό τους χριστουγεννιάτικο τραπέζι, εκπληρώνοντας μόνο ένα ελάχιστο κομμάτι των ευχών του θρησκευτικού ηγέτη. Για τα περισσότερα νοικοκυριά το φαγητό περίσσεψε, το κρασί κύλησε άφθονο, και κατά τη διάρκεια της ημέρας κυριάρχησαν το χαρούμενο κλίμα και η αίσθηση αγάπης – περιορισμένη μονάχα στους κοντινούς μας ανθρώπους. Ωστόσο, υπάρχουν και κάποιες γωνιές του κόσμου, στις οποίες τα προβλήματα επιμένουν παρά την εορταστική ατμόσφαιρα. Σε αυτές, η γιορτή των Χριστουγέννων είναι μια καλή ευκαιρία για να αναδειχθούν οι αξίες της αδελφοσύνης, της αλληλεγγύης και της φιλανθρωπίας –ή έστω η έλλειψη αυτών–, τις οποίες έθιξε στην έκκλησή του ο Πάπας. Με αφορμή τη φετινή εορταστική περίοδο, η «Κ» επισκέφθηκε το Γηροκομείο Αθηνών όπου οι ηλικιωμένοι γιορτάζουν τα Χριστούγεννα με μοναξιά και αμέτρητες προκλήσεις. Παρά τα φώτα και τον στολισμό, οι καρέκλες τις τραπεζαρίας ήταν άδειες, και οι περισσότεροι φιλοξενούμενοι κλεισμένοι στα δωμάτιά τους, αναπολώντας χριστουγεννιάτικα ρεβεγιόν του παρελθόντος.

Η «Κ» ταξίδεψε, επίσης, και στη μεταπολεμική Συρία, η οποία προσπαθεί με αμηχανία να ξαναβρεί το γιορτινό της άστρο. Φέτος, πρώτη φορά ύστερα από καιρό, από τη στάχτη του πολέμου αναδύεται δειλά το χριστουγεννιάτικο πνεύμα που είχε εγκαταλείψει αυτή τη γωνιά του πλανήτη. Χριστουγεννιάτικα δένδρα υψώθηκαν από τους σκονισμένους δρόμους της Γούτας, ενώ στην Οπερα της Δαμασκού η Χορωδία της Χαράς τραγούδησε τα παραδοσιακά κάλαντα, προκαλώντας δάκρυα στους παρευρισκομένους.

Ο «Papa Noel» έφτασε στη Συρία

Κάποτε, κάθε Δεκέμβριο, τα στενά δρομάκια στην Ανατολική Γούτα της Συρίας έσφυζαν από γιορτινή ενέργεια. Συναντούσε κανείς πολύχρωμα φώτα, στολισμένα έλατα, μικρογραφίες του Αγιου Βασίλη και μια χριστουγεννιάτικη αμφίεση που δεν είχε τίποτα να ζηλέψει από την αισθητική των ευρωπαϊκών πόλεων. Υστερα, ήρθε ο πόλεμος. Στην επταετή σύγκρουση που έχει κατακρημνίσει τη Συρία, η πλειονότητα των προαστίων της Δαμασκού ισοπεδώθηκε, οι σημαντικές χριστιανικές μειονότητες αφορίστηκαν και εκδιώχθηκαν από τα ισλαμικά στρατεύματα, και τα λίγα κτίρια που είχαν απομείνει καταστράφηκαν και αυτά έπειτα από την περυσινή επέμβαση της ρωσικής πολεμικής αεροπορίας. Παρότι η περιοχή επανήλθε πριν από μερικούς μήνες στην κυριότητα της συριακής κυβέρνησης, το νερό και η θέρμανση δεν έχουν ακόμη επιστρέψει στη Γούτα, και οι διακοπές ρεύματος εξακολουθούν να είναι καθημερινότητα.

Φέτος, ωστόσο, για πρώτη φορά ύστερα από καιρό, από τη στάχτη του πολέμου αναδύεται δειλά το χριστουγεννιάτικο πνεύμα που είχε εγκαταλείψει αυτή τη γωνιά του πλανήτη. Οκτώ χριστουγεννιάτικα δένδρα υψώθηκαν από τους σκονισμένους δρόμους της πόλης, ενώ στο μεγαλοπρεπές κτίριο της Οπερας της Δαμασκού, η Χορωδία της Χαράς τραγούδησε τα παραδοσιακά κάλαντα, φέρνοντας μια κατανυκτική ατμόσφαιρα που προκάλεσε δάκρυα στους παρευρισκομένους. «Εκλαψα μετά τη χριστουγεννιάτικη γιορτή», αναφέρει ο 21χρονος Αμπίρ Κούρι, φοιτητής του Πανεπιστημίου της Δαμασκού. «Βλέπετε, προέρχομαι από τη λεγόμενη γενιά του πολέμου. Ημουν μόλις 14 όταν ξεκίνησαν οι εντάσεις και δεν είχα ούτε μία ανάμνηση των Χριστουγέννων ως ενήλικας. Δεν περίμενα ποτέ πως θα έβρισκα και πάλι μία και μάλιστα στη Δαμασκό», προσθέτει συγκινημένος.

Υστερα από καιρό, από τη στάχτη του πολέμου αναδύεται δειλά το χριστουγεννιάτικο πνεύμα που είχε εγκαταλείψει για χρόνια αυτή τη γωνιά του πλανήτη.

Παραπλανητική εικόνα

Το συναίσθημα της έκπληξης που βίωσε ο Αμπίρ, χάρη στο σχεδόν πρωτόγνωρο γιορτινό κλίμα, ήταν διάχυτο σε ολόκληρη την Συρία και στους 500.000 χριστιανούς που παρέμειναν στη χώρα παρά τη λαίλαπα του πολέμου. Μάλιστα, την παραμονή των Χριστουγέννων, μια παραπλανητική εικόνα κατέκλυσε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης εξαπλώνοντας τον πανικό. Ο λόγος για την εικόνα ενός ντυμένου Αγιου Βασίλη, ο οποίος φαινόταν να βρίσκεται σε όχημα της αστυνομίας υπό ύποπτες συνθήκες. Χιλιάδες χρήστες έσπευσαν να μοιραστούν την εικόνα στους λογαριασμούς τους, υποθέτοντας πως ο ντυμένος άνδρας συνελήφθη από τις Αρχές και αναμένοντας βίαιη καταστολή των χριστιανικών εορτασμών. Τελικά, η αγωνία έληξε με την ανακοίνωση της αστυνομίας. Στην πραγματικότητα, οι αστυνομικοί βοηθούσαν τον «Papa Noel», όπως είναι γνωστός ο Αγιος Βασίλης στη Μέση Ανατολή, να διανείμει δώρα στα παιδιά της πόλης, χρησιμοποιώντας ένα φορτηγό των Αρχών στη θέση του συνηθισμένου ελκήθρου.

Μετά επτά χρόνια πολέμου, οι χριστιανοί της Συρίας βγήκαν στους δρόμους και γιόρτασαν τα Χριστούγεννα.

Η σκληρή αντίθεση μεταξύ του μεταπολεμικού γκρίζου και του εορταστικού φωτός στη φετινή Συρία είναι φυσικό να προκαλεί αμήχανες αντιδράσεις στους τρομαγμένους χριστιανούς της χώρας. Λίγο βορειότερα από τη Γούτα, δίπλα από την αρχαία πόλη του ισοπεδωμένου Χαλεπίου, ένα λαμπερό αστέρι τοποθετήθηκε φέτος στην κορυφή ενός ελάτου. Το έντονο, θερμό του φως μαγνητίζει το βλέμμα του επισκέπτη, εμπνέοντας έστω και στιγμιαία το συναίσθημα της ελπίδας και της αλλαγής. Ταυτόχρονα, ωστόσο, το αστέρι φωτίζει και αναδεικνύει τα διαλυμένα ιστορικά μνημεία της πόλης, που καταστράφηκαν από τον πόλεμο και πλαισιώνουν πλέον την πόλη σαν ξεχασμένα ερείπια. Παραδόξως, το χριστουγεννιάτικο έλατο κάνει την γκρι απόχρωση του πολέμου να φαίνεται ακόμη πιο έντονη.

Ετος καμπής το 2019 για τη Γηραιά Ηπειρο

Οι κρίσιμες ευρωεκλογές, οι λαϊκιστές και οι αποδυναμωμένες κυβερνήσεις

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

Εξι μήνες πριν από τις ευρωεκλογές, οι οιωνοί για το μέλλον της Ευρώπης είναι αμφίσημοι. Από τη μια, οι μεγάλες κρίσεις έχουν αναχαιτιστεί. Η Ελλάδα είναι η τελευταία χώρα που βγήκε από το μνημόνιο, η ανεργία συρρικνώνεται, οι μεταναστευτικές ροές έχουν μειωθεί σημαντικά σε σχέση με το 2015, παρόλο που η μετανάστευση εξακολουθεί να απασχολεί δυσανάλογα πολύ την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη και οι προβλέψεις για σαρωτική επικράτηση των λαϊκιστικών δυνάμεων διαψεύστηκαν. Την ίδια στιγμή, όμως, το χαοτικό Brexit και η Βρετανία που καρκινοβατεί προς άτακτη έξοδο από την Ενωση, η αποδυνάμωση του γαλλογερμανικού άξονα λόγω της εσωτερικής αμφισβήτησης του Γάλλου προέδρου και της Γερμανίδας καγκελαρίου, το διαρκές «αγκάθι» της Ιταλίας που θα μπορούσε να υπονομεύσει ολόκληρο το ευρωπαϊκό οικοδόμημα αν καταρρεύσει οικονομικά δεν αφήνουν πολλά περιθώρια αισιοδοξίας για το 2019.

Το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα έχει πολλές πιθανότητες να εξασφαλίσει την πλειοψηφία, κυρίως λόγω της σοσιαλδημοκρατικής παρακμής.

Η Ευρώπη ξεκινάει το νέο έτος έχοντας ήδη μπει σε προεκλογική τροχιά, αφού στα κράτη-μέλη διεξάγονται τον Μάιο εκλογές για τη νέα σύνθεση της Ευρωβουλής. Το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα (ΕΛΚ) έχει τις περισσότερες ευκαιρίες να εξασφαλίσει την πλειοψηφία στο σώμα, λόγω κυρίως της σοσιαλδημοκρατικής παρακμής, αλλά και της ανοχής του σε οριακά ακροδεξιούς ηγέτες, όπως ο Ούγγρος πρωθυπουργός Βίκτορ Ορμπαν.

EPA / PATRICK SEEGER

Ο απερχόμενος πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ (δεξιά) συνομιλεί με τον υποψήφιο του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος για τη συγκεκριμένη θέση, Μάνφρεντ Βέμπερ.

Ο διάδοχος του Γιούνκερ

Ταυτόχρονα, οι λαϊκιστικές δυνάμεις μπορεί να σημειώσουν κέρδη, αλλά δεν είναι ομοιογενής ομάδα, παραμένουν εξόχως διασπασμένες. Αναλυτές θεωρούν ότι δεν θα ξεπεράσουν συνολικά το ένα τρίτο των εδρών και άρα οι μετριοπαθείς ευρωβουλευτές θα είναι αυτοί που θα κρίνουν τις κορυφαίες θέσεις στην Ευρώπη. Ανοικτό παραμένει το θέμα της διαδοχής του Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ στην ηγεσία της Κομισιόν, παρόλο που θεωρητικά ο Spitzenkandidat του ΕΛΚ Μάνφρεντ Βέμπερ είναι ο επικρατέστερος για το πόστο. Αν κανένα κόμμα δεν κατακτήσει τον απαραίτητο αριθμό εδρών, τότε θα χρειαστούν συμβιβασμοί με άλλες ομάδες και είναι πιθανό ο Βέμπερ να βγει εκτός παιχνιδιού. Οι Φιλελεύθεροι και ειδικά ο Μακρόν, ο οποίος έχει συμμαχήσει μαζί τους, αναμένεται να διαδραματίσουν κεντρικό ρόλο στις μετεκλογικές διεργασίες. Πρώτον, επειδή ο ίδιος έχει επανειλημμένως εκφράσει επιφυλάξεις για τον θεσμό του Spitzenkandidat και, δεύτερον, επειδή μοιάζει να προκρίνει κάποιον άλλον για την ηγεσία της Κομισιόν, όπως η επιτυχημένη Δανή επίτροπος Ανταγωνισμού Μαργκρέτε Βεστάγκερ.

Η εξέλιξη της μάχης για τα πρόσωπα όμως δεν εξαρτάται μόνον από την έκβαση των ευρωεκλογών, αλλά και από σειρά εθνικών αναμετρήσεων, από το Βέλγιο έως την Ελλάδα και την Πορτογαλία, ενώ με αγωνία παρακολουθούν οι αναλυτές την κατάσταση στο Παρίσι και στο Βερολίνο. Οι κινητοποιήσεις των «Κίτρινων Γιλέκων» στη Γαλλία, η υποχώρηση Μακρόν στα αιτήματά τους και οι δημοσκοπήσεις που δείχνουν το ακροδεξιό κόμμα της Μαρίν Λεπέν να προηγείται, η απόφαση της Μέρκελ να μοιραστεί την εξουσία της με την ηγέτη των Χριστιανοδημοκρατών Ανεγκρετ Κραμπ Καρενμπάουερ, αλλά και η προαναγγελία της ότι δεν θα ξαναθέσει υποψηφιότητα για την καγκελαρία μαρτυρούν ψήγματα κυβερνητικής κρίσης στις δύο πρωτεύουσες. Οπως έγραψε η εφημερίδα Le Monde σε ανασκόπηση του 2018, μία στις δύο κυβερνήσεις της Ε.Ε. τρίζει, ανάμεσά τους όχι μόνον αυτή στο Βερολίνο, αλλά και στο Βέλγιο και στην Ισπανία. Στη Δανία, οι κυβερνώντες εξαρτώνται από την Ακροδεξιά και στη Σουηδία δεν έχει συγκροτηθεί ακόμη κυβέρνηση, τρεις μήνες μετά τις εκλογές.

Η μετανάστευση και το κοινό νόμισμα εξακολουθούν να είναι τα δύο κεντρικά θέματα που διχάζουν την Ε.Ε.: το πρώτο, μεταξύ των προθύμων να υποδεχθούν μετανάστες και των απρόθυμων χωρών της Ανατολικής Ευρώπης, ειδικά εκείνων του Βισεγκραντ και το δεύτερο, μεταξύ Βορρά και Νότου. Στη σύνοδο για το μεταναστευτικό στα μέσα Δεκεμβρίου κατέστη σαφές ότι καμία πλευρά δεν δείχνει σημάδια υποχώρησης. Οι προτάσεις Μακρόν για ξεχωριστό προϋπολογισμό της Ευρωζώνης έχουν επίσης «παγώσει». Τέλος, για τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν κατά της Πολωνίας και της Ουγγαρίας στην αντιπαράθεσή τους με την Ε.Ε., κυρίως στον τομέα της χειραγώγησης της δικαιοσύνης, θα πρέπει να υπάρξει η συναίνεση της συντριπτικής πλειοψηφίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, κάτι που δεν φαίνεται πολύ πιθανό. Η αναποφασιστικότητα των Βρυξελλών έναντι των δύο χωρών πλήττει, τελικά, την αξιοπιστία της Ε.Ε. και απηχεί την αδυναμία της να τιμωρήσει την παραβίαση των θεμελιωδών αρχών της από κράτη-μέλη.

Η επισφαλής κατάσταση στην Ευρώπη ενθαρρύνει τους αντιπάλους των αρχών αυτών να υπονομεύσουν την ενότητά της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η εκστρατεία του Στιβ Μπάνον, πρώην συμβούλου του Ντόναλντ Τραμπ, να επηρεάσει την έκβαση των ευρωεκλογών, καθώς και της Ρωσίας που έχει ανάλογους στόχους με τη βοήθεια της διασποράς fake news από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ο Μπάνον, ο οποίος θεωρείται ενορχηστρωτής της εκλογικής νίκης του Τραμπ, προσπαθεί να συσπειρώσει τις λαϊκιστικές δυνάμεις κατά μήκος της Ευρώπης, από τη Λέγκα του Βορρά του Σαλβίνι στην Ιταλία μέχρι τη Λεπέν στη Γαλλία, το κόμμα του Βίλντερς στην Ολλανδία και το βελγικό Βλάαμς Μπελάνγκ. Ακόμη μεγαλύτερη ανησυχία ωστόσο εμπνέει ενδεχόμενος ρωσικός δάκτυλος στην ευρωπαϊκή αναμέτρηση: «Χρειαζόμαστε ενιαίο μέτωπο για να αντιμετωπίσουμε την απειλή που θέτουν οι εκστρατείες παραπληροφόρησης της Ρωσίας», δήλωσε πρόσφατα ο Αντρους Ανσιπ, αντιπρόεδρος της Επιτροπής.

Ο Τραμπ, ο Πούτιν και το ναυάγιο

Μια σοκαριστική στιγμή της φετινής χρονιάς ήταν όταν ο σύμβουλος Εθνικής Ασφάλειας του Τραμπ, Μάικ Πομπέο, πραγματοποίησε ομιλία στις Βρυξέλλες κατακεραυνώνοντας το ευρωπαϊκό εγχείρημα. Την ίδια στιγμή, τόσο ο Αμερικανός πρόεδρος όσο και ο Ρώσος ομόλογός του έχουν καταστήσει σαφές ότι θέλουν να ολοκληρωθεί το ναυάγιο του Brexit. Ο Τραμπ έχει ενθαρρύνει ανοικτά το Λονδίνο να αποχωρήσει από την Ε.Ε. χωρίς να υπάρξει συμφωνία και ο Βλαντιμίρ Πούτιν καλεί την Τερέζα Μέι να «υλοποιήσει τη βούληση του λαού», επισημαίνει η αρθρογράφος του «Γκάρντιαν» Νάταλι Νουγκεϊρέντ, η οποία θεωρεί ότι ο καλύτερος τρόπος αναχαίτισης του Πούτιν και του Τραμπ είναι να αναστραφεί η πορεία του Brexit: «Ο Τραμπ και ο Πούτιν έχουν επενδύσει σημαντικά στο Brexit ως σχέδιο που θα δικαιώσει την κοσμοθεωρία τους. Το Brexit είναι σε μεγάλο βαθμό κομμάτι αυτού του σχεδίου. Ηρθε η ώρα να τους απογοητεύσουμε», γράφει η αρθρογράφος της βρετανικής εφημερίδας και καταλήγει πως, «αν η Βρετανία άλλαζε γνώμη και παρέμενε στο ευρωπαϊκό κλαμπ, θα έσωζε εαυτήν και την Ευρώπη από μια περιττή αναταραχή και αυθαιρεσία».

Οι Ρεπουμπλικανοί οφείλουν να βάλουν φρένο στον Τραμπ

Πρέπει να τον απειλήσουν με αποπομπή

Του **THOMAS L. FRIEDMAN**
THE NEW YORK TIMES

Μέχρι τώρα, δεν συμφωνούσα με τις εκκλήσεις για αποπομπή του προέδρου Τραμπ από το αξίωμά του. Θεωρούσα καλύτερο να φύγει όπως ήρθε, μέσω της κάλπης. Αλλά η περασμένη εβδομάδα αποτέλεσε σημείο καμπής για εμένα και πιστεύω και για πολλούς Ρεπουμπλικανούς.

Ηταν η στιγμή που αναρωτηθήκαμε αν πραγματικά μπορούμε να αντέξουμε ακόμη δύο χρόνια προεδρίας Τραμπ, ή αν ο άνθρωπος αυτός θα αποσταθεροποιήσει τη χώρα, τις αγορές, τους θεσμούς των ΗΠΑ και κατ' επέκταση τον πλανήτη.

Πιστεύω ότι η μόνη υπεύθυνη επιλογή για το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα σήμερα είναι να του ξεκαθαρίσει ότι αν δεν αλλάξει ριζικά ο τρόπος με τον οποίο ασκεί τα καθήκοντά του, το κόμμα δεν θα έχει άλλη επιλογή από το να πιέσει για την παραίτησή του ή την παραπομπή του σε δίκη.

Η πρωτοβουλία πρέπει να αναληφθεί από τους Ρεπουμπλικανούς γιατί η αποπομπή του προέδρου πρέπει να είναι ενέργεια εθνικής ενότητας – αλλιώς θα διχάσει ακόμη περισσότερο τη χώρα.

Η συμπεριφορά του Τραμπ έχει γίνει τόσο αλλοπρόσαλλη, τα ψεύδη του τόσο επίμονα, η απροθυμία του να εκπληρώσει βασικά καθήκοντα –την ανάγνωση των εκθέσεων για τα θέματα που χειρίζεται, τη διαβούλευση με ειδικούς και τον διορισμό ικανών στελεχών– τόσο μεγάλη, η προθυμία του να τα βρει με τη Ρωσία και να αποξενώσει συμμάχους τόσο ενοχλητική και η εμμονή του με τον εαυτό του και το εγώ του τόσο προβλέψιμη, που αν τον έχουμε πρόεδρο δύο χρόνια ακόμη, η απειλή για τη χώρα μπορεί να είναι μεγάλη. Ο αντιπρόεδρος Μάικ Πενς δεν θα ήταν ποτέ δυνατόν να αποδειχθεί χειρότερος.

Ο Ντόναλντ Τραμπ έχει αποδείξει επανειλημμένως ότι δεν γνωρίζει τίποτα για την ιστορία και τη σημασία του ρόλου των ΗΠΑ στον κόσμο. Αυτό έγινε εξαιρετικά σαφές στην επιστολή παραίτησης του υπουργού Αμυνας Τζέιμς Μάτις. Αντίθετα, ασπάζεται την τρελή θεωρία ότι το πλέγμα θεσμών και συμμαχιών που χτίστηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο –το οποίο, παρά τις ατέλειές του, έχει συμβάλει σε μια εποχή ειρήνης και ευημερίας– απειλεί την εθνική κυριαρχία και την ευημερία των ΗΠΑ και άρα θα ήταν καλύτερα να απαλλαγούμε από αυτά. Η τελευταία φορά που οι ΗΠΑ αποφάσισαν να αποκοπούν με κάπως ανάλογο τρόπο από τις διεθνείς υποθέσεις ήταν τη δεκαετία του 1930 και θυμόμαστε τι ακολούθησε: ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος.

Ανησυχία και στις αγορές

Αν ο διευθύνων σύμβουλος οποιασδήποτε εισηγμένης εταιρείας συμπεριφερόταν όπως ο Τραμπ τα τελευταία δύο χρόνια –αν έλεγε διαρκώς ψέματα, ξεφορτωνόταν τον έναν συνεργάτη μετά τον άλλο σαν χρησιμοποιημένα χαρτομάντιλα, αν βρισκόταν νυχθημερόν στο Twitter σαν έφηβος και περιφρονούσε τις συμβουλές των ειδικών– θα είχε αντικατασταθεί προ πολλού. Γιατί πρέπει να περιμένουμε κάτι λιγότερο από τον πρόεδρό μας; Αυτό διερωτώνται τώρα και οι χρηματαγορές. Την πρώτη διετία, οι αγορές παρέβλεπαν όλα τα παραπάνω γιατί τα κέρδη τους και οι μετοχές τους ανέβαιναν. Αλλά αυτό δεν συμβαίνει πλέον. Ο Τραμπ κάνει τις αγορές να ανησυχούν.

Η αστάθεια της εποχής Τραμπ, μεταξύ άλλων μέσα από συνεχείς επιθέσεις στον πρόεδρο της Ομοσπονδιακής Τράπεζας FED, κάνουν τους επενδυτές να αποροῦν ποιος θα ασκήσει οικονομική διακυβέρνηση και ποιος θα δώσει γεωπολιτικές κατευθύνσεις καθώς η οικονομία επιβραδύνεται. Τι θα γίνει αν βυθιστούμε σε μια οικονομική κρίση με έναν πρόεδρο του οποίου η πρώτη αντίδραση είναι πάντα να ρίχνει τις ευθύνες στους άλλους και ο οποίος έχει απομακρύνει κάθε συνεργάτη που του έλεγε ότι το περίφημο «ένστικτό» του δεν βασίζεται στην οικονομία, στους νόμους ή στην κοινή λογική. Ο Μάτις ήταν ο τελευταίος.

EPA / MICHAEL REYNOLDS

Ο Αμερικανός πρόεδρος ενώ υπογράφει κάποια απόφασή του. Η παραίτηση του υπουργού Αμυνας Τζέιμς Μάτις έχει προκαλέσει σφοδρές αντιδράσεις κατά του Τραμπ.

Ο νυν πρόεδρος έχει αποδείξει επανειλημμένως ότι δεν γνωρίζει τίποτα για την ιστορία και τη σημασία του ρόλου των Ηνωμένων Πολιτειών στον κόσμο.

Τώρα έχει απομείνει μία ομάδα β΄ διαλογής. Αμφιβάλλω πολύ αν οποιαδήποτε άλλη κυβέρνηση θα προσελάμβανε κάποιο από αυτά τα στελέχη. Οχι απλώς δεν εμπνέουν εμπιστοσύνη σε μια ώρα κρίσης, αλλά γνωρίζουν και ότι ο Τραμπ μπορεί να τους μαχαιρώσει πισώπλατα έναν έναν μέσω Twitter ανά πάσα στιγμή. Αυτό τους κάνει ακόμη λιγότερο αποτελεσματικούς.

Σέβομαι αυτούς που ψήφισαν Τραμπ επειδή θεωρούσαν ότι κάποιος πρέπει να ταράξει τα νερά. Αλλά πολύ συχνά, ο Τραμπ καταστρέφει χωρίς σχέδιο. Τώρα, μάλιστα, που έχει απαλλάξει τον εαυτό του από κάθε περιορισμό στον Λευκό Οίκο, στην κυβέρνηση και στο κόμμα, είναι πιο ελεύθερος από ποτέ να ξαναφτιάξει την Αμερική κατ' εικόνα και ομοίωσή του. Αν η Αμερική αρχίσει να συμπεριφέρεται όπως ο Τραμπ, δεν μπορούμε να φανταστούμε πόση αστάθεια θα πλημμυρίσει τις χρηματαγορές και τη διεθνή πολιτική. Δεν έχουμε την πολυτέλεια να το μάθουμε.

«Φόρο υπέρ τζαμιών» σχεδιάζει η κυβέρνηση της Γερμανίας

ΒΕΡΟΛΙΝΟ. Την ανεξαρτησία του γερμανικού Ισλάμ από τις επιρροές χωρών όπως η Σαουδική Αραβία και η Τουρκία επιδιώκει η γερμανική κυβέρνηση με τα σχέδια για «φόρο υπέρ τζαμιών». Η καθολική και οι προτεσταντικές εκκλησίες στη Γερμανία ήδη συντηρούνται μέσω της φορολογίας, από πολίτες που επιλέγουν το αντίστοιχο «κουτάκι» κατά τη συμπλήρωση της φορολογικής τους δήλωσης. Η καθιέρωση του φόρου βρίσκει σύμφωνους τους κυβερνώντες Χριστιανοδημοκράτες και Σοσιαλδημοκράτες, αλλά και μια σειρά προοδευτικών γερμανικών μουσουλμανικών οργανώσεων.

Σήμερα, τα γερμανικά τζαμιά χρηματοδοτούνται από δωρεές, πίσω από τις οποίες κρύβονται ξένες κυβερνήσεις και οργανώσεις που συχνά προωθούν τις πλέον συντηρητικές, έως και φονταμενταλιστικές εκδοχές του Ισλάμ. «Το Ισλάμ στη Γερμανία δέχεται τεράστια επιρροή από το εξωτερικό, από ξένες χώρες», είπε στην Deutsche Welle η ιδρύτρια προοδευτικού τζαμιού στο Βερολίνο, Σεϊράν Ατές. «Οι μουσουλμάνοι της Γερμανίας πρέπει να φροντίσουν μόνοι τους τη θρησκεία τους εδώ στη Γερμανία», προσέθεσε. Παράλληλα, η γερμανική κυβέρνηση βρίσκεται σε συνομιλίες με εκπροσώπους μουσουλμανικών χωρών με στόχο να εξασφαλιστεί διαφάνεια στις χρηματοδοτήσεις τζαμιών από το εξωτερικό και να εμποδιστεί η χρηματοδότηση εξτρεμιστών. Μεταξύ των χωρών από τις οποίες η Γερμανία ζήτησε πληροφορίες για τις ροές χρηματοδοτήσεων είναι η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ και το Κατάρ. Επίσης, ανησυχία υπάρχει στη γερμανική κυβέρνηση για την αυξανόμενη επιρροή της τουρκικής ισλαμικής ένωσης θρησκευτικών υποθέσεων (DITIB), που αποτελεί βραχίονα της τουρκικής κυβέρνησης και χρηματοδοτεί πολυάριθμα τζαμιά και ισλαμικά κέντρα.

Στη Γερμανία ζουν περίπου 4,5 εκατομμύρια άτομα μουσουλμανικής καταγωγής, αν και ο αριθμός αυτών που συμμετέχουν ενεργά στην άσκηση της μουσουλμανικής πίστης εκτιμάται πως είναι πολύ μικρότερος. «Η καθιέρωση της φορολογίας θα ήταν ένα σημαντικό βήμα για τη χειραφέτηση του Ισλάμ στη Γερμανία από ξένα κράτη», δήλωσε ο Χριστιανοδημοκράτης βουλευτής Τόρστεν Φράι.

REUTERS, A.P.

Αντικαρκινικά νανορομπότ και ποντίκια χωρίς πατέρα...

Τα βήματα της επιστήμης το 2018

Καταπληκτικές επιστημονικές ανακαλύψεις σηματοδότησαν το 2018 σε πολλούς τομείς, καταδεικνύοντας ότι αυτός ο κόσμος ο μικρός ο μέγας ανοίγει παράθυρα αισιοδοξίας για όλους μας. Ενδεικτικά και μόνο:

1. Τον Φεβρουάριο η Space X κατάφερε ένα εντυπωσιακό επίτευγμα. Εκτόξευσε τον επαναχρησιμοποιούμενο πύραυλο Falcon Heavy Rocket για πρώτη φορά. Πρόκειται για τον ισχυρότερο πύραυλο της εταιρείας. Ο Falcon Heavy εκτοξεύθηκε στις 6 Φεβρουαρίου του 2018 και δύο από τους τρεις επαναχρησιμοποιούμενους προωθητικούς πυραύλους προσγειώθηκαν με ασφάλεια στη Φλόριντα. Ο τρίτος έχασε το σημείο προσγείωσης – ένα τηλεχειριζόμενο πλοίο στον Ατλαντικό Ωκεανό. Οπως είπε ο Ελον Μασκ, κατέληξε στη θάλασσα. Πρόκειται για ένα μικρό αρνητικό σημείο σε μία μεγάλη επιτυχία.

2. Οι ερευνητές δημιουργούν απειροελάχιστων διαστάσεων ιατρικά ρομπότ, που είναι χίλιες φορές μικρότερα από την ανθρώπινη τρίχα και μπορούν να προκαλέσουν ασφυξία στους καρκινικούς όγκους. Αυτό το ιατρικό ρομπότ που εισάγεται στα αιμοφόρα αγγεία με τη βοήθεια ενδοφλέβιου ορού, εγχύθηκε επιτυχώς σε χοίρους και ποντίκια τα οποία έπασχαν από καρκίνο του δέρματος, του μαστού, των ωοθηκών και των πνευμόνων. Επειτα από πέντε χρόνια έρευνας, οι επιστήμονες που βρίσκονται πίσω από την ανακάλυψη, δημοσίευσαν τα αποτελέσματα της έρευνας τον Φεβρουάριο. Τα νανορομπότ επιτίθενται στους καρκινικούς όγκους αποκόπτοντας την παροχή τους με νέο αίμα. Η ανακάλυψη επί του παρόντος δεν έχει δοκιμαστεί σε ανθρώπους.

3. Ερευνητές διαπίστωσαν ότι μία διατροφή υψηλή σε λίπος και φτωχή σε σάκχαρα μπορεί να βοηθήσει στη θανάτωση των καρκινικών κυττάρων όταν χρησιμοποιηθεί συνδυαστικά με ένα φαρμακευτικό σκεύασμα. Οι ερευνητές στοχεύουν στο να κάνουν πιο αποτελεσματικά τα αντικαρκινικά φάρμακα, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον τους στη μεταβολή της διατροφής των ασθενών. Τον Ιούλιο, μία ομάδα επιστημόνων δημοσίευσε έρευνα κατά την οποία χορήγησαν σε ποντίκια με καρκίνο μια δίαιτα χαμηλή σε υδατάνθρακες και υψηλή σε λίπος, ενώ ταυτόχρονα τους χορηγούσαν το φάρμακο αναστολέα PI3K που έχει σχεδιαστεί για να σκοτώνει τους καρκινικούς όγκους. Η έρευνα απέδειξε ότι η ειδική διατροφή ενισχύει την αποτελεσματικότητα του φαρμάκου. Τώρα οι ερευνητές πρόκειται να εκπονήσουν μία παρόμοια μελέτη και σε ανθρώπους. «Ελπίζουμε ότι θα καταφέρουμε να δούμε στο μέλλον καλύτερα τι σημαίνει η μεταβολή της δίαιτας και με ποιο τρόπο αυτή μπορεί να επηρεάσει τη χημειοθεραπεία», δήλωσε ο Σιντάρχα Μουσετζί, ογκολόγος στο Ιατρικό Κέντρο Ερβινγκ του πανεπιστημίου Κολούμπια.

Η ανακοίνωση για τη γέννηση γενετικώς τροποποιημένων βρεφών δημιούργησε ερωτήματα και προκάλεσε δριμύτατη κριτική σε όλο τον κόσμο.

4. Οι ερευνητές βρήκαν καινοτόμους τρόπους για τη «δημιουργία» παιδιών. Ωστόσο, η πρόσφατη ανακοίνωση για τη γέννηση γενετικώς τροποποιημένων βρεφών δημιούργησε ερωτήματα και προκάλεσε δριμύτατη κριτική από ειδικούς σε όλο τον κόσμο. Οι επιστήμονες ανακοίνωσαν τον Οκτώβριο ότι γεννήθηκαν ποντίκια που διαθέτουν δύο μητέρες και κανέναν πατέρα. Και τον περασμένο Δεκέμβριο επιστήμονες ανακοίνωσαν ότι ένα υγιέστατο κοριτσάκι γεννήθηκε από μητέρα η οποία είχε υποβληθεί σε μεταμόσχευση μήτρας από πτωματικό δότη. Ωστόσο, μία άκρως αμφιλεγόμενη ανακοίνωση έγινε από τον Κινέζο επιστήμονα Χε Τζιανκούι, ο οποίος αποκάλυψε ότι τροποποίησε επιτυχώς τα γονίδια δύο δίδυμων κοριτσιών που γεννήθηκαν στην Κίνα τον Νοέμβριο. Χρησιμοποιώντας την τεχνική CRISPR, τα νεογνά γεννήθηκαν με ανοσία στον ιό του έιτζ. Επί του παρόντος, ο Τζιανκούι δεν έχει παρουσιάσει στοιχεία που να επαληθεύουν τους ισχυρισμούς του και δεν είναι βέβαιο ότι χρειάζεται κανείς να τροποποιήσει γονίδια προκειμένου να μη μεταδοθεί το έιτζ, καθώς υπάρχουν αποτελεσματικά φάρμακα για την ασθένεια. Ωστόσο, οι επιστήμονες ανησυχούν ότι οι αλλαγές που επέφερε ο Τζιανκούι θα έχουν μακροπρόθεσμες συνέπειες, καθώς οι γενετικές μεταλλάξεις θα κληροδοτηθούν και στους απογόνους τους δύο βρεφών.

REUTERS, A.P.

Τα επιτεύγματα και οι ανακαλύψεις που ξεχώρισαν

Το λαμπρότερο αντικείμενο στο Σύμπαν

ΙΟΥΛΙΟΣ: Αστρονόμοι που χρησιμοποιούν το σύστημα Very Long Baseline Array (VBLA), το οποίο αποτελείται από δέκα ραδιοτηλεσκόπια, ανακαλύπτουν το λαμπρότερο αντικείμενο στο σύμπαν. Το κβάσαρ, που ονομάζεται P352-15, απέχει 13 δισεκατομμύρια έτη φωτός από τη Γη και δημιουργήθηκε όταν ο κόσμος ήταν νεότερος από ένα δισεκατομμύρια χρόνια, περίπου το 7% της σημερινής του ηλικίας. Τα κβάσαρ είναι γαλαξίες που περιστρέφονται γύρω από γιγαντιαίες μαύρες τρύπες. Ενας δίσκος προσαύξησης από υπερθερμασμένα αέρια που περιστρέφονται με τεράστιες ταχύτητες δημιουργεί πίδακες ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας, ακτίνες X, οπτικές, υπέρυθρες και ραδιοφωνικές.

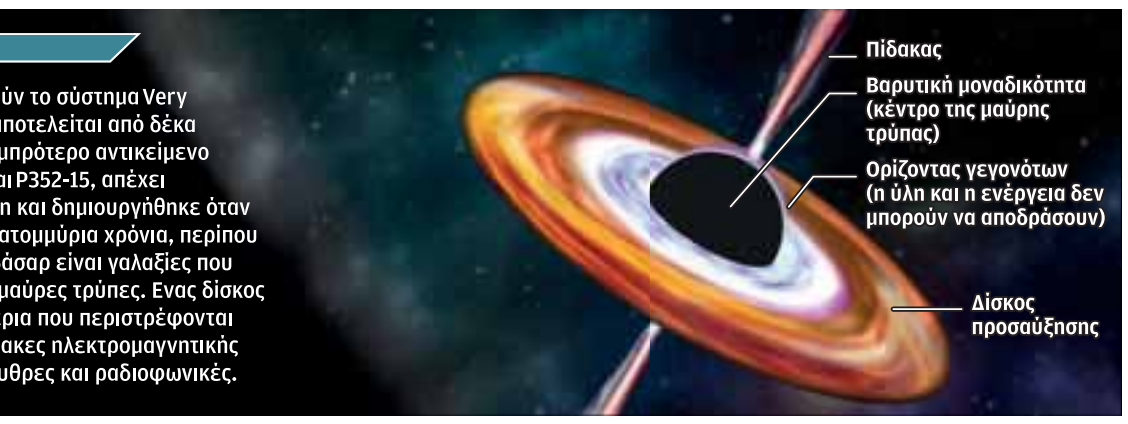

Ανακαλύφθηκε θερμόαιμο ψάρι

ΜΑΡΤΙΟΣ: Ενας ερευνητής της Εθνικής Υπηρεσίας Ωκεανών και Ατμόσφαιρας ανακάλυψε ότι το ψάρι **Lampris guttatus** έχει θερμό αίμα. Αυτή η τάση να δημιουργεί εσωτερικά θερμότητα ενισχύει τις ικανότητες αυτού του θηρευτή στα ψυχρά βαθιά ύδατα. Εως τότε οι επιστήμονες πίστευαν ότι τα πτηνά και τα θηλαστικά είναι τα μοναδικά σπονδυλωτά ζώα με θερμή καρδιά.

Το ζώο που έζησε πριν από 558 εκατομμύρια χρόνια

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ: Επιστήμονες από το Εθνικό Πανεπιστήμιο της Αυστραλίας, τη Ρωσία και τη Γερμανία εντοπίζουν χοληστεροειδή μόρια σε ένα αρχαίο απολίθωμα. Τα στεροειδή αυτά αποκαλύπτουν ότι το πλέον αρχέγονο ζώο που υπάρχει στο γεωλογικό αρχείο έζησε στη Γη πριν από **558 εκατομμύρια** χρόνια. Το ζώο ονομάζεται Ντικινσόνια και ήταν ένα πλάσμα της θάλασσας που έφτανε σε πλάτος το **1,4 μ.** και ήταν μέρος της πανίδας που έζησε πριν από είκοσι εκατομμύρια χρόνια πριν από την Κάμβρια Εκρηξη των ζωικών ειδών.

Φορητή συσκευή για τη φροντίδα του σακχαρώδους διαβήτη

ΜΑΡΤΙΟΣ: Ερευνητές στο Ιατρικό Κέντρο Ράντμπουντ στην Ολλανδία δημιούργησαν έναν βιοανιχνευτή που φοριέται και μετράει τις διακυμάνσεις των παλμών της καρδιάς προκειμένου να ανιχνεύσει την υπογλυκαιμία, το χαμηλό σάκχαρο του αίματος, σε πάσχοντες από διαβήτη τύπου 1.
Η ασύρματη τεχνολογία μεταδίδει τα δεδομένα των καρδιακών παλμών από έναν βιοαισθητήρα σε μία συσκευή κινητού. Οι ερευνητές ανίχνευσαν το **70%** των περιπτώσεων υπογλυκαιμίας χρησιμοποιώντας έναν αλγόριθμο που ανέπτυξαν οι ίδιοι. Οταν μένει χωρίς θεραπεία η μεγάλη υπογλυκαιμία μπορεί να οδηγήσει σε σπασμούς, απώλεια συνείδησης, ακόμα και στον θάνατο.

Αρχαίο ανθρώπινο υβρίδιο

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ: Παλαιογενετιστές του Ινστιτούτου Μαξ Πλανκ Εξελικτικής Ανθρωπολογίας στη Λειψία της Γερμανίας ανακάλυψαν ότι μία γυναίκα, η οποία πέθανε πριν από **90.000 χρόνια**, είχε γονείς που ανήκαν σε δύο διαφορετικά είδη ανθρώπου.
Σύμφωνα με την ανάλυση γονιδιώματος ενός οστού που βρέθηκε στο σπήλαιο Ντενίσοβα στα Ορη Αλτάι της Ρωσίας αυτή η γυναίκα ήταν μισή Νεάντερταλ και μισή Ντενισόβια.
Το εύρημα αποτελεί την πιο άμεση απόδειξη μέχρι σήμερα ότι οι σεξουαλικές συνερεύσεις ανάμεσα σε διαφορετικά αρχέγονα είδη ανθρώπου ήταν συνηθισμένες.

Νανορομπότ DNA σκοτώνουν καρκινικά κύτταρα

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ: Ερευνητές του πολιτειακού Πανεπιστημίου της Αριζόνας και του κινεζικού Εθνικού Κέντρου Νανοεπιστημών και Τεχνολογίας εγχύουν πολύ μικρά ρομπότ, με τις διαστάσεις νανομέτρων, τα οποία είχαν δημιουργηθεί από διπλωμένα φύλλα DNA, στο αιμοφόρο σύστημα ποντικών. Τα νανορομπότ στοχεύουν στα αιμοφόρα αγγεία γύρω από τους καρκινικούς όγκους και κάνουν εγχύσεις φαρμακευτικών σκευασμάτων που δημιουργούν θρόμβους αποκόπτοντας έτσι την παροχή τους σε αίμα.

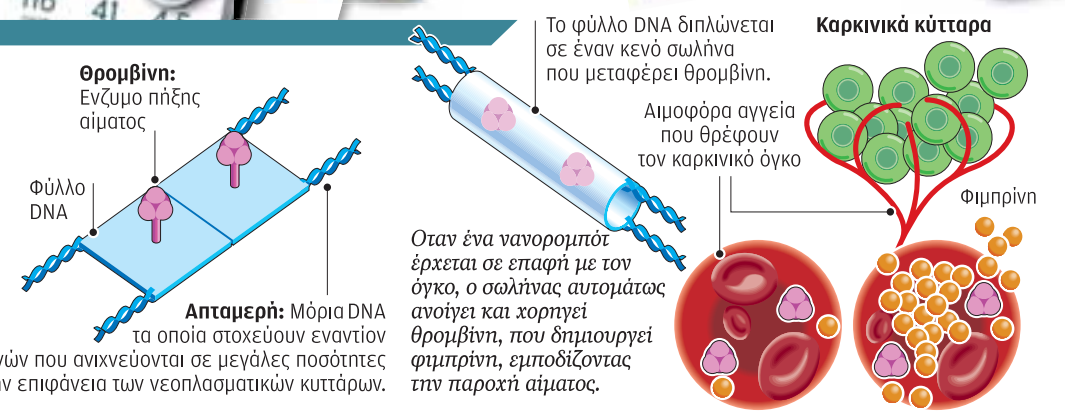

ΠΗΓΕΣ: Eurekalert, Science, Nature, Cio Bulletin.com, Graphic News / ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Dr Mike Baxter, Univ. of California/Riverside, Max Planck Inst. for Evolutionary Anthropology, NOAA Fisheries/Southwest Fisheries Science Center, VitalConnect

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Μυστικά που έφερε στο φως η σκαπάνη

1 ΙΟΡΔΑΝΙΑ. Το αρχαιότερο ψωμί
Τα αποτεφρωμένα υπόλοιπα ενός επίπεδου ψωμιού που είχε ψηθεί σε λίθινο τζάκι, πριν από **14.000 χρόνια**, υποδεικνύουν ότι ο άνθρωπος άρχισε να φτιάχνει ψωμί τέσσερις χιλιάδες χρόνια πριν από την έλευση της γεωργίας. Το επίπεδο ψωμί, που μοιάζει με πίτα, ήταν παρασκευασμένο από άγρια σιτηρά και τμήματα ενός συγγενικού είδους του υδάτινου παπύρου, που είχαν αλεσθεί.

2 ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ. Η αρχαιότερη ζωγραφιά
Ενα μικρό κομμάτι λίθου με συγκλίνουσες γραμμές από κόκκινη ώχρα, οι οποίες τέμνονται και χρονολογούνται πριν από **73.000 χρόνια**, θεωρούνται η αρχαιότερη ανθρώπινη ζωγραφική. Το σχέδιο, το οποίο ανακαλύφθηκε στο σπήλαιο Μπλόμπος της Νότιας Αφρικής, προϋπήρχε του προηγούμενου γνωστού σχεδίου κατά τουλάχιστον **30.000 χρόνια**.

3 ΑΙΓΥΠΤΟΣ. Τα μυστικά της μούμιας αποκαλύπτονται
Ενα εργαστήριο ταρίχευσης και ένας ταφικός θάλαμος που χρονολογούνται ανάμεσα στο **664** και το **404** π.Χ. ανακαλύφθηκαν δίπλα στη νεκρόπολη της Σακάρα, νοτίως του Καΐρου. Αυτά τα ευρήματα μας παρέχουν ένα χρυσωρυχείο πληροφοριών για τη διαδικασία μουμιοποίησης. Μία μάσκα καλυμμένη με ασήμι -η δεύτερη τέτοια ανακάλυψη που έγινε ποτέ- είναι ανάμεσα στα εκατοντάδες αντικείμενα που έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη.

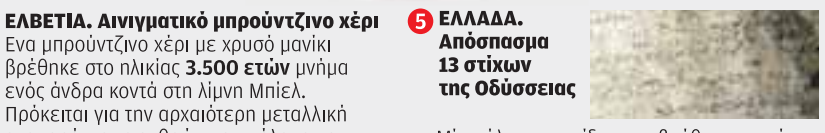

4 ΕΛΒΕΤΙΑ. Αινιγματικό μπρούντζινο χέρι
Ενα μπρούντζινο χέρι με χρυσό μανίκι βρέθηκε στο ηλικίας **3.500 ετών** μνήμα ενός άνδρα κοντά στη λίμνη Μπιέλ. Πρόκειται για την αρχαιότερη μεταλλική αναπαράσταση ανθρώπινου μέλους που βρέθηκε ποτέ στην Ευρώπη. Το ασυνήθιστο εύρημα πιθανώς να αποτελούσε μέρος ενός σκήπτρου ή αγάλματος και δημιουργήθηκε στα μέσα της 2ης χιλιετίας π.Χ. Ωστόσο, τίποτα άλλο που να μοιάζει με αυτό, από αυτήν την περίοδο, δεν έχει βρεθεί.

5 ΕΛΛΑΔΑ. Απόσπασμα 13 στίχων της Οδύσσειας

Μία πήλινη πινακίδα, που βρέθηκε κοντά στον κατεστραμμένο ναό του Διός στην αρχαία Ολυμπία, μπορεί να είναι το αρχαιότερο γραπτό απόσπασμα του επικού ποιήματος του Ομήρου. Η πινακίδα, όπου βρίσκονται χαραγμένοι **13 στίχοι** του ποιήματος που περιγράφει το δεκαετές ταξίδι στην πατρίδα του ήρωα Οδυσσέα, μετά την πτώση της Τροίας, χρονολογείται από τους ρωμαϊκούς χρόνους. Σύμφωνα με τους αρχαιολόγους, ο Ομηρος συνέθεσε την Οδύσσεια στα τέλη του 8ου αιώνα π.Χ.

6 ΜΑΥΡΗ ΘΑΛΑΣΣΑ. Το αρχαιότερο ολόκληρο ναυάγιο του κόσμου

Ενα ελληνικό εμπορικό πλοίο, που χρονολογείται πριν από **2.400 χρόνια**, εντοπίστηκε στα ανοικτά των βουλγαρικών ακτών. Το ναυάγιο, το οποίο έχει μήκος **23 μέτρων** διατηρήθηκε σε καλή κατάσταση επειδή το νερό στο σημείο αυτό έχει χαμηλή περιεκτικότητα σε οξυγόνο. Θυμίζει, δε, τα σκάφη που απεικονίζονται στα αρχαιοελληνικά αγγεία.

7 ΡΩΣΙΑ. Αποκωδικοποίηση του προγόνου της πανούκλας
Η ανάλυση του γενετικού υλικού δύο σκελετών, που χρονολογούνται πριν από **3.800 χρόνια**, ενός άνδρα και μιας γυναίκας που τάφηκαν μαζί στην περιοχή της Σαμάρας, αποδεικνύει ότι αμφότεροι είχαν μολυνθεί με Yersinia pestis όταν πέθαναν. Το βακτήριο που προκαλεί πανούκλα είναι το αρχαιότερο το οποίο αποκωδικοποιήθηκε μέχρι σήμερα και είναι πρόγονος του στελέχους που προκάλεσε την επιδημία του Μαύρου Θανάτου. Υποδεικνύει δε ότι η βουβωνική πανώλη είχε προέλευση από την Εποχή του Χαλκού.

ΠΗΓΕΣ: Archaeological Institute of America, Graphic News / ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Proceedings of the National Academy of Sciences, AP, Craig Foster, Canton de Berne, Newscom BLACK SEA MAP/EEF EXPEDITIONS, V.V. Kondrashin and V.A. Tsybin; Spyrou et al. 2018

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Οι αρχαιολογικές ανακαλύψεις που προκάλεσαν αίσθηση

Πολλές και εξαιρετικά σημαντικές είναι και οι αρχαιολογικές ανακαλύψεις που άφησαν το αποτύπωμά τους το 2018, ορατό και από μη ειδικούς. Ας δούμε τις τρεις πιο ενδιαφέρουσες από αυτές:

1. Η αρχαιότερη ζωγραφιά που έγινε από άνθρωπο.

Βρέθηκε στο σπήλαιο Μπλόμπος στη Νότια Αφρική. Η ζωγραφιά, που αποτελείται από τρεις κόκκινες γραμμές που τέμνονται από έξι ξεχωριστές γραμμές, έχει κατασκευαστεί πάνω σε ένα μικρό κομμάτι χαλαζιακής κρούστας πριν από 73.000 χρόνια και προϋπήρχε των αρχαιότερων γνωστών ζωγραφιών σε Αφρική, Νοτιοανατολική Ασία και Ευρώπη τουλάχιστον κατά 30.000 χρόνια.

Διαπιστώθηκε ότι το παλαιότερο ολόκληρο ναυάγιο που είναι γνωστό στην ανθρωπότητα ανήκει σε ελληνικό πλοίο στη Μαύρη Θάλασσα.

2. Ενα αρχαιοελληνικό πλοίο βρέθηκε στη Μαύρη Θάλασσα.

Χρησιμοποιώντας την τελευταία λέξη της τεχνολογίας, στην οποία είχαν μέχρι σήμερα πρόσβαση οι εταιρείες εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου, το Πρόγραμμα Ενάλιας Αρχαιολογίας της Μαύρης Θάλασσας μελέτησε μία έκταση 2.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων πυθμένα. Ετσι εντοπίστηκαν περισσότερα από 60 ναυάγια που χρονολογούνται από τον 17ο αιώνα π.Χ. μέχρι τη ρωμαϊκή εποχή. Επίσης ανακαλύφθηκε ένα σκάφος από την κλασική εποχή. Στην τελευταία φάση του προγράμματος, ανακαλύφθηκε και το αρχαιότερο ολόκληρο ναυάγιο ενός ελληνικού εμπορικού πλοίου, που θυμίζει αυτά που απεικονίζονται σε αρχαιοελληνικά αγγεία όπως είναι το « Αγγείο των Σειρήνων» που φιλοξενείται στο Βρετανικό Μουσείο. Το σκάφος αυτό βρέθηκε σε βάθος δύο χιλιομέτρων από την επιφάνεια της Μαύρης Θάλασσας όπου δεν υπάρχει οξυγόνο. Από ένα μικρό κομμάτι του έγινε χρονολόγησή του με ραδιενεργό άνθρακα 14 και διαπιστώθηκε ότι είναι το παλαιότερο ολόκληρο ναυάγιο που είναι γνωστό στην ανθρωπότητα.

3. Οι ερευνητές εντοπίζουν πολύτιμη μάσκα στη Σακκάρα.

Οι αρχαιολόγοι του Πανεπιστημίου του Τίμπιγκεν της Γερμανίας ανακάλυψαν μια αργυρή μάσκα στη μούμια ενός ιερέα στη Σακκάρα της Αιγύπτου. Χρονολογείται από την περίοδο μεταξύ 664 και 404 π.Χ. Οι ερευνητές του Τίμπιγκεν μελετούν μία περιοχή με πολλά ταφικά μνημεία κάποια από τα οποία βρίσκονται σε βάθος έως τριάντα μέτρα κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. Πάνω από έναν από αυτούς τους τάφους, οι ερευνητές ανακάλυψαν ένα ορθογώνιο κτίριο κατασκευασμένο από τούβλα λάσπης και ασβεστολιθικά τμήματα. Φαίνεται ότι ήταν το εργαστήριο «δημιουργίας» μουμιών.

REUTERS, A.P.

Οι ποδοσφαιρικές στιγμές του 2018

Η κατάκτηση του Μουντιάλ από την Γαλλία και η Χρυσή Μπάλα του Λούκα Μόντριτς

Όταν έρχεται η στιγμή να γραφτεί ένας απολογισμός για μια χρονιά που φεύγει, πάντα για μας που ασχολούμαστε με τον αθλητισμό είναι ζήτημα το τι θα βάλεις και τι θα αφήσεις. Βλέπετε στον αθλητισμό το δράμα, οι θρίαμβοι και οι απογοητεύσεις είναι δεδομένο πως θα υπάρξουν. Τις έχουν τα σπορ στη φύση τους. Πόσω μάλλον σε μια χρονιά μουντιάλ, που για ένα μήνα όλος ο πλανήτης ζει στους ρυθμούς της στρογγυλής θεάς.

Ήταν σίγουρα μια χρονιά των μεγάλων αντιθέσεων για τους Γάλλους το 2018 που φεύγει. Μια ματιά στην «Αψίδα του Θριάμβου» στις 15 Ιουλίου αμέσως μετά τον τελικό του παγκοσμίου κυπέλλου, σε σύγκριση με τη

Η Γαλλία εμφανίστηκε πεινασμένη στα γήπεδα της Ρωσίας και χωρίς να εντυπωσιάσει πήρε παραμάζωμα όποιον βρήκε μπροστά της.

ματιά στο ίδιο μέρος μέσα στο Δεκέμβρη, όπου οι διαδηλώσεις των «gilet jaunes» συγκλόνισαν το παγκόσμιο, σε κάνει να καταλάβεις πόσο εύθραυστη είναι η ψυχολογία του έθνους. Όσο φάνηκε σε εκείνον τον «καταραμένο» για τους Γάλλους τελικό του Euro 2016 μέσα στο Παρίσι που ακόμα αναρωτιούνται πως τον έχασαν. Βλέπεις τη σύνθεση της εθνικής τους και καταλαβαίνεις και το τι συμβαίνει στο εσωτερικό της χώρας άλλωστε. Γιορίς και Ζιρού συνυπάρχουν με τους Πογκμπά τους Καντέ και τους Ματουιντί καλύτερα από κάθε άλλη εθνική έχει παρόμοια σύνθεση.

Αυτό το γκρουπ παικτών εμφανίστηκε πεινασμένο δυο χρόνια μετά από εκείνον τον τελικό στα γήπεδα της Ρωσίας και χωρίς να εντυπωσιάσει πήρε παραμάζωμα όποιον βρήκε μπροστά του. Ο Ντιτιέ Ντεσάν με τους παίκτες του μπέρδεψαν τους στατιστικολόγους σε βαθμό που με βάση τους αριθμούς δε θα έπρεπε ούτε καν στα ημιτελικά να φτάσουν. Όμως ήταν παρόντες στον τελικό και σήκωσαν το μεγάλο τρόπαιο. Το χαρακτηριστικό που τους έκανε πρωταθλητές ήταν το γεγονός πως τους έφταναν ελάχιστες τελικές για να βρουν γκολ και όταν το έβρισκαν το τείχος που λεγόταν Ουμτιτί-Βαράν διασφάλιζε πως θα το κρατούσαν. Αυτοί οι δυο άλλωστε έβαλαν και τα καθοριστικά γκολ σε προημιτελικό και ημιτελικό.

Όταν έφτασαν δε στο ραντεβού με τους Κροάτες, αντιμετώπισαν μια ομάδα που χρειάστηκε ένα σωρό υπερβάσεις για να βρεθεί απέναντί τους. Δυο προκρίσεις στα πέναλτι και μια στην παράταση πήρε η παρέα του Μόντριτς, τα αποθέματα κάπου στέρεψαν. Το 4-2 έμεινε στην ιστορία ως ένας από τους τελικούς με τα περισσότερα γκολ. Το μουντιάλ έμεινε στη μνήμη μας και για όσα έκανε ο Λούκα Μόντριτς που από το βράδυ που πήρε το βραβείο του πολυτιμότερου της διοργάνωσης δεν άφησε κανένα να του ξεφύγει: UEFA, FIFA και Ballon d'or τον ανέδειξαν κορυφαίο. Η αποτυχία δε των Κριστιάνο και Μέσσι να διακριθούν με τις εθνικές τους, προκάλεσε αντίστοιχα και την «αποκαθήλωσή» τους από την κορυφή μετά από μια δεκαετία.

Κοσμοπλημμήρα στην Champs-Élysées από τους Γάλλους προκειμένου να πανηγυρίσουν την κατάκτηση του παγκοσμίου κυπέλλου.

Ο Λούκα Μόντριτς, περιχαρής με τη Χρυσή μπάλα στα χέρια του. Πρώτη φορά μετά από μια δεκαετία που δεν γράφει πάνω Μέσσι ή Κριστιάνο.

Σαν βγεις στον πηγαιμό για τη Μαδρίτη...

Σε διασυλλογικό επίπεδο θα μπορούσαμε να κάνουμε ανασκόπηση με μια βόλτα στις πλατείες της Μαδρίτης όπου παρέλασαν και τα δυο μεγάλα τρόπαια. Για την ακρίβεια και τα τρία, αφού εκεί παίχθηκε και ο ιστορικός τελικός του Κόπα Λιπερταδόρες ανάμεσα σε Ρίβερ και Μπόκα.

Πρώτα πάμε προς «Neptuno» μεριά όπου στο άγαλμα του Ποσειδώνα πανηγυρίζουν κάθε τρόπαιο οι «ροχιμπλάνκος» της Ατλέτικο και φέτος βρέθηκαν εκεί για να γιορτάσουν το Europa League. Διοργάνωση στην οποία ξεχώρισαν και ουσιαστικά θριάμβευσαν στον τελικό με τη Μαρσέιγ. Η ομάδα του Ντιέγκο Σιμεόνε συνόδευσε αυτό το τρόπαιο με το ευρωπαϊκό σούπερ καπ, που επειδή κατακτήθηκε πάνω στη συμπολίτισσα Ρεάλ ίσως ήταν και πιο γλυκό.

Οι «Μερένχες» όμως είχαν τη δικιά τους, ιστορική, στιγμή στην «Plaza de Cibeles» όταν επέστρεψαν με το τρόπαιο του Champions League στα χέρια για τρίτη σερί σεζόν. Η αλήθεια είναι πως στο κλείσιμο του 2017 κανείς δεν πίστευε πως ο Ζιντάν μπορούσε να τα καταφέρει και πάλι όμως διέψευσε τους πάντες και αφού βρέθηκε στο Κιέβο, η Λίβερπουλ δύσκολα θα κατάφερνε να τη σταματήσει. Ο τελικός σημαδεύτηκε με το 3-1 που κέρδισε η Ρεάλ, αλλά και τρία γεγονότα που ακόμα συζητούνται. Ο τραυματισμός του Σάλαχ σε μονομαχία με το Ράμος που έφερε μια κόντρα που ακόμα δεν έχει ξεπεραστεί, τα λάθη του Λόρις Κάριους που προκάλεσαν εφιάλτες σε κάθε λιβερπούλιαν και τις ιστορικές, όπως αποδείχθηκαν, δηλώσεις του Κριστιάνο Ρονάλτο ότι εκείνο το ματς ήταν το τελευταίο του στη Μαδρίτη. Ο Πορτογάλος είχε πάρει την απόφασή του και πάγωσε για λίγο τους πανηγυρισμούς όταν τη δημοσιοποίησε. Μετά το μουντιάλ την υλοποίησε κιόλας, μετακομίζοντας στο Τορίνο και τη Γιουβέντους. Ακόμα πιο αναπάντεχα, τον ακολούθησε ο Ζινεντίν Ζιντάν που όπως είπε δεν είχε κάτι άλλο να προσφέρει και παραιτήθηκε από τον πάγκο. Ένα 3peat που όμως δεν έφερε μόνο πανηγύρια αλλά και κλυδωνισμούς στο οικοδόμημα. Κλυδωνισμοί που μεταφέρθηκαν και στην Εθνική Ισπανίας, καταστρέφοντας μάλλον τις προοπτικές της στο μουντιάλ.

Περάσαμε καλά το 2018 βλέποντας ποδόσφαιρο και υπάρχουν λόγοι να το διατηρήσουμε στις μνήμες μας για όσα ζήσαμε, είτε ήμασταν με τους νικητές είτε μας δυσαρέστησαν όσα έγιναν. Μας ανοίγουν και την όρεξη για ένα 2019 που προμηνύεται ανάλογα ιστορικό και σπουδαίο. Την υγειά μας να χουμε και καλή μας χρονιά να τα ζήσουμε!

ΑΠΟΨΕΙΣ

Λίγο... λιγότερο μίσος

Του **ΧΡΙΣΤΟΥ ΖΑΒΟΥ**

Ο καθένας έχει το δικαίωμα στην ευχή. Είναι, βλέπεις τέτοιες οι μέρες, που λίγο - πολύ, όλοι επιθυμούμε την αλλαγή. Ή ακόμη και το ανέφικτο.

Κάτι ρε παιδί μου, που είσαι σίγουρος ότι τίποτα και καμία δύναμη δεν θα το αλλάξει, παρά μόνο μια ευχή. Όπως τα κορίτσια που περιμένουν την νεράιδα και το ραβδί της ή τ' αγόρια που προσδοκούν στις δυνάμεις του μάγου με την πλούσια γενειάδα του.

Δυστυχώς, εμείς οι μεγαλύτεροι πάψαμε προ πολλού να πιστεύουμε σε παραμύθια με δράκους και σούπερ ήρωες. Έχουμε όμως ακόμη την «πολυτέλεια» να ευχόμαστε, να ελπίζουμε, να προσδοκούμε στο καλύτερο.

Θέλοντας όμως και μη, ο ρεαλισμός παραμένει το επίκεντρο της επιθυμίας μας. Εξ ου και οι περισσότεροι ευχόμαστε πρωτίστως να έχουμε υγεία. Δεν είναι, όταν ήμασταν νεαροί και σκεφτόμασταν ή επιθυμούσαμε κανά εξωτικό ταξίδι, καινούργια αμάξια ή το νέο προϊόν της όποιας τεχνολογίας.

Όσο μεγαλώνεις το πρώτο πράγμα που εύχεσαι είναι να είσαι καλά. Να έχεις την υγεία σου. Τα υπόλοιπα ακολουθούν. Τούτη ακριβώς η ευχή είναι ένα κράμα ρεαλισμού και επιθυμίας. Και αφορά κυρίως το προσωπικό επίπεδο.

Προσεγγίζοντας όμως λίγο πιο συλλογικά την πραγματικότητα, δύσκολα μπορεί κανείς ν' αγνοήσει την κατάσταση ή το περιβάλλον που ζούμε. Και μιλώντας για την Κύπρο, εύκολα διαπιστώνεις ότι το νησί είναι πλέον βασισμένο στο μίσος.

Ο καθένας από μας έχει κάτι για να μισεί. Τον όποιο μοιάζει διαφορετικός από τον εαυτό μας, το άτομο που διαφωνεί με τη γνώμη μας, όποιον τέλος πάντων μας αναγκάζει να ξεφύγουμε από το βόλεμά μας. Ολοένα και τούτη η κουλτούρα μεγεθύνεται. Σε τέτοιο βαθμό που αγγίζει πλέον τα παιδιά μας. Που αντί να ξοδεύουν ενέργεια στο να δημιουργούν και να προβληματίζονται, γίνονται δέκτες ή φορείς του μίσους.

Δεν έχω τίποτα άλλο παρά να ευχηθώ, τούτη η χρονιά να μας αλλάξει. Να φέρει λίγη περισσότερη αγάπη και να μειώσει το μίσος μέσα στον καθένα μας. Δεν γνωρίζω αν είναι εφικτό ή απλά εμπίπτει σ' αυτό που λέμε επιθυμία... λίγο... λιγότερο μίσος να μας φέρει τούτη η χρονιά και να έχουμε την υγειά μας.

Κυπριακή πραγματικότητα...

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΔΗ**

Ολοένα και περισσότερες τις τελευταίες εβδομάδες οι ανακοινώσεις, από αρκετές ομάδες, σε σχέση με μειώσεις στις τιμές των εισιτηρίων μεμονωμένων αγώνων. Διαβάζοντας, ωστόσο, για τις νέες αναθεωρημένες προς τα κάτω τιμές εισιτηρίων, διαπιστώνεις ένα ακόμη σοβαρό λάθος, μία ακόμη σημαντική αιτία, απ' όλες αυτές που κρατάνε τον κόσμο μακριά από το γήπεδο.

Πιο απλά, όταν η δημοσιοποίηση της απόφασης για μείωση τιμών κοστολογεί τα μειωμένα εισιτήρια στα δέκα ή και δεκαπέντε ευρώ, εύκολα μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα, πως το καλοκαίρι, όταν οι ομάδες πρότειναν και η ΚΟΠ φυσιολογικά προχωρούσε στην έγκριση των τιμών, για τα εντός έδρας εισιτήρια της κάθε ομάδας, κάποιοι βρίσκονταν εκτός κυπριακής πραγματικότητας. Μια ματιά στον σχετικό πίνακα τιμών, όπως αυτός διαμορφώθηκε και δημοσιοποιήθηκε τον περασμένο Ιούλιο, το επιβεβαιώνει. Κανονικό εισιτήριο, για κεντρικές εξέδρες και όχι πέταλα, το πιο φθηνό στα δώδεκα ευρώ, για μία μόνο ομάδα (Απόλλωνας). Για τις άλλες έντεκα, τιμές από δεκαπέντε μέχρι είκοσι ευρώ! Θέμα συζήτησης και άξιο απορίας η λογική των αρμοδίων στον καθορισμό των τιμών και στα μαθητικά εισιτήρια. Μόνο ο Απόλλωνας κάτω από το δεκάευρο (8 ευρώ) και οι υπόλοιπες από δέκα μέχρι δεκαπέντε. Αγνοώντας ίσως κάποιοι, πως οι μαθητές δικά τους εισοδήματα δεν έχουν, άρα από το ίδιο... ταμείο ενός οικογενειάρχη προκύπτει συνολικό το κόστος...

Δεν έλυσε ο Απόλλωνας, με τις μειωμένες τιμές των εισιτηρίων του, το πρόβλημα της αποχής των φιλάθλων, ούτε οι ομάδες με λιγότερο ακριβά εισιτήρια είναι σε πολύ καλύτερη θέση από αυτές των εικοσάευρων εισιτηρίων. Όταν όμως το πρόβλημα της αποχής των φιλάθλων, χρόνο με το χρόνο διογκώνεται, όταν από το καλοκαίρι και λόγω των αντιδράσεων για την κάρτα φιλάθλου οι ενδείξεις ήταν κάτι περισσότερο από αρνητικές, το να ορίζεις τιμές εισιτηρίων στα είκοσι ή και στα δεκαπέντε ευρώ, δεν ερμηνεύεται ως ρεαλιστική προσέγγιση της κατάστασης.

Είναι βέβαια και η άλλη πτυχή του θέματος. Το πόσο αξίζει να κοστολογείται το θέαμα σε αρκετούς αγώνες του κυπριακού πρωταθλήματος. Και όταν διαπιστώνεις πως μικρομεσαίες ομάδες χρεώνουν περισσότερο τα εισιτήριά τους από τις ομάδες που διεκδικούν το πρωτάθλημα, τότε απλά σηκώνεις τα χέρια ψηλά...

ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ

Της τελευταίας στιγμής...

Τείνει να εξελιχθεί ως η... μόδα της φετινής περιόδου. Τα προβλήματα της τελευταίας στιγμής ή της τελευταίας προπόνησης. Έτσι τουλάχιστον παρουσιάζονται από πλευράς των γραφείων Τύπου και των εκπροσώπων τους, αγωνιστικά προβλήματα και απουσίες ποδοσφαιριστών από την αποστολή κάποιων ομάδων. Είναι η λύση – δικαιολογία για την απουσία ενημέρωσης, καθ' όλη τη διάρκεια της εβδομάδας, σε σχέση με την πορεία της προετοιμασίας. Είναι η τακτική προκειμένου να μένουν «κρυφά» διαφόρων ειδών προβλήματα τραυματισμών, μέχρι και τη συμπλήρωση του φύλλου αγώνα. Άγνωστο γιατί, αλλά οι ομάδες θεωρούν προς το συμφέρον τους να μην ενημερώνουν υπεύθυνα και σωστά. Δικαίωμά τους, τουλάχιστον όμως, ας σταματήσει και η κοροϊδία προς δημοσιογράφους και γενικότερα φιλάθλους, πως όλα τα προβλήματα προκύπτουν στην τελευταία προπόνηση.

* * * * *

Υπέρβαση στην υπέρβαση

Είναι γνωστό και εύκολα κατανοητό απ' όλους, το πόσο βαθιά το χέρι στην τσέπη έβαλε το καλοκαίρι η διοίκηση της Ανόρθωσης, προκειμένου να επιτευχθεί η επιστροφή Ρικάρτο Λαβόρδε. Και κανείς δεν της καταλόγισε λάθος για την κίνηση αυτή, κανείς δεν αμφισβητούσε, τότε, την ποδοσφαιρική αξία του Λαβόρδε και την προοπτική να προσδώσει ποιότητα στο ρόστερ της ομάδας. Μέρα με τη μέρα μεγαλώνει η συζήτηση και πληθαίνουν οι φήμες για το ενδεχόμενο αποχώρησης του Λαβόρδε, αφού αλλιώς εξελίχθηκαν τα δεδομένα. Θα πρέπει, ωστόσο, να γίνει κατανοητό πως όσο μεγάλη υπέρβαση χρειάστηκε το καλοκαίρι, για να τον φέρει η διοίκηση Ανδρέα Παντελή, άλλο τόσο απαιτεί και τώρα η αποζημίωσή του, στο ενδεχόμενο λύσης του συμβολαίου του. Και δύσκολα η διοίκηση της Ανόρθωσης μπορεί να ανταποκριθεί σε κάτι τέτοιο...

* * * * *

Στο Australian Open η Σερπάν

Η Masters Tennis Academy, η καλύτερη ακαδημία τένις στην Κύπρο, ανακοινώνει ότι η Κύπρια αθλήτριά, Ραλούκα Σερπάν μαζί με τον προπονητή της (και επικεφαλής της ακαδημίας) κ. Γιάννο Χατζηγεωργίου αναχωρεί στις 2 Ιανουαρίου για την Αυστραλία, όπου θα συμμετάσχει στους προκριματικούς γύρους του Australian Open Γυναικών. Η αθλήτριά μας είναι στο νούμερο 214 WTA (παγκόσμια κατάταξης γυναικών) και είναι μόλις 21 ετών. Θα υπάρχουν συνεχείς ενημερώσεις για την πορεία των αγώνων με απεσταλμένο μας στην Αυστραλία. Οι ευχές μας τους συνοδεύουν.

Τέτοιος «σεβασμός»

Εμείς οι δημοσιογράφοι απαιτούμε από το κοινό να μας σέβεται. Απαίτηση δικαιολογημένη. Εννοείται ότι ο σεβασμός κερδίζεται και δεν είναι δεδομένος από κανένα για κανέναν. Ενώ εμείς ζητάμε σεβασμό από τους άλλους, μεταξύ μας δεν δείχνουμε αλληλοσεβασμό. Ξέρετε τι έγινε την περασμένη Πέμπτη στην τηλεδιάσκεψη που παρέθεσε ο Σταύρος Παπασταύρου με αντικείμενο την κατάσταση στην Ομόνοια; Ενώ είχε εκφραστεί παράκληση από την Ομόνοια με τη συμφωνία όλων των συμμετεχόντων δημοσιογράφων να μη δημοσιευτεί οτιδήποτε μέχρι να συμπληρωθεί η τηλεδιάσκεψη της οποίας το περιεχόμενο θα ανέβαζε η Ομόνοια στην επίσημη ιστοσελίδα της, με τη συμπλήρωση της διαδικασίας, ιστοσελίδες ανέβαζαν κείμενα... αβέρτα ενόσω γινόταν η τηλεδιάσκεψη. Τέτοιος «σεβασμός» προς συναδέλφους. Κρίμα...

* * * * *

Ποιο οικονομικό; Ενίσχυση!

Στον ΑΠΟΕΛ πιστεύουν στο υφιστάμενο ρόστερ, ωστόσο έχουν ήδη εντοπίσει ότι χρειάζονται τουλάχιστον ένα επιθετικό ολκής που να έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά από τους υπόλοιπους που είναι διαθέσιμοι στην ομάδα. Αυτό συνεπάγεται ότι μάλλον «ψάχνονται» για ένα φορ που θα αποτελεί επιλογή από το πάνω ράφι. Βέβαια, θυμίζουμε ότι ο ίδιος ο Πρόδρομος Πετρίδης είχε αναφέρει ότι ο ΑΠΟΕΛ είναι... μείον έξι μύρια. Εντούτοις, ο Νεκτάριος Πετεβίνος με δηλώσεις του στον ΣΠΟΡ FM 95.0, φρόντισε να διευκρινίσει ότι δεν πρόκειται να γίνει καμία αγωνιστική έκπτωση ένεκα οικονομικής στενότητας.

* * * * *

Το γήπεδο της Λεμεσού

Ο Πρόεδρος του ΚΟΑ, Κλεάνθης Γεωργιάδης, μιλώντας στον ΣΠΟΡ FM 95.0, έκανε και μια ανασκόπηση για τη χρονιά που φεύγει. Αυτό που μπορεί να κρατήσει κανείς από τα πολλά σημαντικά που είπε είναι την εξής ατάκα που επανέλαβε δυο-τρεις φορές για το θέμα του γηπεδικού της Λεμεσού. «Ο Άγιος Βασίλης θέλουμε να μας φέρει το 2019, το γήπεδο της Λεμεσού». Εν αναμονή της απόφασης της αναθεωρητικής επιτροπής που θα φέρει εξελίξεις, ο ίδιος ευελπιστεί να είναι ο... «τυχερός» όπως χαρακτηριστικά ανέφερε που θα υπογράψει την σύμβαση. Για να δούμε αν ο «Άη-Βασίλης» του κάνει και μας κάνει όλους το χατίρι...

Eurobank Cyprus

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ 30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2018

Eurobank Cyprus

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.	Χ.Α.	Dow Jones	Nasdaq	Nikkei	Dax	FTSE 100	Πετρέλαιο	€/$
-0,84%	-0,78%	2,66%	3,36%	-1,85%	-3,63%	-1,74%	-0,52%	0,76%

ΔΙΕΘΝΗ
Μειώθηκε ο πλούτος των Κροίσων το 2018
Σελ. 9

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

ΕΛΛΑΔΑ

Μία κατάσχεση το λεπτό από φορολογικές αρχές

Μία κατάσχεση το λεπτό πραγματοποιεί η εφορία στην Ελλάδα. Στο διάστημα Ιανουαρίου - Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκαν 105.000 κατασχέσεις σε τραπεζικούς λογαριασμούς φορολογουμένων που διατηρούν χρέη προς το Δημόσιο. Κατάφερε να εισπράξει 4,5 δισ. ευρώ. **Σελ. 8**

ΔΙΕΘΝΗ

Ο εμπορικός πόλεμος έφερε αύξηση εμπορίου

Υπό τον φόβο των νέων δασμών που θα επιβληθούν εάν συνεχισθεί ο εμπορικός πόλεμος και οι δύο μεγαλύτερες οικονομίες δεν καταλήξουν σε συμβιβασμό μέχρι την 1η Μαρτίου, οι αμερικανικές εταιρείες παραγγέλλουν τεράστιο όγκο αγαθών για να αποφύγουν την αύξηση του κόστους. **Σελ. 10**

ΔΥΣΟΙΩΝΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

Δύσκολο το 2019 για διεθνή χρηματιστήρια

Χρηματιστήρια από τη ΝέαΥόρκη μέχρι τη Φρανκφούρτη και τη Σαγκάη έχουν υποχωρήσει κατά τουλάχιστον 20% από το υψηλότερο επίπεδο όπου είχαν βρεθεί τις τελευταίες 52 εβδομάδες, ενώ οι οικονομικοί αναλυτές εμφανίζονται απαισιόδοξοι για την προοπτική των μετοχών το 2019. **Σελ. 11**

Real Estate

Κτηματαγορά τριών ταχυτήτων και το 2019

Με διαφορετικές ταχύτητες αναμένεται να κινηθεί το 2019 η κτηματαγορά στην Ελλάδα, καθώς όπου ανθεί το ενδιαφέρον ξένων υπάρχει μεγάλη κινητικότητα, ενώ σε άλλες περιοχές η ζήτηση παραμένει «υπό το μηδέν». Η «Χρυσή βίζα» και Airbnb κινητήριοι μοχλοί της αγοράς. **Σελ. 12**

Απόδοση δεκαετών ομολόγων

	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	**2,30%**	**0,03%**
Γερμανία	0,22%	-0,01%
Γαλλία	0,69%	0,02%
Ιταλία	2,74%	0,01%
Ισπανία	1,38%	0,01%
Ιρλανδία	0,88%	0,02%
Ελλάδα	4,34%	0,09%
Ην. Βασίλειο	1,30%	0,04%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης

Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρόθεσμο Χρέος	Βραχυπρόθεσμο Χρέος
DBRS	BBB (low)	R-2 (middle)
Fitch	BBB-	F3
Moody's	Ba2	NP
S&P	BBB-	A-3

Ιανουάριο το deal Apollo - Τρ. Κύπρου

Το επενδυτικό ταμείο αναζητεί φόρμουλα για συγκέντρωση των 450 εκατ. ευρώ που χρειάζονται

Σε εξέλιξη βρίσκεται η διαδικασία για τη συμμετοχή επενδυτικών ταμείων στο κοινοπρακτικό δάνειο που θα λάβει η Apollo Global Management, προκειμένου να καλύψει το ποσό που απαιτείται για να πληρώσει στην Τράπεζα Κύπρου τα συνολικά 1,3 δισ. ευρώ που χρειάζονται για το πακέτο δανείων ύψους 2,8 δισ. ευρώ που έλαβε. Βάσει της συμφωνίας από τα 1,3 δισ. ευρώ του τιμήματος, τα 450 εκατ. ευρώ θα τα παραχωρούσε η Τράπεζα Κύπρου σε μορφή δανεισμού στην Apollo. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έβαλε φρένο σ' αυτή την ενέργεια. Τώρα Τράπεζα Κύπρου και Apollo «τρέχουν» τη διαδικασία, που κλείνει την πρώτη εβδομάδα του νέου χρόνου, για να μαζευτούν τα 450 εκατ. ευρώ μέσω ενός κοινοπρακτικού δανείου (syndicated loan). Το κοινοπρακτικό δάνειο, όπως σημειώνουν τραπεζικοί κύκλοι, έχει και τα καλά του καθώς η έκθεση κινδύνου θα κατανεμηθεί σε πολλούς δανειστές. Τα ταμεία που ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν είναι τα ίδια που ενδιαφέρθηκαν και προ λίγων μηνών για να συμμετάσχουν στην πράξη της Ελληνικής Τράπεζας με την Συνεργατική Κυπριακή Τράπεζα. **Σελ.3**

Το Gatwick στη γαλλική Vinci έναντι 3,2 δισ. ευρώ

Η γαλλική κατασκευαστική εταιρεία Vinci συμφώνησε να αποκτήσει τον έλεγχο της εταιρείας που εκμεταλλεύεται το αεροδρόμιο του Γκάτγουϊκ έναντι ποσού 3,2 δισ. ευρώ. Η εξαγορά του ποσοστού 50,01% των μετοχών δίνει στη γαλλική εταιρεία την ευκαιρία να ελέγξει το δεύτερο σημαντικότερο αεροδρόμιο του Λονδίνου και να το προσθέσει στο χαρτοφυλάκιό της με άλλα αεροδρόμια. Στην εξαγορά συμμετέχουν και κρατικά επενδυτικά ταμεία από το Αμπου Ντάμπι και την Αυστραλία, ενώ θα εκδοθούν ομόλογα σε στερλίνες ώστε να χρηματοδοτηθεί η εξαγορά. **Σελ.9**

Θετικά και αρνητικά από το τέλος της ΣΚΤ

Αλλαξε το τραπεζικό τοπίο

Το σημάδι της στην οικονομία του τόπου άφησε η εξαγορά του Συνεργατισμού από την Ελληνική Τράπεζα το 2018. Μια ενέργεια που είχε και καλά και κακά στοιχεία. Ανέβασε το δημόσιο χρέος, μεγάλωσε αισθητά την Ελληνική, δημιούργησε «κακή» τράπεζα και επέδρασε καταλυτικά στην επιστροφή της Κύπρου στην επενδυτική βαθμίδα. **Σελ. 5**

Πολεοδομικά κίνητρα για τη στέγαση

Οι σκέψεις υπ. Εσωτερικών

Αρχές του νέου έτους το υπουργείο Εσωτερικών αναμένεται να ανακοινώσει τους νέους άξονες της στεγαστικής πολιτικής. «Δεν μπορεί να λυθεί με επιδοματική πολιτική το πρόβλημα της στέγασης αλλά με πολεοδομική», σημειώνει ο Κωνσταντίνος Πετρίδης. Αναμένεται ότι θα εισαχθούν τουλάχιστον δύο νέα πολεοδομικά κίνητρα σε οικιστικές περιοχές για την αύξηση της προσιτής στέγασης είτε για ενοίκιο είτε για αγορά. **Σελ.4**

ΑΠΟΨΗ / *Του* **ΠΑΜΠΟΥ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ**

Η εισοδηματική ανισότητα στην Κύπρο

Υστερα από πολλά χρόνια επιδείνωσης, ο δείκτης εισοδηματικής ανισότητας πλησιάζει τον τελευταίο καιρό τα προ της κρίσης επίπεδα. Αυτό μάλλον πρέπει να οφείλεται κυρίως σε θετικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας, καθώς το ποσοστό ανεργίας έχει μειωθεί κατακόρυφα.

Πάντως, πέρα από το δείκτη Gini, ο οποίος δείχνει ανάκαμψη, άλλες καταγραφές της εισοδηματικής ανισότητας εξακολουθούν να δείχνουν και να δίνουν μια αρνητική κατάσταση. Οι μισοί περίπου Κύπριοι αμείβονται σήμερα με μισθούς μέχρι 1250 ευρώ και το ένα τρίτο των νοικοκυριών λένε ότι δυσκολεύονται να τα βγάλουν πέρα με τις οικονομικές τους υποχρεώσεις. Είναι επίσης γνωστό ότι ένα μεγάλο μέρος των νοικοκυριών και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων είναι υπερχρεωμένοι.

Υπάρχει η αίσθηση ότι η οικονομική κρίση έπληξε δυσανάλογα τους εργαζόμενους. Αυτό είναι γεγονός, όχι μόνο στην Κύπρο, αλλά και στις άλλες χώρες που πέρασαν από κρίση. Η εφαρμογή του μνημονίου επικεντρώθηκε στον περιορισμό των δημοσίων δαπανών και κάτι τέτοιο πλήττει κατά κανόνα τα πιο χαμηλά εισοδήματα. Πολλοί έχασαν τις δουλειές τους ή αναγκάστηκαν να δουλεύουν λιγότερες ώρες. (Η Κύπρος μέχρι πρόσφατα είχε ένα από τα πιο ψηλά ποσοστά στην Ευρώπη ατόμων που εργάζονται σε μερική απασχόληση όχι από δική τους επιλογή - 80%).

Σήμερα παρατηρείται επιστροφή εργαζομένων πίσω στις δουλειές τους κυρίως στον οικοδομικό και στον τουριστικό τομέα. Η οικονομία αναπτύσσεται με ρυθμούς κοντά στο 4% και για πρώτη φορά το ποσοστό απασχόλησης (οι εργαζόμενοι στο σύνολο του πληθυσμού) έχει πλησιάσει τα προ της κρίσης επίπεδα. Αλλά, πολλοί από όσους έχασαν τις δουλειές τους έχουν καταστεί μόνιμα άνεργοι και εξαρτώνται από ελάχιστο εισόδημα που παρέχουν οι κρατικές υπηρεσίες. Το χειρότερο πρόβλημα όμως έχει να κάνει με τους νέους, πολλοί από τους οποίους όταν τελειώνουν τις σπουδές τους επιλέγουν να μείνουν στο εξωτερικό, μια και στην Κύπρο δεν υπάρχουν κατάλληλες δουλειές ή, όταν υπάρχουν, η αμοιβή που προσφέρεται για αυτές είναι πολύ χαμηλή.

Υπάρχει η άποψη ότι η οικονομία από μόνη της θα λύσει τα προβλήματα εισοδηματικής ανισότητας εφόσον εξακολουθήσει να αναπτύσσεται με τους σημερινούς ψηλούς μισθούς. Η άποψη αυτή έχει κάποια βάση, όπως φαίνεται από τη μείωση της ανεργίας. Από την άλλη, όπως έχει παρατηρηθεί και σε άλλες χώρες, τα μέτρα που χρησιμοποιήθηκαν για αντιμετώπιση της πιστωτικής κρίσης ευνόησαν ετεροβαρώς τους πολύ πλούσιους. Η αδράνεια δεν πρόκειται να επιλύσει συγκεκριμένα προβλήματα όπως είναι η επαρκής απασχόληση των νέων. Επιπλέον, αυτό που ονομάζεται «μεσαία τάξη» θα τείνει να συρρικνώνεται.

Είναι καλό για μια χώρα να έχει χαμηλά ποσοστά εισοδηματικής ανισότητας. Κοινωνικά αυτό βοηθά τις σχέσεις των ανθρώπων και περιορίζει την ανασφάλεια και το έγκλημα. Οικονομικά, μια οικονομία με πιο ισορροπημένη κατανομή εισοδημάτων έχει πιο σταθερή ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών και αναπτύσσεται πιο βιώσιμα. Είναι δύσκολο βεβαίως για την οικονομική πολιτική να πετύχει μείωση των ανισοτήτων, αλλά είναι ένας στόχος στον οποίο αξίζει να δίνεται προτεραιότητα.

pwc

Φορολογικές Πληροφορίες 2019 - Κύπρος

Ο Φορολογικός οδηγός είναι διαθέσιμος στην ιστοσελίδα μας
www.pwc.com.cy/tax-facts-figures

ΑΠΟΨΗ Του **ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΤΟΦΩΛΟΥ**

Η παρακμή της δημοκρατίας

Οι εξελίξεις που θα σημειωθούν το 2019, πριν αλλά κυρίως μετά τις ευρωεκλογές, μπορεί να είναι καταιγιστικές για την Ευρώπη. Η αποδυνάμωση που παρουσιάζουν τα άλλοτε ισχυρά κέντρα των αποφάσεων, όπως το Βερολίνο, το Παρίσι ή οι Βρυξέλλες, σε συνδυασμό δυστυχώς με τη θεαματική άνοδο του εθνικισμού, του λαϊκισμού και του ρατσισμού σε πολλά κράτη- μέλη, δημιουργούν ένα εκρηκτικό μείγμα για την προοπτική του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Η απειλή για την ενότητα της Ευρώπης γίνεται όντως μεγάλη, όπως επίσης μεγάλος είναι ο κίνδυνος που προκαλούν οι εξελίξεις αυτές για την κοινοβουλευτική λειτουργία, το κράτος δικαίου και την ίδια τη δημοκρατία πανευρωπαϊκά. Ενδεχομένως το 2019 να είναι αρκετά δύσκολο να κυβερνηθεί η Ευρώπη με βάση τις παραδοσιακές δημοκρατικές της αξίες και με μία κοινή πολιτική συνισταμένη, που ήταν πάντα το προωθητικό μοτέρ για το μέλλον της.

Το γεγονός ότι η Λεπέν προηγείται του Μακρόν και ότι ανοίγει συνεχώς την ψαλίδα στις προτιμήσεις των Γάλλων ψηφοφόρων, είναι για παράδειγμα μία χαρακτηριστική παρατήρηση για το πού μπορούν να οδηγηθούν αύριο τα πράγματα. Δεν είναι δύσκολο άλλωστε να συνειδητοποιήσει κανείς τι μπορεί να σημαίνει για τη δημοκρατία και την ενότητα στην Ευρώπη, ότι στην Ιταλία και πιθανόν στη Γαλλία οι ακροδεξιές δυνάμεις θα έχουν πρωταγωνιστικό πολιτικό ρόλο!

Ενόψει των ευρωεκλογών, συνεπώς, οι δημοκρατικές δυνάμεις και τα κόμματα που έχουν ξεκάθαρα θέση υπέρ των ευρωπαϊκών κεκτημένων και της κοινής προοπτικής, πρέπει να κινητοποιηθούν και να θεμελιώσουν πολιτικές που θα εκφράζουν τους Ευρωπαίους πολίτες, θα κατανοούν τις νέες ανάγκες τους και θα δίνουν λύσεις στα προβλήματα που δημιούργησε η παρατεταμένη οικονομική κρίση σε μεγάλες κοινωνικές ομάδες. Οι κυβερνήσεις των ισχυρότερων κρατών-μελών, της Γερμανίας πρωτίστως και της Γαλλίας, πρέπει να αποκτήσουν στρατηγική για την ενότητα και τη δημοκρατική διάσωση της Ευρώπης. Το χάσμα μεταξύ πολιτών και ηγεσίας πρέπει να αρχίσει να γεφυρώνεται. Το ίδιο και οι αντιθέσεις μεταξύ του πλεονασματικού Βορρά και του ασθενούς Νότου. Το «κόκκινο σήμα» κινδύνου για τη Δημοκρατία έχει ανάψει, το παιγνίδι της στρατηγικής πρέπει να αλλάξει εντυπωσιακά για την Ευρώπη, για να κερδηθεί αυτή η τεράστιας σημασίας μάχη.

Πρώτον, πρέπει να τεθεί ως βάση και να δοθεί ως προοπτική η αποκατάσταση της αντιπροσώπευσης σε υπερεθνικό επίπεδο. Δεν μπορεί –το έχουμε επισημάνει πολλές φορές– να λαμβάνονται κολοσσιαίας εμβέλειας αποφάσεις για τη ζωή των 500 εκατομμυρίων Ευρωπαίων πολιτών και οι αποφάσεις αυτές να εκπονούνται, για παράδειγμα, από το Βερολίνο ή από ένα συμβούλιο 20 ή 27 υπουργών στις Βρυξέλλες. Για όνομα του θεού! Η ίδια η ευρωπαϊκή διακυβέρνηση έτσι φαλκιδεύει τη δημοκρατία και το μέλλον της. Δεν μπορεί να συνεχιστεί αυτό επί μακρόν, γι' αυτό οι πολίτες αντιδρούν πηγαίνοντας στα άκρα. Οι ηγέτες πρέπει να εκλέγονται και να λογοδοτούν.

Δεύτερον, επίσης, δεν μπορεί ένα μικρό ποσοστό ανθρώπων, η λεγόμενη οικονομική ελίτ, να έγιναν από πλούσιοι πλουσιότεροι μέσα στην κρίση και η μεγάλη πλειονότητα των κοινωνικών ομάδων να έγινε ακόμη φτωχότερη, επιτείνοντας τις κοινωνικές ανισότητες. Αυτό προοιωνίζεται την παρακμή της δημοκρατίας και δεν μπορεί να συνεχιστεί επίσης, γι' αυτό αντιδρούν οι Ευρωπαίοι πολίτες και κατευθύνονται από θυμό στα πολιτικά άκρα. Ούτε μπορεί να γίνει αποδεκτό συνολικά, τα μισά κράτη του Βορρά να δανείζουν τα άλλα μισά μέλη του Νότου με σκληρούς όρους. Ετσι μοιραία φθάσαμε στην αποσυναρμολόγηση και τη συρρίκνωση της μεσαίας τάξης, η οποία είδε να καταστρέφονται τα εισοδήματα και οι θέσεις εργασίας της, εξέλιξη που ανέτρεψε βάναυσα το επίπεδο της ζωής και το συναίσθημα της ασφάλειας. Με άλλα λόγια, τσακίστηκε το κέντρο ισορροπίας του οικονομικού συστήματος και το επακόλουθο είναι αυτή η καταστροφική πτώση και του κέντρου ισορροπίας του πολιτικού μας συστήματος.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Από τους πιο κρύους μήνες του χρόνου αλλά από τους πιο ζεστούς για την αγορά. Ο Δήκτης σας εύχεται Χρόνια Πολλά.

Οι γιορτές την ακύρωσαν;

Ενώ ήταν αποφασισμένη η ΕΤΥΚ να προχωρήσει σε δίωρη στάση εργασίας στην Ελληνική Τράπεζα κάνοντας λόγο για ρατσιστικό διαχωρισμό μεταξύ υπαλλήλων της Τράπεζας και των υπαλλήλων που ήλθαν από το δυναμικό της Συνεργατικής, εντέλει ακυρώθηκε. Οι κακές γλώσσες λένε πως η συμμετοχή θα ήταν μικρή λόγω των αδειών που έχουν δοθεί για την εορταστική περίοδο.

Τα όργανα του ΓεΣΥ

Αφού πλησιάζουμε ολοένα και περισσότερο στην 1η Μαρτίου 2019, ημερομηνία που θα αρχίσουν οι εισφορές για την πρώτη φάση εφαρμογής του Γενικού Συστήματος Υγείας, έχουν αρχίσει τα όργανα για τα καλά. Ιατρικές εταιρείες ανακοινώνουν ότι δεν θα συμμετάσχουν στο ΓεΣΥ. Η παροχή της εξωνοσοκομειακής περίθαλψης ξεκινά την 1η Ιουνίου 2019 και 3 μήνες νωρίτερα, την 1η Μαρτίου 2019 θα ξεκινήσουν οι εισφορές για την πρώτη φάση. Η πλήρης εφαρμογή του ΓεΣΥ θα ξεκινήσει την 1η Ιουνίου 2020 και 3 μήνες νωρίτερα, την 1η Μαρτίου 2020, θα ξεκινήσουν πλήρως οι εισφορές. Εργαζόμενοι μισθωτοί 2,65%, Εργοδότες 2,90% και κράτος 4,70%. Οι αυτοτελώς εργαζόμενοι θα καταβάλλουν 4%, οι συνταξιούχοι 1,70%, αξιωματούχοι 1,85%, και επί των άλλων εισοδημάτων τόκοι, ενοίκια κλπ. θα καταβάλλονται εισφορές 1,85%.

Πολλά τα λεφτά Άρη

Οι συνολικές εξαγωγές των εγχώρια παραγόμενων προϊόντων, εξαιρουμένων των καταστημάτων και των προβλέψεων για το οκτάμηνο του 2018, ήταν στα 1,10 δισ. ευρώ, σε σύγκριση με 814,8 εκατ. ευρώ για την αντίστοιχη περίοδο του 2017. Όπως δείχνουν όμως τα στοιχεία, τα 137 εκατ. ευρώ αντιστοιχούν σε εξαγωγές χαλουμιού, καλύπτοντας δηλαδή το 12,45% των συνολικών εξαγωγών που έχει προχωρήσει η Κύπρος μέχρι στιγμής. Το αντίστοιχο διάστημα του 2017, είχε εξαγάγει 116 εκατ. ευρώ χαλουμιού, δηλαδή το 14,35% των εξαγωγών της τότε περσινής περιόδου. Όλα τα παραπάνω και ακούς ότι δεν βρίσκουν χαλούμι τα εστιατόρια στο Λονδίνο.

Η ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Πλήρως Ανελαστική Ζήτηση/Προσφορά

Πλήρως ανελαστική ζήτηση/προσφορά παρουσιάζουν τα αγαθά και οι υπηρεσίες των οποίων η ζητούμενη/προσφερόμενη ποσότητά τους δεν παρουσιάζει καμία μεταβολή σε περιπτώσεις αύξησης ή μείωσης της τιμής τους.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών
Cyprus Institute of Marketing / The Cyprus Business School

Ιταλία - Κύπρος σημειώσατε ένα

Εξι και πλέον εκατομμύρια ξένοι τουρίστες αναμένεται να επισκεφθούν την Ιταλία την εορταστική περίοδο. Σύμφωνα με έρευνα του Κέντρου Τουριστικών Μελετών της Ιταλίας που παρουσιάζει το Κυπριακό Πρακτορείο Ειδήσεων, κυριότερος προορισμός των τουριστών είναι τα ορεινά θέρετρα, όπου θα καταγραφεί αύξηση 0,8% σε σχέση με πέρσι. Το τουριστικό ρεύμα προς την Ιταλία θα παρουσιάσει αύξηση από χώρες όπως η Ελβετία, χώρες της Μέσης Ανατολής, η Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία. Στην Κύπρο πότε θα δώσουμε βάση στον χειμερινό τουρισμό και στα ορεινά θέρετρα;

Κόστισαν τα καύσιμα των κατεχομένων

Ο πρόεδρος του Παγκύπριου Συνδέσμου Πρατηριούχων Στέφανος Στεφάνου κάνοντας έναν απολογισμό για το 2018 ανέφερε πως η ζήτηση στα καύσιμα στα 315 πρατήρια της ΚΔ σημείωσε μείωση της τάξης του 2% περίπου από την περσινή χρονιά. Όπως εξήγησε ο κ. Στεφάνου σ' αυτό συνέτεινε και το γεγονός ότι πολλοί καταναλωτές μετέβησαν στις κατεχόμενες περιοχές τους μήνες Ιούνιο, Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβρη για την αγορά καυσίμων.

ΑΠΟΨΗ Του **ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ**

Ο Μικρόκοσμός μας

Μανχάταν ένα νησάκι στη Νέα Υόρκη συνολικής έκτασης 59,1 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Μέχρι το 1968 η έκταση του ήταν 59 τετραγωνικά χιλιόμετρα αλλά όταν έκτιζαν το World Trade Centre (αυτό που στιγμάτισε τη σύγχρονη Αμερικανική και παγκόσμια ιστορία την 11η Σεπτεμβρίου με την τρομοκρατική επίθεση εναντίον του), έκαναν εκσκαφή χώματος περίπου 917.000 κυβικών μέτρων. Αντί να το πετάξουν κάπου και δη μέσα στην θάλασσα, το χρησιμοποίησαν για να επεκτείνουν νοτιοδυτικά το Μανχάταν κατά περίπου 0,1 τετραγωνικό χιλιόμετρο και έκτοτε αποτελεί μια κυρίως οικιστική περιοχή με την ονομασία Battery Park City.

Πληθυσμιακά το Μανχάταν έχει περίπου 1,67εκ κατοίκους. Με δεδομένη την έκταση του, η πυκνότητα πληθυσμού ανέρχεται σχεδόν στις 28.000 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο καθιστώντας το την πιο πυκνοκατοικημένη περιοχή των ΗΠΑ. Τις εργάσιμες μέρες ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται στο Μανχάταν ανεβαίνει στα 3,9 εκατομμύρια. Αυτά τα άτομα είναι χώρια από τα 63 εκ. τουριστών που ελκύει η πόλη ανά έτος.

Το Μανχάταν διαθέτει τρεις από τις δέκα πιο δημοφιλείς τουριστικές ατραξιόν παγκοσμίως: την Times Square, το Central Park και το Grand Central Terminal. Το Central Park καταλαμβάνει μια έκταση περίπου 3,4 τετραγωνικών χιλιομέτρων και είναι το πιο δημοφιλές σημείο έλκυσης επισκεπτών. Σύμφωνα με στατιστικά δεδομένα, το 2013 το επισκέφτηκαν 40εκ. άτομα, ανεβάζοντας το πρώτο με διαφορά από την Times Square. Αποτελεί και το πιο κινηματογραφημένο μέρος στον κόσμο.

Το πάρκο δεν είναι φυσικό πάρκο. Δηλαδή δεν υπήρχε εκεί και το διατήρησαν. Σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε ειδικά από το 1857 και μέσω σκαμπανεβασμάτων στη συντήρηση του, έχει τη σημερινή του μορφή και αποτελεί πλέον μοντέλο διαχείρισης και συντήρησης πάρκων παγκοσμίως, με ένα ετήσιο προϋπολογισμό $65εκ. Σήμερα βρίσκεται και σε λίστα αναμονής για ένταξη του στη λίστα μνημείων της ΟΥΝΕΣΚΟ. Το real estate του Μανχάταν αποτελεί φαινόμενο. Η μέση τιμή πώλησης διαμερισμάτων ξεπερνά ελαφρώς τις $17.000/ μ² ή €15.000/ μ², ενώ αναλόγως τοποθεσίας, προσφερόμενων υπηρεσιών, πολυτέλειας κλπ το κόστος ανεβαίνει. Ακίνητα τα οποία βρίσκονται στην περίμετρο και κοντά στο Central Parkέχουν αξία που υπερβαίνει το 20% μέχρι και 40% των υπολοίπων. Γι' αυτό και πολλοί Νεοϋρκέζοι κάνουν συνέχεια δωρεές προς τη συντήρηση του πάρκου επειδή είναι ένας τρόπος να διατηρούν τις αξίες των ακινήτων τους. Η γη που προσφέρεται προς αξιοποίηση έχει μέση αξία €10.000/ μ² και είναι γη που ουσιαστικά προσφέρει τη δυνατότητα για ανέγερση ουρανοξυστών όχι δυο και τρεις ή τέσσερις ορόφους σε πυλωτή… Αν θέλετε να ενοικιάσετε ένα μονάρι διαμέρισμα, τότε αυτό θα σας στερήσει περίπου ένα εφτάρι χιλιάρικα δολάρια το μήνα.

Το Μανχάταν λοιπόν αποτελεί ένα «μικρόκοσμο» με συνολική αξία που μπορεί και να υπερβαίνει το 10% του εθνικού ΑΕΠ των ΗΠΑ. Και όταν λέμε Νέα Υόρκη ουσιαστικά εννοούμε το Μανχάταν. Σπάνια εννοούμε το Μπρονξ, το Μπρούκλιν, το Κουίνς, ή το Στάτεν Άιλαντ.

Ας δούμε για μια στιγμή και το δικό μας «μικρόκοσμο». Η Λευκωσία έχει μια έκταση 111 τετραγωνικά χιλιόμετρα, δηλαδή σχεδόν διπλάσια από το Μανχάταν. Η πυκνότητα πληθυσμού ανέρχεται στις 2.500 άτομα το τετραγωνικό χιλιόμετρο, δηλαδή λιγότερη του 9% αυτής του Μανχάταν. Η Λεμεσός και οι άλλες πόλεις έχουν ακόμα πιο μικρή πυκνότητα πληθυσμού από τη Λευκωσία. Καμία πόλη δεν έχει κάτι αντίστοιχο του Central Park, αλλά η Λεμεσός έχει το «δασούδι» της με το παραλιακό μέτωπο όπως το έχει διαμορφώσει. Η Λευκωσία έχει δάση εντός της επικράτειας της, αλλά σε αρχέγονη μορφή επειδή η αντίληψή μας περί σχέσης δασών και ανθρώπινου στοιχείου είναι από ανύπαρκτη έως νηπιακή και άρα γενεές πίσω.

Οι τιμές του real estate όμως είναι σε άλλη κατηγορία, άνετα αυτής του Champions League. Να μην μας το παίζουν μάγκες οι Μανχαττανέζοι! Οι Λευκωσιάτες με τιμές να ξεπερνούν τις €5.000/ μ² στα ψηλά δώματα των οικοδομών τους και οι Λεμεσιανοί τις €17.000/ μ² σε αντίστοιχα ψηλά δώματα, μας κάνει να διερωτόμαστε τι και πόσο θα πουλούσαμε αν είχαμε δεκαπλάσια πυκνότητα πληθυσμού, δύο από τα μεγαλύτερα χρηματιστήρια του κόσμου, 30εκ. τουρίστες τον χρόνο, αεροπορική συνδεσιμότητα με όλο τον πλανήτη, κανένα πρόβλημα εθνικής επιβίωσης και πολιτικούς που να ξέρουν τι και πότε να ψηφίζουν…

Καλό Νέο Έτος!

Ο Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS είναι CEO, APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

Μοιράζεται ο κίνδυνος του δανείου για το «Helix»

Με την κοινοπρακτική μέθοδο θα δώσει το απαιτούμενο ποσό η Τράπεζα Κύπρου στην Apollo

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Παράταση μέχρι την πρώτη εβδομάδα του νέου χρόνου παίρνει η διαδικασία για τη συμμετοχή επενδυτικών ταμείων στο κοινοπρακτικό δάνειο που θα λάβει η Apollo Global Management. Στόχος, να πληρώσει στην Τράπεζα Κύπρου τα συνολικά 1,3 δισ. ευρώ που χρειάζονται για το πακέτο δανείων ύψους 2,8 δισ. ευρώ που έλαβε, συμφωνία που υπέγραψαν τα δύο μέρη εντός Αυγούστου. Υπενθυμίζεται πως Τράπεζα Κύπρου και Apollo συμφώνησαν να πωλήσει η πρώτη στη δεύτερη πακέτο δανείων ύψους 2,8 δισ. ευρώ, από τα οποία τα 2,7 δισ. αφορούν Μη Εξυπηρετούμενα. Βάσει της συμφωνίας και των ανακοινωθέντων, από τα 1,3 δισ. ευρώ του τιμήματος, τα 450 εκατ. ευρώ θα τα παραχωρούσε η Τράπεζα Κύπρου σε μορφή δανεισμού στην Apollo. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έβαλε ένα «στοπ» σε αυτή τη σκέψη, διότι εκτίμησε πως με αυτό τον τρόπο δεν φεύγει το απαιτούμενο ρίσκο από την Τράπεζα Κύπρου.

Η Apollo θα ξεκινήσει να εξυπηρετεί τα Μη Εξυπηρετούμενα των 2,7 δισ. ευρώ που απέκτησε, στελεχώνοντας την ειδική μονάδα που θα στήσει και στην οποία θα μεταφερθούν 110 υπάλληλοι της Τρ. Κύπρου.

Επί της ουσίας θα συνεχίσει να είναι εκτεθειμένη ακόμα και μετά τη συμφωνία σε μέρος των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων ύψους 2,7 δισ. ευρώ που πούλησε. Γι΄ αυτό, Τράπεζα Κύπρου και Apollo «τρέχουν» τη διαδικασία που κλείνει την πρώτη εβδομάδα του νέου χρόνου και στην οποία σκοπός είναι να μαζευτούν τα 450 εκατ. ευρώ μέσω ενός κοινοπρακτικού δανείου (syndicated loan). Για να είμαστε όμως ακριβείς, τα 1,3 δισ. του τιμήματος που θα φτάσουν στα ταμεία της Τρ. Κύπρου έχει χωριστεί σε δύο μέρη. Το πρώτο είναι 450 εκατ. ευρώ (μικρό) και έχει ήδη συμφωνηθεί να δοθεί από την Apollo στην Τράπεζα Κύπρου. Στο δεύτερο μέρος του τιμήματος όμως είναι και που έχει δημιουργηθεί το πρόβλημα με την έλλειψη μείωσης ρίσκου (de-risking) που εμπλέκεται η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, ύψους 850 εκατ. ευρώ (κύριο). Το «850άρι» λοιπόν, θα δοθεί αφού γίνει πρώτα ένα κοινοπρακτικό δάνειο. Όπως είχε γράψει ξανά η «Κ», επενδυτικό ταμείο που συμφώνησε να συμμετάσχει στην πράξη της Apollo με την Τράπεζα Κύπρου είναι η εντός ολίγων μηνών μεγαλομέτοχος της Ελληνικής Τράπεζας, η Pimco. Τα 400 εκατ. ευρώ του «850αριού» έχει συμφωνήσει ήδη να τα δανείσει η Pimco στην Apollo, ενώ δεν αποκλείεται να μεγαλώσει ακόμα περισσότερο η έκθεσή της για να συμπληρωθεί το εναπομείναν ποσό. Πρόσθετα, πληροφορίες της «Κ» θέλουν από 450 εκατ. του «850αριού», να έχει βρει η Apollo ήδη τα 250 εκατ. ευρώ και να αναζητεί τα υπόλοιπα 200 εκατ. ώστε να συμπληρωθεί το «850άρι». Στην πρώτη εβδομάδα ή πρώτο δεκαήμερο του 2019 θα έχει ξεκαθαρίσει το τοπίο για το ποια ονόματα θα συμμετάσχουν στο κοινοπρακτικό δάνειο. Η συμφωνία πρέπει να κλείσει όσο πιο γρήγορα γίνεται, διότι από τις 31 Μαρτίου θα πρέπει να ξεκινήσει το όλο «Project Helix», της πώλησης δανείων της Τράπεζας Κύπρου στο επενδυτικό ταμείο της Apollo. Η Apollo θα ξεκινήσει να εξυπηρετεί αυτά τα Μη Εξυπηρετούμενα των 2,7 δισ. ευρώ, όπου και στην ειδική μονάδα που θα στήσει θα μεταφερθούν 110 υπάλληλοι της Τράπεζας Κύπρου. Το ειδικό τμήμα εξυπηρέτησης δανείων της Apollo θα αποτελείται από υπαλλήλους της Τράπεζας που έλαβε τα δάνεια αυτά, φέρνοντας όμως και στελέχη από την μητρική εταιρεία που έχουν την απαραίτητη τεχνογνωσία για να στελεχωθεί πλήρως.

Οπως είχε γράψει ξανά η «Κ», επενδυτικό ταμείο που συμφώνησε να συμμετάσχει στην πράξη της Apollo με την Τράπεζα Κύπρου είναι η εντός ολίγων μηνών μεγαλομέτοχος της Ελληνικής Τράπεζας, η Pimco.

Γιατί κοινοπρακτικό

Παρά το ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική έβαλε ένα τέλος στην αρχική σκέψη της Τράπεζας Κύπρου για δανεισμό της ίδιας στο Ταμείο που θα αγοράσει τα ΜΕΔ της, το κοινοπρακτικό δάνειο όπως σημειώνουν τραπεζικοί κύκλοι φέρει τα δικά του καλά στοιχεία στη συναλλαγή. Και αυτό, διότι τα syndicated loans έχουν δημιουργηθεί ώστε να κατανέμουν την έκθεση του κινδύνου σε πολλούς δανειστές.

Η πράξη μειώνει τον κίνδυνο σε ένα συγκεκριμένο δανειστή όπου θα χρηματοδοτήσει ένα έργο με μόνο δικούς του πόρους. Τα ταμεία που ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν στο κοινοπρακτικό αυτό δάνειο είναι οι «συνήθεις ύποπτοι» που ασχολούνται με πράξεις τέτοιου είδους στις μεσογειακές χώρες, τα ίδια που ενδιαφέρθηκαν και προ λίγων μηνών για να συμμετάσχουν στην πράξη της Ελληνικής Τράπεζας με την Συνεργατική Κυπριακή Τράπεζα.

Μικρότερη ζημιά

Η ίδια η τράπεζα σημειώνει στα οικονομικά της αποτελέσματα του εννιαμήνου 2018 πως η ζημιά που σχετίζεται με το Helix, και που συμπεριλαμβάνει τα έξοδα συναλλαγών για το τρίτο τρίμηνο 2018, ανέρχεται σε 15 εκατ. ευρώ.

Εξηγεί πως αφορά κυρίως την επίδραση της μείωσης της αξίας του χρήματος με την πάροδο του χρόνου, λόγω παράτασης στην ημερομηνία ολοκλήρωσης της συναλλαγής. Η ζημιά που προκύπτει από το Helix, αναμένεται να μειωθεί σε περίπου 105 εκατ. ευρώ συμπληρώνει, μέχρι την ολοκλήρωση της συναλλαγής, καθώς ποσό περίπου 45 εκατ. ευρώ αφορά την αξία του χρήματος (time value of money) και αναμένεται να αντιστραφεί μέχρι την ολοκλήρωση της συναλλαγής.

pwc

Η PwC Κύπρου αρωγός της τοπικής κοινωνίας και της επιχειρηματικότητας

Πλούσια κοινωνική δράση με σκοπό τη θετική αλλαγή στην κοινωνία

Μέσα από μια σειρά δράσεων κοινωνικής προσφοράς, η PwC Κύπρου και το προσωπικό της αποδεικνύουν έμπρακτα, για ακόμη μια χρονιά, το ενδιαφέρον και την ευαισθησία τους απέναντι στην τοπική κοινωνία. Το πρόγραμμα Εταιρικής Ευθύνης της PwC αξιοποιεί τους πόρους του οργανισμού αλλά και τις δεξιότητες, τη βούληση για εθελοντισμό και τον χρόνο των ανθρώπων του με σκοπό να επιφέρει θετική αλλαγή στην κοινωνία.

Ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας

Η PwC Κύπρου στηρίζει με υπερηφάνεια οργανισμούς και φορείς που στόχο έχουν την προώθηση της επιχειρηματικότητας, ιδιαίτερα ανάμεσα στους νέους. Ως στρατηγικός εταίρος της Chrysalis LEAP, για τέταρτη συνεχή χρονιά, ο οργανισμός στήριξε έμπρακτα τον διαγωνισμό επιχειρηματικών ιδεών πράσινης τεχνολογίας Climate-Launchpad και οι άνθρωποι της PwC προσέφεραν εθελοντικά καθοδήγηση στις ομάδες που έλαβαν μέρος στο διαγωνισμό.

Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της μακροχρόνιας συνεργασίας της με το Junior Achievement, η PwC στήριξε τον σχολικό διαγωνισμό «Επιχείρηση της Χρονιάς», καθ' όλη τη διάρκεια διεξαγωγής του αλλά και μέσα από την εθελοντική δράση του προσωπικού της και την παροχή ουσιαστικής βοήθειας στις συμμετέχουσες ομάδες. Ο οργανισμός ήταν, επίσης, αρωγός στον 1ο Διαγωνισμό Επιχειρηματικού Ήθους που συνδιοργανώθηκε από τη Διεθνής Διαφάνεια-Κύπρου και το ΚΕΒΕ, με στόχο την ενθάρρυνση, την αναγνώριση και την επιβράβευση των προσπαθειών που συμβάλλουν στην καταπολέμηση της διαφθοράς, στην ενδυνάμωση της διαφάνειας και της υπευθυνότητας από επιχειρήσεις και οργανισμούς στην Κύπρο.

Σημαντική είναι και η συνεισφορά της PwC στο Ερευνητικό Κέντρο Αριστείας «Research Centre on Interactive Media Smart Systems and Emerging Technologies (RISE)», το οποίο στοχεύει στην προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας και στεγάζεται προσωρινά σε γραφεία που παραχωρήθηκαν στο κτίριο της PwC στο κέντρο της Λευκωσίας. Το Κέντρο αποτελεί κοινοπραξία του Δήμου Λευκωσίας, του Max Planck Institute της Γερμανίας, του University College London του Ηνωμένου Βασιλείου, του Πανεπιστημίου Κύπρου, του Τεχνολογικού Πανεπιστήμιου Κύπρου και του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Κοινωνικό έργο

Για 17η συνεχή χρονιά η PwC διοργάνωσε την καθιερωμένη ετήσια αιμοδοσία στα γραφεία της σε όλη την Κύπρο προς ενίσχυση της Κεντρικής Τράπεζας Αίματος. Την προσπάθεια αυτή στήριξε μέσω της παρουσίας του στα γραφεία του οργανισμού στη Λευκωσία ο Υπουργός Υγείας κ. Κωνσταντίνος Ιωάννου. Παράλληλα, για 5η συνεχή χρονιά, η PwC διέθεσε το ποσό που προοριζόταν για την αγορά των χριστουγεννιάτικων καρτών της στο νηπιαγωγείο «Μάνα», ενώ πραγματοποίησε επίσης εκστρατεία συλλογής ειδών πρώτης ανάγκης τα οποία παραδόθηκαν στο Φιλανθρωπικό Σωματείο «Αλκυονίδες» προς στήριξη απόρων οικογενειών.

Τα μέλη του προσωπικού του οργανισμού στήριξαν με δική τους πρωτοβουλία το Movember και την εκστρατεία ευαισθητοποίησης του Europa Uomo Cyprus για τον καρκίνο του προστάτη. Κατά τη διάρκεια του έτους, η PwC στήριξε μέσα από εισφορές και τη διοργάνωση εκδηλώσεων και άλλες πρωτοβουλίες εθελοντισμού, μεγάλο αριθμό άλλων φιλανθρωπικών οργανώσεων και συνδέσμων, όπως ο Ραδιομαραθώνιος, ο Αντικαρκινικός Σύνδεσμος Κύπρου, ο Ερυθρός Σταυρός, το Καραϊσκάκειο Ίδρυμα, ο ΠΑΣΥΚΑΦ, ο Σύνδεσμος «Μωρά Θαύματα» κ.α.

Η συνολική συνεισφορά του οργανισμού

Αξιοσημείωτο είναι επίσης πως κατά τη διάρκεια του 2018 η PwC Κύπρου προχώρησε, για δεύτερη φορά, στην καταγραφή του συνολικού αποτυπώματός της, αποσκοπώντας στην αποτίμηση όλων των δράσεών της, εξετάζοντας παράλληλα την ευρύτερη επίδραση του οργανισμού στην οικονομία, στην κοινωνία αλλά και στο περιβάλλον. Το αποτύπωμα του οργανισμού για το 2018 εκτιμάται στα €166.8 εκ., σημειώνοντας αύξηση κατά €4 εκ. σε σχέση με το 2015.

Σχολιάζοντας τις δράσεις του οργανισμού, ο Διευθύνων Σύμβουλος, κ. Ευγένιος Ευγενίου δήλωσε «Οι αρχές και οι αξίες μας είναι αυτά που μας χαρακτηρίζουν ως ανθρώπους αλλά και ως οργανισμό. Είμαστε δίπλα στους ανθρώπους μας και στην κοινωνία στην οποία δραστηριοποιούμαστε και εργαζόμαστε με υπευθυνότητα και διαφάνεια, πιστοί στη δέσμευσή μας για ένα καλύτερο αύριο. Νοιαζόμαστε και συμμετέχουμε σε δράσεις που στόχο έχουν αν ενδυναμώσουν τον κοινωνικό ιστό».

Οι τέσσερις άξονες της στεγαστικής πολιτικής

Πολεοδομικά και όχι επιδοματικά θα πρέπει να είναι τα μέτρα για επίλυση του προβλήματος στέγασης σημειώνει ο ΥΠΕΣ

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ**

Οι περιπτώσεις των αστέγων προσώπων στη Λεμεσό, 28 στο σύνολο, ήταν ενδεικτικές για τα κενά στην στεγαστική πολιτική του κράτους τα οποία πρέπει να καλυφθούν. Ήταν εξάλλου στην βάση αυτών των θλιβερών περιπτώσεων που το θέμα των ψηλών ενοικίων πήρε τον δρόμο προς την Βουλή, ενώ τα αρμόδια Υπουργεία Εσωτερικών και Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων ανασκουμπώθηκαν συνειδητοποιώντας ότι οι αλλαγές στις παροχές είναι επιβεβλημένες για την δημιουργία δικτύου προστασίας

Δύο νέα πολεοδομικά κίνητρα σε οικιστικές περιοχές για ενοίκιο και αγορά αναμένεται να εισαγάγει το Υπουργείο Εσωτερικών στο πλαίσιο της στεγαστικής πολιτικής.

των πολιτών. Στο σκέλος που αναλογεί στο Υπουργείο Εργασίας, είναι γνωστό ότι είναι σε εξέλιξη μελέτη για αύξηση του επιδόματος ενοικίου στο πλαίσιο του προγράμματος ΕΕΕ, ενώ περί τις αρχές του 2019 και συγκεκριμένα μέσα στον Ιανουάριο θα πρέπει να αναμένονται τα πρώτα αποτελέσματα.

Σε αναβρασμό και το Υπουργείο Εσωτερικών ώστε να είναι έτοιμο επίσης περί τις αρχές του 2019 να ανακοινώσει τα νέα κίνητρα και τους νέους άξονες της στεγαστικής πολιτικής, κάτι που ενδεχομένως να γίνει ακόμα και μέσα στον Γενάρη. Για την στεγαστική πολιτική το Υπουργείο Εργασίας εργάζεται για το ΕΕΕ, είτε για προσωρινά καταλύματα αστέγων. Το Υπουργείο Εσωτερικών βλέπει κυρίως τα πολεοδομικά θέματα και την παραχώρηση κινήτρων, σε συνδυασμό με κάποια προγράμματα τα οποία έχουν περιφερειακή διάσταση, όπως οι ορεινές και οι ακριτικές περιοχές και φυσικά τα προγράμματα για τους πρόσφυγες.

Ακριτικές περιοχές και ορεινά

«Δεν μπορεί να λυθεί με επιδοματική πολιτική το πρόβλημα της στέγασης αλλά με πολεοδομική πολιτική», σημειώνει ο Υπουργός Εσωτερικών Κωνσταντίνος Πετρίδης. Προς αυτή την κατεύθυνση αναμένεται ότι θα εισαχθούν τουλάχιστον δύο νέα πολεοδομικά κίνητρα σε οικιστικές περιοχές για την αύξηση της προσιτής στέγασης είτε για ενοίκιο είτε για αγορά.

Αυτός θα είναι ένας από τους άξονες στους οποίους θα βασιστεί η νέα στεγαστική πολιτική της κυβέρνησης. Ένας δεύτερος είναι η διαμόρφωση σχεδίου το οποίο θα απευθύνεται στον πληθυσμό των ακριτικών και των ορεινών περιοχών, με στόχο την ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης. Για τον σκοπό αυτό θα αξιοποιηθούν κονδύλια τα οποία αναλώνονταν στο παρελθόν σε προγράμματα του ΚΟΑΓ όσο και του Οργανισμού Χρηματοδότησης Στέγης, τα οποία, όπως αναφέρει ο Υπουργός Εσωτερικών, έχουν αποτύχει. Πλέον αυτά τα κονδύλια, αναπροσαρμόζονται σε προγράμματα τα οποία αφορούν συγκεκριμένα ορεινές και ακριτικές περιοχές.

Ο ρόλος του ΚΟΑΓ

Το Υπουργείο Εσωτερικών είναι εξάλλου σε συζητήσεις με τον Κυπριακό Οργανισμό Ανάπτυξης Γης, ο οποίος πέραν του υφιστάμενου ρόλου του, θα είναι πλέον και ο φορέας διαχείρισης της νέας στεγαστικής πολιτικής, ενώ θα υιοθετήσει και σύγχρονους τρόπους αξιοποίησης της γης και της περιουσίας του.

Πέραν των ανωτέρω μακροπρόθεσμων λύσεων, το Υπουργείο Εσωτερικών είναι σε επικοινωνία με τον δήμο Γερμασόγειας με στόχο την δημιουργία προσωρινών καταλυμάτων για κάλυψη των αναγκών των άστεγων δημοτών, ενώ και το Υπουργείο Εργασίας φαίνεται να μελετά την δημιουργία καταλυμάτων προσωρινής στέγασης αστέγων σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές.

Οι άξονες της στεγαστικής πολιτικής αναμένεται να ανακοινωθούν το πρώτο τρίμηνο του 2019, με επικρατέστερο σενάριο η κυβέρνηση να ξεδιπλώσει τα χαρτιά της τον Ιανουάριο.

Το μερίδιο των δήμων

Την ίδια ώρα ο Υπουργός Εσωτερικών ανέφερε ότι πέραν των κινήσεων της Κυβέρνησης, και η τοπική αυτοδιοίκηση είναι ευπρόσδεκτη να συμβάλει αυτοβούλως στην κάλυψη αναγκών των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Αυτό, αναφέρει, θα μπορούσε να γίνει για παράδειγμα, με τη δημιουργία καταλυμάτων εντός των ορίων των δήμων, είτε για προσωρινή στέγαση, είτε για να δημιουργηθούν προσιτές κατοικίες για ευάλωτους δημότες. «Σίγουρα το κράτος δεν θα σταθεί εμπόδιο στους δήμους για να προχωρήσουν δικά τους προγράμματα και θα τους στηρίξει θεσμικά εκεί που μπορεί», ανέφερε ο κ. Πετρίδης.

Εντός του τριμήνου του 2019, ενδεχομένως η παρουσίαση της πολιτικής να γίνει σταδιακά, αλλά μέχρι τέλος του τριμήνου να μπουν κάτω.

Γιατί αυξήθηκαν τα ενοίκια

Οι λόγοι στους οποίους οφείλεται η καλπάζουσα πορεία που πήραν οι τιμές των ενοικίων είναι λίγο - πολύ γνωστοί. Ο εύκολος δανεισμός, που αποτέλεσε για δεκαετίες μια στρέβλωση του τραπεζικού συστήματος, είναι ένα νόμισμα το οποίο παρουσιάζεται πλέον στην άλλη του όψη και δείχνει τις συνέπειες της απουσίας του πια.

Με απλά λόγια, το γεγονός ότι πλέον τα στεγαστικά δάνεια δεν είναι εύκολα προσβάσιμα, αυτό μεταφράζεται σε λιγότερες νέες κατοικίες, ή αγορές κατοικιών. Κατά συνέπεια η μεγαλύτερη μερίδα των πολιτών καταφεύγει στην ενοικίαση, με αποτέλεσμα η στάθμη των ενοικίων να ανεβαίνει. Σε αυτό το δεδομένο θα πρέπει να προστεθεί και ο μεγάλος αριθμός των φοιτητών, ο οποίος βιώνει αυξητικές τάσεις τα τελευταία χρόνια, όπως επίσης και η λειτουργία των καταλυμάτων βραχύβιας μίσθωσης, τύπου Airbnb. Είναι γεγονός ότι αριθμός ακινήτων δεν διατίθενται για μακροχρόνια ενοικίαση και αυτό είναι κάτι που μειώνει την προσφορά και σαφώς αυξάνει την τιμή.

Η μειωμένη προσφορά των ακινήτων και η κατά συνέπεια αύξηση των τιμών των ενοικίων, οφείλεται και στην οικονομική κρίση. Μιλώντας στην «Κ» ο υπουργός Εσωτερικών Κωνσταντίνος Πετρίδης εξηγεί ότι λόγω της οικονομικής κρίσης δεν κτίζονταν τα τελευταία χρόνια πολλές μονάδες σε οικιστικές περιοχές, με αποτέλεσμα να υπάρχει τώρα έλλειψη διαμερισμάτων και κατοικιών.

«Αναμένουμε από την εκτελεστική εξουσία»

Ενώ τα υπουργεία ετοιμάζουν τις τελικές τους προτάσεις, η Βουλή βρίσκεται στην αναμονή, περιμένοντας νεότερα από τα Υπουργεία Εσωτερικών και Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Εξάλλου σε πρόσφατη συνεδρία της Επιτροπής Εσωτερικών της Βουλής στις 3 Δεκεμβρίου είχε ζητηθεί σχετική ενημέρωση για τα συγκεκριμένα βήματα που θα λάβουν για επίλυση του θέματος.

Όταν υπάρχει κόσμος που είναι άστεγος ειδικά την περίοδο των εορτών, καθίσταται σαφές ότι πρόκειται για ένα θέμα πολύ σοβαρό και πολύ επείγον, ανέφερε μιλώντας στην «Κ» η πρόεδρος της επιτροπής Εσωτερικών της Βουλής Ελένη Μαύρου, η οποία έδειξε προς την εκτελεστική εξουσία. «Αναμένουμε λοιπόν να δούμε τις προθέσεις της κυβέρνησης για άμεσα μέτρα όπως είναι η αύξηση του στεγαστικού επιδόματος, η πιθανή ενοικίαση χώρων για προσωρινή στέγαση αλλά θέλουμε να δούμε και μακροπρόθεσμα πώς αντιμετωπίζουμε το πρόβλημα τόσο μέσα από το στεγαστικό σχέδιο το οποίο μελετάται από το ΥΠΕΣ όσο και με άλλα μέτρα».

Η επιτροπή Εσωτερικών αναμένεται ότι θα επανέλθει με νέα της συνεδρία μετά την επανέναρξη των εργασιών της Βουλής, στην οποία θα κληθούν να παραστούν οι αρμόδιοι υπουργοί, Κωνσταντίνος Πετρίδης και Ζέτα Αιμιλιανίδου.

Ορόσημο το τέλος Γενάρη για εκπαιδευτικούς

Ο στόχος της ΜΕΠΕΥ, τα θέματα που συζητούνται και η υπόθεση απαγωγής στη Λάρνακα

Του **ΝΙΚΟΛΑ ΠΕΤΡΟΥ**

Το ένα παράθυρο μετά το άλλο ανοίγει στα της Παιδείας με τα εργασιακά ζητήματα των εκπαιδευτικών να βρίσκονται εκ νέου στο προσκήνιο και το Υπουργείο Παιδείας, μεταξύ άλλων, να θέλει να προβεί σε πειθαρχική έρευνα σχετικά με το περιστατικό της απαγωγής των δύο ανήλικων μαθητών από το Δημοτικό σχολείο Καμάρων στη Λάρνακα, που έλαβε χώρα τον περασμένο Σεπτέμβριο. Εξάλλου, βρισκόμαστε πλέον μια ανάσα πριν από το νέο έτος και τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και το Υπουργείο, θέλουν να αφήσουν πίσω τα όσα έγιναν το περασμένο καλοκαίρι, με την κρίση που ξέσπασε στον τομέα της εκπαίδευσης μετά τις αποφάσεις που πάρθηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο για εξορθολογισμό. Τα όσα έγιναν είχαν ως αντίκτυπο η νέα σχολική χρονιά να αρχίσει με μέτρα από τις ΠΟΕΔ, ΟΕΛΜΕΚ και ΟΛΤΕΚ, θέλοντας να ασκήσουν πίεση στην κυβέρνηση ούτως ώστε να αναιρεθούν οι αποφάσεις. Στις 26 Σεπτεμβρίου μετά την απαγωγή των μαθητών, εκπαιδευτικές οργανώσεις και Διυπουργική Επιτροπή, πραγματοποίησαν παρασκηνιακή συνάντηση δίνοντας τα χέρια προκειμένου να γεφυρωθεί το χάσμα, συμφωνώντας παράλληλα τα σημεία διαφωνίας να παραπεμφθούν για διάλογο στη ΜΕΠΕΥ. Επανάληψη της πρώτης συνεδρίασης φέρεται να πραγματοποιήθηκε την περασμένη Παρασκευή 28 Οκτωβρίου, στη Μικτή Επιτροπή Προσωπικού Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (ΜΕΠΕΥ). Ο πρόεδρος της Επιτροπής και Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Οικονομικών, Χρίστος Πατσαλίδης, κατά τη δεύτερη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε, κάλεσε τις ΠΟΕΔ, ΟΕΛΜΕΚ και ΟΛΤΕΚ, να επαναλάβουν τις θέσεις για τα εργασιακά ζητήματα των εκπαιδευτικών, θέτοντας παράλληλα διευκρινιστικές ερωτήσεις

Αντιδρά η ΠΟΕΔ για την πειθαρχική έρευνα του Υπουργείου Παιδείας σχετικά με την απαγωγή των δύο ανήλικων μαθητών.

Υπεύθυνος Τμήματος, διδακτικός χρόνος νεοεισερχόμενων, σύστημα απαλλαγών και μείωση του διδακτικού χρόνου βάσει των χρόνων υπηρεσίας ενός εκπαιδευτικού, τα θέματα.

για τα όσα θέτουν. Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», ο κ. Πατσαλίδης υπέδειξε και επισήμως προς τις δύο πλευρές πως ο διάλογος θα πρέπει ολοκληρωθεί μέχρι τα τέλη Ιανουαρίου, και εντός αυτού, θα πρέπει να γίνουν όσες συναντήσεις χρειαστεί προκειμένου να ληφθούν οι τελικές αποφάσεις επί της ατζέντας. Αυτό καθησύχασε τις ανησυχίες των εκπαιδευτικών πως ο διάλογος για τα εργασιακά τους θέματα θα έπεφτε στο κενό, νοουμένου ότι το επίσημο χρονοδιάγραμμα που έθεσε το Υπουργικό Συμβούλιο στις 3 Οκτωβρίου θα έληγε στις 31 Δεκεμβρίου. Αξίζει να αναφερθεί πως οι εκπαιδευτικές οργανώσεις ανέμεναν πως κατά τη συνεδρία της Παρασκευής, το Υπουργείο Παιδείας θα ήταν σε θέση να τοποθετηθεί επί των έξι θεμάτων, ούτως ώστε να αρχίσει να προχωρά η διαδικασία και να διαφανεί πού οι δύο πλευρές συμφωνούν και πού διαφωνούν, ωστόσο αυτό δεν κατέστη δυνατό. Σημειώνεται δε, ότι οι εκπαιδευτικές οργανώσεις έδωσαν έμφαση στα ζητήματα τα οποία αφορούν τον Υπεύθυνο Τμήματος, το διδακτικό χρόνο των νεοεισερχόμενων εκπαιδευτικών, το σύστημα απαλλαγών, αλλά και τη μείωση του διδακτικού χρόνου βάσει των χρόνων υπηρεσίας ενός εκπαιδευτικού. Το μοναδικό, και ίσως το πιο ουσιαστικό, μήνυμα αισιοδοξίας το οποίο απορρέει από αυτή τη συνεδρία της ΜΕΠΕΥ είναι πως έχει ήδη προγραμματιστεί η επόμενη συνάντηση για τις 11 Ιανουαρίου 2019.

Πειθαρχική έρευνα

Έντονα ενοχλημένη παρουσιάζεται η ΠΟΕΔ με τον υπουργό Παιδείας, Κώστα Χαμπιαούρη, θεωρώντας πως τρεις μήνες μετά από το περιστατικό της απαγωγής των δύο 11χρονων μαθητών από σχολείο στη Λάρνακα, ενώ το θέμα έχει ήδη κλείσει, το Υπουργείο προσπαθεί διά μέσου πειθαρχικής έρευνας να στοχοποιήσει τους εκπαιδευτικούς του σχολείου. Σε γραπτή δήλωση ο γενικός γραμματέας της ΠΟΕΔ, Χάρης Χαραλάμπους, θέτει το ερώτημα στον κ. Χαμπιαούρη, του ποιος θα κάνει πειθαρχική εναντίον του Υπουργείου Παιδείας αφού όπως εξηγεί, «ως εργοδότης δεν προσφέρατε καμία ασφάλεια σε μαθητές και εργαζόμενους στο συγκεκριμένο σχολείο, όπως και στα υπόλοιπα μέχρι σήμερα». Τονίζει δε, πως το Υπουργείο είναι εκτεθειμένο απόλυτα από τη στιγμή που υπήρχαν τέσσερις είσοδοι στο σχολείο, κιγκλιδώματα ύψους μόνο 1,10 m, δεν υπήρχε κεντρική ελεγχόμενη είσοδος, γονείς και μαθητές του διπλανού νηπιαγωγείου έμπαιναν μαζί από την είσοδο του Δημοτικού και δεν υπήρχαν φύλακες στις εισόδους ούτε και κάρτες εισόδου. Ο κ. Χαραλάμπους παροτρύνει το Υπουργείο να αφήσει τους εκπαιδευτικούς του σχολείου να πρεμήσουν, να κάνουν τη δουλειά τους και μην ψάχνουν για αποδιοπομπαίους τράγους, όπως αναφέρει. Επίσης όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ», η εκπαιδευτική οργάνωση των δασκάλων φέρεται να εξετάζει το ενδεχόμενο να απευθυνθεί σε ανεξάρτητη αρχή ούτως ώστε αυτή να διερευνήσει κατά πόσο το Υπουργείο Παιδείας, ως εργοδότης, είχε μεριμνήσει να παρθούν όλα τα μέτρα τα οποία θα διασφάλιζαν την ασφάλεια του προσωπικού του αλλά και των σχολείων.

Η Google πλέον και ως τράπεζα

Ο τραπεζικός ανταγωνισμός κορυφώνεται και πλέον οι Κυπριακές τράπεζες έχουν ένα λόγο παραπάνω για να ανησυχούν περισσότερο. Μετά την Revolut, την εταιρεία fintech που όπως επισημαίνει και το Business Insider σε σχετικό του άρθρο έχει πάνω από 3 εκατομμύρια λογαριασμούς, με αποτέλεσμα να ανταγωνίζεται τα παραδοσιακά τραπεζικά ιδρύματα, πλέον στις «τραπεζικές παρυφές» κινείται και ο κολοσσός Google. Το Business Insider που επικαλείται πληροφορίες του Bloomberg, σημειώνει πως η Google είναι η τελευταία εταιρεία μεγάλης τεχνολογίας που εξασφάλισε άδεια χρήσης ηλεκτρονικού χρήματος. Μέχρι πρότινος, η Google προσέφερε περιορισμένες οικονομικές υπηρεσίες μέσω του ψηφιακού πορτοφολιού Google Pay, το οποίο επιτρέπει στους χρήστες να αποθηκεύουν τα στοιχεία της κάρτας τους ώστε να πραγματοποιούν πληρωμές στο κατάστημα, στο διαδίκτυο ή στην ίδια την εφαρμογή για αγορές εφαρμογών (App purchase). Ενώ η άδεια χρήσης ηλεκτρονικού χρήματος δεν επιτρέπει στην Google να εισέλθει πλήρως στο τραπεζικό σύστημα, σίγουρα είναι ένα βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση. Η Google δεν θα είναι σε θέση να προσφέρει βασικές τραπεζικές λειτουργίες όπως λογαριασμούς καταθέσεων, δάνεια ή υποθήκες, αλλά θα είναι σε θέση να επεξεργάζεται πληρωμές, να εκδίδει ηλεκτρονικό χρήμα και να διαχειρίζεται πορτοφόλια ηλεκτρονικού χρήματος. Η άδεια χρήσης ηλεκτρονικού χρήματος χορηγήθηκε από την Λιθουανία και όπως αναφέρει το Business Insider θα επιτραπεί στην Google να επωφεληθεί από τα δικαιώματα διαβατηρίου της ΕΕ και να προσφέρει τις παραπάνω υπηρεσίες σε όλη την Ευρώπη. Η εξασφάλιση μιας άδειας χρήσης ηλεκτρονικού χρήματος από την Google, σχολιάζει ο αρθρογράφος, είναι ένα τρανταχτό αλλά σε εμβρυικό στάδιο παράδειγμα του κινδύνου που έχουν να αντιμετωπίσουν οι παραδοσιακές τράπεζες ανά τον κόσμο. Ως εκ τούτου, καταλήγει, οι τράπεζες θα πρέπει να διπλασιάσουν τις προσπάθειες του ψηφιακού τους μετασχηματισμού, ώστε να επιβιώσουν.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΡΟΥΓΚΑΛΑΣ

Ο Συνεργατισμός «στιγμάτισε» την οικονομία του 2018

Εφτιαξε «κακή τράπεζα», πέρασε τη χώρα στην επενδυτική βαθμίδα και μεγάλωσε την Ελληνική

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Τα κέρδη που παρουσίασε η Ελληνική Τράπεζα –γεγονός που είχε και η ίδια προειδοποιήσει μέσω του Χρηματιστηρίου Αξιών Κύπρου- ήταν πρωτόγνωρα για τα κυπριακά δεδομένα πόσω μάλλον για τα δεδομένα των τραπεζών που παρουσιάζουν τη δεκαετία που διανύουμε. Δέχθηκε τεράστια κριτική –από τα κόμματα της αντιπολίτευσης- πως η συμφωνία που υπέγραψε η Κυβέρνηση ως ο κύριος μέτοχος της Συνεργατικής Κυπριακής Τράπεζας με την Ελληνική ήταν κάκιστη και έφερε σε έναν ιδιώτη τεράστια κέρδη, ενώ θυσιάστηκε μια τράπεζα που με τη σωστή διαχείριση θα μπορούσε όχι μόνο να επιβιώσει, αλλά να φέρει και κέρδη. Αν και η λέξη «θυσία» είναι απολύτως ταιριαστή στην περίπτωση της Συνεργατικής Κυπριακής, αναντίλεκτα έφερε και θετικά τα οποία λειτούργησαν καταλυτικά στην ανάκαμψη της Κυπριακής οικονομίας. Γι' αυτό και θεωρείται από τους πιο πολλούς πως η αποχώρησή της από το Κυπριακό τραπεζικό σύστημα στιγμάτισε το 2018.

Ο νυν Συνεργατισμός, πλέον (ΣΕΔΙΠΕΣ), έχει αλλάξει εντελώς μορφή και λειτουργία. Δεν έχει καν τραπεζική άδεια. Ερχόμενοι ξανά στη λέξη «θυσία», ο Συνεργατισμός δημιούργησε τον Φορέα Διαχείρισης Δανείων (ΚΕΔΙΠΕΣ), σκέψη του 2013, που έμεινε στα χαρτιά λόγω έλλειψης χρηματικών πόρων δημιουργίας του. Ο διαχωρισμός του Συνεργατισμού το 2018 σε καλό και κακό έκανε κατορθωτή τη δημιουργία του Φορέα Διαχείρισης Δανείων στα πρότυπα σχεδιασμών και άλλων ευρωπαϊκών χωρών που έχουν ήδη δημιουργήσει και λειτουργήσει αντίστοιχους Φορείς. Σε πρώτο στάδιο μόνο τα Μη Εξυπηρετούμενα του Συνεργατισμού θα εξυπηρετηθούν από τον Servicer που θα αναλάβει το χαρτοφυλάκιο. Στην προκειμένη φάση, ο servicer που χρησιμοποιείται μέχρι να γίνει ξανά διαγωνισμός για εργοδότηση άλλου ή και του ίδιου, είναι η Altamira Asset Management.

Σίγουρα δε μπορεί να παρακαμφθεί πως έκλεισαν 100 και πλέον καταστήματα από τα συνολικά 172 του Συνεργατισμού, ενώ 900 υπάλληλοι επέλεξαν την οδό της εθελούσιας εξόδου και το δημόσιο χρέος ανήλθε στο 104%.

Εκτός της δημιουργίας του Φορέα Διαχείρισης Δανείων, ο Συνεργατισμός έφερε και άλλες ενέργειες, άλλες θετικές και άλλες αρνητικές. Σίγουρα δε μπορεί να παρακαμφθεί πως έκλεισαν 100 και πλέον καταστήματα από τα συνολικά 172 του Συνεργατισμού, ενώ 900 υπάλληλοι επέλεξαν την οδό της εθελούσιας εξόδου, αφού δεν μπορούσαν να απορροφηθούν όλοι στο δυναμικό της Ελληνικής. Ακόμα, το δημόσιο χρέος της χώρας ανήλθε στο 104%, λόγω των ομολόγων που εκδόθηκαν και των χρημάτων που κατατέθηκαν ώστε να στηριχθεί η ρευστότητα της τράπεζας όταν αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα τον Απρίλιο του 2018. Και η μείωση των υπαλλήλων και η αύξηση του δημοσίου χρέους ήταν μεγάλα αρνητικά που ήταν επακόλουθο της συναλλαγής, ωστόσο υπήρξαν και θετικά που συμπληρώνουν εκείνο της δημιουργίας του Φορέα.

Η Ελληνική Τράπεζα μετά τη συναλλαγή έγινε η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα του νησιού, με καλύτερους δείκτες και προοπτικές για το μέλλον. Το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου μειώθηκε, ενώ γεγονός που σίγουρα δεν μπορεί να μην αναφερθεί, είναι η επιστροφή της Κύπρου στην επενδυτική βαθμίδα. Και οι τρεις οίκοι αξιολόγησης, DBRS, Fitch και Standard and Poor's στις εκθέσεις τους ανέφεραν πως η συναλλαγή του Συνεργατισμού λειτούργησε καθοριστικά ώστε να καταστεί το αξιόχρεο του κράτους ως επενδυτικής βαθμίδας. Σημειώνουν πως με αυτό τον τρόπο βγήκαν εκτός συστήματος ΜΕΔ 6 δισ. ευρώ.

Η Ελληνική Τράπεζα, μετά τη συναλλαγή με τη ΣΚΤ, έγινε η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα του νησιού, με πιο καλύτερους δείκτες και προοπτικές για το μέλλον.

Σημαντικά γεγονότα

Πέραν των ενεργειών που έφερε η πώληση του καλού μέρους του Συνεργατισμού, εντός του 2018 έγιναν και άλλες ενέργειες που συνθέτουν τα σημαντικά οικονομικά σημεία της χρονιάς. Μεγάλη πώληση δανείων κατάφερε η Τράπεζα Κύπρου, πουλώντας δάνεια 2,8 δισ. ευρώ, από τα οποία τα 2,7 δισ. Μη Εξυπηρετούμενα στην Apollo Global Management, πώληση «μαμούθ» για τα δεδομένα της Κύπρου.

Εντός του ίδιου καλοκαιριού, περίοδος που επιτεύχθηκε η πώληση της ΣΚΤ και των ΜΕΔ της Τράπεζας Κύπρου, το πλαίσιο αντιμετώπισης των Μη Εξυπηρετούμενων έγινε πολύ πιο ισχυρό. Η Βουλή των Αντιπροσώπων πέρασε τα νομοσχέδια τα οποία ενισχύουν αυτό το σκοπό.

Τέλος, σχεδιάστηκε και εντός του πρώτου τριμήνου του 2019 αναμένεται να εφαρμοστεί το κυβερνητικό Σχέδιο Εστία, το οποίο θα ωφελήσει τους ευάλωτους δανειολήπτες και τις τράπεζες. Οι ρυθμοί ανάπτυξης παρέμειναν ισχυροί καθόλη τη χρονιά και κυμαίνονταν στο 3,9 – 4%, η ανεργία μειώθηκε στο 7,5% ενώ το πλεόνασμα του κράτους έφτασε πάνω από τα 850 εκατ. ευρώ.

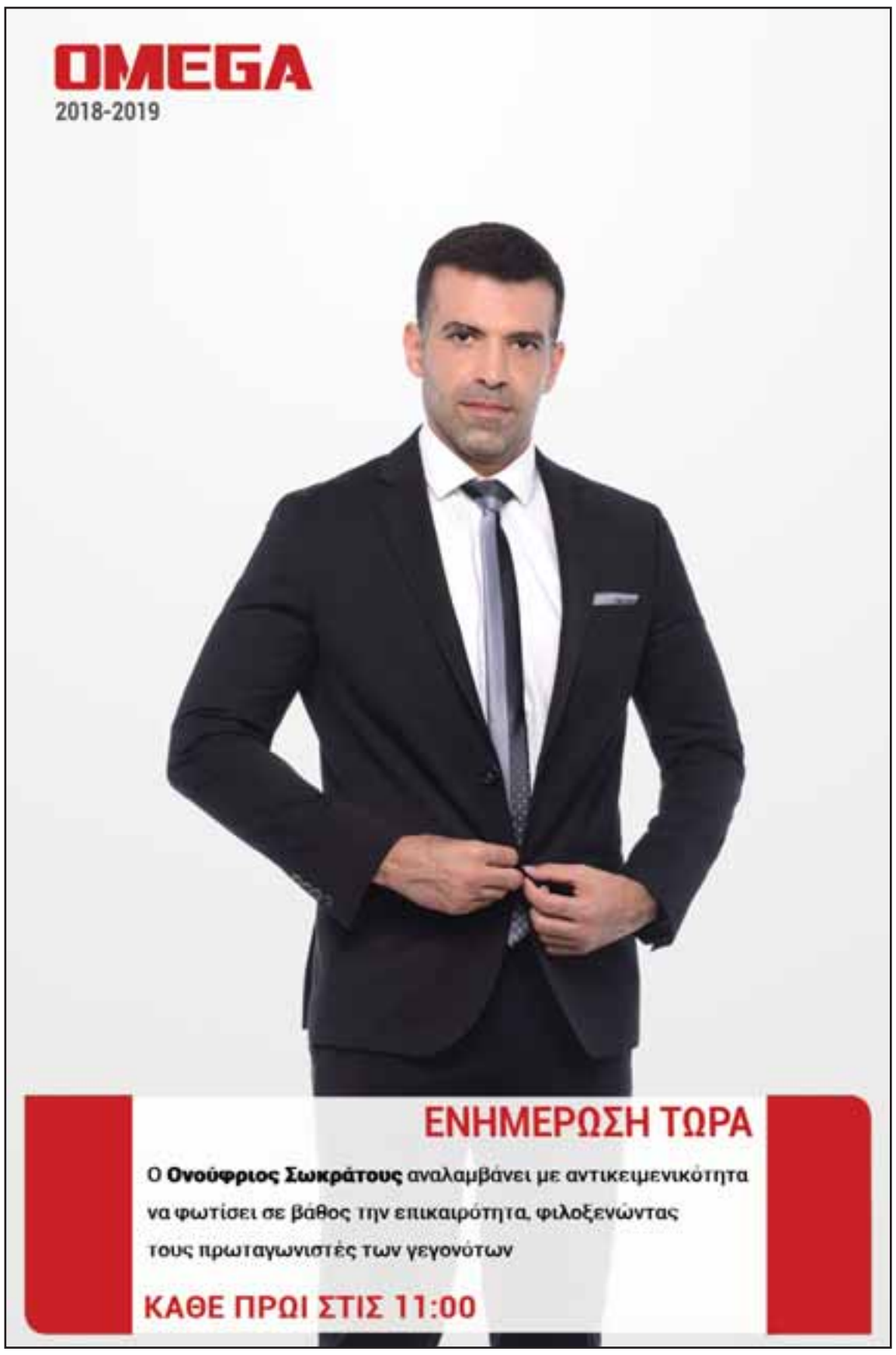

Δύσκολα τα πρώτα βήματα του Υφυπουργού

Δίχως τέλος ο κατάλογος των ανοιχτών θεμάτων στον τουρισμό που θα αναλάβει από τις 2 Ιανουαρίου ο Σάββας Περδίος

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ**

Οι μνηστήρες ήταν πολλοί για το Υφυπουργείο Τουρισμού, όμως τελικά η απόφαση του Προέδρου άφησε εκτός όλα τα φαβορί για την θέση. Ο εκλεκτός, ένας νέος άνθρωπος, ετών 38, ο οποίος θα αναλάβει να σηκώσει στις πλάτες του το τεράστιο κεφάλαιο του τουρισμού.

Φυσικά οι πανεπιστημιακές σπουδές στον τομέα του τουρισμού, τα χρηματοοικονομικά και την λογιστική, στο University of Warwick και από στο International Hospitality Management στο Ecole Hoteliere de Lausanne, αλλά και η επαγγελματική του εμπειρία στον ξενοδοχειακό τομέα τον εξοπλίζουν με τα καλύτερα εφόδια, και φαίνεται να ήταν και οι παράγοντες τους οποίους προσμέτρησε ο Πρόεδρος κατά την επιλογή του. Αυτό που απομένει πλέον είναι ο πρώτος Υφυπουργός να αποδείξει εμπράκτως ότι ήταν η σωστή επιλογή. Ικανοποιημένοι μένουν πάντως από την εξέλιξη οι ξενοδόχοι με τον Πρόεδρο του ΠΑΣΥΞΕ να τονίζει στην «Κ» ως εξαιρετικά σημαντικό το γεγονός ότι «για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες η κυβέρνηση διόρισε σε μια νευραλγική θέση που έχει να κάνει με τον τουρισμό, άνθρωπο προερχόμενο από την βιομηχανία του τουρισμού ο οποίος έχει εξαιρετικές ικανότητες. Αυτό για εμάς είναι πολύ θετικό και πρέπει να τον στηρίξουμε με όλες μας τις δυνάμεις».

Το έργο του Υφυπουργού θα ξεκινήσει από τις 2 Ιανουαρίου. Μετά την επίσημη πράξη διορισμού την ερχόμενη Τετάρτη στο Προεδρικό Μέγαρο, ο Σάββας Περδίος θα αναλάβει καταρχήν να διαχειριστεί την διαδικασία μετεξέλιξης του ΚΟΤ σε Υφυπουργείο. Με επικεφαλής τον ίδιο, στο Υφυπουργείο θα συντονίζεται από τον Γενικό Διευθυντή. Θα λειτουργεί επίσης μονάδα στρατηγικού σχεδιασμού, εσωτερικού ελέγχου και τεχνολογίας, όπως επίσης και το τμήμα της στρατηγικής και ανάπτυξης προϊόντων, μάρκετινγκ και ανάπτυξης αγορών, διασφάλισης ποιότητας και διοίκησης και τέλος τμήμα οικονομικής διαχείρισης.

Εθνική στρατηγική

Από τις πρώτες μέρες ανάληψης των καθηκόντων του, ο νέος Υφυπουργός θα πρέπει να θέσει ενώπιόν του το θέμα υλοποίησης της Εθνικής στρατηγικής για τον τουρισμό, η οποία εκπονήθηκε από Ισπανούς εμπειρογνώμονες και έχει χρονικό ορίζοντα υλοποίησης των στόχων το 2030. Υπενθυμίζεται ότι η στρατηγική περιλαμβάνει επτά θεματικές και 22 στρατηγικές δράσεις και πρωτοβουλίες που προτείνεται να προωθηθούν. Στόχος, πριν το 2030, να καταστεί ολόχρονα ένας βιώσιμος προορισμός, με τον αριθμό των τουριστών να φτάνει τα 4,8 εκατ., ενώ το 40% αυτών να είναι μεταξύ Νοεμβρίου και Απριλίου. Τα έσοδα να ανέρχονται στα 7 δισ. ευρώ ετησίως και η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕΠ να φτάσει στο 28%. Υπενθυμίζεται ότι η παρούσα κατάσταση τόσο στα έσοδα όσο και τις τουριστικές αφίξεις έχει ως εξής. Από τον Ιανουάριο μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2018 τα έσοδα από τον τουρισμό ανήλθαν στα €2.268,5 εκατ., ενώ για ολόκληρο το 2017 τα έσοδα υπολογίζονται σε €2.639,1 εκ. σε σύγκριση με €2.363,4 εκ. την αντίστοιχη περίοδο του 2016, και σημείωσαν αύξηση 11,7%. Στο κεφάλαιο τουριστικών αφίξεων για το 2017 ανήλθαν σε 3.652.073 σε σύγκριση με 3.186.531 την αντίστοιχη περίοδο του 2016, σημειώνοντας αύξηση 14,6% αλλά και ξεπερνώντας τις αφίξεις που καταγράφηκαν ποτέ στην Κύπρο κατά τη διάρκεια ενός έτους. Για την περίοδο Ιανουαρίου- Νοεμβρίου οι αφίξεις τουριστών ανήλθαν στις 3.832.062 σε σύγκριση με 3.553.149 την αντίστοιχη περίοδο του 2017, ενώ ο αριθμός των αφίξεων για το 2018 αναμένεται να φτάσει μια ανάσα πριν τα 4 εκατ. τουρίστες.

Υλοποίηση της στρατηγικής για τον τουρισμό, νοικοκύρεμα του τουριστικού προϊόντος, Airbnb και κατηγοριοποίηση των ξενοδοχείων θα τεθούν ενώπιον του Υφυπουργού με την παραλαβή της σκυτάλης.

Θετικά αποτιμάται από τον ΠΑΣΥΞΕ το γεγονός ότι έχει επιλεγεί ένα πρόσωπο μέσα από τον χώρο του τουρισμού για την θέση του πρώτου Υφυπουργού.

Οι βασικές ελλείψεις

Πέραν των αφίξεων και των εσόδων, στόχος του Υφυπουργείου είναι να καταφέρει να καλύψει τα κενά του κυπριακού τουρισμού.

Στους στόχους του υφυπουργείου Τουρισμού παραμένει παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, η περαιτέρω επιμήκυνση της χειμερινής περιόδου και η εξάλειψη της οπτικής ρύπανσης.

Δώδεκα σημεία εντοπίζει η στρατηγική για τον τουρισμό στα οποία η Κύπρος υστερεί. Στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Κύπρου ως τουριστικός προορισμός, στην ανάγκη για διεύρυνση των αγορών από τις οποίες εξαρτάται η Κύπρος καθώς και στην ανάγκη διαφοροποίησης της χώρας από ανταγωνιστές της. Ως εκ τούτου, πέραν του κλίματος της Κύπρου, το τουριστικό προϊόν θα πρέπει να επεκταθεί και στις εμπειρίες που προσφέρει το νησί. Στους στόχους παραμένει παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, η επιμήκυνση της χειμερινής περιόδου και η εξάλειψη της οπτικής ρύπανσης.

Airbnb και ξενοδοχεία

Στα κεφάλαια που θα έχει να διαχειριστεί ο Υφυπουργός είναι και τα καταλύματα τύπου Airbnb. Το τοπίο δεν έχει ξεκαθαρίσει ακόμα, καθώς η σχετική πρόταση νόμου εξακολουθεί να συζητείται στην Επιτροπή Εμπορίου της Βουλής ενώ αναμένεται ότι θα οδηγηθεί για ψήφιση στην ολομέλεια τις πρώτες εβδομάδες του 2019.

Ανεξάρτητα από τις τελευταίες λεπτομέρειες που απομένουν να ρυθμιστούν, το Υφυπουργείο θα έχει την ευθύνη για την δημιουργία μητρώου καταλυμάτων. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τελευταία στοιχεία, ο αριθμός των τουριστικών επαύλεων και κατοικιών που διατίθενται σε πλατφόρμες τύπου Airbnb στην Κύπρο ανέρχονται στις είκοσι χιλιάδες.

Με την σύσταση του Υφυπουργείου θα μπορεί να εφαρμοστεί και ο περί κατάταξης ξενοδοχείων νόμος ο οποίος εισαγάγει για πρώτη φορά στην Κύπρο όρους όπως Boutique Hotel, City Hotel και Suite Hotel. Σημαντικό κεφάλαιο είναι και η κατάρτιση των προσωπικού στον ξενοδοχειακό τομέα, θέμα το οποίο επίσης περιλαμβάνεται στην στρατηγική για τον τουρισμό, όπως επίσης και η προώθηση των ορεινών ξενοδοχειακών καταλυμάτων τα οποία αυτή την στιγμή συγκεντρώνουν το χαμηλότερο ποσοστό πληροτήτων.

15 Ελληνες στους 100 ισχυρότερους της ναυτιλίας

Του **ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ**

Δεκαπέντε Ελληνες περιλαμβάνονται φέτος στους 100 ανθρώπους με τη μεγαλύτερη επιρροή στην παγκόσμια ναυτιλία με βάση τη σχετική κατάταξη που καταρτίζει ετησίως η διεθνής ναυτιλιακή επιθεώρηση Lloyd's List. Μάλιστα η «ελληνική ομάδα» είναι η πολυπληθέστερη με δεύτερη την κινεζική που αριθμεί 12 προσωπικότητες, καθώς τα δύο έθνη ανταγωνίζονται πλέον ανοιχτά για την επιρροή στην ποντοπόρο και τις θαλάσσιες μεταφορές εν γένει. Από κοντά με 10 συμμετοχές και το Ηνωμένο Βασίλειο που έχει ιστορικά αποτελέσει βάση της ναυτιλίας.

Αξίζει να σημειωθεί πως πολλές ελληνικές συμμετοχές στην επονομαζόμενη κατάταξη «One Hundred People 2018» εμφανίζονται σε υψηλότερες θέσεις στην κατάταξη σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, σηματοδοτώντας τη βελτιωμένη εικόνα της ναυτιλίας των Ελλήνων.

Ο πρώτος Ελληνας είναι για άλλη μια χρονιά ο Γιάννης Αγγελικούσης, που βρίσκεται στην 6η θέση, δηλαδή δύο θέσεις υψηλότερα από πέρυσι, 8η. Προηγούνται αυτού μόνον εφοπλιστές από τη Νότιο Κορέα, την Κίνα και τη Δανία. Ειδικότερα, στην πρώτη θέση βρίσκεται ο Νοτιοκορεάτης γενικός γραμματέας του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού (IMO) Kitack Lim. Στη δεύτερη θέση βρίσκονται από κοινού δύο Δανοί, ο διευθύνων σύμβουλος της AP Moller Holding Robert Uggla και ο διευθύνων σύμβουλος της AP Moller-Maersk Soren Skou, ενώ στην τρίτη οι Xu Lirong (China Cosco Shipping Group) και Li Jianhong (China Merchants Group). Δύο κινεζικοί όμιλοι, αμφότεροι με παρουσία στην Ελλάδα και ειδικότερα στα λιμάνια του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης, αντίστοιχα. Στην 4η και 5η θέση βρίσκονται πάλι Κινέζοι εκπρόσωποι του χρηματοπιστωτικού τομέα και ειδικότερα η Hu Xiaolian, επικεφαλής της The Export-Import Bank of China και οι Zhao Guicai της ICBC Financial Leasing και Zhao Jiong της Bocomm Financial Leasing.

REUTERS

Πολλές ελληνικές συμμετοχές στην επονομαζόμενη κατάταξη «One Hundred People 2018» εμφανίζονται σε υψηλότερες θέσεις σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, σηματοδοτώντας τη βελτιωμένη εικόνα της ναυτιλίας των Ελλήνων.

Η «ελληνική ομάδα» είναι η πολυπληθέστερη με δεύτερη την κινεζική, που αριθμεί 12 εφοπλιστές.

Ο δεύτερος Ελληνας στο Top 100 των Lloyds είναι ο Γιώργος Προκοπίου που βρίσκεται στη 12η θέση από τη 15η πέρυσι, ενώ η τρίτη ελληνική συμμετοχή συναντάται στην 22η θέση της παγκόσμιας κατάταξης και είναι αυτή της Αγγελικής Φράγκου, που επίσης αναρριχήθηκε υψηλότερα από το 2017. Αλμα 14 θέσεων από πέρυσι εμφανίζεται να κάνει στην 24η θέση ο τέταρτος Ελληνας, ο Πέτρος Παππάς, διευθύνων σύμβουλος της Star Bulk, ενώ στην 25η κατατάσσεται ο Γιώργος Οικονόμου της TMS και της Dryships. Κοντά, στην 26η θέση ο πέμπτος Ελληνας, ο Παναγιώτης Γ. Λιβανός της GasLog και στην 7η θέση μεταξύ των Ελλήνων και στην 43η της διεθνούς κατάταξης ο πρόεδρος της Ενωσης Ελλήνων Εφοπλιστών Θεόδωρος Βενιάμης. Ακολουθούν στην 51η θέση ο επικεφαλής της Costamare Κωστής Κωνσταντακόπουλος και στην 59η θέση ο Ευάγγελος Μαρινάκης, αμφότεροι σημαντικά υψηλότερα από πέρυσι.

Νέα είσοδος, καθώς όλοι οι προαναφερθέντες έχουν συμπεριληφθεί στην εν λόγω λίστα που εκδίδεται εδώ και εννέα έτη και άλλες φορές, ο Αναστάσιος Παπαγιαννόπουλος (74η θέση) ως πρόεδρος της Bimco αλλά τη μοιράζεται μαζί με τον Angus Frew, γενικό γραμματέα του φορέα. Στην 77η θέση βρίσκεται ο Νικόλας Τσάκος, πρώην πρόεδρος της Intertanko και στην 78η ο Δημήτρης Φαφαλιός (νέα είσοδος επίσης) ως ο νέος πρόεδρος της Intercargo. Νέα είσοδος είναι και αυτή του Γιώργου Λογοθέτη, του Libra Group στην 80ή θέση. Στην 95η θέση βρίσκεται ο πρόεδρος της ένωσης εφοπλιστών Ευρώπης (ESCA) Πάνος Λασκαρίδης και στη 96η θέση η νεοεισερχόμενη Δέσποινα Θεοδοσίου, πρόεδρος της Wista International.

Η υψηλή φορολογία εμποδίζει την ανάπτυξη των ηλεκτρονικών συναλλαγών

Η απλοποίηση των καθημερινών εργασιών είναι σε ποσοστό 64% για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα το βασικότερο πλεονέκτημα των ηλεκτρονικών συναλλαγών, ενώ με ποσοστό 42% ακολουθεί η ενίσχυση της ασφάλειας και η δυνατότητα διεύρυνσης των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων με ποσοστό 22%.

Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από έρευνα που διεξήγαγε η Mastercard σε δείγματα 200 μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε δέκα χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Βουλγαρία, Κροατία, Τσεχική Δημοκρατία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβακία, Σερβία και Ουκρανία). Αξιοσημείωτο είναι ότι η χώρα μας βρίσκεται στην πρώτη θέση μεταξύ αυτών των χωρών ως προς την αναλογία τερματικών POS σε σχέση με τον πληθυσμό της, με 48.854 τερματικά POS ανά 1 εκατομμύριο κατοίκους.

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας οι ιδιοκτήτες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη χαρακτηρίζουν ωφέλιμη την αποδοχή καρτών ως μέσου συναλλαγής εντός του καταστήματος, καθώς θεωρούν ότι απλοποιεί τις καθημερινές λειτουργίες, σε ποσοστό οριακά χαμηλότερο σε σχέση με τη χώρα μας, δηλαδή 60%, ενώ στη δεύτερη θέση είναι η προσέλκυση νέων πελατών με ποσοστό 46% και ακολουθεί η αίσθηση ασφάλειας με ποσοστό 28%.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων η περαιτέρω ανάπτυξη των καρτών παρεμποδίζεται λόγω της υψηλής φορολογίας, καθώς 6 στις 10 επιχειρήσεις (ποσοστό 60%) επικαλείται αυτό τον λόγο ως βασικό ανασταλτικό παράγοντα. Αντίστοιχο είναι και το ποσοστό (59%) που απαντά ότι την ανάπτυξη παρεμποδίζουν οι συνθήκες στις αγορές, ενώ σχεδόν 2 στις 10 (19%) επισημαίνουν ως αιτίες που εμποδίζουν την ανάπτυξή τους δυσμενείς κανόνες εμπορίου και τον αθέμιτο ανταγωνισμό (18%). Στις υπόλοιπες χώρες κύριοι ανασταλτικοί παράγοντες είναι οι συνθήκες της αγοράς, δηλαδή η μειωμένη μέση αγοραστική δύναμη των πολιτών που είναι και η πιο συχνή αιτία σε ποσοστό 19% με βάση τις απαντήσεις. Η υψηλή φορολογία ακολουθεί με ποσοστό 16% και η γραφειοκρατία με 9,9%, τη στιγμή που το 4% αγωνίζεται να αποκτήσει πρόσβαση σε πρόσθετα κεφάλαια.

ΑΠΕ

Στην Ελλάδα η σχέση με τον πληθυσμό είναι με 48.854 τερματικά POS ανά 1 εκατομμύριο κατοίκους.

Η έρευνα εξέτασε, επίσης, τον τρόπο με τον οποίο οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις διαχειρίζονται τα έξοδα στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και σύμφωνα με τα συμπεράσματά της οι πληρωμές μέσω τραπεζικών λογαριασμών συγκεντρώνουν το υψηλότερο ποσοστό – είτε πρόκειται για την εξόφληση προμηθευτών, την πληρωμή φόρων ή τη διαχείριση των λειτουργικών δαπανών (57,9%).

ATZENTA 2019

Ένα ημερολόγιο για τον χρόνο που έρχεται αλλά και τα 100 χρόνια ελληνικής ιστορίας που πέρασαν, τα οποία θυμόμαστε μέσα από το πενάκι των σκιτσογράφων της «Καθημερινής».

ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ 6 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ, 2016 Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα www.kathimerini.com.cy €1,50 (Απλή έκδοση) €2,00 (Βαιμή) €3,90 (Ενισχυμένη)

Μία κατάσχεση ανά λεπτό κάνουν οι φορολογικές αρχές

Στο 10μηνο Ιανουαρίου - Οκτωβρίου έχουν πραγματοποιήσει πάνω από 105.000

Του **ΠΡΟΚΟΠΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ**

Πενήντα δύο κατασχέσεις την ώρα, σχεδόν μία κάθε λεπτό, διενεργεί η εφορία, δεσμεύοντας τραπεζικούς λογαριασμούς μισθωτών, συνταξιούχων και επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τα στοιχεία, από τις αρχές του έτους μέχρι και τον Οκτώβριο, η εφορία κατά τη διάρκεια των εργάσιμων ημερών και ωρών πραγματοποίησε περισσότερες από 105.000 κατασχέσεις στους τραπεζικούς λογαριασμούς των φορολογουμένων που έχουν χρέη προς τις ΔΟΥ.

Μάλιστα, η εφορία κατάφερε να εισπράξει μέσω των κατασχέσεων αλλά και των ρυθμίσεων (πάγια ρύθμιση 12 δόσεων) το ποσό των 4,5 δισ. ευρώ από τις αρχές του έτους και όπως όλα δείχνουν μέχρι το τέλος του έτους το ποσό θα εκτιναχθεί στα 6 δισ. ευρώ. Από την ανάλυση των στοιχείων προκύπτει ότι το μεγάλο κύμα των κατασχέσεων πραγματοποιήθηκε το πρώτο τρίμηνο του 2018 και έκτοτε η εφορία έχει «κόψει» ρυθμό εξαιτίας κυρίως των άδειων τραπεζικών λογαριασμών, αλλά και της φορολογικής συμμόρφωσης αρκετών οφειλετών του Δημοσίου. Το εντυπωσιακό πάντως είναι ότι τον μήνα της εξόδου από το μνημόνιο οι κατασχέσεις έπεσαν κάθετα. Συγκεκριμένα, τον Αύγουστο έγιναν μόλις 48 κατασχέσεις, τον Σεπτέμβριο 5.227 και τον Οκτώβριο 7.066.

Πάντως, τα δικαστικά τμήματα των εφοριών έχουν εντολή να εντείνουν τις πιέσεις προς τους οφειλέτες του Δημοσίου να ενταχθούν στη ρύθμιση των 12 δόσεων, διαφορετικά ενεργοποιούνται αναγκαστικά μέτρα είσπραξης ακόμα και για οφειλές μόλις 500 ευρώ. Ανώτατο στέλεχος της ΑΑΔΕ αναφέρει ότι οι εισπράξεις είναι αποτέλεσμα κατά κύριο λόγο των πιέσεων των υπηρεσιών της φορολογικής διοίκησης προς τους οφειλέτες προκειμένου οι τελευταίοι να πληρώσουν τα χρέη τους. Ηλεκτρονικά μηνύματα, τηλεφωνική ενημέρωση ανάγκασαν τα τελευταία χρόνια τους οφειλέτες να συμμορφωθούν. Μάλιστα, υποστηρίζει ότι η αύξηση των εισπράξεων οφείλεται πρωτίστως στη φορολογική συμμόρφωση.

Η εφορία προσδοκά να εισπράξει φέτος μέσω των κατασχέσεων και των ρυθμίσεων 6 δισ. ευρώ.

Βέβαια, για να μπορέσει η φορολογική διοίκηση να καταφέρει και να πάρει από τα νοικοκυριά τα λιγοστά που τους έχουν απομείνει από τους μισθούς και τις συντάξεις τους, έπρεπε να προχωρήσει, κατά την περίοδο 2015-2018, στην αποστολή 4.850.000 ηλεκτρονικών κατασχετηρίων. Οσο και αν γίνεται λόγος για φορολογική συμμόρφωση, από το 2009 μέχρι σήμερα έχουν αυξηθεί οι οφειλέτες του Δημοσίου κατά 3 εκατομμύρια. Συγκεκριμένα από 1 εκατομμύριο που ήταν οι οφειλέτες πριν από την κρίση, σήμερα ανέρχονται σε 4,2 εκατομμύρια. Είναι ενδεικτικό ότι η υπερφορολόγηση είχε ως αποτέλεσμα τη διόγκωση των ληξιπρόθεσμων οφειλών τα οποία στα χρόνια των μνημονίων αυξήθηκαν κατά 188%. Στο διάστημα αυτό εκτοξεύτηκαν οι ηλεκτρονικές κατασχέσεις μισθών, συντάξεων και γενικότερα η εφορία προχώρησε, όπως υποχρεούνταν από τον νόμο, σε δεσμεύσεις τραπεζικών λογαριασμών. Σύμφωνα με την έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, από 650.000 που ήταν οι ηλεκτρονικές κατασχέσεις, το 2016 υπερδιπλασιάστηκαν, για να φθάσουν το 2017 στο 1,7 εκατομμύρια.

Από την επεξεργασία των στατιστικών στοιχείων της φορολογικής διοίκησης προκύπτει ότι οι απλήρωτοι φόροι αυξήθηκαν κατά περίπου ένα δισ. ευρώ τον Οκτώβριο σε σχέση με τον Σεπτέμβριο, ενώ τα μισά από αυτά (507,3 εκατ. ευρώ) προέρχονται από τον φόρο εισοδήματος. Επίσης, οι ιδιοκτήτες ακινήτων δεν κατάφεραν να πληρώσουν 173,6 εκατ. ευρώ τα οποία αφορούν τον ΕΝΦΙΑ, ενώ ελεύθεροι επαγγελματίες και επιχειρήσεις δεν πλήρωσαν 203,1 εκατ. ευρώ ΦΠΑ καθώς και πρόστιμα ύψους 47 εκατ. ευρώ. Συνολικά τον Οκτώβριο δεν πληρώθηκαν φόροι 972 εκατ. ευρώ αυξάνοντας τα χρέη που έχουν δημιουργηθεί από τις αρχές του έτους στα 8,8 δισ. ευρώ.

Συνολικά τα χρέη των φορολογουμένων και των επιχειρήσεων φθάνουν στα 103,36 δισ. ευρώ, ενώ εάν προστεθούν τα πρόστιμα και οι προσαυξήσεις που αναλογούν, ξεπερνούν τα 185 δισ. ευρώ, δηλαδή υψηλότερα από το ΑΕΠ της χώρας.

Στα υψηλά τετραετίας η ίδρυση νέων εταιρειών το 11μηνο

Της **ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ**

Στο υψηλότερο σημείο από το 2014 διαμορφώθηκαν στο ενδεκάμηνο Ιανουαρίου - Νοεμβρίου 2018 οι εγγραφές νέων επιχειρήσεων στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο, ενώ την ίδια ώρα οι διαγραφές διαμορφώνονται στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων επτά ετών. Ακριβώς αυτή η εξέλιξη έχει ως αποτέλεσμα το ισοζύγιο στο ενδεκάμηνο όχι μόνο να είναι θετικό, αλλά και με τον αριθμό των επιχειρήσεων που ανοίγει να είναι πρώτη φορά μεγαλύτερος κατά περίπου 15.000 σε σύγκριση με εκείνον των επιχειρήσεων που έκλεισαν το ίδιο διάστημα.

Βεβαίως, σε σημαντικό βαθμό κάποιες από τις εμφανιζόμενες ως επιχειρήσεις συνιστούν μετατροπές σε πιο συμφέρουσες νομικές μορφές, όπως για παράδειγμα η σύσταση Ιδιωτικών Κεφαλαιουχικών Εταιρειών (ΙΚΕ) από πρώην ελεύθερους επαγγελματίες.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα στοιχεία του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (ΓΕΜΗ), στο ενδεκάμηνο Ιανουαρίου - Νοεμβρίου 2018 οι εγγραφές νέων επιχειρήσεων ανήλθαν σε 31.335 έναντι 29.768 το αντίστοιχο ενδεκάμηνο του 2017, καταγράφοντας αύξηση 5,26%.

Σημειώνεται ότι τελευταία φορά που οι εγγραφές νέων επιχειρήσεων είχαν ξεπεράσει το όριο των 30.000 στο ενδεκάμηνο ήταν το 2014, όταν ο αριθμός ήταν αρκετά υψηλότερος από αυτόν του 2018 και συγκεκριμένα 34.972 επιχειρήσεις.

	ΕΓΓΡΑΦΕΣ	ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ
2012	39.534	33.198	6.336
2013	40.003	33.480	6.523
2014	34.972	32.665	2.307
2015	28.992	23.953	5.039
2016	27.784	29.700	-1.916
2017	29.768	24.838	4.930
2018	31.335	16.578	14.757

ΠΗΓΗ: Γενικό Εμπορικό Μητρώο (ΓΕΜΗ)

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Οι διαγραφές επιχειρήσεων από το ΓΕΜΗ υποχώρησαν σε 16.578, από 24.838 το αντίστοιχο διάστημα του 2017.

Στο ενδεκάμηνο Ιανουαρίου - Νοεμβρίου 2018 οι διαγραφές επιχειρήσεων από το ΓΕΜΗ υποχώρησαν σε 16.578, από 24.838 το αντίστοιχο διάστημα του 2017, καταγράφοντας μείωση 33,25%. Σημειώνεται εδώ ότι στις διαγραφές περιλαμβάνονται επιχειρήσεις που βρίσκονται σε κάποια από τις ακόλουθες καταστάσεις: πτώχευση, διακοπή (ΔΟΥ), λύση - εκκαθάριση, υπό εκκαθάριση, διαδικασία συνδιαλλαγής, διαγραφή, διαγραφή λόγω συγχώνευσης, αναγκαστική διαχείριση, διαγραφή λόγω διάσπασης. Βεβαίως, η υποχώρηση των διαγραφών από το ΓΕΜΗ σε αριθμό κάτω των 20.000 οφείλεται έως έναν βαθμό και στο γεγονός ότι πλέον έχει συντελεστεί πολύ μεγάλη «εκκαθάριση» στον επιχειρηματικό χάρτη της χώρας, με τους πιο αδύναμους να διακόπτουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα τα πρώτα χρόνια της ύφεσης.

Η χρονιά, πάντως, που τα «λουκέτα» ήταν περισσότερα από τις συστάσεις επιχειρήσεων ήταν το 2016 (πάντα σε ό,τι αφορά τα στοιχεία ενδεκαμήνου), όταν οι διαγραφές ήταν κατά 1.916 περισσότερες από τις εγγραφές.

Στο φετινό ενδεκάμηνο το ισοζύγιο είναι θετικό και μάλιστα οι νέες επιχειρήσεις που ιδρύθηκαν σε αυτό το διάστημα είναι περισσότερες κατά 14.757 από αυτές που διεγράφησαν από το ΓΕΜΗ.

Το 25% (12.042) περίπου των νέων επιχειρήσεων που συστάθηκαν το ενδεκάμηνο Ιανουαρίου - Νοεμβρίου 2018 πρόκειται για ατομικές, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και την επίδρασή τους στην απασχόληση. Ακολουθούν οι ΙΚΕ, με τον αριθμό τους στο ενδεκάμηνο να φθάνει τις 8.166 επιχειρήσεις και οι ομόρρυθμες (3.339), ενώ οι ιδρύθηκαν και 586 ανώνυμες εταιρείες.

Το 65% των επιχειρήσεων που έκλεισαν την περίοδο Ιανουαρίου - Νοεμβρίου 2018 ήταν ατομικές (10.898), επιβεβαιώνοντας με αυτόν τον τρόπο ότι συνήθως πρόκειται για μικρής διάρκειας, θνησιγενή εγχειρήματα, τα οποία έχουν ως κίνητρο την ανάγκη και όχι την επιχειρηματική ευκαιρία.

Σταδιακή βελτίωση των τραπεζών το 2019 βλέπει η Fitch

Σταθερές διατηρεί τις προοπτικές των ελληνικών τραπεζών για το 2019 η Fitch, καθώς αναμένει σταδιακή βελτίωση στα μεγέθη των ισολογισμών τους, και συγκεκριμένα στη ρευστότητα, στην ποιότητα των περιουσιακών στοιχείων και στη διακυβέρνηση. Ωστόσο, όπως προειδοποιεί ο οίκος, η εξαιρετικά αδύναμη ποιότητα των περιουσιακών στοιχείων των ελληνικών τραπεζών και η υψηλή κεφαλαιακή επιβάρυνση από προβληματικά στοιχεία ενεργητικού εμποδίζουν την αποκατάσταση του δανεισμού και την πλήρη εμπιστοσύνη στο τραπεζικό σύστημα. Η Fitch αναμένει ότι η ανάκαμψη του ελληνικού τραπεζικού κλάδου θα γίνει περισσότερο ορατή το 2019, αν και θα είναι αργή, και θα στηριχθεί στις αναπτυξιακές προοπτικές της Ελλάδας και στο πιο ευνοϊκό νομικό περιβάλλον. Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις στον πτωχευτικό κώδικα, το νέο σχέδιο εξωδικαστικού συμβιβασμού και οι ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί θα διευκολύνουν την επίλυση του ζητήματος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (NPEs), όπως επισημαίνει. Ο οίκος αναφέρει πως αυτή τη στιγμή έχουν προταθεί δύο σχέδια για τη μείωση των NPEs, ένα από την Τράπεζα της Ελλάδος και ένα από το ΤΧΣ, τα οποία βρίσκονται υπό συζήτηση.

Οπως επισημαίνει, οι ελληνικές τράπεζες έχουν δεσμευθεί σε φιλόδοξους στόχους για τα NPEs, με τον δείκτη να διαμορφώνεται περίπου στο 20% το 2021. Αν και αναμένει ότι η ποιότητα των στοιχείων ενεργητικού θα βελτιωθεί περαιτέρω το 2019, ωστόσο θεωρεί πως οι κίνδυνοι εκτέλεσης παραμένουν υψηλοί και υπόκεινται στη συνεχιζόμενη σταθερότητα του λειτουργικού περιβάλλοντος της Ελλάδας, στην αποτελεσματικότητα των πρόσφατων νομοθετικών μεταρρυθμίσεων και στη διάθεση των επενδυτών για τα ελληνικά προβληματικά περιουσιακά στοιχεία.

Πάντως, ο οίκος τονίζει πως ένας μεγάλος όγκος NPEs θα συνεχίσει να «βαραίνει» την κερδοφορία και την κεφαλαιοποίησή τους. Δεδομένης της περιορισμένης παραγωγής οργανικών κεφαλαίων, ενδέχεται να εξεταστούν μέτρα κεφαλαιακής στήριξης στο μεσοπρόθεσμο διάστημα, στο πλαίσιο της προετοιμασίας απορρόφησης των επιπτώσεων του νέου λογιστικού προτύπου IFRS 9 και της συμμόρφωσης με την εποπτική απαίτηση MREL (ελάχιστη απαίτηση για τα ίδια κεφάλαια και τις επιλέξιμες υποχρεώσεις).

Η ενίσχυση της εμπιστοσύνης και η άρση των capital controls αναμένεται να οδηγήσουν στη σταθεροποίηση των καταθέσεων.

Οπως καταλήγει η Fitch, η ενίσχυση της εμπιστοσύνης και η άρση των capital controls αναμένεται να οδηγήσουν στη σταθεροποίηση των καταθέσεων και θα βελτιώσουν την πρόσβαση των τραπεζών στις αγορές κεφαλαίου το 2019, μειώνοντας την εξάρτησή τους από το Ευρωσύστημα για ρευστότητα. Ωστόσο, οι ελληνικές τράπεζες, όπως προειδοποιεί, θα παραμείνουν έντονα εκτεθειμένες σε κινδύνους χρηματοδότησης και ρευστότητας.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΟΥΡΤΑΛΗ

Χάθηκαν 33.249 θέσεις εργασίας τον Νοέμβριο στον ιδιωτικό τομέα

Της **ΡΟΥΛΑΣ ΣΑΛΟΥΡΟΥ**

Επικράτηση των απολύσεων και τον Νοέμβριο κατέγραψε το πληροφοριακό σύστημα «Εργάνη» του υπουργείου Εργασίας, καθώς χάθηκαν 33.249 θέσεις εργασίας, ενώ σχεδόν 6 στις 10 προσλήψεις που έγιναν κατά τον περασμένο μήνα ήταν με ευέλικτες μορφές απασχόλησης. Βέβαια, η έκρηξη των προσλήψεων κατά τις αρχές της τουριστικής περιόδου έχει ως αποτέλεσμα να διατηρείται το ρεκόρ προσλήψεων στον ιδιωτικό τομέα για το 11μηνο Ιανουάριος - Νοέμβριος 2018. Συγκεκριμένα, το σύστημα καταγράφει την υψηλότερη επίδοση ενδεκάμηνου έτους από το 2001 έως σήμερα, με τις προσλήψεις να υπερισχύουν των απολύσεων κατά 135.033 νέες θέσεις εργασίας. Κατά τον μήνα Νοέμβριο 2018 προκύπτει αρνητικό ισοζύγιο προσλήψεων-αποχωρήσεων κατά 33.249 θέσεις εργασίας. Συγκεκριμένα, οι αναγγελίες προσλήψεων ανήλθαν σε 196.106, ενώ οι αποχωρήσεις σε 229.355. Από τις 229.355 συνολικά αποχωρήσεις, οι 70.225 προήλθαν από οικειοθελείς αποχωρήσεις και οι 159.130 από καταγγελίες συμβάσεων αορίστου χρόνου ή λήξεις συμβάσεων ορισμένου χρόνου. Από τη σύγκριση των στοιχείων του Νοεμβρίου κατά το τρέχον και το προηγούμενο έτος, προκύπτει ότι το 2018 οι απώλειες νέων θέσεων εργασίας ήταν κατά 5.972 λιγότερες απ' ό,τι το 2017 (-33.249 αρνητικό ισοζύγιο τον Νοέμβριο 2018 έναντι -39.221 τον Νοέμβριο του προηγούμενου έτους).

Αθροιστικά για την περίοδο Ιανουάριος - Νοέμβριος 2018, οι αναγγελίες προσλήψεων ανήλθαν σε 2.483.982 θέσεις εργασίας και οι αποχωρήσεις έφτασαν τις 2.348.949, εκ των οποίων οι 1.437.556 ήταν αποτέλεσμα καταγγελιών συμβάσεων αορίστου χρόνου ή λήξεων συμβάσεων ορισμένου χρόνου και οι 911.393 οικειοθελείς αποχωρήσεις. Ακρως ανησυχητικά παραμένουν τα στοιχεία και όσον αφορά την ποιότητα των νέων θέσεων εργασίας, καθώς το 57,41% των προσλήψεων αφορούσε θέσεις υποαμειβόμενες, μερικής απασχόλησης ή εκ περιτροπής εργασίας.

Το αντίστοιχο ποσοστό κατά τον προηγούμενο μήνα (Οκτώβριο) όπου κατεγράφη επίσης αρνητικό ρεκόρ απώλειας θέσεων εργασίας, ήταν της τάξης του 62,05%. Σωρευτικά, το εξεταζόμενο 11μηνο Ιανουάριος - Νοέμβριος 2018, μόλις 45,8% των προσλήψεων αφορούσε θέσεις πλήρους απασχόλησης. Μόνο από τα καταλύματα χάθηκαν 36.310 θέσεις εργασίας, ενώ από τις υπηρεσίες εστίασης υπήρξε επιπλέον απώλεια της τάξης των 4.046 θέσεων εργασίας. Ακολουθούν οι δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων και γραφείων (-2.146 θέσεις), ενοικίασης και εκμίσθωσης (-2.066) και οι δραστηριότητες αποθήκευσης και αυτές που είναι υποστηρικτικές προς τις μεταφορές (-1.306 θέσεις εργασίας). Στον αντίποδα, οι περισσότερες νέες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν στην εκπαίδευση με 9.290 περισσότερες προσλήψεις σε σχέση με τις απολύσεις.

6 στις 10 προσλήψεις που έγιναν τον περασμένο μήνα ήταν με ευέλικτες μορφές απασχόλησης.

Κακή χρονιά για τους πλουσιότερους του κόσμου το 2018

Ο πλούτος τους μειώθηκε κατά 511 δισ. δολάρια, λόγω πτώσης των αγορών σύμφωνα με το Bloomberg

Οι τέσσερις στους πέντε πλουσιότερους ανθρώπους του κόσμου έγιναν λιγότερο πλούσιοι το 2018 – κανείς δεν μπορεί, πάντως, να ισχυρισθεί ότι φτώχυναν. Συγκεκριμένα, οι 395 από τους 500 πάμπλουτους διεθνώς είδαν τις περιουσίες τους να μειώνονται κατά 511 δισ. δολάρια μέσα στο 2018, σύμφωνα με τον δείκτη δισεκατομμυριούχων του Bloomberg. Κι αυτό, όπως επισημαίνει το ειδησεογραφικό πρακτορείο Bloomberg, συνέβη μετά το πρώτο εξάμηνο. Εκείνη την περίοδο οι χρηματιστηριακοί δείκτες είχαν εκτιναχθεί, αποδίδοντας υψηλά κέρδη στους πλουσίους, αλλά αργότερα σημειώθηκαν αλλεπάλληλες μαζικές πωλήσεις μετοχών.

Εξαιτίας των επιπτώσεων από τον εμπορικό πόλεμο μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Κίνας, καθώς και των ανησυχιών για την πιθανή ύφεση της αμερικανικής οικονομίας, ο πλούτος των 500 πλουσιότερων στο τέλος της χρονιάς ήταν 4,7 τρισ. δολάρια, παρουσιάζοντας απώλειες δεύτερη φορά από το 2012.

Τότε ξεκίνησε η συλλογή στοιχείων από το Bloomberg και η κατάρτιση του ημερησίου δείκτη πλούτου. Το 2012 ο παγκόσμιος πλούτος είχε εκτιναχθεί στα 5,6 τρισ. δολάρια. «Τον τελευταίο καιρό η αναταραχή μεταξύ των επενδυτικών κύκλων είναι μεγάλη», επισήμανε η Κέιτι Νίξον, επικεφαλής επενδύσεων στη Northern Trust Wealth Management. «Δεν εκτιμούμε πως θα περιπέσει σε ύφεση η αμερικανική οικονομία. Ωστόσο, είμαστε σε εγρήγορση, γιατί υπάρχουν απειλές για την οικονομική δραστηριότητα».

ΗΠΑ

Ακόμα και ο πάμπλουτος Τζεφ Μπέζος, ο ιδρυτής και επικεφαλής του κολοσσού της Amazon, ο μεγαλύτερος κερδισμένος μεταξύ των πεντακοσίων, δεν έμεινε άτρωτος από την έντονη αστάθεια των αγορών.

> **Παρενέργειες από τον σινοαμερικανικό πόλεμο.**

Η περιουσία του τον Σεπτέμβριο είχε φθάσει στα 168 δισ. δολάρια, σημειώνοντας άνοδο 69 δισ.δολαρίων, αλλά μετά ελαττώθηκε κατά 44 δισ. δολάρια. Σήμερα έχει 122 δισ. δολάρια και βρίσκεται σε πολύ καλύτερη θέση από τον ιδρυτή του Facebook. Ο Μαρκ Ζούκερμπεργκ είχε τις σοβαρότερες ζημίες από τον Ιανουάριο και μέχρι σήμερα, κυρίως εξαιτίας των σοβαρών και αλλεπάλληλων κρίσεων στην ίδια του την εταιρεία. Η προσωπική του περιουσία, λοιπόν, περιορίστηκε κατά 19,6 δισ. δολάρια, φθάνοντας στα 53,2 δισ. δολάρια. Κάνοντας μία συνολική προσέγγιση των 172 πάμπλουτων των ΗΠΑ, αυτοί είχαν απώλειες αυτή τη χρονιά της τάξης του 5,9% και ο πλούτος τους διαμορφώνεται στα σχεδόν 2 τρισ. δολάρια (1,9 τρισ. δολάρια, για την ακρίβεια). Αριθμητικά, οι Αμερικανοί συνιστούν την πολυπληθέστερη εθνική ομάδα δισεκατομμυριούχων μεταξύ των 500 της λίστας του Bloomberg.

Ευρώπη

Στη Γηραιά Ηπειρο σχεδόν άπαντες οι μεγιστάνες, από τον Αμάνθιο Ορτέγα, τον ιδρυτή του ομίλου ένδυσης ZARA, έως και τον πρώην πρωθυπουργό της Ιταλίας, Σίλβιο Μπερλουσκόνι, είχαν απώλειες. Η γερμανική οικογένεια Σέφλερ, οι μεγαλομέτοχοι της εταιρείας ελαστικών Continental, επωμίστηκε τη σοβαρότερη ζημία λόγω αντίξοων συνθηκών στην αγορά. Ο Γκέοργκ Σέφλερ και η μητέρα του Μαρία - Ελίζαμπεθ Σέφλερ - Τούμαν απώλεσαν 17 δισ. δολάρια εφέτος.

ΝΑ Ασία

Ακόμα και η φημισμένη «μηχανή δημιουργίας πλούτου», η Νοτιοανατολική Ασία, είχε απώλειες. Οι 128 δισεκατομμυριούχοι της Κίνας, της Ιαπωνίας και άλλων χωρών έχασαν από τον πλούτο τους 144 δισ. δολάρια. Οι τρεις μεγαλύτεροι χαμένοι του 2018 είναι Κινέζοι, με πρώτο τον δημιουργό του ομίλου Wanda Group, τον Γουάνγκ Τζιανλίν. Ο τελευταίος είχε ζημίες 11,1 δισ. δολαρίων. Εντούτοις, η Νοτιοανατολική Ασία δεν παύει να γεννά νέους δισεκατομμυριούχους. Μέσα στη φετινή χρονιά εντάχθηκαν στον δείκτη δισεκατομμυριούχων του Bloomberg επιπλέον 39 άνθρωποι από την περιφέρεια αυτή. Ορισμένοι, πάντως, είχαν βραχύβια παραμονή στον δείκτη. Τέλος, για τις χώρες της Μέσης Ανατολής η χρονιά ήταν ιδιαίτερα ταραχώδης. Ο πλουσιότερος άνθρωπος της περιοχής, ο Σαουδάραβας πρίγκιπας Αλ-Ουαλίντ, ο οποίος κρατήθηκε επί 83 ημέρες στο πλαίσιο αμφίβολης εκστρατείας κατά της διαφθοράς, είχε απώλειες 3,4 δισ. δολαρίων.

BLOOMBERG

Οι 10 πλουσιότεροι άνθρωποι στον κόσμο

Ο Τζεφ Μπέζος, ιδρυτής και διευθύνων σύμβουλος της Amazon, είχε αυξομειώσεις στην περιουσία του φέτος. Ωστόσο, η χρονιά κλείνει γι' αυτόν με κέρδη, αντιθέτως με τον άλλον μεγιστάνα της υψηλής τεχνολογίας, Μαρκ Ζούκερμπεργκ, τον ιδρυτή του Facebook. Στην Ευρώπη οι περισσότεροι δισεκατομμυριούχοι είχαν μείωση του πλούτου τους. Στη Ρωσία τα πράγματα πήγαν σχετικά καλύτερα, με συγκριτικά περιορισμένες απώλειες για τους 25 Ρώσους ζάπλουτους, που συνολικά έχουν περιουσίες 255 δισ. δολαρίων.

	ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΠΟΣΑ ΣΕ ΔΙΣ. ΔΟΛ.	ΑΠΩΛΕΙΕΣ / ΚΕΡΔΗ (τελευταίο 12μηνο) ΠΟΣΑ ΣΕ ΔΙΣ. ΔΟΛ.	
1. Τζεφ Μπέζος	122	23,4	Υψηλή τεχνολογία
2. Μπιλ Γκέιτς	88,7	- 3,08	Υψηλή τεχνολογία
3. Γουόρεν Μπάφετ	80,8	- 4,51	Ποικίλες δραστηριότητες
4. Μπερνάρ Αρνό	65,8	2,51	Καταναλωτικά είδη
5. Αμάνθιο Ορτέγα	57,9	-17,5	Λιανεμπόριο
6. Κάρλος Σλιμ	53,9	-7,69	Υψηλή τεχνολογία
7. Μαρκ Ζούκερμπεργκ	53,2	-19,6	Υψηλή τεχνολογία
8. Λάρι Πέιτζ	51,3	-1,05	Υψηλή τεχνολογία
9. Σεργκέι Μπριν	9,9	-1,13	Υψηλή τεχνολογία
10. Λάρι Ελισον	48,5	-4,55	Υψηλή τεχνολογία

ΠΗΓΗ: Δείκτης Δισεκατομμυριούχων Bloomberg

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Εχοντας εξυπηρετήσει, το 2018, 45,7 εκατομμύρια επιβάτες, το αεροδρόμιο του Γκάτγουικ θα είναι το μεγαλύτερο στο δίκτυο αεροδρομίων που κατέχει η Vinci από τη Βραζιλία μέχρι τη Σουηδία.

Η Vinci παραβλέπει το Brexit και εξαγοράζει αντί 3,2 δισ. το Γκάτγουικ

Η γαλλική κατασκευαστική εταιρεία Vinci συμφώνησε να αποκτήσει τον έλεγχο της εταιρείας που εκμεταλλεύεται το αεροδρόμιο του Γκάτγουικ έναντι ποσού 3,2 δισ. ευρώ. Η εξαγορά του ποσοστού 50,01% των μετοχών δίνει στη γαλλική εταιρεία την ευκαιρία να ελέγξει το δεύτερο σημαντικότερο αεροδρόμιο του Λονδίνου και να το προσθέσει στο χαρτοφυλάκιό της με άλλα αεροδρόμια. Στην εξαγορά συμμετέχουν και κρατικά επενδυτικά ταμεία από το Αμπου Ντάμπι και την Αυστραλία, ενώ θα εκδοθούν ομόλογα σε λίρες στερλίνες ώστε να χρηματοδοτηθεί η εξαγορά, ανακοίνωσε χθες η Vinci. Η εταιρεία Global Infrastructure Partners θα εξακολουθήσει να κατέχει το υπόλοιπο μερίδιο των μετοχών. Εχοντας εξυπηρετήσει, το 2018, 45,7 εκατομμύρια επιβάτες, το αεροδρόμιο του Γκάτγουικ θα είναι το μεγαλύτερο στο δίκτυο αεροδρομίων που κατέχει η Vinci από τη Βραζιλία μέχρι τη Σουηδία.

Το αεροδρόμιο του Γκάτγουικ βρίσκεται υπό πίεση εξαιτίας του αυξημένου ανταγωνισμού που αντιμετωπίζει από τα άλλα αεροδρόμια που βρίσκονται στην περιοχή του Λονδίνου. Πρόσφατα η εταιρεία που διαχειρίζεται το Γκάτγουικ είχε χάσει τη μάχη με το Χίθροου, το αεροδρόμιο με τη μεγαλύτερη επιβατική κίνηση στην Ευρώπη, στην προσπάθεια να κερδίσει την υποστήριξη της βρετανικής κυβέρνησης για την κατασκευή δεύτερου διαδρόμου απογείωσης και προσγείωσης αεροσκαφών. Λίγο πριν από τα Χριστούγεννα είχε επικρατήσει στο Γκάτγουικ χάος για δύο ημέρες διότι είχαν θεαθεί μη επανδρωμένα αεροσκάφη κοντά στο αεροδρόμιο, με αποτέλεσμα να διακοπεί η λειτουργία του.

> **Το Γκάτγουικ έχει ανακοινώσει σχέδιο επενδύσεων ύψους 1,23 δισ. ευρώ για τα επόμενα πέντε χρόνια.**

Η γαλλική κατασκευαστική εταιρεία αποφάσισε να παραμερίσει το ρίσκο και την αβεβαιότητα που δημιουργεί η αποχώρηση της Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ενωση, παρόλο που άλλες εταιρείες που διαχειρίζονται βρετανικά αεροδρόμια προειδοποιούν για περιορισμό της επιβατικής κίνησης. «Τα αεροδρόμια αποτελούν ελκυστική επένδυση, ιδιαίτερα σε έναν κόσμο με αυξημένη μεταβλητότητα, διότι οι αποδόσεις τους τείνουν να είναι αρκετά προβλέψιμες και διαχειρίσιμες ακόμη και όταν υπάρχει σημαντική μεταβολή στον αριθμό των επιβατών», εξηγεί στο Bloomberg ο Ντάνιελ Ρόσκα, αναλυτής στην Bernstein. «Ακόμη και αν επαληθευτεί το σενάριο του Brexit, ο κόσμος θα εξακολουθήσει να πηγαίνει διακοπές. Μακροπρόθεσμα η κίνηση στο Γκάτγουικ δεν θα επηρεαστεί τόσο πολύ σε αυτό τον τομέα», προσθέτει. Το Γκάτγουικ έχει ανακοινώσει σχέδιο επενδύσεων ύψους 1,23 δισ. για τα επόμενα πέντε χρόνια ώστε να επεκτείνει τους δύο τερματικούς σταθμούς του αεροδρομίου.

Η μάχη των προσφορών πιέζει τους λιανεμπόρους

Η κρίση του λιανικού εμπορίου στην Ευρώπη εξαπλώνεται από τα παραδοσιακά καταστήματα στο Διαδίκτυο, δημιουργώντας ερωτήματα για την κερδοφορία τους κατά την περίοδο των χριστουγεννιάτικων εορτών. Μεγάλοι όμιλοι στο ηλεκτρονικό και λιανικό εμπόριο μιλούν για τις έντονες πιέσεις που δέχονται προκειμένου να διατηρήσουν χαμηλά τις τιμές, γεγονός που οδηγεί σε συρρίκνωση των περιθωρίων κέρδους τους.

Η βρετανική εταιρεία λιανικού εμπορίου Asos, η οποία είναι βασικός ανταγωνιστής της Amazon στην Ευρώπη, αναθεώρησε χθες προς τα κάτω τις προβλέψεις για πωλήσεις μέσα στο 2018 εξαιτίας της «σημαντικής μείωσης» του τζίρου τον Νοέμβριο.

> **Οι εκπτώσεις περιορίζουν το περιθώριο κερδοφορίας τόσο των παραδοσιακών όσο και των ηλεκτρονικών καταστημάτων.**

«Οι πωλήσεις σε αυτές τις εκπτωτικές περιόδους πλήττουν τα περιθώρια κερδοφορίας των ομίλων, ανεξάρτητα εάν πωλούν την παραγωγή τους μέσω των καταστημάτων ή του Διαδικτύου», σχολιάζει ο Ρίτσαρντ Τσάμπερλαϊν, αναλυτής στην RBC Capital Markets. Τα τελευταία στοιχεία της Eurostat επιβεβαιώνουν, πράγματι, πως οι τιμές στην πραγματική οικονομία δεν έχουν ακόμη σταθεροποιηθεί κοντά στο 2% που είναι ο στόχος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), αλλά κινούνται σε χαμηλότερα επίπεδα.

Η Asos αναθεώρησε χθες προς τα κάτω τις ετήσιες προβλέψεις για την αύξηση του τζίρου της στο 15% αντί του 20% με 25% που είχε ανακοινώσει αρχικά. Ως αποτέλεσμα, η μετοχή της Asos υποχώρησε 43% και η εταιρεία έχασε 1,4 δισ. στερλίνες από την κεφαλαιοποίησή της κατά τη διάρκεια της χθεσινής συνεδρίασης. Η προειδοποίηση της Asos παρέσυρε επίσης σε απώλειες τις μετοχές ανταγωνιστών του Διαδικτύου, όπως είναι η Boohoo και η Zalando, αλλά και αλυσίδων καταστημάτων όπως η Marks & Spencer και η Next. Πτωτικά κινήθηκε χθες και η μετοχή της σουηδικής αλυσίδας ρούχων και υποδημάτων Hennes & Mauritz (H&M), χάνοντας το 7% της αξίας της. Παρά το γεγονός ότι ο σουηδικός όμιλος λιανικού εμπορίου ανακοίνωσε τη μεγαλύτερη αύξηση πωλήσεων για το γ΄ τρίμηνο του έτους κατά τη διάρκεια της τελευταίας τριετίας, οι αναλυτές τηρούν επιφυλακτική στάση. Θεωρούν πως η ανάκαμψη των πωλήσεων της Hennes & Mauritz αποδίδεται στη μεγάλη μείωση των τιμών στα προϊόντα τους και στην ευνοϊκή διακύμανση των ισοτιμιών. «Αυτό που συμβαίνει πάει αντίθετα από τη νόρμα», σχολιάζει ο Στέφεν Λίνερτ, αναλυτής στην επενδυτική εταιρεία Jefferies. «Υποτίθεται πως τα καταστήματα αρχίζουν να φθίνουν και πως το ηλεκτρονικό εμπόριο παίρνει τη θέση τους», δηλώνει ο ίδιος, εννοώντας πως στην παρούσα φάση όλοι χάνουν.

Αυτή η αβεβαιότητα για την κερδοφορία των εταιρειών λιανικού εμπορίου αντανακλάται στα ομόλογα που έχουν εκδώσει. Η τιμή των ομολόγων 200 εκατ. στερλινών της αλυσίδας καταστημάτων Debenhams, τα οποία λήγουν τον Ιούλιο του 2021, κυμαίνεται στις 65 πένες, δηλαδή έχει υποχωρήσει 35 πένες ως προς τη στερλίνα από τις αρχές του έτους. Είναι το χαμηλότερο επίπεδο που έχει καταγραφεί από τότε που εκδόθηκαν το 2014.

BLOOMBERG

REUTERS

Μεγάλοι όμιλοι στο ηλεκτρονικό και λιανικό εμπόριο μιλούν για τις έντονες πιέσεις που δέχονται προκειμένου να διατηρήσουν χαμηλά τις τιμές, γεγονός που οδηγεί σε συρρίκνωση των περιθωρίων κέρδους τους.

Υπό τον φόβο εμπορικού πολέμου, αυξήθηκε το... εμπόριο

Οι εισαγωγές των ΗΠΑ υπερέβησαν κάθε προηγούμενο μέσα στο 2018

ASSOCIATED PRESS

Τραμπ και Σι Τζινπίνγκ συμφώνησαν ανακωχή για 90 ημέρες και αναστολή των δασμών μέχρι την 1η Μαρτίου. Αναλυτές εκτιμούν πως εύκολα θα μπορούσε να παραταθεί η εκεχειρία για άλλες 90 ημέρες εάν οι δύο πλευρές σημειώσουν έστω και την ελάχιστη πρόοδο στις μεταξύ τους συνομιλίες.

Ενα απροσδόκητο δώρο φαίνεται πως έχει προσφέρει στην παγκόσμια οικονομία ο εμπορικός πόλεμος: μια μεγάλη αύξηση του εμπορίου. Υπό τον φόβο των νέων δασμών που θα επιβληθούν εάν οι δύο μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου δεν καταλήξουν σε συμβιβασμό μέχρι την 1η Μαρτίου, οι αμερικανικές εταιρείες σπεύδουν να παραγγείλουν τεράστιο όγκο αγαθών για να αποφύγουν την αύξηση του κόστους στο εγγύς μέλλον. «Οι αποθήκες και τα κέντρα διανομής είναι πλήρη στη νότια Καλιφόρνια», επισημαίνει ο Φίλιπ Σάνφιλντ, εκπρόσωπος της εταιρείας που διαχειρίζεται το λιμάνι του Λος Αντζελες, και τονίζει ότι οι εταιρείες αντιμετωπίζουν λογιστικά προβλήματα στο λιμάνι του Σαν Πέδρο ακριβώς «επειδή υπάρχουν τόσο μεγάλα φορτία εκεί».

Οπως τονίζει ο Σάνφιλντ, το 2017 ήταν μια χρονιά με μεγάλη εμπορική κίνηση καθώς στη διάρκειά του κινήθηκαν στο λιμάνι του Λος Αντζελες περίπου 9,3 εκατ. εμπορευματοκιβώτια, καταγράφοντας επίπεδο-ρεκόρ. Μετά την εμπορική κίνηση που κατεγράφη τον Δεκέμβριο στο ίδιο λιμάνι, όμως, το 2018 θα έχει σημειώσει ιστορικό ρεκόρ εμπορικών συναλλαγών. Η κίνηση στο λιμάνι του Λονγκ Μπιτς σημείωσε αύξηση πάνω από 7,3% στη διάρκεια του Νοεμβρίου, υπερβαίνοντας, έτσι, τα 7,5 εκατ. εμπορευματοκιβώτια του περασμένου έτους. Και βέβαια δεν είναι μόνον το εμπόριο της Αμερικής, που σίγουρα έρχεται πρώτη στον κόσμο σε αγορές προϊόντων.

Πολλά στοιχεία καταδεικνύουν ότι το 2018 το διεθνές εμπόριο πήγε πάρα πολύ καλά. Παρά τις προσπάθειες του Ντόναλντ Τραμπ να περιορίσει την όρεξη της χώρας του για ξένα προϊόντα, τον Οκτώβριο οι εισαγωγές των ΗΠΑ υπερέβησαν κάθε προηγούμενο ως προς την αξία τους.

Η εικόνα προκύπτει από τα στοιχεία του αμερικανικού υπουργείου Εμπορίου. Τον Οκτώβριο, όμως, και οι εξαγωγές των ΗΠΑ πλησίασαν το ιστορικό ρεκόρ μηνιαίων εξαγωγών που είχε καταγραφεί λίγους μήνες νωρίτερα και συγκεκριμένα τον Μάιο του 2018. Στο μεταξύ ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου προέβλεψε τον Σεπτέμβριο ότι η αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου θα επιβραδυνθεί φέτος κατά 0,8 εκατοστιαίες μονάδες στο 3,9%. Και πάλι, όμως, θα είναι πολύ μεγάλη εάν συγκριθεί με τα αντίστοιχα ποσοστά των τελευταίων ετών. Το 2016, για παράδειγμα, το διεθνές εμπόριο αυξήθηκε μόλις κατά 1,8%. Ακολουθεί, βέβαια, το 2019, που ενδεχομένως θα καταγράψει επιβράδυνση του παγκόσμιου εμπορίου. Η προοπτική αυτή ανησυχεί το λιμάνι του Λος Αντζελες, αλλά δεν είναι σαφές πότε θα τερματισθεί αυτή η αύξηση των εισαγωγών. Οι πρόεδροι των δύο μεγαλύτερων οικονομιών του κόσμου, Τραμπ και Σι Τζινπίνγκ, συμφώνησαν ανακωχή για 90 ημέρες και αναστολή των δασμών μέχρι την 1η Μαρτίου. Οικονομικοί αναλυτές εκτιμούν πως εύκολα θα μπορούσε να παραταθεί η εκεχειρία για άλλες 90 ημέρες εάν οι δύο πλευρές σημειώσουν έστω και την ελάχιστη πρόοδο στις μεταξύ τους συνομιλίες. Πηγές προσκείμενες στις διμερείς επαφές αναφέρουν ότι την εβδομάδα που αρχίζει στις 7 Ιανουαρίου θα μεταβεί στο Πεκίνο αμερικανική αντιπροσωπεία για συνομιλίες. Θα είναι η πρώτη εκ του σύνεγγυς επαφή που θα έχουν οι δύο πλευρές μετά τη συνάντηση των δύο προέδρων την 1η Δεκεμβρίου στο Μπουένος Αϊρες.

Η κίνηση στο λιμάνι του Λονγκ Μπιτς σημείωσε αύξηση πάνω από 7,3% στη διάρκεια του Νοεμβρίου.

Κίνα: πιέσεις στη μεταποίηση

Ο εμπορικός πόλεμος εντείνει την πίεση στον χειμαζόμενο μεταποιητικό τομέα της Κίνας σε μια στιγμή που η οικονομία επιβραδύνεται. Τον Νοέμβριο τα έσοδα των κινεζικών εταιρειών του κλάδου της μεταποίησης μειώθηκαν για πρώτη φορά ύστερα από σχεδόν τρία χρόνια. Εμφανίζονται μειωμένα κατά 1,8% στα 86,33 δισ. δολάρια, σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία της Κίνας. Η εξέλιξη αντανακλά τη μειωμένη ζήτηση από το εξωτερικό, αλλά και από την εγχώρια αγορά, καθώς και την αύξηση του κόστους λειτουργίας των εταιρειών. Οικονομικοί αναλυτές εκτιμούν ότι η κατάσταση στον μεταποιητικό τομέα θα εξακολουθήσει να επιδεινώνεται. Σύμφωνα με τον Νι Βεν, αναλυτή της Hwabao Trust, τα κέρδη των κινεζικών βιομηχανιών ενδέχεται να σημειώσουν μείωση κατά μέσον όρο 5% έως 10% το επόμενο έτος. Σημειωτέον ότι το τρίτο τρίμηνο η οικονομία της Κίνας σημείωσε τον χαμηλότερο ρυθμό ανάπτυξης μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Τα αίτια της επιβράδυνσης είναι, όμως, κατά κύριο λόγο ενδογενή αφού στην Κίνα βρίσκεται σε εξέλιξη μια εκστρατεία περιορισμού του υπερβολικού χρέους και του δανεισμού, καθώς και μεγάλη επιβράδυνση στην αγορά στέγης.

Ο Λιικάνεν προηγείται στην κούρσα για τη διαδοχή Ντράγκι

Ο Ερκι Λιικάνεν, πρώην διοικητής της κεντρικής τράπεζας της Φινλανδίας, είναι ο επικρατέστερος μεταξύ των υποψηφίων για την ανάληψη της προεδρίας της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και τη διαδοχή του Μάριο Ντράγκι, σύμφωνα με δημοσκόπηση των Financial Times μεταξύ 24 οικονομολόγων.

Η οκταετής θητεία του Μάριο Ντράγκι λήγει τον Οκτώβριο του 2019 και ο διάδοχός του αναμένεται να ανακοινωθεί μετά τις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τον Μάιο του 2019.

Ο Ερκι Λιικάνεν αποτελούσε το μακροβιότερο μέλος του διοικητικού συμβουλίου της ΕΚΤ, μέχρι την αποχώρησή του από την κεντρική τράπεζα της Φινλανδίας το καλοκαίρι. Επιπλέον, υπήρξε επικεφαλής της συμβουλευτικής επιτροπής στις Βρυξέλλες για την αναδιαμόρφωση των τραπεζών μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων οικονομολόγων θεωρεί πως ο Ερκι Λιικάνεν δεν είναι ο ικανότερος υποψήφιος.

Ωστόσο, οι περισσότεροι οικονομολόγοι πιστεύουν πως ο Φινλανδός τραπεζίτης αναμένεται να αναλάβει την προεδρία της ΕΚΤ, καθώς ο Μπενουά Κερέ, ο οποίος θεωρήθηκε ικανότερος, είναι μέλος του εκτελεστικού συμβουλίου της ΕΚΤ και δεν επιτρέπεται να αναλάβει δεύτερη θητεία.

Ορισμένοι οικονομολόγοι εκτιμούν ότι ο Γάλλος τραπεζίτης θα εξαιρεθεί από τον συγκεκριμένο κανόνα. Υποψήφιος για την ανάληψη της προεδρίας είναι και ο Φρανσουά Βιλρουά ντε Γκαλό, διοικητής της κεντρικής τράπεζας της Γαλλίας, τον οποίο έξι από τους οικονομολόγους θεωρούν ικανό διάδοχο του Μάριο Ντράγκι.

Τέταρτος στην κατάταξη της δημοσκόπησης από τους Financial Times είναι ο Γενς Βάιντμαν, πρόεδρος της κεντρικής τράπεζας της Γερμανίας. Ο Βάιντμαν δεν είναι ιδιαίτερα συμπαθής, ιδίως στους Γάλλους, καθώς αρνήθηκε να υποστηρίξει την πολιτική της ποσοτικής χαλάρωσης και γενικότερα την επεκτατική νομισματική πολιτική που ακολουθεί ο Ντράγκι. Ο Γερμανός τραπεζίτης είχε προβάδισμα σε παλαιότερες δημοσκοπήσεις. Ωστόσο, σύμφωνα με δημοσιεύματα του γερμανικού Τύπου, η Αγκελα Μέρκελ προτιμά να διασφαλίσει ότι η προεδρία της Κομισιόν θα καταλήξει σε Γερμανό υποψήφιο και συνεπώς δεν υποστηρίζει τον Βάιντμαν για την προεδρία της ΕΚΤ. Αγκελα Μέρκελ και Εμανουέλ Μακρον αναμένεται να συγκρουστούν για το ποιος θα είναι ο επόμενος πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που επίσης θα επιλεχθεί το 2019.

Σε περίπτωση που επικρατήσει ο υποψήφιος που θα προτείνει η Γερμανίδα καγκελάριος, τότε το πιθανότερο είναι πως την προεδρία της ΕΚΤ θα αναλάβει Γάλλος. Αντίθετα, εάν επιλεγεί ο εκλεκτός του Εμανουέλ Μακρόν, την προεδρία της ΕΚΤ αναμένεται να αναλάβει τραπεζίτης της Βόρειας Ευρώπης. Πέντε οικονομολόγοι που συμμετείχαν στη δημοσκόπηση πιστεύουν πως διάδοχος του Μάριο Ντράγκι θα είναι ο Ολι Ρεν, πρώην αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και επικεφαλής της κεντρικής τράπεζας χτης Φινλανδίας.

EPA

Η οκταετής θητεία του Μάριο Ντράγκι λήγει τον Οκτώβριο του 2019 και ο διάδοχός του αναμένεται να ανακοινωθεί μετά τις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τον Μάιο του 2019.

Προειδοποίηση από ΕΚΤ για παγκόσμια οικονομία

Τον κώδωνα του κινδύνου κρούει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, προειδοποιώντας ότι το νέο έτος η παγκόσμια οικονομία θα επιβραδυνθεί και στη συνέχεια θα σταθεροποιηθεί. Οι δε τιμές των αγαθών στην Ευρωζώνη και παγκοσμίως αναμένεται να αυξηθούν αργά, όπως αναφέρει στο μηνιαίο της δελτίο η ΕΚΤ. Σε αυτό αποτυπώνεται η απόφασή της να θέσει τέλος στο μεγάλο πρόγραμμα αγοράς ομολόγων ύψους 2,6 τρισ. ευρώ, αλλά να συνεχίσει να επανεπενδύει για μακρά χρονική περίοδο στην οικονομία τα χρήματα από τη λήξη των προαναφερθέντων τίτλων και μετά την πρώτη αύξηση επιτοκίων. Δεν λείπουν και όσοι ασκούν κριτική στην προσέγγιση αυτή του Μάριο Ντράγκι, του προέδρου της ΕΚΤ, την οποία θεωρούν άκαιρη, δεδομένης της εξασθένησης της οικονομίας.

Ωστόσο, η Τράπεζα, της οποίας μοναδικός στόχος είναι ο πληθωρισμός να φθάσει σε επίπεδα πλησίον και κάτω του 2%, επανέλαβε την πεποίθησή της ότι ο δομικός πληθωρισμός θα συνεχίσει να σημειώνει άνοδο στην Ευρωζώνη. «Ο δομικός πληθωρισμός εκτιμάται πως σταδιακά θα ανέρχεται, υποβοηθούμενος από την πολιτική της ΕΚΤ, τη συνεχιζόμενη ανάπτυξη της οικονομίας και την ενίσχυση των μισθών», αναφέρεται στο μηνιαίο δελτίο της ΕΚΤ. Βέβαια, όπως είχε επισημάνει ο Ντράγκι, η ανάπτυξη διαφαίνεται πως θα είναι βραδύτερη από όσο προβλεπόταν και αναθεώρησε προς τα κάτω τις σχετικές προβλέψεις τρίτη φορά φέτος. Υπό το πρίσμα αυτό, ο κ. Ντράγκι ζήτησε από την ηγεσία της Ευρωζώνης να προβεί σε μεταρρυθμίσεις, επισημαίνοντάς της ότι είναι σημαντικό να ακολουθεί τους δημοσιονομικούς κανόνες της. Αξίζει επ' αυτού να αναφερθεί ότι ο αρμόδιος για τον προϋπολογισμό Ευρωπαίος επίτροπος, Γκίντερ Ετινγκερ, δήλωσε πως η Ε.Ε. θα δεχθεί ένα δημοσιονομικό έλλειμμα άνω του ευρωπαϊκού ορίου του 3% του ΑΕΠ για τη Γαλλία στον προϋπολογισμό του 2019, αρκεί να είναι για μία και μόνη φορά.

REUTERS

Ρωσία: πρόβλεψη για επιβράδυνση της ανάπτυξης στο 1,4% το 2019 από 1,7% φέτος

Το 2019 δεν φαίνεται ευοίωνο για την οικονομία της Ρωσίας, που ενδέχεται να επιβραδυνθεί περαιτέρω και να αντιμετωπίσει υψηλό πληθωρισμό. Στην εκτίμηση αυτή καταλήγουν οικονομικοί αναλυτές που συμμετείχαν σε δημοσκόπηση του Reuters και επικαλέστηκαν τον κίνδυνο νέων οικονομικών κυρώσεων από τη Δύση, το υποτιμημένο ρούβλι αλλά και την αναμενόμενη αύξηση του ΦΠΑ.

Οι εκτιμήσεις για την ανάπτυξη της ρωσικής οικονομίας το 2018 συγκλίνουν σε μια αύξηση ΑΕΠ κατά 1,7%, ενώ για το 2019 δεν αναμένεται να υπερβεί το 1,4%. «Το επόμενο έτος θα είναι δύσκολο καθώς η οικονομική ανάπτυξη θα επιβραδυνθεί όταν θα αυξηθεί ο ΦΠΑ, ενώ ο πληθωρισμός θα βρίσκεται στα ύψη και τα επιτόκια το ίδιο», σχολιάζει μιλώντας στο Reuters ο Ολεγκ Κούζμιν, οικονομολόγος της Renaissance Capital. Ο ίδιος υπογραμμίζει πως «κύριος παράγοντας κινδύνου για τη Ρωσία είναι οι κυρώσεις». Παράλληλα, όμως, αναμένεται πως θα επιταχυνθεί ο πληθωρισμός μετά την αύξηση του ΦΠΑ στο 20% από το 18%. Στη διάρκεια του δευτέρου εξαμήνου του 2018 η Τράπεζα της Ρωσίας χρειάστηκε να αυξήσει ήδη δύο φορές τα επιτόκια σε μια προσπάθεια να αποτρέψει την εκτίναξη του πληθωρισμού. Σύμφωνα, όμως, με τις εκτιμήσεις των οικονομικών αναλυτών, ο δείκτης τιμών καταναλωτή στη Ρωσία θα υπερβεί τον στόχο του 4% που έχει θέσει η κεντρική τράπεζα και θα επιταχυνθεί σε επίπεδα πάνω από το 5% μέχρι τα τέλη του 2019. Το ρούβλι ενδέχεται, άλλωστε, να πληγεί το επόμενο έτος, καθώς η κεντρική τράπεζα σχεδιάζει να αρχίσει ξανά τις αγορές συναλλάγματος.

Η ανάπτυξη της ρωσικής οικονομίας παραμένει κάτω του μέσου όρου τα τελευταία χρόνια, καθώς το ρούβλι έχει υποτιμηθεί και η ισοτιμία του παραμένει ασταθής. Εξάλλου, οι τιμές του πετρελαίου έχουν σημειώσει πτώση πλήττοντας τα έσοδα της Ρωσίας, ενώ οι κυρώσεις που έχουν επιβάλει στη Ρωσία ΗΠΑ και Ε.Ε. μετά την προσάρτηση της Κριμαίας αναστέλλουν μερικώς την οικονομική δραστηριότητα. Στο μεταξύ, έχει μεσολαβήσει νέα κρίση τον Νοέμβριο, όταν ρωσικά πλοία κατέλαβαν τρία ουκρανικά σκάφη κατηγορώντας τα ότι παραβίασαν τα ρωσικά χωρικά ύδατα. Εκτοτε έχει επανέλθει η συζήτηση για ενδεχόμενη επιβολή περαιτέρω κυρώσεων κατά της Ρωσίας, κυρίως από την Ουάσιγκτον. Η Ε.Ε. έχει αρνηθεί να επιβάλει περαιτέρω κυρώσεις κατά της Μόσχας αλλά έχει παρατείνει μέχρι το 2019 την ισχύ των υφιστάμενων κυρώσεων, οι οποίες στοχεύουν στον αμυντικό μηχανισμό της Ρωσίας, στον ενεργειακό της κλάδο και στον τραπεζικό τομέα.

Στη διάρκεια του έτους, η Ουάσιγκτον έχει επανειλημμένως θέσει θέμα νέων κυρώσεων και μεταξύ άλλων έχει εξετάσει την προοπτική να θέσει περιορισμούς στην αγορά ρωσικών κρατικών ομολόγων.

Η απειλή νέων κυρώσεων από ΗΠΑ και Ε.Ε., η εξασθένηση του ρουβλίου και η αύξηση της φορολογίας, οι κύριες αιτίες.

REUTERS

Η ανάπτυξη της ρωσικής οικονομίας παραμένει κάτω του μέσου όρου τα τελευταία χρόνια, καθώς το ρούβλι έχει υποτιμηθεί και η ισοτιμία του παραμένει ασταθής.

ΑΠΕ

Η ΕΚΤ διατηρεί πολύ χαμηλά το κόστος δανεισμού στην Ευρωζώνη μέχρι να ενισχυθούν και να σταθεροποιηθούν οι τιμές στην πραγματική οικονομία κοντά στο 2%. Οπότε, οι αποδόσεις των λογαριασμών αποταμίευσης είναι χαμηλές.

Κατά 50% αυξήθηκε η αποταμίευση στη Γαλλία από το 2013 έως το 2018

Ποτέ ξανά δεν έχουν συσσωρευθεί τόσο πολλά χρήματα σε τρεχούμενους λογαριασμούς στη Γαλλία την τελευταία 25ετία όσο το χρονικό διάστημα από το 2013 μέχρι το 2018, σύμφωνα με δημοσίευμα της εφημερίδας Les Echos. Ειδικότερα, από το 2013 μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2018 τα χρήματα σε τρεχούμενους λογαριασμούς έχουν αυξηθεί κατά 50% στα 390 δισ. ευρώ, καθώς οι Γάλλοι έχουν την τάση να μην αποταμιεύουν για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Εφθασε στα 390 δισ. ευρώ και είναι η υψηλότερη των τελευταίων 25 ετών.

Προτιμούν να βρίσκονται σε ετοιμότητα για παν ενδεχόμενο και γι' αυτό διατηρούν τα χρήματά τους σε τρεχούμενους λογαριασμούς.

Η ανασφάλεια αυτή απορρέει από το γενικότερο κλίμα αβεβαιότητας που έχει καλλιεργηθεί τα τελευταία χρόνια, όπως προκύπτει από στοιχεία που έχει συγκεντρώσει ο τραπεζικός όμιλος BPCE. Την ίδια περίοδο, τα χρήματα που είναι τοποθετημένα σε λογαριασμούς αποταμίευσης έχουν αυξηθεί μόνον κατά 4% στα 512 δισ. ευρώ, καταδεικνύοντας μεγάλη διαφορά σε σχέση με τους τρεχούμενους λογαριασμούς.

Αυτό το χάσμα μεταξύ των τρεχούμενων λογαριασμών και λογαριασμών αποταμίευσης αποδίδεται, επίσης, στην πολιτική των ιστορικά χαμηλών επιτοκίων που ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Η ΕΚΤ διατηρεί πολύ χαμηλά το κόστος δανεισμού στην Ευρωζώνη μέχρι να ενισχυθούν και να σταθεροποιηθούν οι τιμές στην πραγματική οικονομία κοντά στο 2%. Οπότε οι αποδόσεις των λογαριασμών αποταμίευσης κυμαίνονται, επίσης, σε χαμηλά επίπεδα. Υπολογίζεται πως τα νοικοκυριά στη Γαλλία διατηρούν, κατά μέσον όρο, 14.000 ευρώ σε τρεχούμενους λογαριασμούς, ένα ποσό που είναι μοιρασμένο σε πάνω από μία τράπεζα, αναφέρει η γαλλική εφημερίδα. Ανάλογες τάσεις επικρατούν στην Ισπανία και τη Γερμανία.

Στη Γερμανία, μάλιστα, οι αντιδράσεις ήταν μεγάλες όταν η ΕΚΤ αποφάσισε να μειώσει τα επιτόκια, συμπεριλαμβανομένου του επιτοκίου αποδοχής καταθέσεων από τις εμπορικές τράπεζες. Σε γενικές γραμμές, οι αποταμιεύσεις στην Ευρωζώνη έχουν μειωθεί τα τελευταία χρόνια.

Ενδεικτικό είναι πως οι αποταμιεύσεις ως ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος ανέρχονταν στο 12,74% του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών το α΄ τρίμηνο του 2016, ενώ υποχώρησαν στο 12,08% κατά τη διάρκεια του β΄ τριμήνου του 2018.

Οι καταθέσεις συρρικνώνονται, καθώς οι μισθοί έχουν μειωθεί μετά το ξέσπασμα της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη. Ενα ακόμη φαινόμενο είναι η αύξηση της μερικής απασχόλησης και των συμβάσεων προσωρινής εργασίας, δημιουργώντας ένα περιβάλλον αβεβαιότητας για τα νοικοκυριά όχι μόνο στη Γαλλία αλλά και στα περισσότερα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης.

Δυσοίωνες προβλέψεις για τα χρηματιστήρια το 2019

Αρνητικό το διεθνές περιβάλλον για την οικονομία, λένε οι αναλυτές

Πολλά χρηματιστήρια από τη Νέα Υόρκη μέχρι τη Φρανκφούρτη και τη Σαγκάη έχουν πλέον υποχωρήσει κατά τουλάχιστον 20% από το υψηλότερο επίπεδο όπου είχαν βρεθεί τις τελευταίες 52 εβδομάδες, ενώ οι περισσότεροι οικονομικοί αναλυτές εμφανίζονται ιδιαίτερα απαισιόδοξοι για την προοπτική των μετοχών το 2019.

Οι σημαντικότεροι λόγοι που παραθέτουν περιλαμβάνουν τη συνεχιζόμενη άνοδο των αμερικανικών επιτοκίων δανεισμού και τις παρενέργειες που θα προκαλέσει, την εντεινόμενη ανησυχία για επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας και το ενδεχόμενο κλιμάκωσης της εμπορικής αντιπαράθεσης μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας.

«Νομίζω πως τα χειρότερα θα έρθουν τον επόμενο χρόνο, ακόμη βρισκόμαστε στο πρώτο μισό της πτωτικής πορείας της παγκόσμιας αγοράς μετοχών και ακόμη περισσότερα θα συμβούν τον επόμενο χρόνο», τόνιζε χθες μιλώντας στο αμερικανικό τηλεοπτικό δίκτυο CNBC ο Μαρκ Τζόλι, αναλυτής παγκοσμίων αγορών στη CCB International Securities. Με αυτή την άποψη συμφωνεί σήμερα λίγο ώς πολύ η πλειονότητα των οικονομικών αναλυτών, με τον Βισνού Βάραθαν, επικεφαλής οικονομικών και στρατηγικής στη Mizuho Bank, να εξηγεί στο CNBC ότι οι επενδυτές δεν έχουν πολλούς λόγους να είναι αισιόδοξοι σήμερα διότι η σκλήρυνση της νομισματικής πολιτικής από τη Fed σημαίνει πως θα περιοριστούν τα προς επένδυση κεφάλαια.

Ολα αυτά ακούγονται και είναι λογικά, ωστόσο αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι θα επιβεβαιωθούν κιόλας. Στα τέλη του 2017 η άποψη που επικρατούσε μεταξύ επενδυτών και αναλυτών ήταν πως το 2018 τόσο η Wall Street όσο και τα χρηματιστήρια των αναδυόμενων αγορών θα κινηθούν ανοδικά μετά τη λαμπρή πορεία που είχαν το 2017.

Επίσης, όλη η αγορά συμφωνούσε πως το δολάριο θα έχει μία ακόμη κακή χρονιά το 2018, διότι η άνοδος της διεθνούς οικονομίας θα εξακολουθούσε να προσελκύει επενδυτές εις βάρος των αμερικανικών αγορών. Οσο για την πιθανότητα ξεσπάσματος εμπορικού πολέμου μεταξύ Ουάσιγκτον και Πεκίνου, αυτή δεν αποτελούσε παρά μόνο ένα πολύ μακρινό ενδεχόμενο. Τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν ακριβώς έτσι. Το δολάριο ενισχύθηκε το 2018 έναντι σχεδόν όλων των νομισμάτων, προκαλώντας φυγή επενδυτών από τις αναδυόμενες αγορές, η Fed αύξησε τα επιτόκια δανεισμού τέσσερις φορές εντός του έτους, ασκώντας πίεση στις αμερικανικές μετοχές, ενώ οι ΗΠΑ επέβαλαν επιπλέον δασμούς σε εισαγωγές από την Κίνα ύψους 250 δισ. δολαρίων και το Πεκίνο απάντησε με το ίδιο νόμισμα. Ωστόσο, στα τέλη του 2017 είχαν υπάρξει ορισμένοι επενδυτές που είχαν πάει κόντρα στην επικρατούσα άποψη και οι επιλογές τους αποδείχθηκαν ορθές. Τώρα εξηγούν στο Bloomberg τις προβλέψεις τους για το 2019.

REUTERS

Τα χειρότερα θα έρθουν τον επόμενο χρόνο, εκτιμά η πλειονότητα των οικονομικών αναλυτών. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι θα επιβεβαιωθούν κιόλας. Στα τέλη του 2017 η άποψη που επικρατούσε μεταξύ επενδυτών και αναλυτών ήταν πως το 2018 τόσο η Wall Street όσο και τα χρηματιστήρια των αναδυόμενων αγορών θα κινηθούν ανοδικά μετά τη λαμπρή πορεία που είχαν το 2017, κάτι που διαψεύσθηκε.

Ανησυχούν για κλιμάκωση του εμπορικού πολέμου, ενώ η Fed θα συνεχίσει να αυξάνει τα αμερικανικά επιτόκια.

Τον Φεβρουάριο του 2018 η Στέφανι Χόλτσε Γεν, επικεφαλής αναλύτρια αγορών νομισμάτων στην εταιρεία διαχείρισης κεφαλαίων DWS, είχε προβλέψει πως το δολάριο θα ενισχυθεί σημαντικά έναντι του ευρώ και πως τον Μάρτιο του 2019 η ισοτιμία θα διαμορφωθεί στο 1,15. Η πρόβλεψή της αποδείχθηκε ορθή. Το ευρώ από την αρχή του 2018 μέχρι χθες είχε υποχωρήσει κατά 4,93% έναντι του δολαρίου. Τώρα η Χόλτσε Γεν προβλέπει πως το δολάριο δεν θα ανατιμηθεί σημαντικά εντός του 2019, διότι η Fed πλησιάζει στο τέλος του κύκλου αύξησης των επιτοκίων δανεισμού. Προβλέπει επίσης πως το ευρώ δεν θα ενισχυθεί έναντι του δολαρίου εξαιτίας της επιβράδυνσης της οικονομίας της Ευρωζώνης αλλά και των πολιτικών προβλημάτων που υπάρχουν στην Ευρώπη. Αντιθέτως, οι περισσότεροι οικονομολόγοι προβλέπουν πως στο τέλος του 2019 η ισοτιμία ευρώ-δολαρίου θα διαμορφωθεί στο 1,20 (σήμερα βρίσκεται στο 1,1405), ενώ η Χόλτσε Γεν προβλέπει πως θα κλείσει στο 1,15. Οσον αφορά την πορεία των αμερικανικών μετοχών, όταν σχεδόν όλοι προέβλεπαν στα τέλη του 2017 συνέχιση της ανόδου τους το 2018, ο Πίτερ Τσεκίνι της Cantor Fitzgerald ήταν από τους πλέον απαισιόδοξους και προέβλεπε πως ο χρηματιστηριακός δείκτης S&P 500 θα ολοκλήρωνε το τρέχον έτος στις 2.805 μονάδες (χθες νωρίς το απόγευμα βρισκόταν στις 2.416 μονάδες έχοντας υποχωρήσει κατά 18% από το πρόσφατο υψηλό επίπεδο και κατά 9,94% τις τελευταίες 52 εβδομάδες). Τώρα τόσο ο Τσεκίνι όσο και ο Μάικλ Γουίλσον της Morgan Stanley, ο πλέον απαισιόδοξος αναλυτής σχετικά με τον πορεία της Wall Street, προβλέπουν πως το 2019 θα είναι μία ακόμη κακή χρονιά για τις αμερικανικές μετοχές. Ο Τσεκίνι δικαιολογεί την πρόβλεψή του λέγοντας ότι η επιβράδυνση της αμερικανικής ανάπτυξης εξαιτίας του υψηλότερου κόστους χρηματοδότησης που θα αντιμετωπίσουν οι αμερικανικές εταιρείες και η «παγωμένη» αγορά επιχειρηματικών δανείων θα οδηγήσουν σε χρεοκοπίες εταιρειών το 2019, οι οποίες αρχικά θα πλήξουν τις αγορές πιστώσεων και στη συνέχεια το χρηματιστήριο. Ο Γουίλσον της JPMorgan προβλέπει μιλώντας στο Bloomberg «σημαντική» επιβράδυνση της εταιρικής κερδοφορίας το 2019 και κλείσιμο του S&P 500 στα τέλη του 2019 στις 2.750 μονάδες. Συγκριτικά η μέση πρόβλεψη αναλυτών που πήραν μέρος σε έρευνα του Bloomberg στα τέλη Νοεμβρίου ήταν πως ο S&P 500 θα κλείσει το 2019 στις 3.056 μονάδες.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΚΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ε.Ε.: Μεγάλη η έκθεση τραπεζών σε κρατικά ομόλογα

Δύο κορυφαίοι αξιωματούχοι της Ε.Ε. επαναφέρουν το ακανθώδες θέμα της μεγάλης έκθεσης των ευρωπαϊκών τραπεζών σε ομόλογα των χωρών τους. Η απερχόμενη επικεφαλής του Ενιαίου Μηχανισμού Τραπεζικής Εποπτείας (SSM), Ντανιέλ Νουί, και ο γενικός προϊστάμενος της Διεύθυνσης Χρηματοπιστωτικών της Κομισιόν, Ολιβιέ Γκιρσέντ, προειδοποιούν για τους κινδύνους που εγκυμονεί αυτός ο «φαύλος κύκλος» του δημόσιου χρέους και του κινδύνου που αναλαμβάνουν οι ευρωπαϊκές τράπεζες για λόγους πολιτικούς.

Οπως επισημαίνουν οι δύο αξιωματούχοι, είναι εσφαλμένη η επικρατούσα αντίληψη πως όλα τα ομόλογα του δημοσίου ευρωπαϊκών χωρών αποτελούν ασφαλείς επενδύσεις. Σύμφωνα με την κ. Νουί, η κεφαλαιακή δομή μιας τράπεζας πρέπει να αντανακλά τους κινδύνους που αναλαμβάνει όταν διακρατεί ομόλογα λιγότερο ασφαλή όπως τα ομόλογα των υπερχρεωμένων χωρών. Μιλώντας στους Financial Times, η κ. Νουί χαρακτήρισε παραπλανητική την πεποίθηση ότι τα κρατικά ομόλογα έχουν μηδενικό κίνδυνο. Βάσει αυτής της πεποίθησης, οι ευρωπαϊκές τράπεζες αγοράζουν απεριόριστο αριθμό κρατικών ομολόγων. Στη χειρότερη θέση από αυτήν την άποψη βρίσκονται οι ιταλικές τράπεζες, που διακρατούν ιταλικά ομόλογα αξίας 387 δισ. ευρώ, ποσό αντίστοιχο περίπου του 10% του συνόλου των περιουσιακών τους στοιχείων, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΚΤ. Οι δύο μεγαλύτερες τράπεζες της Ιταλίας, οι Intesa Sanpaolo και UniCredit, έχουν έκθεση σε χρέος του ιταλικού δημοσίου που υπερβαίνει τις προβλέψεις τους έναντι ζημίας. Παράλληλα, ο κ. Γκιρσέντ τόνισε πως «όταν οξύνεται η κατάσταση στις αγορές, υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να ενεργοποιηθεί ξανά αυτός ο φαύλος κύκλος». Ο ίδιος κάλεσε την Ευρωζώνη να σκεφτεί το πρόβλημα της υπερβολικής συγκέντρωσης κρατικού χρέους στα χαρτοφυλάκια τραπεζών, υιοθετώντας, έτσι, έμμεσα τη γερμανική θέση επί του θέματος. Η γερμανική κεντρική τράπεζα, Bundesbank, έχει επανειλημμένως καλέσει την αρμόδια ρυθμιστική αρχή της χώρας να επιβάλει όρια στον όγκο των κρατικών ομολόγων που διακρατούν οι τράπεζες. Ο προβληματισμός γι' αυτόν τον σφικτό εναγκαλισμό ανάμεσα στο δημόσιο χρέος και στον τραπεζικό τομέα επανέρχεται από τη στιγμή που ανέλαβε τη διακυβέρνηση της Ιταλίας ο κυβερνητικός συνασπισμός των Ντι Μάιο και Σαλβίνι με ευρωσκεπτικιστικό προσανατολισμό. Ακολούθησαν μαζικές πωλήσεις των ιταλικών ομολόγων καθώς αναζωπυρώθηκε η ανησυχία για τους κινδύνους που διατρέχουν οι τράπεζες. Τα κρατικά ομόλογα έχουν επανειλημμένως αποδειχθεί εξαιρετικά επισφαλή, όπως συνέβη στη διάρκεια της κρίσης χρέους της Ευρωζώνης, στην Ελλάδα αλλά και στην Ιταλία το καλοκαίρι. Η πτώση των τιμών των ομολόγων και η συνεπακόλουθη εκτίναξη των αποδόσεών τους αναγκάζουν τις τράπεζες να αναθεωρήσουν την αξία του χαρτοφυλακίου τους και συχνά να μειώσουν τον δανεισμό και να προχωρήσουν σε αυξήσεις κεφαλαίου. Το αποτέλεσμα, έτσι, είναι να υπονομεύεται περαιτέρω η οικονομία της χώρας.

ΑΠΕ

Η απερχόμενη επικεφαλής του Ενιαίου Μηχανισμού Τραπεζικής Εποπτείας (SSM), Ντανιέλ Νουί, χαρακτήρισε παραπλανητική την πεποίθηση πως τα κρατικά ομόλογα έχουν μηδενικό κίνδυνο.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Real Estate
ΚΥΡΙΑΚΗ 30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2018

Στη ζήτηση από το εξωτερικό ποντάρει η αγορά ακινήτων το '19

Στο επίκεντρο τα διαμερίσματα στο κέντρο της Αθήνας

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Με διαφορετικές «ταχύτητες» αναμένεται να κινηθεί και κατά το 2019 η αγορά κατοικίας, καθώς όπου ανθεί το ενδιαφέρον από το εξωτερικό, υπάρχει μεγάλη κινητικότητα, ενώ σε άλλες περιοχές, η ζήτηση και συνεπώς και οι συναλλαγές παραμένουν «υπό το μηδέν». Παράλληλα, σε άλλες κατηγορίες ακινήτων, όπως τα σύγχρονα κτίρια γραφείων, τα ξενοδοχεία και οι εξοχικές κατοικίες σε δημοφιλείς παραθεριστικούς προορισμούς, τα κέντρα αποθηκών και διανομής (logistics), όπως επίσης και τα καταστήματα, οι προοπτικές μοιάζουν θετικότερες σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια.

Σύμφωνα με τον κ. Μπάμπη Χαραλαμπόπουλο, τέως πρόεδρο του Ελληνικού Ινστιτούτου Εκτιμητικής και επιστημονικό σύμβουλο της SOLUM Property Solutions, η αγορά κατοικίας το 2019 θα συνεχίσει να χαρακτηρίζεται από τρεις επιμέρους ταχύτητες.

Στην πρώτη βρίσκονται τα διαμερίσματα που παρουσιάζουν επενδυτικό και μισθωτικό ενδιαφέρον για τους ξένους και βρίσκονται σε περιοχές όπως το κέντρο της Αθήνας, το παραλιακό μέτωπο, προβεβλημένα νησιά, η Θεσσαλονίκη, τα Χανιά, η Καβάλα, η Χαλκιδική, η Ρόδος και η Κέρκυρα. Στις περιοχές αυτές, η ζήτηση για βραχυχρόνιες μισθώσεις και το αγοραστικό ενδιαφέρον από το πρόγραμμα της «χρυσής βίζα» λειτουργούν ευεργετικά για τις αξίες και τις αγοραπωλησίες.

Στη δεύτερη ταχύτητα της αγοράς κατοικίας βρίσκονται ακίνητα σε περιοχές σχετικού ενδιαφέροντος, όπου οι τιμές διατηρούνται σταθερές, όπως π.χ. στα βόρεια προάστια της Αττικής. Στην τρίτη και τελευταία ταχύτητα συσσωρεύεται η μεγάλη πλειονότητα των

Πολλοί ξένοι βλέπουν τα ελληνικά ακίνητα και σαν «κλειδί» για ελεύθερη πρόσβαση στην Ε.Ε., λέει η Neue Zürcher Zeitung.

κατοικιών της χώρας, δηλαδή τα διαμερίσματα, των οποίων η απορρόφηση επαφίεται αποκλειστικά στην εγχώρια ζήτηση, η οποία εξακολουθεί να είναι ανύπαρκτη. Στην κατηγορία αυτή, οι τιμές συνεχίζουν να υποχωρούν, αν και με ηπιότερο ρυθμό σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν.

Στην αγορά γραφείων, τα πολύ υψηλών προδιαγραφών γραφεία αποτελούν πλέον μήλον της Εριδος για τις ξένες εταιρείες και τις εταιρείες επενδύσεων σε ακίνητη περιουσία, λόγω της έλλειψης νέων αναπτύξεων. Ετσι, οι τιμές πώλησης και τα ενοίκια κινούνται πλέον ανοδικά, τάση η οποία θα συνεχιστεί και το 2019.

Στα εμπορικά καταστήματα, «σε πλεονεκτική θέση θα εξακολουθήσουν να βρίσκονται τα καταστήματα που στεγάζονται σε «σωστά» εμπορικά κέντρα, αλλά και σε άξονες διαχρονικής εμπορικότητας», σημειώνει ο κ. Χαραλαμπόπουλος. Αξίζει όμως να σημειωθεί η μεγάλη κινητικότητα που παρατηρείται στις ενοικιάσεις καταστημάτων, όπου σε δρόμους με μεγάλη στο παρελθόν εμπορικότητα τοποθετούνται σήμερα άλλα καταστήματα, όπως φούρνοι, καφετέριες, σουβλατζίδικα κ.λπ. με αποτέλεσμα να λειτουργεί η αγορά των ενοικίων μέσω και της αναδιάταξης του εμπορίου γενικότερα.

Σημαντικές προοπτικές καταγράφονται και στον κλάδο των logistics, όπου η αύξηση της εμπορικής δραστηριότητας των λιμανιών του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης, όπως επίσης και η στροφή όλο και περισσότερων καταναλωτών στις διαδικτυακές αγορές, ενισχύουν σημαντικά τη ζήτηση για σύγχρονους αποθηκευτικούς χώρους.

Οσον αφορά τα ξενοδοχειακά ακίνητα, παρατηρείται μεγάλη κινητικότητα και υψηλή ζήτηση σε περιοχές όπου αναμένονται υψηλές πληρότητες, ενώ «βλέπουμε ότι και στην Αθήνα ανοίγουν διαρκώς ξενοδοχεία που στο παρελθόν είχαν κλείσει, όπως επίσης και μετατρέπονται σε ξενοδοχεία κτίρια που είχαν άλλη χρήση μέχρι πρόσφατα», τονίζει ο κ. Χαραλαμπόπουλος. Αντίστοιχα, η αγορά των εξοχικών κατοικιών κινείται και αυτή ανοδικά, μόνο όμως σε περιοχές με τουρισμό υψηλού προφίλ, που επηρεάζεται ελάχιστα από την κρίση και ενδιαφέρεται για την απόκτηση πολυτελών ακινήτων. Σε κάθε περίπτωση, το 2018 καταγράφηκε η πρώτη αύξηση των τιμών πώλησης, έστω σε ορισμένα σημεία υψηλής ζήτησης, τάση που αναμένεται να διατηρηθεί και κατά το 2019.

Στην αγορά γραφείων, τα πολύ υψηλών προδιαγραφών γραφεία αποτελούν πλέον «μήλον της Εριδος» για τις ξένες εταιρείες και τις εταιρείες επενδύσεων σε ακίνητη περιουσία. λόγω της έλλειψης νέων αναπτύξεων.

«Χρυσή βίζα» και Airbnb, μοχλοί ανάπτυξης της εγχώριας κτηματαγοράς

Για αξιοσημείωτη κινητικότητα στην ελληνική αγορά ακινήτων που αποδίδεται περισσότερο στη «χρυσή βίζα» και στην Airbnb κάνει λόγο δημοσίευμα της ελβετικής Neue Zürcher Zeitung.

Οπως σημειώνει το εκτενές άρθρο της ελβετικής εφημερίδας Neue Zürcher Zeitung (NZZ), η κατακόρυφη λόγω της κρίσης πτώση της τιμής των ακινήτων τα τελευταία χρόνια δεν είναι ο μοναδικός λόγος που όλο και περισσότεροι ξένοι ενδιαφέρονται να επενδύσουν στην Ελλάδα. Πολλοί βλέπουν τα ελληνικά ακίνητα και «σαν κλειδί για ελεύθερη πρόσβαση στην Ε.Ε.», γράφει η εφημερίδα, παραπέμποντας στη λεγόμενη «χρυσή βίζα», μια πρόσθετη «πηγή εσόδων» που αν και προϋπήρχε στην Ελλάδα ήδη από το 2013, άρχισε να αποδίδει περισσότερο το τελευταίο διάστημα.

Προχωρώντας σε μια σύγκριση με άλλες χώρες που προσφέρουν αντίστοιχους ευνοϊκούς όρους για να προσελκύσουν ξένες επενδύσεις, η NZZ σημειώνει ότι «το ελληνικό πρόγραμμα είναι το φθηνότερο του είδους του», αφού στην Ελλάδα αρκεί η αγορά ακινήτου αξίας 250.000 για πενταετή κατ' αρχήν βίζα, την ώρα που στην Πορτογαλία ξεκινά από τις 350.000 και φτάνει τις 500.000 ευρώ.

Το συνολικό οικονομικό όφελος του προγράμματος «δεν είναι μεν αμελητέο, αλλά δεν κάνει και τη διαφορά.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, και χάρη στο αυξανόμενο ενδιαφέρον των ξένων η ελληνική αγορά ακινήτων γνωρίζει άνθηση. Από το 2013, πολίτες χωρών εκτός Ε.Ε. έχουν επενδύσει στην αγορά πάνω από ένα δισ. ευρώ». Σύμφωνα με το δημοσίευμα, το τελευταίο διάστημα παρατηρείται και πάλι κινητικότητα στον κατασκευαστικό κλάδο μετά την πτώση της τάξης του 90% που καταγράφηκε πέρυσι στις νέες οικοδομικές άδειες, ενώ και οι τιμές έχουν αρχίσει να παίρνουν την ανιούσα.

Το ότι σε ορισμένες περιοχές, ειδικά στο κέντρο της Αθήνας, οι τιμές φτάνουν πλέον πάλι τα επίπεδα προ κρίσης, πάντως, δεν οφείλεται μόνο στο ενδιαφέρον ξένων επενδυτών. «Υπεύθυνη είναι η Airbnb. Μόνο στην πρωτεύουσα ενοικιάζονται μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας πάνω από 12.000 διαμερίσματα, ενώ σε όλη τη χώρα είναι πάνω από 50.000. Συγκεκριμένες συνοικίες της Αθήνας που ήταν μέχρι πρότινος μάλλον παραμελημένες γνωρίζουν πλέον πρωτοφανή –λόγω Airbnb– ανάπτυξη. Υπάρχει βέβαια και η άλλη όψη του νομίσματος: «Αυτό που ικανοποιεί τους ιδιοκτήτες προκαλεί ανησυχία στους ενοικιαστές. Παρά την ελαφρά ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, η αγοραστική δύναμη παραμένει περιορισμένη. Ο αριθμός εκείνων που αδυνατούν να πληρώσουν τα υψηλά ενοίκια μεγαλώνει όλο και περισσότερο και μαζί με αυτούς εντείνεται και η δυσαρέσκεια έναντι του κύριου υπευθύνου αυτής της εξέλιξης: της Airbnb».

Οι μισθώσεις τύπου Airbnb και στην αγορά γραφείων

Ηδη μισθώνονται 20 κτίρια στην Αθήνα με τον τρόπο αυτό, ενώ δρομολογούνται άλλα 15 σε διάφορες περιοχές

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Μπορεί μέχρι σήμερα οι βραχυχρόνιες μισθώσεις στην αγορά ακινήτων να είναι ταυτισμένες με τα επιπλωμένα διαμερίσματα και το Airbnb, ωστόσο πλέον, σημαντική διάδοση της εν λόγω υπηρεσίας καταγράφεται και στην αγορά γραφείων, όπου οι ανάγκες είναι εξίσου διευρυμένες και απαιτούν ευέλικτες λύσεις. Ηδη, σήμερα, στην Αθήνα λειτουργούν 20 κτίρια γραφείων που προσφέρουν μίσθωση πλήρως λειτουργικών και σύγχρονων γραφείων ανά άτομο, ανά ημέρα ή ανά ώρα.

Για παράδειγμα, ο όμιλος IWG, μέσω των σημάτων της Regus και της Spaces λειτουργεί ήδη πέντε τέτοια επιχειρηματικά κέντρα στην Αθήνα. Η Spaces εγκαινίασε τον προηγούμενο Ιούλιο το δεύτερο κέντρο ευέλικτων γραφειακών χώρων της στο κτίριο Green Plaza στο Μαρούσι, ενώ το πρώτο τέτοιο κέντρο λειτουργεί στη Στοά Τουρνικιώτη επί της οδού Ερμού. Οπως αναφέρει σε σχετική έρευνά της για την αγορά γραφείων η Arbitrage Real Estate, εταιρεία παροχής υπηρεσιών ακινήτων, η IWG σχεδιάζει την ανάπτυξη 15 νέων επιχειρηματικών κέντρων σε όλη την Ελλάδα εντός της επόμενης διετίας. Στο πλαίσιο αυτό, έχει δρομολογήσει, σε συνεργασία με την ΟΤΕ Estate, την εταιρεία διαχείρισης ακινήτων του τηλεπικοινωνιακού ομίλου, την αξιοποίηση δύο ακι-

Το αντίτιμο υπολογίζεται βάσει ημερών, μηνών ή και ετών, ενώ εξαρτάται και από τον αριθμό των ατόμων που θα κάνουν χρήση των χώρων.

νήτων της στην οδό Σόλωνος στην Αθήνα και στο κέντρο της Θεσσαλονίκης. Εκτός όμως από τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα, στόχος είναι η επέκταση και σε άλλες μεγάλες πόλεις της χώρας, όπως η Ρόδος, η Πάτρα, το Ηράκλειο Κρήτης και ο Βόλος.

Οπως αναφέρει η Arbitrage, «στην Ελλάδα, οι χώροι αυτοί προτιμώνται από ελεύθερους επαγγελματίες, μικρές, αναπτυσσόμενες και νεοφυείς επιχειρήσεις, επιχειρήσεις τεχνολογίας και εν γένει εταιρείες στις οποίες το σύγχρονο περιβάλλον εργασίας χαρακτηρίζει την ταυτότητά τους.

Στους ευέλικτους αυτούς χώρους, παρέχονται πολλαπλές επιλογές και υπηρεσίες, όπως ατομικά γραφεία σε κοινόχρηστο χώρο, γραφεία αποκλειστικής χρήσης ή ακόμα και αυτοτελείς γραφειακοί χώροι, αίθουσες συμβουλίων, αίθουσες εκπαίδευσης, σεμιναρίων και εκδηλώσεων.

Οι διαθέσιμοι χώροι απευθύνονται επίσης και σε παραρτήματα μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών που χρειάζονται να στεγάζουν νέα και πιο καινοτόμα επιχειρηματικά τμήματα».

Αντίστοιχα, η τιμολογιακή πολιτική των ευέλικτων γραφειακών χώρων βασίζεται στο εύρος των υπηρεσιών και εφαρμόζεται σε ποικίλες βάσεις, για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των ενδιαφερομένων. Ο υπολογισμός του αντιτίμου γίνεται βάσει ημερών, μηνών ή και ετών, ενώ εξαρτάται και από τον αριθμό των ατόμων που θα κάνουν χρήση των χώρων και το είδος των χώρων αυτών.

Ενδεικτικά, στο κέντρο της Αθήνας, οι τιμές για χρήση μηνός μπορεί να κυμανθούν μεταξύ 70-350 ευρώ/μήνα/άτομο, με το κόστος να ελαττώνεται αναλογικά με το διάστημα χρήσης και τον αριθμό των χρηστών, φτάνοντας να κυμαίνεται από 5 έως 13 ευρώ/ άτομο/μήνα για χρήση 24 μηνών.

Γενικά στους ευέλικτους αυτούς χώρους, παρέχονται πολλαπλές επιλογές και υπηρεσίες, όπως ατομικά γραφεία σε κοινόχρηστο χώρο, γραφεία αποκλειστικής χρήσης ή ακόμα και αυτοτελείς γραφειακοί χώροι, αίθουσες συμβουλίων, αίθουσες εκπαίδευσης, σεμιναρίων κι εκδηλώσεων, δυνατότητα σταθερής ατομικής τηλεφωνικής γραμμής, υπηρεσίες υποδοχής και γραμματειακής υποστήριξης, ακόμα και εγκατάσταση φορολογικής έδρας και επαγγελματική διεύθυνση.

Σύμφωνα με την ανάλυση της Arbitrage, η βραχυχρόνια μίσθωση εξοπλισμένων γραφείων και υπηρεσιών γραφείου αναμένεται να επιφέρει αλλαγή στον τρόπο διαχείρισης των επαγγελματικών χώρων και ως εκ τούτου και στην αγορά των σχετικών ακινήτων στην Ελλάδα. «Αναμένουμε επίσης να δημιουργήσει την ανάγκη για αντίστοιχα "έξυπνα κτίρια" σύγχρονων προδιαγραφών, κατασκευή και εξοπλισμό τελευταίας τεχνολογίας, με ολοκληρωμένες υπηρεσίες μηχανογράφησης και αξιόπιστη σύνδεση στο Διαδίκτυο, με ασφαλή αποθήκευση και διακίνηση των ηλεκτρονικών δεδομένων», συμπληρώνουν οι αναλυτές.

Blue Air
smart flying

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
ΖΩΗ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ • ΕΠΙΣΤΗΜΗ • ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Blue Air
smart flying

ΚΥΡΙΑΚΗ 30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2018

Ελληνική «πινελιά» στο Λούβρο

Αυτοψία στις αίθουσες «Παρθενώνας» και «Ολυμπία», οι οποίες ανακαινίστηκαν πρόσφατα από την εταιρεία Μιενο

Στη νέα του προθήκη το ομοίωμα του ναού του Ολυμπίου Διός και πίσω, τμήματα της μετόπης με παραστάσεις από τους άθλους του Ηρακλή με τις Στυμφαλίδες Ορνιθες (αριστερά), τον Ταύρο της Κρήτης (μέση) και τον Γίγαντα Γηρυόνη (δεξιά).

Του **ΣΑΚΗ ΙΩΑΝΝΙΔΗ**

Το Παρίσι λένε γίνεται ακόμα πιο γοητευτικό όταν ο ουρανός αποκτά το ίδιο σκούρο χρώμα με τα ιστορικά κτίρια στο κέντρο του. Διασχίζουμε με ανοιχτές ομπρέλες τη γέφυρα του Pont du Carrousel στον Σηκουάνα που ενώνει τη γραφική συνοικία Σεν Ζερμέν ντε Πρε με το Μουσείο του Λούβρου. Περνώντας την είσοδο της γυάλινης πυραμίδας, μας υποδέχθηκε ένας εντυπωσιακός θρόνος καλυμμένος από φύλλα χρυσού, το έργο «Throne» του καλλιτέχνη Κοχέι Νάουα με το οποίο γιορτάζονται τα 160 χρόνια διπλωματικών σχέσεων Γαλλίας - Ιαπωνίας.

Ανεβαίνοντας τις σκάλες για τον όροφο που είναι αφιερωμένος σε αρχαιοελληνικά, ρωμαϊκά και ετρουσκικά εκθέματα βλέπουμε τα πρώτα γκρουπ τουριστών να φωτογραφίζουν τη «Νίκη της Σαμοθράκης» στην κορυφή της σκάλας. Συνεχίζουμε μαζί τους και πριν φτάσουμε στην «Αφροδίτη της Μήλου» στεκόμαστε στις αίθουσες «Παρθενώνας» και «Ολυμπία», οι οποίες ανακαινίστηκαν πρόσφατα από την ελληνική εταιρεία Muevo (Museum Evolution). Η ελληνική εταιρεία που μετρά μόλις δύο χρόνια ζωής κατασκεύασε νέες βάσεις και προθήκες για τα αρχαιοελληνικά εκθέματα, ακολουθώντας τις αυστηρές προδιαγραφές του γαλλικού μουσείου και τον νέο τρόπο παρουσίασης των συλλογών του.

Τέσσερις μέρες χρειάστηκε για τα τρία φορτηγά των 17 μέτρων να διανύσουν την απόσταση από την Ελλάδα στη Γαλλία τον περασμένο Ιούνιο.

Τα φορτηγά έφτασαν στο Παρίσι και στο Μουσείο του Λούβρου ένα πρωινό Τρίτης, τη μέρα που το μουσείο είναι κλειστό για το κοινό και οι συλλογές ησυχάζουν από χιλιάδες καθημερινούς επισκέπτες.

Το στιβαρό και λιτό στήσιμο της έκθεσης στην αίθουσα του «Παρθενώνα» υπό το βλέμμα του Δία στην οροφή.

Χάλκινα αγαλματίδια του 5ου αιώνα π.Χ. που αναπαριστούν αθλητές με την αίσθηση της κίνησης.

Η διαδικασία

Οι καρότσες άνοιξαν και οι τεχνικοί άρχισαν να ξεφορτώνουν εργαλεία, κούτες με εύθραυστο εξοπλισμό μέχρι και ανυψωτικά μηχανήματα που θα παρέμεναν μέσα στο θρυλικό ανάκτορο για τρεις εβδομάδες μαζί με τους τεχνικούς της Muevo. Για πρώτη φορά μια ελληνική εταιρεία δούλεψε μέσα στο θρυλικό μουσείο και σχεδόν «άγγιξε» τα αριστουργήματά του, προκειμένου να τα προστατεύσει. Οπως μας εξηγεί ο διευθύνων σύμβουλος και συνιδρυτής της εταιρείας Μιχάλης Δούκας, οι βάσεις είναι κατασκευασμένες από πέτρα που προέρχεται από την Πορτογαλία και χάλυβα από την ελληνική εταιρεία VETA με τα πιο σύγχρονα συστήματα ασφαλείας και εξαερισμού. «Κάναμε όλο τον μηχανολογικό σχεδιασμό με βάση τη μουσειολογική μελέτη του Λούβρου και τον φωτισμό των αιθουσών. Ολες οι εργασίες έπρεπε να γίνουν εντός του μουσείου και στο αυστηρό χρονικό πλαίσιο που προέβλεπε το έργο. Εκεί ακολουθείς τις ταχύτητες που σου επιβάλλει ο χώρος, ένα μουσείο που δεν σταματάει να κινείται ποτέ», σημειώνει ο κ. Δούκας και συμπληρώνει ότι σύντομα η Muevo θα ξαναπιάσει δουλειά στο Λούβρο, αυτή τη φορά στην πτέρυγα «Ρισελιέ».

> *«Κάναμε όλο τον μηχανολογικό σχεδιασμό με βάση τη μουσειολογική μελέτη του Λούβρου», λέει ο διευθύνων σύμβουλος της Μιενο Μιχάλης Δούκας.*

Τα εκθέματα τοποθετήθηκαν σε βάσεις που κατασκευάστηκαν σε σκούρα χρώματα και με ένα λιτό ντιζάιν προκειμένου η προσοχή να στρέφεται αποκλειστικά στα εκθέματα. «Αν ανταγωνιστείς το παλάτι θα χάσεις», μας λέει ο Λουδοβίκος Λοζιέ έφορος της αρχαιοελληνικής, ρωμαϊκής και ετρουσκικής συλλογής. Σε ένα μουσείο, όπως το Λούβρο, που έχει τη «φυσική» διακόσμηση ενός παλατιού, μας εξηγεί, θα ήταν άτοπο να παρουσιάσει τη συλλογή με αντίστοιχο τρόπο. «Επιλέγοντας ένα ουδέτερο χρώμα όπως το σκούρο γκρι, το λευκό μάρμαρο έρχεται στο προσκήνιο, επικεντρώνεσαι σε αυτό. Πάντα ο σκοπός μας είναι να κάνουμε ορατή τη συλλογή», τονίζει.

> *«Πάντα ο σκοπός μας είναι να κάνουμε ορατή τη συλλογή», αναφέρει ο έφορος της αρχαιοελληνικής, ρωμαϊκής και ετρουσκικής συλλογής Λουδοβίκος Λοζιέ.*

Στην περίπτωση αυτή ο επιμελητής προχώρησε και σε κάτι πιο «τολμηρό» για τα δεδομένα του μουσείου, τοποθετώντας τμήματα παραστάσεων του διάκοσμου από τον ναό του Δία στην Αρχαία Ολυμπία, όπως τον Ηρακλή και τα άλογα του Διομήδη σε κάθετη θέση, όπως ήταν στην πραγματικότητα, και όχι οριζόντια όπως συνηθίζεται. «Σχεδιάσαμε μάλιστα και τις σιλουέτες που λείπουν όπως θα ήταν στην πραγματικότητα. Είναι ένας πιο διδακτικός τρόπος παρουσίασης αλλά νομίζω έχει και πιο ενδιαφέρον. Μερικές φορές οι επιμελητές δεν ξέρουμε το αποτέλεσμα πριν δούμε την τελική σύνθεση. Πρέπει να είναι όμορφο και να πείθει. Αν έχεις μόνο το ένα, τότε είναι λάθος. Ετσι αποφασίσαμε να το προσπαθήσουμε», σημειώνει και μας εξηγεί για την αλλαγή στο σκεπτικό παρουσίασης των συλλογών, μια προσπάθεια που ξεκίνησε από την «Ολυμπία» και τον «Παρθενώνα».

Καθισμένοι σε μια γωνιά της αίθουσας με το βάρος της Ιστορίας κυριολεκτικά γύρω μας, ο Λουντοβίκ Λοζιέ μας λέει για την πρώτη επίσκεψή του στο Λούβρο σε ηλικία εννέα ετών και τη μεγάλη εντύπωση που του προκάλεσαν τα αρχαιοελληνικά αγάλματα. Στα 19 του ήρθε στην Ελλάδα, «ένα ταξίδι που άλλαξε τη ζωή μου» και κατάλαβε ποιο ήταν το επόμενο βήμα του. «Ηρθα στο Λούβρο το 1997 και έτυχε να πέσω επάνω στην ανακαίνιση τότε της "Ολυμπίας" και τώρα ήμουν εγώ αυτός που την άλλαξε πάλι», μας λέει.

Οι αλλαγές σε έναν τόσο μεγάλο οργανισμό είναι μια μακρά διαδικασία που παίρνει χρόνο. Παραδοσιακά οι συλλογές παρουσιάζονταν με άξονα την εξέλιξη της ιστορίας της τέχνης, μας λέει ο κ. Λοζιέ, ενώ σταδιακά έγινε μια «μείξη» π.χ. γλυπτών με αγγεία της ίδιας περιόδου για να έχει ο επισκέπτης μια συνολική εικόνα. Η καινοτομία στην περίπτωση της αρχαιοελληνικής συλλογής είναι ότι πλέον δίνονται πληροφορίες και για τον ελληνικό πολιτισμό, όπως για τη σημασία των Παναθηναίων με αφορμή τη μαρμάρινη πλάκα με τις «Εργαστίνες» που παρουσιάζεται από τη ζωοφόρο του Παρθενώνα. «Είναι μια άλλη προσέγγιση. Ξέρουμε ότι όταν ο κόσμος βλέπει την ελληνική τέχνη, καταλαβαίνει το ενδιαφέρον αυτού του πολιτισμού που είναι η βάση για τον σύγχρονο δυτικό πολιτισμό. Αν καταφέρουμε να εξάψουμε την περιέργεια του κοινού, να το εμπνεύσουμε ώστε να ταξιδέψει στην Ελλάδα και να δει αυτούς τους τόπους από κοντά, τότε έχουμε κάνει τη δουλειά μας».

Ατζέντα

ΕΠΙΛΟΓΕΣ

30.12.18-5.1.18

Επιμέλεια: **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**
art@kathimerini.com.cy
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

«Ο Πρόεδρος»

Ο Όμιλος Φίλων Κινηματογράφου του Πανεπιστημίου Λευκωσίας προβάλλει στο Cine Studio την ταινία «Ο Πρόεδρος». Σκηνοθεσία του Santiago Mitre, πρωταγωνιστούν οι Ricardo Dar n, Erica Rivas, Gerardo Romano, Dolores Fonzi. Προβολές Παρασκευή 4 Ιανουαρίου 2019 μέχρι Κυριακή 6 Ιανουαρίου 2019. Cine Studio, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, λεωφόρος Μακεδονίτισσας 46, Λευκωσία. **Πληροφορίες τηλέφωνο 96420491, info@ofk.org.cy.**

ΜΟΥΣΙΚΗ

«The Sound of Music» στο Παττίχειο Θέατρο

Το «The Sound of Music» είναι το αρχαιότερο και πιο αγαπημένο musical όλων των εποχών. Η μουσική είναι του Richard Rodgers και οι στίχοι του Oscar Hammerstein που βασίστηκαν στο βιβλίο των H. Lindsay και R. Crouse, το οποίο γράφτηκε μέσα από τις αναμνήσεις της Μαρίας Φον Τραπ για την οικογένεια τραγουδιστών Φον Τραπ που έζησε στη Αυστρία παραμονές του πολέμου. Αυτή η παραγωγή έχει σκηνοθετηθεί από τον γνωστό Grant Murphy και χορογραφηθεί από τον Stuart Winter. Το σχέδιο της όλης παραγωγής έγινε από τον Ben M Roger. Την ορχήστρα από το West End Theatre θα διευθύνει ο Brady Mould. Η όλη παραγωγή αποτελείται συνολικά από μια ομάδα 50 ατόμων. Παραστάσεις: Παττίχειο Θέατρο Λεμεσού, Κυριακή 30 Δεκεμβρίου, 8:00 μ.μ. Δευτέρα 31 Δεκεμβρίου, 5:00 μ.μ, Δευτέρα 1 Ιανουαρίου, 5:00 μ.μ. Τρίτη 2 Ιανουαρίου, 8:00 μ.μ. Στο Δημοτικό Θέατρο Στροβόλου: Παρασκευή 4 Ιανουαρίου, 8:00 μ.μ. Σάββατο 5 Ιανουαρίου, 4:00 μ.μ. και Κυριακή 6 Ιανουαρίου, 5:00 μ.μ. Δημοτικό Θέατρο Στροβόλου, λεωφόρος Στροβόλου 100, Στρόβολος, Λευκωσία. Κρατήσεις/πληροφορίες τηλέφωνο 22313010, theatro@strovolos.org.cy. Παττίχειο Θέατρο Λεμεσού, Αγίας Ζώνης 6, Λεμεσός. **Πληροφορίες, κρατήσεις 25377277.**

ΘΕΑΤΡΟ

«Ευρυδίκη» ένα έργο γεμάτο από ήχους

Αυτός σκέφτεται συνέχεια τη μουσική και αυτή δεν έχει καθόλου αίσθηση του ρυθμού. Ο Ορφέας και η Ευρυδίκη μπορεί να μην είναι το πιο ταιριαστό ζευγάρι, αλλά είναι νέοι και τρελά ερωτευμένοι. Την ημέρα του γάμου τους εκείνη πεθαίνει και ο Ορφέας είναι αποφασισμένος να περάσει ακόμα και τις πύλες του Άδη για να τη βρει. Η υποψήφια για Pulitzer Prize και Tony Award Σάρα Ρουλ εμπνέεται από τον μύθο του Ορφέα και της Ευρυδίκης και γράφει με ευαισθησία και χιούμορ μία σύγχρονη εκδοχή του. Ένα έργο γεμάτο από ήχους, μουσική και τραγούδι που μιλάει για την δύναμη της αγάπης και τα λεπτά όρια που χωρίζουν τη ζωή από τον θάνατο. Σκηνοθεσία: Μάριος Μεττής, σκηνικά /κοστούμια: Νίκος Κουρούσιης, μουσική Χριστίνα Γεωργίου. Ηθοποιοί: Τζωρτζίνα Τάτση, Γιάννης Καραούλης, Βασίλης Βασιλάκης, Μάριος Μεττής, Ελεονώρα Βασιλείου, Πηνελόπη Βασιλείου, Θέμις Πόλου. Τακτικές παραστάσεις (Λευκωσία): Παρασκευή & Σάββατο στις 8:30 μ.μ. και Κυριακή στις 6:30 μ.μ. κάθε Παρασκευή, Σάββατο και Κυριακή μέχρι Κυριακή, 13 Ιανουαρίου 2019. Θέατρο Διόνυσος, Διαγόρου 29, Λευκωσία. **Πληροφορίες, κρατήσεις 22818999, 99621845, info@theatrodionysos.com**

ΓΛΥΠΤΙΚΗ

«Garden Sculptures»

Η γκαλερί eins παρουσιάζει την ατομική έκθεση του Φάνου Κυριάκου με τίτλο «Garden Sculptures». Αυτή η σειρά έργων του Φάνου Κυριάκου δημιουργήθηκε σε ένα διάστημα αρκετών χρόνων. Είτε γίνονται αντιληπτά ως γλυπτά κήπου είτε όχι, ο τίτλος της έκθεσης προσφέρεται, όπως προτείνει ο καλλιτέχνης, ως ένα παιγνιώδες πεδίο θέασης και συσχέτισης με ένα ανοιχτό τόπο. Αυτή είναι η πρώτη παρουσίαση των έργων και όπως σημειώνει η συγγραφέας Μαρία Πετρίδη: Ο ρόλος του «χώρου» είναι υπό αμφισβήτηση και τα χαρακτηριστικά του, ο κήπος, η γκαλερί, τα γλυπτά σε σχέση με το περιβάλλον τους, άμεσα αλλά και υπαινικτικά, επινοούνται από τους παρόντες ανθρώπους που διασχίζουν το ίδιο περιβάλλον. Ο τρόπος με τον οποίο αυτά ενεργούν μαζί και πώς επιτελούν τις ιδιότητές τους, την υλικότητά τους, την αξία τους, εκδηλώνεται ως αντικατοπτρισμός του τρόπου που τα βλέπουμε. Eins Gallery, Θέμιδος 28, Λεμεσός. **Πληροφορίες 99522977, www.einsgallery.com, info@einsgallery.com**

ΕΚΘΕΣΗ

Be water again

Αυτή η έκθεση προσπαθεί να θέσει προβληματισμούς γι' αυτό το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο. Ενδιαφέρεται για ένα «εμείς», πέρα από τον άνθρωπο, που ζει σχεσιακά με «άλλους», που βρίσκεται συνεχώς στη διαδικασία του γίγνεσθαι. Η έκθεση συγκεντρώνει καλλιτέχνες που παρατηρούν μορφές κοινότητας μεταξύ ανθρώπινων και μη ανθρώπινων παραγόντων. Τη επιμέλεια της έκθεσης έχουν οι: Πάνος Γιαννικόπουλος και Θεόδουλος Πολυβίου. Συμμετέχουν οι καλλιτέχνες: Maurizio Bongiovanni, George Henry Longly, Theo Michael, Λητώ Κάττου, Ορέστης Λαζούρας, Ελένη Μπαγάκη, Πέτρος Μώρης, Ελένη Οδυσσέως, Αναστασία Παύλου, Θεόκλητος Τριανταφυλλίδης. Διάρκεια έκθεσης έως 11 Ιανουαρίου 2019. Korai Project Space, Κοραή 6-8, Λευκωσία. **Πληροφορίες korai.projectspace@gmail.com**

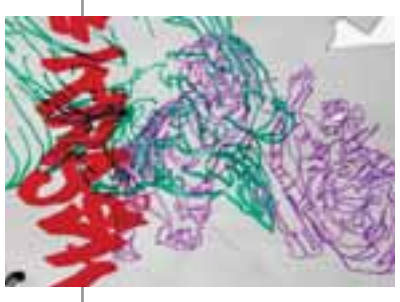

ΜΟΥΣΙΚΗ

Συναυλία Andre Rieu στο Θέατρο Ριάλτο

Μία ενδιαφέρουσα πρόταση για τις γιορτές είναι η συναυλία του Andre Rieu που θα προβάλει το Θέατρο Ριάλτο. Πρόκειται για τη νέα παραγωγή του «Βασιλιά του Βαλς» την Πρωτοχρονιά του 2019, από το Σίδνεϊ. Το θεαματικό αυτό μουσικό γεγονός που προβάλλεται στη μεγάλη οθόνη δίνει ταυτόχρονα την ευκαιρία στους θεατές να έχουν πρόσβαση στα παρασκήνια, να δουν συνεντεύξεις με τον André και τους καλεσμένους του και πολλά άλλα. Μία μαγευτική βραδιά με μουσική, χορό και εκπλήξεις με τον Μαέστρο, ο οποίος θα συνοδεύεται από τους Platin Tenors και παγκοσμίου φήμης σοπράνο. Μαζί με γνωστές μουσικές μελωδίες, κλασική μουσική και άφθονη γιορτινή διάθεση υπόσχονται ένα φανταστικό ξεκίνημα της καινούργιας χρονιάς. Παρασκευή 5 Ιανουαρίου, ώρα 8:30 μ.μ. Θέατρο Ριάλτο Ανδρέα Δρουσιώτη 19, Λεμεσός. **Πληροφορίες, κρατήσεις: 77777745. E-ticket: www.rialto.com.cy**

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ**

Ενα κοινό αίσθημα μέσα στην πόλωση

Στο διάλειμμα μίλησα με τη Μελίνα Τανάγρη που καθόταν στο διπλανό τραπέζι. Διετύπωσε πρώτη την ίδια σκέψη που ήμουν έτοιμη να της πω: «Με συγκινεί πολύ ο Διονύσης, κάθε φορά που τον ακούω». Τα Σαββατοκύριακα, ο Διονύσης Σαββόπουλος εμφανίζεται στο «Αλσος» στο Πεδίον του Αρεως με «Τα τραγούδια των άλλων». Το πρόγραμμα, που ξεκίνησε τον Νοέμβριο και συνεχίζεται τον Ιανουάριο, φιλοξενεί ανάλογα με τη μέρα της εβδομάδος κι άλλον καλλιτέχνη, «νέα ταλέντα» που έχει επιλέξει ο τραγουδοποιός, σε αυτήν την υποβαθμισμένη περιοχή της Αθήνας. Σε μια «διακτινισμένη», όπως λέει ο ίδιος, μπουάτ που έχει γερά θεμέλια στη μνήμη της παλιάς Αθήνας.

Τα τελευταία δύο χρόνια, πότε στο «Κύτταρο» πότε στον «Παρνασσό», ο Δ. Σαββόπουλος επιλέγει ένα μέρος και στήνει μια γιορτή, και τα δύο με νόημα. Το Πεδίον του Αρεως είναι «ένα πρώτο βήμα για την αναβάθμιση του κέντρου της πόλης». Φωταγωγημένη η είσοδος, με σεκιούριτι να επιτηρούν την περιοχή. Και ύστερα; Αν υποθέσουμε ότι γίνεται «το πρώτο βήμα», τι εγγυάται ότι δεν θα μείνει μετέωρο; Οτι αυτή την ενέργεια θα τη διαδεχθεί μια επόμενη και μια άλλη, μέχρι η ζωή και η κανονικότητα να εκτοπίσουν την απειλή και τον φόβο και το πάρκο να αποδοθεί στην πόλη, στους πολίτες της και στους περιοίκους του... Η λύση είναι σύνθετη αλλά καθόλου ανέφικτη.

Για τη διαδρομή στο «Αλσος» ο δημιουργός είχε διαλέξει τραγούδια των άλλων, Τσιτσάνη, Βαμβακάρη, Μπιθικώτση, Ζαμπέτα, Χατζιδάκι, Θεοδωράκη, Παπάζογλου, Μάλαμα, Λοΐζου, Κραουνάκη, Μαραβέγια, Δ. Σαμίου και πόσους ακόμη, με εμβόλιμες δικές του συνθέσεις. «Είναι το νοητό ταξίδι σε μια άλλη εποχή, μια άλλη χώρα, ίσως και τον άλλον εαυτό μας», όπως είχε γράψει και η Γιώτα Συκκά στην «Κ» (5/12/2018). Το κοινό, όπως σε κάθε συνάντηση μαζί του, είναι μεικτό. Οικογενειακά τραπέζια όπου ο 73χρονος πατέρας και η 23χρονη κόρη σιγοτραγουδούν μαζί. Οπου κυρίες άνω των 60, περιποιημένες, αλλοτινά «κορίτσια που περνάνε δυο δυο βιαστικά», τώρα μοιράζονται μνήμες και συγκίνηση πολλές μαζί, σε κοινή έξοδο. Κάτι σαν meeting point νικητών και ηττημένων, άγουρων φιλοδοξιών και κατακτημένων πεποιθήσεων, της Ελλάδας που επιθυμήσαμε αλλά δεν διεκδικήσαμε, της Ελλάδας διαχρονικής «ατέλειωτης παράγκας» αλλά και τόπου δημιουργίας και αριστείας. Εχει τον τρόπο του να περιγράφει πάντα ο τελετάρχης καλλιτέχνης την αντίφαση, με μικρές ιστορίες και περιστατικά, που αναβλύζουν ανεξάντλητα: «Υπήρξαν εποχές που μας έλειπαν πολλά και δεν μας έλειπε τίποτα και υπήρξαν άλλες εποχές που είχαμε πολλά αλλά δεν είχαμε τίποτα», λέει από σκηνής και ο κόσμος του, μέρος αυτής της συνθήκης, συγκατανεύει και χειροκροτεί. Με τη Μελίνα Τανάγρη, στο διάλειμμα, συνομολογήσαμε και κάτι ακόμη: ότι συχνά πυκνά όταν ακούμε και βλέπουμε τον Δ. Σαββόπουλο να τραγουδάει «σκοντάφτουμε σε έναν λυγμό», που κάνει τη φωνή, προς στιγμήν, να φαλτσάρει, μέχρι να ξεροκαταπιούμε τη μνήμη, να σιωπήσουμε και, μετά, να συνεχίσουμε. «Ισως γιατί οι στίχοι του και η μουσική του έχουν εγγραφεί στο συλλογικό ασυνείδητο», σχολιάζει η Μελίνα, ίσως γιατί η παρουσία του κουβαλάει «αυτό το σπάσιμο και το ξαναφτιάξιμο», την καθόλου ανέφελη πορεία. Μας καλεί «να ενωθούμε» σε ένα χορό συμβολικό και πραγματικό. Μπορούμε; Προς στιγμή νομίζεις πως ναι. Οταν οι λέξεις και οι ήχοι αποκτούν ένα τόνο εξομολογητικό, συντονίζονται σε έναν εσωτερικό μονόλογο. Και ύστερα η βραδιά τελειώνει, χανόμαστε και ξαναβρισκόμαστε, στο ίδιο ή σε άλλο θέαμα, σε συγγενείς ή διαφορετικές εκδηλώσεις. Οσο πυκνώνουν οι κοινές αναφορές τόσο δυναμώνει και το νήμα της συνοχής, αυτή η συγκολλητική ουσία που βοηθάει τις κοινωνίες να προχωρούν, συντονίζοντας επιθυμίες και στόχους. Ποια είναι η προτεραιότητα; Ενα κοινό αίσθημα, μέσα στην πόλωση και στον επιθετικό κατακερματισμό. Πριν από δύο χρόνια, Δεκέμβριο του '16, στον «Παρνασσό», ο Δ. Σαββόπουλος είχε διηγηθεί μια ιστορία της παιδικής ηλικίας του, όταν είδε για πρώτη φορά τον πατέρα του να τον κοιτά «με το βλέμμα ενός ανθρώπου που ανακαλύπτει έναν άλλον άνθρωπο...». «Ισως γι' αυτό το βλέμμα διάλεξα αυτήν τη δουλειά», σχολίασε. «Για κάποιους, λίγους, θεατές που με κοιτούν με τον ίδιο τρόπο». Κι αυτή είναι μια σκέψη και μια φράση περισσότερο πολιτική απ' όσο φαίνεται.

MISE EN PLACE | *Της* **ΓΙΟΥΛΗΣ ΕΠΤΑΚΟΙΛΗ**

Το ελαιόλαδο στο Γέιλ

«Οταν ήμουν μικρό παιδί, η αγαπημένη μου εκπαιδευτική εκδρομή στην Κύπρο ήταν σε ελαιοτριβείο. Η χαρακτηριστική μυρωδιά της ελιάς θα με ακολουθούσε για πολλά χρόνια, και ακόμα και σήμερα που το διηγούμαι μου έρχεται ξανά στη μύτη. Δεν είχα φανταστεί, όμως, ότι έπειτα από 30-40 χρόνια θα μάθαινα ότι αυτή ήταν η μυρωδιά του ελαττωματικού ελαιολάδου». Διάβαζα με συγκίνηση τα λόγια του Τάσου Κυριακίδη, ερευνητή στη Σχολή Δημόσιας Διοίκησης του πανεπιστημίου Γέιλ, στο εξαιρετικό ρεπορτάζ της Λίνας Καπετάνου στο περιοδικό «Γαστρονόμος».

Με αυτήν την εξομολόγηση, τη γεμάτη οικείες εικόνες και μυρωδιές για μένα, αλλά φαντάζομαι και για πολλούς άλλους, ο Κύπριος ερευνητής ξεκίνησε την ομιλία του κατά τη διάρκεια διήμερου συμποσίου για το ελαιόλαδο και την υγεία, στο φημισμένο αμερικανικό πανεπιστήμιο. Το κοινό του, ήταν περίπου εκατό άνθρωποι, κορυφαίοι στον τομέα τους, χημικοί, γιατροί, διατροφολόγοι, σεφ, γευσιγνώστες, αλλά και επαγγελματίες από τον χώρο του ελαιολάδου. Ο Τ. Κυριακίδης μαζί με τον Βασίλη Βασιλείου από την Εύβοια, που από το 2014 είναι διευθυντής του τμήματος Περιβαλλοντικών Επιστημών Υγείας στο Γέιλ, έχει ένα όραμα: Να δημιουργήσει ένα Διεθνές Ινστιτούτο Ελαιολάδου υπό την αιγίδα του Γέιλ. Διαθέτουν τις γνώσεις, τις επαφές, είναι μέλη ενός σπουδαίου δικτύου επιστημόνων και ερευνητών, βρίσκονται σε ένα από τα καλύτερα πανεπιστήμια στον κόσμο, όπου η σκληρή δουλειά, η συνέπεια, η αξιοπιστία και οι καλές ιδέες, επιβραβεύονται και υποστηρίζονται με κάθε τρόπο. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο, οι δύο επιστήμονες θέλουν να δημιουργήσουν ένα μηχανισμό που θα στηρίξει την έρευνα, θα γεννήσει νέες ιδέες, θα κάνει ακόμη πιο ζωηρό το ενδιαφέρον του κόσμου για το ελαιόλαδο κατευθύνοντας τη συζήτηση γύρω απ' αυτό σε νέα πεδία.

Οι Τάσος Κυριακίδης και Βασίλης Βασιλείου, επιστήμονες στο Γέιλ, έχουν ένα όραμα: να δημιουργήσουν ένα Διεθνές Ινστιτούτο Ελαιολάδου υπό την αιγίδα του φημισμένου αμερικανικού πανεπιστημίου.

Σκέφτομαι, πόσο σπουδαία πράγματα μπορούν να γίνουν όταν η γνώση και ο επαγγελματισμός μπολιαστούν με τον ενθουσιασμό αλλά και έναν υγιή πατριωτισμό. Σκέφτομαι πόσες ανεκμετάλλευτες δυνάμεις υπάρχουν. Πολύτιμο ανθρώπινο κεφάλαιο, κορυφαία μυαλά, διακεκριμένοι ερευνητές, επαγγελματίες που διαπρέπουν στον τομέα τους, και που αν κινητοποιηθούν θα δώσουν την ώθηση που χρειαζόμαστε, ως πολιτεία, ως κοινωνία. Το παράδειγμα των δύο ερευνητών δεν είναι το μόνο. Δεν αποτελεί εξαίρεση. Υπάρχουν πολλά σε όλα σχεδόν τα πεδία. Αλλά θα ευχηθώ για το 2019 και για τα επόμενα χρόνια, να έχουμε πολλά περισσότερα, έναν μεγάλο συνασπισμό υγιών δυνάμεων που θα απελευθερώσει ενέργεια, δημιουργικότητα, πρωτότυπη σκέψη και θα μας παρασύρει ψηλά. Καλή χρονιά σε όλους.

Πανανθρώπινες αξίες με υπογραφή Σαίξπηρ

Δύο νέες μεταφράσεις από τον Διονύση Καψάλη

WILLIAM SHAKESPEARE
Ρωμαίος και Ιουλιέττα,
Η Κωμωδία των Παρεξηγήσεων
Εισαγωγή-μτφρ. Διονύσης Καψάλης
εκδ. Gutenberg, **σελ.** 169 και 139, 2018

Της **ΕΥΗΣ ΜΑΛΛΙΑΡΟΥ**

Μετά τη βράβευση για τη μετάφραση του «Αμλετ», ο Διονύσης Καψάλης συνεχίζει να προσφέρει στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό τα απαιτητικά, ποιητικά κείμενα της σαιξπηρικής δραματουργίας. Το «Ρωμαίος και Ιουλιέττα» στην πρώτη του έκδοση είχε παρασταθεί στο Θέατρο Κάππα το 1995, ενώ «Η κωμωδία των παρεξηγήσεων» μεταφράστηκε ειδικά για τη φετινή παράσταση του θιάσου της Κατερίνας Ευαγγελάτου. Είναι γνωστό ότι η σκηνική παρακολούθηση ενός έργου του Σαίξπηρ αποτελεί πνευματική πρόκληση, αλλά μπορούμε επίσης μέσα από την ανάγνωση του ελισαβετιανού θεατρικού με την ιδιότυπη γλώσσα και τις εννοιολογικές συμβάσεις της εποχής, να εντρυφήσουμε στους χαρακτήρες και τα χαρακτηριστικά τους, αναγνωρίζοντας τις πανανθρώπινες αξίες που καθορίζουν διαχρονικά τον βίο μας.

Αξιοπρόσεκτο στοιχείο της τραγωδίας του «Ρωμαίος και Ιουλιέττα» είναι η πρωτοτυπία της ερωτικής γλώσσας, μια λογοτεχνική σύμβαση την οποία ο Σαίξπηρ εκδραματίζει με έναν ακραίο, άκρως απολαυστικό τρόπο. Οι δύο ερωτευμένοι έφηβοι στον πρώτο τους διάλογο προσδίδουν μιαν ιερή, τελετουργική υπόσταση στον έρωτά τους:

– Ρωμαίος: Για τους αγίους οι πιστοί δεν έχουν χείλη;

– Ιουλιέττα: Και τα φυλούν για να προσεύχονται, ικέτη.

– Ρωμαίος: Την προσευχή που τα δικά μου έχουν στείλει, να γίνουν χέρια να σ' αγγίζουν, άκουσέ τη.

– Ιουλιέττα: Ακούν οι άγιοι τι λες, κι ας μη σαλεύουν.

– Ρωμαίος: Κι έτσι τα χείλη μου την προσευχή τους κλέβουν. [Τη φιλά.] Κι όλο το κρίμα τους το παίρνουν τα δικά σου.

– Ιουλιέττα: Που θέλουν πάλι να τους δώσεις τέτοιο κρίμα.

– Ρωμαίος: Από τα χείλη μου τα οφειλήματά σου; Δώσ' μου το κρίμα μου ξανά. [Τη φιλά.]

– Ιουλιέττα: Φιλάς με ρίμα. (Πράξη πρώτη, σκηνή 5)

Μέχρι το τέλος που ο πατήρ Λαυρέντιος θα αποκαλύψει την αιματηρή θυσία των δύο νέων, η εκστατική τους κατάσταση θα υπερβεί την εγκόσμια «λογική». Οι δυο τους θα ζουν ένα έμμετρο επιθαλάμιο παραμύθι, μια παρατεταμένη γαμήλια τελετή, που θα εκφράζεται μεταφορικά, μέσα από τα λόγια λατρείας ενός ουτοπικού και απόλυτου έρωτα. Συγχρόνως, σε ένα παράλληλο επίπεδο κυριολεκτικά κυριαρχεί ο βίαιος κόσμος των αντίπαλων οικογενειών τους, των Μοντέγων και Καπουλέτων, μιας απολιθωμένης σύμβασης μίσους. Στις δύο αυτές φατρίες που προσπαθεί απεγνωσμένα να μονοιάσει απευθύνεται ο Ηγεμών της Βερόνας στην αρχή του έργου ως «της δημοσίας τάξεως εχθροί, / που κηλιδώνετε το άχραντο ατσάλι / στο αίμα του πλησίον». Όταν αίφνης σκοτώνεται ο είρων Μερκούτιος, ο εύθυμος, επιστήθιος φίλος του Ρωμαίου, θα εισβάλει ως αλυσιδωτή αντίδραση η παγωμένη τραγικότητα του φαρμακερού θανάτου. Ο Σαίξπηρ εδώ θα απογειώσει την ιλαροτραγωδία της σκηνής και της ζωής.

Στο «Ρωμαίος και Ιουλιέττα» και στην «Κωμωδία των παρεξηγήσεων» ο Διονύσης Καψάλης προσφέρει στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό τα απαιτητικά ποιητικά κείμενα της σαιξπηρικής δραματουργίας.

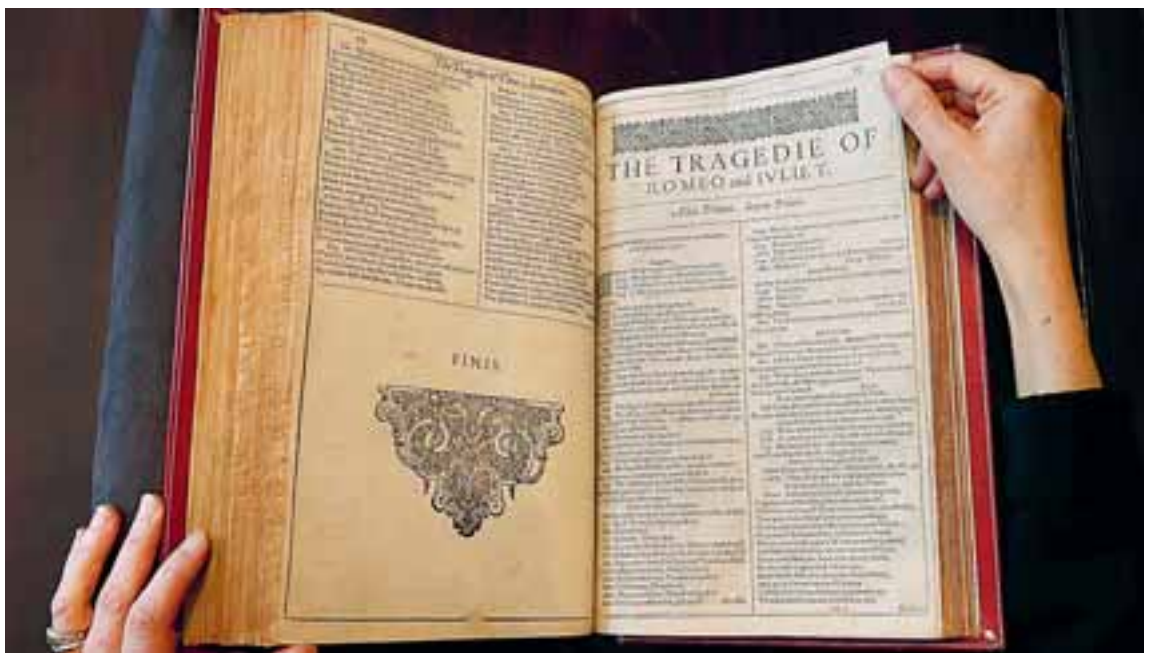

Τόμος με επιλεγμένα έργα του Σαίξπηρ, φωτογραφημένος σε αίθουσα δημοπρασιών του οίκου Christie's στο Λονδίνο. Το «Ιερό Δισκοπότηρο των εκδόσεων» πουλήθηκε τελικά αντί 3,68 εκατ. δολαρίων τον Απρίλιο του 2016.

Το «παραμυθόδραμα»

Στην «Κωμωδία των παρεξηγήσεων» βρίσκεται εν σπέρματι το «παραμυθόδραμα» (romance), ένα νέο είδος που θα επινοήσει στα τελευταία έργα του ο Σαίξπηρ (π.χ. «Περικλής», «Τρικυμία»). Λατινομαθής, με πρόσβαση στις μεσαιωνικές διασκευές της περιπέτειας του Απολλώνιου του Τύριου (χαμένο πρωτότυπο στα ελληνικά του 3ου μ.Χ. αιώνα), ο Σαίξπηρ θα εμπνευστεί από τις φανταστικές ιστορίες με ναυάγια, θαλασσινά τοπία και μαγεία. Στην «Κωμωδία», δύο ζεύγη διδύμων χαμένα ως βρέφη σε ναυάγιο μεταξύ Εφέσου και Συρακουσών, βρίσκονται κατά λάθος μέσα σ' ένα αλυσιδωτό μπέρδεμα ταυτοτήτων, αφού και οι τέσσερις συναντιούνται, ενήλικες πλέον στις Συρακούσες, χωρίς να το γνωρίζουν. Λόγω μπερδέματος όψης, σε διαφορετικούς χρόνους πάνω στη σκηνή, μπλέκονται με διαφορετικούς ανθρώπους και πέφτουν ερήμην τους θύματα πλάνης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα: ο πλανών πλανάται κρατώντας μια χρυσή αλυσίδα-έμβλημα στα χέρια, που δεν του ανήκει, αλλά οι πάντες πιστεύουν ότι είναι δική του. Ο Αντίφιλος ο Συρακούσιος, βρισκόμενος σε τέλεια σύγχιση, μονολογεί: Οποιον κι αν συναντώ με χαιρετά, σαν να 'μουν ο καλύτερός του φίλος, και όλοι με καλούν με τ' όνομά μου. Κάποιοι μου προσφέρουν χρήματα, κάποιοι με προσκαλούν, κάποιοι μ' ευγνωμονούν για ευεργεσίες, κάποιοι μου προτείνουν τα εμπορεύματά τους. Ενας ράφτης μόλις με κάλεσε στο μαγαζί του για να μου δείξει τα μεταξωτά που 'χει αγοράσει για λογαριασμό μου κι εκεί μου πήρε μέτρα. Δεν μπορεί: φανταστικά τεχνάσματα είναι αυτά, και κατοικούν εδώ Λάπωνες μάγοι. (Πράξη τέταρτη, σκηνή 3) «Η Κωμωδία των παρεξηγήσεων», τόσο ανάλαφρη και ξεκαρδιστική, κρύβει την αγωνία του ανολοκλήρωτου ανθρώπου και την περιπέτειά του μέσα στον ρευστό χωροχρόνο της ζωής. Η έλλειψη και η αναζήτηση του άλλου, δηλαδή η ετεροτοπία, στο διάστημα μιας μόνο μέρας, μεταστοιχειώνει τη σύμβαση του τόπου και του χρόνου. Εντέλει, οι ταυτότητες επανακτώνται και ο άνθρωπος λυτρώνεται-ολοκληρώνεται λίγο πριν ενδώσει στην τρέλα, στον θάνατο, στον παντοτινό χωρισμό από το αγαπημένο πρόσωπο. Και ο δαιμόνιος Σαίξπηρ θα αποδείξει για μια ακόμη φορά με αριστοτεχνικό τρόπο ότι η πραγματικότητα δεν είναι παρά η δίδυμη αδελφή του ονείρου.

Τρεις στιγμές της χρονιάς που φεύγει

Αντί πολιτιστικού απολογισμού, ένας διαφορετικός αποχαιρετισμός του 2018

Εχουμε κουραστεί, είναι η αλήθεια, με τους καθιερωμένους απολογισμούς της πολιτιστικής ζωής της χρονιάς που φεύγει. Το έχουμε κάνει πολλές φορές, με διάφορους τρόπους, μοιάζει να το έχουμε εξαντλήσει, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι, εφόσον κριθεί αναγκαίο, δεν θα επανέλθουμε σε μια τέτοια, παραδοσιακή ανασκόπηση του έτους. Δυστυχώς,

> *Ζητήσαμε από τρεις φωτογράφους, να μας στείλουν από μία αδημοσίευτη φωτογραφία τους η οποία να εκφράζει μια στιγμή του ελληνικού 2018.*

όταν κλείνει μια χρονιά με τους εκατό αδικοχαμένους του Ματιού, όταν αυτό θυμάσαι περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο από το ελληνικό 2018, η οποιαδήποτε ανασκόπηση πολιτιστικών δράσεων και γεγονότων κάπου χάνει.

Ωστόσο, η ζωή έχει πάντοτε τη δική της δυναμική. Και η τέχνη, οι ιστορίες, στην όποια μορφή τους, γλυκαίνουν, διαστέλλουν τη στενάχωρη διάθεση, εντείνουν την προοπτική, ειδικά απέναντι σε μια νέα χρονιά που ανατέλλει.

Συζητώντας, λοιπόν, με τη Γιούλη Επτακοίλη πάνω στο τι θα μας άρεσε να κάνουμε στο τελευταίο κυριακάτικο φύλλο του πολιτιστικού ενθέτου της «Κ», καταλήξαμε σε μια ιδέα απλή αλλά, θέλουμε να πιστεύουμε, δραστική, ερεθιστική. Ζητήσαμε από τρεις φωτογράφους, τακτικούς συνεργάτες των πολιτιστικών σελίδων της εφημερίδας, να μας στείλουν από μία αδημοσίευτη φωτογραφία τους η οποία, έστω και σε έναν εντελώς προσωπικό τόνο, να εκφράζει μια στιγμή του ελληνικού 2018.

Στη συνέχεια, αποστείλαμε κάθε μία από αυτές τις φωτογραφίες σε τρεις Ελληνες πεζογράφους διαφορετικών γενεών για να μας γράψουν ένα κείμενο, ειδικά για την «Κ». Οχι απαραίτητα να σχολιάσουν την εικόνα αλλά κυρίως να εμπνευστούν από αυτές, να φτιάξουν μια μικρή ιστορία ή ένα στοχασμό ή μια φέτα ζωής, με τον τρόπο τον δικό τους, τη δική τους, προσωπική οπτική, τον δικό τους προβληματισμό, ακόμα και την ονειροπόλησή τους.

Κάθε μία από τις εικόνες αυτές έχει κάτι ονειρικό, κάτι ελληνικό, κάτι επίκαιρο αλλά και διαχρονικό. Στο ίδιο πνεύμα, τα μικρά κείμενα που γεννήθηκαν από αυτές τις φωτογραφίες, αδράχνουν μια στιγμή που μπορεί να είναι της/του συγγραφέα μόνον ή και του καθενός απ' όλους εμάς. Καλή χρονιά σε όλους.

Η. Μ.

«Εδώ πετάει ο γάιδαρος, δεν θα απογειωθεί ένα εύτροχο φλαμίγκο της Σπερχειάδας, που φτιάχτηκε για τη γιορτή της Αποκριάς;». Φωτογραφία του Νίκου Κοκκαλιά.

Κάρο αμίγκο, φλαμίγκο σε κάρο

Γράφει ο **ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ***

Παλιότερα αλλά και πρόσφατα, όταν θέλαμε να ειρωνευτούμε την αποτυχία κάποιου λέγαμε: Μπράβο, κερδίζεις πουλί με ρόδες. Και ιδού λοιπόν ένα ροζ φλαμίγκο από φελιζόλ, ή από γύψο, περήφανο, ψεύτικο και τροχοφόρο. Κάρο αμίγκο, φλαμίγκο σε κάρο. Μπορεί να πετάξει άραγε; Φυσικά και μπορεί εφόσον εν Ελλάδι είναι όλα πιθανά – τις δε ρόδες τις έχει για την προσγείωση όπως τα Μπόινγκ. Και βέβαια μπορεί να πετάξει στη χώρα όπου όλα μπορούν να συμβούν κατά τις Απόκρεω που διαρκούν όλο τον χρόνο και οι ρόλοι και οι μεταμφιέσεις και τα ροζ ψεύδη κυριαρχούν. Οπου οι οροφές έχουν αντικατασταθεί από γυψοσανίδες όπως και το αίσθημα του ορίου. Fake news, fake φλαμίγκος. Εδώ πετάει ο γάιδαρος δεν θα απογειωθεί ένα εύτροχο φλαμίγκο της Σπερχειάδας, που φτιάχτηκε για τη γιορτή της Αποκριάς; Θα σηκωθεί και αναζητώντας, κατά το συνήθειό του, παράκτιες περιοχές και λιμνοθάλασσες είναι πιθανό να ταξιδέψει βόρεια και να προσγειωθεί στα ρηχά των Πρεσπών για να τιμήσει και τη σχετική γύψινη συμφωνία. Ενδέχεται εκεί να μη βρει τις γαρίδες και τα θαλασσινά που τρώει συνήθως (απ' όπου παίρνει και το ροζ χρώμα του), αλλά σίγουρα θα βρει να βοσκήσει τουλάχιστον σανό πρώτης ποιότητας. Βρεμένον κιόλας, μαλακό στην κατάποση. Οικολογικό, διεθνιστικό, βιολογικό σανό. Θα χορτάσει χορτοφαγία πριν απογειωθεί πάλι, ως αποδημητικό που είναι, για το μακρινό ταξίδι του προς τη θερμή κεντρική Αφρική, όπου σε καμιά περίεργη χώρα, ή σε κανένα χαμένο δάσος ενδέχεται να συναντήσει (είναι πολύ πιθανό) και τον κ. Τέρενς Κουίκ, ο οποίος θα ψάχνει με τον φακό ανάμεσα στα δέντρα για επενδύσεις. Και ο οποίος ίσως καταλάβει, αίφνης, πως το μέλλον της Ελλάδος είναι εκεί, μπροστά του: στα ροζ, γύψινα φλαμίγκος. Μπορεί η Ελλάς να παραγάγει τέτοια ροζέ πουλιά με ρόδες, σε μεγάλη κλίμακα, και να τα κάνει εξαγωγή στην Ευρώπη – αφού δεν μερίμνησε να παραγάγει εγκαίρως κίτρινα γιλέκα. Είναι μια καλή επιχειρηματική ιδέα που θα απογειώσει τις εξαγωγές και θα ισορροπήσει το ισοζύγιο. Τα ροζ ελληνικά φλαμίγκος θα γίνουνε σε όλο τον πλανήτη διασημότερα και από τον Πέτρο, τον πελεκάνο-μασκότ της Μυκόνου, κάποτε.

* Ο κ. Γιώργος Σκαμπαρδώνης είναι πεζογράφος και δημοσιογράφος. Τελευταίο του βιβλίο, η συλλογή διηγημάτων «Λεωφορείο: 19 στάσεις» (εκδ. Πατάκη). Το 2010 τιμήθηκε με το βραβείο του Ιδρύματος Μπότση. Το 2012 έλαβε το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών «Πέτρος Χάρης» για το βιβλίο του «Περιπολών περί πολλών τυρβάζω» (Εκδόσεις Πατάκη).

«Πάφλαζαν τα κύματα, μα ο ήχος τους δεν έφτανε ώς τα αυτιά μας». Φωτογραφία του Στράτου Καλαφάτη.

Βιαστείτε, να μας πνίξουν τα νερά...

Γράφει η **ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΕΤΣΑ***

...Κι ύστερα είπαμε πως κάτω από τα πεζοδρόμια θα είναι η παραλία. Μα, ναι, βέβαια, αυτή θα 'ναι η λύση μας, γρήγορα και βιαστείτε, να μας πνίξουν τα νερά, να μας σώσει μια παλίρροια –στον αφρό η σωτηρία– κι έπειτα κολύμπι όλοι ξέρουμε ή από κάπου, τέλος πάντων, θα κρατηθούμε, Ιούλιος και στο τέλος θα στραγγίξουμε, καλοκαίρι κι επιτέλους να δροσιστούμε: τα ψάρια δεν μας τρόμαζαν, κι όσο για τα αλλοτινά ναυάγια, ξεχάσαμε τα φαντάσματα και κάποιοι με κρυφή ελπίδα εποφθαλμιούσαν τους θαμμένους θησαυρούς τους. Και σκάβαμε, ξηλώναμε τα τσιμέντα και τις πλάκες, άλλοι με τα χέρια τους κι άλλοι με ό,τι σύνεργα είχαν εκείνη την ώρα διαθέσιμα, βαριοπούλες και γαλλικά κλειδιά, ένα σφυρί, ακόμη και τανάλια βρήκε κάποιος, τα πρόσωπά μας άναψαν, κάποιοι λιποθύμησαν εξαντλημένοι, μα η φωτιά όλο πλησίαζε, γύρω ο κόσμος καιγόταν, κι όσοι κρατούσαν όρθιοι είπαν με υπομονή και αυταπάρνηση «αντέξτε», πως άλλο λίγο και θα ανοίξει στα δύο η πόλη μας, πως η θάλασσα πλησιάζει, πως λίγο πιο βαθιά λιμνάζουν τα μπαζωμένα ρέματα, κι όσοι από εργαλεία δεν ξέρετε χοροπηδήστε, λοιπόν, όλοι! Ετριζε η γη, μα, έτσι απορροφημένοι, δεν την ακούσαμε· πάφλαζαν τα κύματα, μα ο ήχος τους δεν έφτανε ως τα αυτιά μας· από την άμμο, μόνο, είδαμε που σκονίστηκαν τα γυμνά μας πέλματα και μες στη σκόνη ξάφνου χάσαμε και τον διπλανό μας. Κι έπειτα, σε μια στιγμή μέσα μονάχα, τυλιχτήκαμε στο μυστήριο: δροσιά και ησυχία. Επέπλεαν από πάνω μας στάχτες, λιωμένα πλαστικά και οι χειμωνιάτικες μπότες μας, κι εμείς ολοένα βυθιζόμασταν, στα έκθαμβά μας μάτια διάβαζες «τι κάναμε;», άλλοι με το χαμόγελο στα χείλη γιόρταζαν που «τους σώσαμε» κι άλλοι, πιο πρακτικοί εκείνοι, με βλέμμα σκεπτικό, θα υπολόγιζαν πως να, όμως, που «τον χειμώνα θα πρέπει ν' αγοράσουμε καινούργια παπούτσια».

* Τελευταίο μυθιστόρημα της κ. Βασιλικής Πέτσα: «Το δέντρο της υπακοής» (εκδ. Πόλις).

«Η χαιρεκακία, χέρι χέρι με το κοινωνικό μίσος, είναι το καθημερινό μας δηλητήριο». Φωτογραφία της Ελισάβετ Μωράκη.

Αυτοί που σιωπούν, σκέφτονται, πάσχουν

Γράφει ο **ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΤΣΟΥΛΑΡΗΣ***

Κοιτάζω την εικόνα με τα καμένα στην οθόνη του υπολογιστή μου, ενώ η είδηση της ημέρας είναι η έκρηξη βόμβας πολύ μεγάλης ισχύος στον μεγαλύτερο ραδιοτηλεοπτικό σταθμό της χώρας, όπου στεγάζεται και μια ιστορική και μεγάλη εφημερίδα – η εφημερίδα που φιλοξενεί τούτες τις λέξεις. Δημοσιογράφοι κι εργαζόμενοι δημοσιεύουν από το πρωί στα κοινωνικά δίκτυα εικόνες από τα κατεστραμμένα γραφεία τους – τα χαιρέκακα σχόλια ή εικονίδια «από κάτω» δεν λείπουν. Η χαιρεκακία, χέρι χέρι με τη μνησικακία, τη μισαλλοδοξία, το κοινωνικό μίσος, είναι εδώ και χρόνια το καθημερινό μας δηλητήριο. Οπως και το καλοκαίρι, όταν μετά την ανείπωτη τραγωδία στο Μάτι τύχαινε να πάρει το μάτι ή το αυτί μου κακεντρεχή σχόλια, ιθυνόντων ή απλών πολιτών που κατηγορούσαν ή χλεύαζαν τους νεκρούς, έτσι και τώρα, αντιμέτωπος με το φαρμάκι της ανθρώπινης μικρότητας, κάνω πάντα την ίδια παρήγορη σκέψη: Αυτοί που βιάζονται να «εκφραστούν» όταν μας βρίσκει το κακό, σκέφτομαι, είναι μια ισχνή μειονότητα με πολλά προβλήματα. Ανθρωποι αδικημένοι, στερημένοι, χτυπημένοι από τη ζωή, που δεν έχουν την ψυχραιμία ή την αυτοσυγκράτηση να σιωπήσουν· να σταθούν και να σκεφτούν ότι θα μπορούσαν να βρίσκονται οι ίδιοι ή οι δικοί τους στη θέση του «άλλου». Πίσω από αυτούς, σκέφτομαι, υπάρχει η μεγάλη πλειονότητα των καλόψυχων, συμπονετικών ανθρώπων, που δεν τους λείπει η ενσυναίσθηση. Κι αυτοί δεν επείγονται να αφήσουν το μικρό τους «απόρριμμα» στον δημόσιο χώρο, απλώς και μόνο επειδή η τεχνολογία έχει δώσει τη δυνατότητα. Σιωπούν, σκέφτονται, πάσχουν. Αυτούς έχω στο μυαλό μου όταν μας βρίσκει το κακό. Τους καλούς. Τους πολλούς.

* Τελευταίο μυθιστόρημα του κ. Κώστα Κατσουλάρη: «Στο στήθος μέσα χάλκινη καρδιά» (εκδ. Μεταίχμιο).

Ο ματωμένος Οκτώβρης του Μέξικο Σίτι

Απολογισμός της φοιτητικής εξέγερσης πενήντα χρόνια μετά τη «σφαγή» στην πλατεία Τλατελόλκο από τον Ιγνάσιο Ταιμπο ΙΙ

ΠΑΚΟ ΙΓΝΑΣΙΟ ΤΑΪΜΠΟ ΙΙ
'68 - ΜΕΞΙΚΟ
μτφρ. Κρίτων Ηλιόπουλος,
εκδ. Αγρα, **σελ.** 172

Του **ΝΙΚΟΥ ΔΑΒΒΕΤΑ**

Αν ο Μάης του '68 ανήκει στους φοιτητές της γαλλικής πρωτεύουσας και ο Αύγουστος στους φοιτητές της Πράγας, ο Οκτώβριος εκείνης της μυθικής χρονιάς ανήκει δικαιωματικά στις πεντακόσιες χιλιάδες μαθητών και φοιτητών του Μέξικο Σίτι, που είδαν τον στρατό να πυροβολεί εν ψυχρώ τη μεγαλύτερη διαδήλωσή τους, εννέα μόλις ημέρες πριν από την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων.

Οι νεκροί φοιτητές, που υπολογίζονται γύρω στους 400, φορτώθηκαν σε στρατιωτικά αεροπλάνα και πετάχτηκαν την ίδια κιόλας νύχτα στον Κόλπο του Μεξικού.

Ανάμεσα στους εξεγερμένους νέους, και ο μετέπειτα δημοφιλής συγγραφέας νουάρ μυθιστορημάτων Πάκο Ιγνάσιο Τάιμπο ΙΙ, γιος του συνονόματου ακτιβιστή και δημοσιογράφου (Τάιμπο Ι) που τη δεκαετία του '50 μετανάστευσε από την Ισπανία στο Μεξικό για να αποφύγει τις διώξεις του φρανκικού καθεστώτος. Μεγαλωμένος μέσα σε μια οικογένεια διανοουμένων, ο νεαρός Πάκο θα ενταχθεί από την εφηβεία του στους Σπαρτακιστές και η φοιτητική εξέγερση που θα ξεσπάσει το καλοκαίρι του '68 στην Πόλη του Μεξικού θα τον βρει σπουδαστή στη Σχολή Πολιτικών Επιστημών. Στην τρίμηνη αναταραχή που ακολούθησε και συγκλόνισε τη χώρα, ο Πάκο είχε πρωταγωνιστικό ρόλο, παρακολούθησε από κοντά τα σημαντικότερα γεγονότα, φυλακίστηκε προληπτικά δύο φορές, διαπραγματεύτηκε με τις πρυτανικές και τις αστυνομικές αρχές, είδε τα καλύτερα μυαλά της γενιάς του να χάνονται στη δίνη της Ιστορίας. Παράλληλα, επειδή είχε από τότε μέσα του το «μικρόβιο» του γραφιά, κατέγραφε σε μικρά σημειωματάρια κάθε κίνησή του. Αυτά στάθηκαν και η πρώτη ύλη για το παρόν βιβλίο. Χρόνια αργότερα θα καταπιαστεί με αυτές τις σημειώσεις για να γράψει ένα μυθιστόρημα, «γρήγορα όμως ανακάλυψε ότι αυτό που ήθελε να αφηγηθεί ήταν μια μαρτυρία, γιατί οι σημειώσεις του είχαν τόση δύναμη, που δεν χρειαζόταν τη λογοτεχνία».

> *Εκείνο που συγκλονίζει τον αναγνώστη δεν είναι τα αιματηρά γεγονότα, αλλά η αυτοκριτική σκέψη του πρωταγωνιστή και χρονογράφου της εποχής.*

Περιέργως, εκείνο που συγκλονίζει τον αναγνώστη αυτής της αδιάψευστης μαρτυρίας δεν είναι τόσο τα αιματηρά γεγονότα, λίγο-πολύ γνωστά από τον Τύπο, ούτε η προδιαγεγραμμένη κατάληξη της εξέγερσης, αλλά η βαθιά κριτική και αυτοκριτική σκέψη του πρωταγωνιστή και χρονογράφου της εποχής.

Ανάμεσα στις 500.000 εξεγερμένων νέων στο Μέξικο Σίτι ήταν και ο συγγραφέας του βιβλίου Πάκο Ιγνάσιο Τάιμπο ΙΙ, γιος του συνονόματου ακτιβιστή και δημοσιογράφου.

Ο Πάκο δεν περνά στην «άλλη όχθη», κρατά όμως για τον εαυτό του το δικαίωμα να κρίνει συμπεριφορές, νοοτροπίες, ουτοπικές προσδοκίες μιας γενιάς που αποτέλεσε επίλεκτο μέλος της, μιας γενιάς που σπατάλησε τον χρόνο της στα «εργοστάσια επαναστατικών φαντασιώσεων».

Γράφει χαρακτηριστικά: «Η πολιτική μας δράση ήταν παλαιού στυλ, παρότι στη ζωή μας κυριαρχούσε το νέο. (...) Ημασταν έτοιμοι να ριχτούμε σε ατέρμονους ιδεολογικούς πολέμους, να συντάξουμε δυσανάγνωστες σελίδες εφημερίδων γεμάτες με τσιτάτα του Λένιν και του Μάο (...) ήμασταν παράξενα όντα, ένα υπό εξαφάνιση είδος οπαδών σκοτεινών θρησκειών. Μπορούσαμε να στραγγαλίσουμε ο ένας τον άλλον σε μια λογομαχία για τις πιθανές θέσεις που θα έπαιρνε ένα κόμμα...».

Φυσικά, όπως επισημαίνει ο συγγραφέας με τη στόφα ενός κοινωνιολόγου, το φοιτητικό κίνημα, όπως κάθε κίνημα, είναι κάτι που προκύπτει από ένα άθροισμα που δεν μπορούν να υπολογίσουν οι αντίπαλοί του. Ετσι «κινείται σε διαστάσεις οι οποίες είναι απολύτως μη προβλέψιμες».

Το αίτημα-σύνθημα του παρισινού Μάη, που διακινούσαν οι εργάτες της Ρενό «Να πάρουμε την επανάσταση από τα εύθραυστα χέρια των φοιτητών, να γίνουμε η πραγματική πρωτοπορία των αγώνων», έβρισκε κι εδώ απήχηση στα εργατικά περίχωρα, στις φτωχοσυνοικίες όπου συνωθούνταν εκατομμύρια πεινασμένοι επαρχιώτες.

Οταν ο τότε πρόεδρος της χώρας Δίας Ορδάς συνειδητοποίησε την απήχηση των πολιτικών αιτημάτων, δεν δίστασε, αντί να διαπραγματευτεί με τη συντονιστική επιτροπή των φοιτητών, να καλέσει τον στρατό να αναλάβει δράση. «Η εξουσία –στη μεξικανική βερσιόν– εάν διαπραγματεύεται, δεν είναι εξουσία!».

«Σημείο αναφοράς»

Οπως συνέβη σε όλες τις εξεγερμένες πρωτεύουσες, σε όλα τα υπό κατάληψη πανεπιστήμια το 1968, το φοιτητικό κίνημα ηττήθηκε με τη χρήση υπέρμετρης βίας. Πέρα από τα μνημεία των εκατοντάδων αθώων θυμάτων, την εκ των υστέρων αναγνώριση και τα επετειακά «μνημόσυνα» που συντηρούν τη συλλογική μνήμη, τι απέμεινε άραγε από το πνεύμα του '68 και τι πρόσφερε στους πρωταγωνιστές του; Σίγουρα, απαντά ειρωνικά ο συγγραφέας, τους πρόσφερε υποταγή, ανεργία, εξορίες, αλλά σήμερα για αυτούς δεν είναι «ένα εργοστάσιο νοσταλγίας», αλλά «ένα σημείο αναφοράς χρήσιμο για την περηφάνια και την ενοχή τους».

Ο Νίκος Δαββέτας είναι συγγραφέας. Τελευταίο του βιβλίο, το μυθιστόρημα «Ωστικό κύμα» (εκδόσεις Πατάκη).

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Της **ΜΑΡΙΑΛΕΝΑΣ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ**

«Ταξίδι ζωής»

Ποιος δεν έχει διαβάσει, ακούσει, δει τη «Χριστουγεννιάτικη Ιστορία» του Καρόλου Ντίκενς; Δεν υπάρχει άλλη ιστορία στενότερα συνυφασμένη με το πνεύμα των Χριστουγέννων. Ο Κάρολος Ντίκενς έγραψε μια νουβέλα με τίτλο «A Christmas Carol» (Χριστουγεννιάτικα Κάλαντα) και τη δημοσίευσε για πρώτη φορά το 1843. Η ιστορία είναι γνωστή. Ο Εμπενέζερ Σκρουτζ, ένας παραδόπιστος ηλικιωμένος, αρνείται να γιορτάσει τα Χριστούγεννα. Δεν τον ενδιαφέρουν οι άνθρωποι, μόνο τα χρήματα. Την παραμονή των Χριστουγέννων τον επισκέπτεται το φάντασμα του συνεταίρου του Τζάκομπ Μάρλεϊ για να τον πείσει ότι έχει καιρό ακόμη να αλλάξει τρόπο ζωής, να αλλάξει τα αισθήματά του για τους ανθρώπους. Του μηνύει ότι θα τον επισκεφθούν το ίδιο βράδυ τρία πνεύματα. Το ένα θα τον ταξιδεύσει στο παρελθόν του, το άλλο στο παρόν και το τελευταίο θα του αποκαλύψει τα μελλούμενα.

Η ιστορία από τα παιδικά μου χρόνια με καθήλωνε. Θυμάμαι ακόμα την πρώτη φορά που τη διάβασα και μετά τον φόβο και τη συγκίνηση που ένιωσα όταν ζωντάνεψε εμπρός μου στην οθόνη. Φέτος την έμαθε και η κόρη μου. Την είδε στην τηλεόραση και λίγο μετά στο θέατρο, στη μαγευτική παράσταση του Εθνικού Θεάτρου. Οι σκοτεινές αποχρώσεις του σινεμά έδωσαν ανάσα στο θέατρο, σε μια παραγωγή με υπέροχη μουσική, τραγούδι, ζωντανή ορχήστρα, σκηνικά βγαλμένα από παραμύθι και εξαιρετικούς ηθοποιούς. Το δράμα του Σκρουτζ έγινε πιο αισιόδοξο στο πρόσωπο του Αλέξανδρου Μυλωνά, στη διασκευή του Τζακ Θορν και στην πρωτότυπη μουσική του Θοδωρή Οικονόμου.

Πίστευα πολύ κάποτε στα φαντάσματα. Ημουν σίγουρη ότι θα εμφανιστούν σε όλους τους ανθρώπους κάποια στιγμή. Για να τους δείξουν όσα αποφεύγουν από τη ζωή τους. Το σκοτεινό παρόν του πιο διαχρονικού ήρωα των παιδικών μου χρόνων δικαιολογείται από το δύσκολο παρελθόν του. Και, αν δεν αλλάξει, προδιαγράφει το μέλλον. Το βράδυ της Κυριακής σκέφθηκα ότι τα φαντάσματα έρχονται όντως στη ζωή των ανθρώπων. Τα πνεύματα του Σκρουτζ τότε έκαναν τη δουλειά των ψυχαναλυτών σήμερα. Λειτουργούν ως άλλοι «ενδιάμεσοι». Μέσα στο ταξίδι της ψυχανάλυσης, οι αναλυτές βρίσκονται κοντά σε ανθρώπους που γυρίζουν στο παρελθόν ή φαντασιώνονται το μέλλον. Η εκκίνηση φυσικά είναι πάντα το παρόν. Τα λόγια του Ντίκενς αποκτούν σήμερα και μια άλλη ερμηνεία. Εκείνος μιλάει για την κακία και τη μοναξιά, αλλά η ψυχανάλυση –που δεν την απασχολεί το ηθικό με αυτήν την έννοια– ενδιαφέρεται για την αναζήτηση της αλήθειας και την απόρριψη της αυταπάτης. Οπως τόνιζε ο Φροϊντ, η ουσία της ψυχανάλυσης δεν είναι τόσο η θεραπεία όσο η ανάλυση. Το να μπορέσει κάποια στιγμή ένας άνθρωπος να πετύχει για τη ζωή του μια ενιαία αφήγηση παρελθόντος, παρόντος, αυτό θα προδιαγράψει και το μέλλον. Και φυσικά μόνο τότε θα αναλάβει την ευθύνη για τη ζωή που ζει. Ο Σκρουτζ βίωνε τεράστιες ψυχικές συγκρούσεις και κατέληξε σε αυτό που βλέπουμε όλοι στο παρόν του.

Το δράμα του Σκρουτζ έγινε πιο αισιόδοξο στη μαγευτική παράσταση του Εθνικού Θεάτρου, στο πρόσωπο του Αλέξανδρου Μυλωνά, στη διασκευή του Τζακ Θορν και στην πρωτότυπη μουσική του Θοδωρή Οικονόμου.

> *Μπορεί να φαίνεται ότι η ζωή μας έχει τελματώσει με έναν τρόπο που χτίζει ασφυκτικά και εμάς μέσα της, ότι μας ρουφά και δεν τη ρουφάμε.*

Δεν υπάρχει όμως άνθρωπος που δεν διχάζεται, που δεν συγκρούεται μέσα του. Μέσα μας δίνονται όλες οι μάχες και η ζωή είναι το αποτέλεσμα της νίκης και της ήττας μας και των άπειρων μαχών που έχουν δοθεί. Χρειάζεται πάντα όμως κάποιος να μας ακούσει, να μας παροτρύνει σε αυτό, να αφουγκραστούμε τις συγκρούσεις μας. Ο Σκρουτζ, όταν βλέπει τι κάνει στους άλλους και τι του έκαναν στο παρελθόν, τολμάει να αλλάξει τα μελλούμενα.

Στο τελευταίο βιβλίο της η Μαρίλια Αϊζενστάιν-Αβέρωφ, με τίτλο «Ενα ψυχαναλυτικό ταξίδι» που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Αρμός αναφέρει ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Φ. Σκοτ Φιτζέραλντ, «The Crack Up» (1936). Διαβάζοντάς το στοχάστηκα το ταξίδι όλων των ανθρώπων που δυσκολεύονται σε ένα παρόν με την πίστη ότι έχουν δυνατότητες να το αλλάξουν.

«Ολη η ζωή είναι μια διαδικασία κατάρρευσης, αλλά τα χτυπήματα που κάνουν τη δραματική δουλειά – τα γερά, αιφνίδια χτυπήματα που έρχονται, ή φαίνονται να έρχονται απέξω, δεν έχουν αισθητά αποτελέσματα διαμιάς. Είναι και άλλο ένα είδος χτυπήματος που έρχεται από μέσα... η πρώτη ραγισματιά μοιάζει να γίνεται γρήγορα – η δεύτερη χωρίς να το πάρεις είδηση, αλλά πραγματοποιείται απότομα, στ' αλήθεια... {...} θα πρέπει να είναι κανείς, για παράδειγμα, σε θέση να δει ότι τα πράγματα είναι απελπιστικά και όμως είναι αποφασισμένος να τους δώσει άλλη τροπή».

Για τον κάθε Σκρουτζ μέσα μας τα πράγματα στο παρόν ίσως να είναι παγιωμένα, τυφλά, απελπιστικά ενίοτε. Μπορεί να φαίνεται ότι η ζωή μας έχει τελματώσει με έναν τρόπο που χτίζει ασφυκτικά και εμάς μέσα της. Οτι μας ρουφά η ζωή και δεν τη ρουφάμε. Νιώθοντας το ανοίκειο αίσθημα, ότι δεν τη χαράσσουμε όπως ονειρευτήκαμε ως παιδιά. Ισως αυτό το μαγικό ταξίδι της σκέψης της ψυχανάλυσης, και της παιδικής ηλικίας που αναβιώνει κάθε στιγμή μέσα από τα όνειρα και την τέχνη, να είναι τα πνεύματα που οφείλουμε να καλούμε τις νύχτες. Και τις μέρες να κρατάμε τη μνήμη της σοφίας τους για να αλλάζουμε εντός μας.

Καλή χρονιά!

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της **ΛΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ**

Παιχνίδια εν τόπω χλοερώ

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ
Το μουσείο των τύψεων
εκδ. Πατάκη, **σελ.** 148

Ο **Αχιλλέας Κυριακίδης** είναι ένας συγγραφέας που ούτε εγκαταλείπει ούτε συγκαλύπτει τις εμμονές του. Μείζων δε τούτων ο Μπόρχες. Και στο πρόσφατο βιβλίο του τα διηγήματα αποτίουν πνευματωδώς τον οφειλόμενο φόρο τιμής στον πρώτο διδάξαντα. Ο Αργεντινός λογοτέχνης περιδιαβαίνει στις σελίδες με φιλοπαίγμονα διάθεση, βοηθώντας τον Ελληνα ομότεχνο να διερευνήσει και αυτός με την προσήκουσα θυμηδία την πολύτροπη λογική της αφήγησης. Οι αφηγητές των διηγημάτων έλκονται από τους γρίφους και τους χρησμούς του λόγου και γι' αυτό δείχνουν εξοικειωμένοι με την παραδοξολογία, τον ερμητισμό του ύφους και τα σοφιστικά τεχνάσματα. Ενας διακεκριμένος επιμελητής αποπέμπεται από τη βιβλιόφιλη κοινότητα εξαιτίας της έξης του να παρεμβαίνει στις κατακλείδες των μυθιστορημάτων, όχι μόνο πρωτοεμφανιζόμενων συγγραφέων, αλλά και κλασικών. Τον απωθούσαν τα ημιτελή, αμφίσημα φινάλε, τον ενοχλούσε η διασάλευση της ισορροπίας ανάμεσα στο ρητό και στο άρρητο. Ηθελε το τέλος απερίφραστο, όπως ήταν στην αληθινή ζωή. Ενας καταθλιπτικός γίνεται μέλος μιας «λέσχης μυστικής μελαγχολίας», αφήνοντας έξω από το ιδιαίτερο ενδιαίτημα των θλιμμένων τον άλλο του εαυτό, ο οποίος θριάμβευε πασίχαρος σε μια ιδεατή ζωή. Ενας συγγραφέας απολαμβάνει τον καλοκαιριάτικο ήλιο δίπλα στη θάλασσα, ενώ το μυαλό του μαυλίζει η φωνή της Βιρτζίνια Γουλφ που τον καλεί στον βυθό. Ενας άλλος καλεί σε γεύμα τον Μπόρχες, αλλά αμφότεροι καταλήγουν να ερίζουν για την αντίληψη του χρόνου, μολονότι και οι δύο αναγνώριζαν την υποκειμενική του διάσταση χάρη στην οποία συναντήθηκαν. Αλλού ο Μπόρχες, πάλι, προσπαθεί να γράψει ένα πρωτοχρονιάτικο διήγημα, αλλά η ζωή που θορυβεί έξω από το παράθυρο τον αποσπά από τη μεταγραφή της στο χαρτί. Την άγραφη, αόριστη μυθοπλασία παραπληρώνει το αέναο, ακαταδάμαστο παρόν της πραγματικότητας. «Η μνήμη κάθε ανθρώπου είναι η μοναδική ισχυρή εκδοχή του χρόνου». Στον Κυριακίδη η μνήμη είναι το λίκνο της μυθοπλασίας. Εκεί, στον χρόνο που φυλάσσεται και στον χρόνο που διαφεύγει, επωάζονται οι μύθοι που κάποτε υποστασιοποιούνται σε λέξεις. Κάποιες εικόνες, μας λέει ο Κυριακίδης, «χωρίς τις λέξεις δεν υπάρχουν», όπως επίσης κάποιες λέξεις «χωρίς εικόνες δεν υπάρχουν». Μέσα από την αναμέτρηση της μνήμης με τη λήθη αναθάλλει η ιδιωτική μας μυθοπλασία, μια φαντασμαγορία σε μικρή κλίμακα, ένα υβρίδιο φαντασιώσεων, αναμνήσεων και παραχαράξεων. Ωστόσο, τον Κυριακίδη τον απασχολεί ο χρόνος σαν γλωσσικό και μυθοπλαστικό ζήτημα, όπως γενικότερα τον γοητεύει η μεταποίηση των υπαρξιακών γρίφων σε γλωσσικά ερωτήματα. Η λογοτεχνία, ως κάτι τετελεσμένο, άπαξ δημιουργημένο, επιβάλλεται στον χρόνο που ρέει και ακατάπαυστα αναδημιουργείται. Παρ' όλα αυτά, η καλή λογοτεχνία αφήνει την παλλόμενη, βοούσα ζωή έξω από το παράθυρο να αναρριπίζει τις σελίδες της, να κλονίζει την αποκρυσταλλωμένη όψη των λέξεων και να δονεί την ακινησία των εικόνων.

Ο Κυριακίδης είναι αναμφίβολα ένας συγγραφέας ο οποίος αναλογίζεται επισταμένως την ποιητική της γραφής του και επιμελείται δεόντως την υφολογία και την αισθητική των στοχασμών του, τα βιβλία του, όμως, δεν είναι στεγνά, εγκεφαλικά τεχνουργήματα. Στις πρόσφατες ιστορίες πνέει μια αύρα ιλαρότητας που υπονομεύει παιγνιωδώς τις διανοητικές μονομανίες. Τόπος χλοερός η λογοτεχνία οπωσδήποτε, εύφορη επικράτεια θανάτου, αλλά και παιχνίδι, φενάκη, μας υπενθυμίζει ο Κυριακίδης. Το βιβλίο του ανεγείρεται σαν ένα μικρό μουσείο, όχι όμως μεταμέλειας, αλλά, αντιθέτως, πολυαγαπημένων εμμονών. Απολαυστικό το βιογραφικό σημείωμα που παρατίθεται ως έσχατη ιστορία και το οποίο στοιχειοθετούν ατάκτως ερριμμένοι τίτλοι έργων, μουσικών, κινηματογραφικών και λογοτεχνικών, καθώς και λίστες ονομάτων ετερόκλητων δημιουργών. Η γλώσσα του Κυριακίδη είναι το εκλεκτό απόσταγμα αυτού του φανταστικού βιογραφικού.

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΗ ΛΩΡΗ ΚΕΖΑ

Η Λώρη Κέζα γεννήθηκε στο Μόντρεαλ όπου πλέον ζει μόνιμα. Σπούδασε γαλλική φιλολογία στην Αθήνα και εργάστηκε επί μία εικοσαετία στην εφημερίδα «Το Βήμα». Εχει εκδώσει τρία παιδικά μυθιστορήματα και πέντε εικονογραφημένα παραμύθια. Στο πρώτο μυθιστόρημα ενηλίκων μιλάει για την οικονομική κατάσταση και την ερωτική ζωή των Αθηναίων στα χρόνια των μνημονίων.

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας;
Το «Le Survenant» της Κεμπεκουά Ζερμέν Γκεβρεμόν (εκδόσεις Fides) και το «Le pied de Fumiko» του Τανιζάκι (εκδ. Folio). Ειχα και Νίκο Καχτίτση, τον «Ηρωα της Γάνδης» μεταφρασμένο στα γαλλικά, δεν κατάφερα να κάνω την υπέρβαση, για κάποιο λόγο αυτό το ήθελα στο πρωτότυπο.

Ποιος ήρωας/ηρωίδα λογοτεχνίας θα θέλατε να είστε και γιατί;
Η Πίπη Φακιδομύτη, επειδή είναι αυτόνομη, αυθάδης με κάθε εξουσία, είναι συμπονετική με τους αδύναμους και έχει μια βαλίτσα με λεφτά που δεν τελειώνουν ποτέ.

Διοργανώνετε ένα δείπνο. Ποιους συγγραφείς καλείτε, ζώντες και τεθνεώτες;
Τους Μαργκερίτ Γιουρσενάρ, Γιόκο Ογκάουα, Γκι ντε Μοπασάν, Μισέλ Ουελμπέκ, Αγκαθα Κρίστι.

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα χάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου;
Τοποθέτησα τη χούντα στο διεθνές ιστορικό πλαίσιο με το «2651 ημέρες δικτατορίας» της Μαρίζας Ντεκάστρο. Είναι παιδικό; Μου ήταν πολύ χρήσιμο πάντως.

Ποιο κλασικό βιβλίο διαβάσατε πρόσφατα για πρώτη φορά;
Το «451 Fahrenheit» του Ρέι Μπράντμπερι (εκδ. Simon & Schuster), με αφορμή τα 60 χρόνια από την πρώτη έκδοση. Αν δεν θεωρείται εντελώς «κλασικό», είναι τουλάχιστον «κλασικό στο είδος του».

Και ποιο είναι το βιβλίο που έχετε διαβάσει τις περισσότερες φορές;
Δεν έχω διαβάσει κανένα μυθιστόρημα δεύτερη φορά, μόνο στην ποίηση επανέρχομαι, τώρα τελευταία έχω γίνει ευσυγκίνητη με τον Βίκτωρα Ουγκώ, έχει τύχει να βουρκώσω, τέτοια κατάντια.

Πώς θα αναγνωρίσουμε τον Ιωσήφ Ρεμούνδο αν τον πετύχουμε στο Zonars να πίνει τον χυμό του;
Θα είναι μόνος του, θα διαβάζει την «Καθημερινή» και θα ανασηκώνει το βλέμμα για να σκανάρει τις γυναίκες στα άλλα τραπέζια.

Το «Ζουρ φιξ» (εκδ. Ποταμός) είναι ένα μυθιστόρημα για την ελληνική απληστία ή/και την άνοδο και την πτώση αυτής;
Είναι ένα μυθιστόρημα για την απληστία, αφαιρέστε ένα λάμδα, για την απιστία, γενικά για την ανάγκη να περνάμε καλά, για το πώς τα καταφέραμε επί δεκαετίες και πώς τα διαλύσαμε όλα.

Εχετε Facebook, Twitter κ.τ.λ.; Εάν ναι, εμποδίζουν ή εμπλουτίζουν το γράψιμο και το διάβασμα;
Εχω Facebook και το θαυμάζω για τη μαγική του δύναμη: δίνει τη δυνατότητα να κρατάς επαφή με ανθρώπους μακριά, δίνει τη δυνατότητα να διαλύσεις πολύτιμες φιλίες με μια ηλίθια λεζάντα.

Πρώτα σε πωλήσεις

Αυτή την εβδομάδα

Μελέτες, λευκώματα, βιογραφίες

1. **«Νίκος Καββαδίας: Ο αρμενιστής ποιητής»** του Μιχάλη Γελασάκη (Αγρα)
2. **«Μια Οδύσσεια. Ενας πατέρας, ένας γιος, ένα έπος»** του Ντάνιελ Μέντελσον (Πατάκη)
3. **«21 μαθήματα για τον 21ο αιώνα»** του Γιουβάλ Νόα Χαράρι (Αλεξάνδρεια)
4. **«Η πτήση του Ικαρου: Ταξιδεύοντας στην Ελλάδα του εμφυλίου»** του Κέβιν Αντριους (Παπαδόπουλος)
5. **«Ο ψυχρός πόλεμος: Οι συμφωνίες, οι συγκρούσεις, τα ψέματα, οι αλήθειες»** του Τζον Λιούις Γκάντις (Παπαδόπουλος)

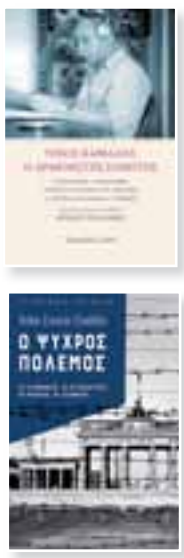

Αυτή την εβδομάδα

Λογοτεχνία

1. **«Στο χείλος της αβύσσου»** του Εριχ Κέστνερ (Πόλις)
2. **«Μπιλιάρδο στις εννιάμισι»** του Χάινριχ Μπελ (Πόλις)
3. **«Ερασιτέχνης επαναστάτης»** του Απόστολου Δοξιάδη (Ικαρος)
4. **«Τα υπόγεια του Ματζέστικ»** του Ζωρζ Σιμενόν (Αγρα)
5. **«Μεταξύ τους»** του Ρίτσαρντ Φορντ (Πατάκη)

• Αυτή την εβδομάδα τα στοιχεία παρέχονται από το βιβλιοπωλείο Πλειάδες (Σπύρου Μερκούρη 62, Παγκράτι).

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια: **ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ**

THE FRICK COLLECTION

ΒΕΝΕΤΙΑ

Αφιέρωμα στον Τιντορέτο

Το 2019 θα είναι χρονιά που το έργο του Τιντορέτο θα συζητηθεί πάλι εκτενώς, 500 χρόνια από τη γέννησή του, καθώς η μεγάλη έκθεση που παρουσιάζεται τώρα στη Βενετία, θα μεταφερθεί στις ΗΠΑ. Η έκθεση είναι αναδρομική και θα παραμείνει για λίγο ακόμη στο Παλάτσο Ντουκάλε πριν μεταφερθεί στην Εθνική Πινακοθήκη της Ουάσιγκτον, όπου έχει αναγγελθεί ως ένα από τα μείζονα γεγονότα του νέου έτους. Θα είναι η πρώτη αναδρομική για τον Τιντορέτο εκτός Ευρώπης και θα εγκαινιαστεί τον Μάρτιο.

EPA/BALLESTEROS

ΜΑΔΡΙΤΗ

Ο πρωτοπόρος Ζαν Λοράν

Η περίπτωση του Γάλλου φωτογράφου Ζαν Λοράν (1816-1886) είναι αξιοπρόσεκτη και συγκινεί ιδιαίτερα τους Ισπανούς, καθώς ο Λοράν είχε εγκατασταθεί στη Μαδρίτη από το 1855. Αυτήν την περίοδο, και ώς τις 3 Μαρτίου, παρουσιάζεται η έκθεση «Η Ισπανία του Ζαν Λοράν» στη Βασιλική Ακαδημία Καλών Τεχνών του Σαν Φερνάνδο στη Μαδρίτη. Ο Λοράν ήταν διάσημος κατασκευαστής κουτιών και μαρμαρόκολλας πριν μεταπηδήσει στη φωτογραφία αρχικά επιζωγραφίζοντας, αργότερα φωτογραφίζοντας.

EPA/JUSTIN LANE

ΛΟΝΔΙΝΟ

Ο μοντερνισμός της Αννι Αλμπερς

Εξαιρετική θέση στην ιστορία του ντιζάιν και του μοντέρνου κινήματος έχει η τέχνη της Αννι Αλμπερς (1899-1994), Γερμανίδα, εβραϊκής καταγωγής, που από το 1933 κατέφυγε στις ΗΠΑ. Αυτήν την περίοδο προκαλεί μεγάλο ενδιαφέρον η έκθεση που είναι αφιερωμένη στο έργο της στην Tate Modern του Λονδίνου. Η Αλμπερς συνδέθηκε από νεαρή ηλικία με το κίνημα του Μπάουχαους και αργότερα στην Αμερική μπόρεσε να ξεδιπλώσει την προσωπικότητά της συνδέοντας την παράδοση με τον μοντερνισμό.

AP/LEO CORREA

ΜΟΣΧΑ

Βίβα, Φρίντα!

Τα έργα της Φρίντα Κάλο και του Ντιέγκο Ριβέρα, θερμά και αισθησιακά, προκαλούν την καλή διάθεση όπως φαίνεται και από το ζευγάρι της φωτογραφίας. Η μεγάλης κλίμακας έκθεση «Βίβα λα βίδα. Η Φρίντα Κάλο και ο Ντιέγκο Ριβέρα» στη Μόσχα, στο εκθεσιακό κέντρο Manezh, είναι ένα από τα καλλιτεχνικά γεγονότα του χειμώνα για τη ρωσική πρωτεύουσα. Τα έργα, ζωγραφικά και εικονογράφηση, προέρχονται από μουσεία και ιδιωτικές συλλογές του κόσμου. Η έκθεση θα παραμείνει ανοικτή ώς τις 22/2.

EPA/ZSOLT CZEGLED

ΒΕΡΟΛΙΝΟ

Η UNICEF γιορτάζει

Οπως κάθε χρόνο από την έναρξη του 21ου αιώνα, έτσι και φέτος, παρουσιάζεται στο Βερολίνο η έκθεση της UNICEF για τις φωτογραφίες της χρονιάς που λήγει. Η έκθεση είναι θεσμός και πραγματοποιείται στο Βερολίνο γιατί η UNICEF Γερμανίας έχει καθιερώσει και επιχορηγεί το βραβείο για τη φωτογραφία της χρονιάς. Τα θέματα των φωτογραφιών είναι τα παιδιά και οι συνθήκες διαβίωσής τους. Τα βραβεία κρίνει ανεξάρτητη διεθνής επιτροπή. Ολες οι φωτογραφίες τυπώνονται ομοιόμορφα από την Epson Γερμανίας.

REUTERS/YVES HERMAN

Ενα μεγάλο όνειρο για την Αίγυπτο

ΚΑΪΡΟ

Οι εικόνες από το τιτάνιο έργο κατασκευής του νέου εθνικού μουσείου της Αιγύπτου στην Γκίζα αποκαλύπτουν αποφασιστικότητα και προσήλωση στον μεγάλο στόχο της χώρας. Το Μεγάλο Μουσείο της Αιγύπτου θα αρχίσει τμηματικά να παραδίδεται εντός του 2019 και ήδη η προοπτική αυτή έχει προκαλέσει αισθήματα ευφορίας. Η τουριστική αγορά θα ενισχυθεί, αλλά και ο μέσος Αιγύπτιος θα νιώσει περισσότερο υπερήφανος για την πατρίδα του. Χιλιάδες Αιγύπτιοι, μηχανικοί και επιστήμονες διαφόρων ειδικοτήτων όπως και απλοί εργάτες, απασχολούνται σε αυτό το εξαιρετικό έργο που ανεγείρεται στη σκιά των Πυραμίδων (μόλις δύο χιλιόμετρα απόσταση) με τη φιλοδοξία να είναι αντάξιο της μεγάλης παράδοσης της χώρας. Το έργο θεμελιώθηκε το 2012 και υπολογίζεται να κοστίσει περίπου 800 εκατομμύρια δολάρια. Το μουσείο, που θα έχει διεθνή ονομασία Grand Egyptian Museum, θεωρείται πως θα είναι το μεγαλύτερο αρχαιολογικό μουσείο του κόσμου. Θα εκθέτει το σύνολο της συλλογής του Τουταγχαμών και ορισμένα από τα εκθέματα θα παρουσιαστούν για πρώτη φορά. Συνολικά πάνω από 50.000 εκθέματα θα είναι στη διάθεση του κοινού. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η συνολική ανάπλαση της περιοχής γύρω από τις Πυραμίδες με αφορμή την ανέγερση και λειτουργία του νέου μουσείου καθώς μαζί με το αρχιτεκτονικό σχέδιο υπάρχει και μάστερ πλαν για την ευρύτερη ζώνη. Το έργο εφαρμόζει τη μελέτη που απέσπασε το πρώτο βραβείο στον διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό που προκηρύχθηκε το 2002. Στον διαγωνισμό είχε πρωτεύσει το αρχιτεκτονικό γραφείο Heneghan Peng από το Δουβλίνο. Το βασικό κτίριο έχει τριγωνικό σχήμα και μπροστά στην είσοδο έχει προβλεφθεί μια μεγάλη πλάζα γεμάτη με φοινικιές. Τα δέντρα έχουν ήδη φυτευθεί. Η πρόσοψη του μουσείου θα είναι ένας γυαλιστερός τοίχος από αλάβαστρο και στην είσοδο, οι επισκέπτες θα εισέρχονται απευθείας σε ένα αίθριο γεμάτο με υπερφυσικού μεγέθους αγάλματα. Το μουσείο θα ενσωματώνει την τελειότερη τεχνολογία και θα είναι κέντρο διασύνδεσης με άλλα μουσεία και ερευνητικά κέντρα του κόσμου. Τα 300 εκατ. δολάρια του συνολικού κόστους είναι ιαπωνικά δάνεια (Japan Bank of International Cooperation). Θα υπάρχουν επίσης μουσείο για παιδιά, συνεδριακό κέντρο, κέντρο εκπαίδευσης και εργαστήρια.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ / *Γράφει ο* **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Μια μουσική αρχιτεκτονική του άγχους

Το μεγαλύτερο μέρος του Κοντσέρτου για Ορχήστρα ο Ούγγρος Μπέλα Μπάρτοκ (1881-1945) το έγραψε το καλοκαίρι του 1943 στα βόρεια της πολιτείας της Νέας Υόρκης, σε ένα σανατόριο, στη λίμνη Σάρανακ. Το έργο έκανε πρεμιέρα την 1η Δεκεμβρίου του 1944, με τον Σεργκέι Κουσεβίτσκι να διευθύνει τη Συμφωνική Ορχήστρα της Βοστώνης. Ο Κουσεβίτσκι είχε κάνει και τη σχετική ανάθεση από τον Μπάρτοκ. Το έργο γνώρισε επιτυχία, σύστησε δε τον Μπάρτοκ σε ένα ευρύτερο κοινό και έως σήμερα θεωρείται η πιο δημοφιλής σύνθεσή του ή, έστω, η πιο προσηνής. Η ειρωνεία είναι ότι ένα χρόνο μετά, και για την ακρίβεια στις 26 Σεπτεμβρίου του 1945, ο Μπάρτοκ άφησε την τελευταία του πνοή στην Αμερική, χτυπημένος από τη λευχαιμία. Με εντυπωσιάζει πάντοτε το ότι η σύνθεση αυτή κρίνεται πιο προσιτή σε ένα ευρύτερο κοινό, καθώς είναι ένα έργο σκοτεινό, βαρύ και διαπνέεται από το πνεύμα της εποχής, με τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο να βρίσκεται στην κορύφωσή του και τον ίδιο τον συνθέτη σοβαρά άρρωστο. Βεβαίως, ουδέποτε ο Μπάρτοκ συσχέτισε το έργο με τα πολιτικοϊστορικά γεγονότα της εποχής του, αλλά κρίνεται ασφαλές να υποθέσει κανείς ότι το zeitgeist, το πνεύμα εκείνων των χρόνων, διαπότισε τη μουσική του.

> *«Τα έργα ενός ανθρώπου μεταδίδουν ακριβέστερα από τις βιογραφίες τα σημαντικά γεγονότα και τα πάθη που καθορίζουν*

Δέκα χρόνια περίπου πριν, ο Μπάρτοκ είχε συνθέσει ένα άλλο σκοτεινό έργο, που στα τέλη του 20ού αιώνα κρίθηκε ιδιαίτερα δημοφιλές ως υπόκρουση σε ταινίες τρόμου, με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα την αριστουργηματική «Λάμψη» (1980) του Στάνλεϊ Κιούμπρικ. Πρόκειται για τη Μουσική για Εγχορδα, Κρουστά και Τσελέστα, γραμμένη το 1936.

Ο Μπέλα Μπάρτοκ: Οι συχνά σκοτεινοί μουσικοί του κόσμοι ελκύουν την ποπ κουλτούρα και ειδικά το σινεμά.

Η σκοτεινιά και το τρομώδες παραλήρημα μιας καθαρόαιμης, και διαυγέστατης κατά τα άλλα, μουσικής αρχιτεκτονικής του άγχους αρμόζει τόσο στο μεταφυσικό ρίγος, στο υπαρξιακό angst (ειδικά το τρίτο μέρος, Adagio, θα μπορούσε να είναι το soundtrack της «Δίκης» του Κάφκα) όσο και στην αγωνία που φέρνουν τα καταστροφικά γυρίσματα της Ιστορίας.

Και αυτό το έργο είναι από τα πιο γνωστά του συνθέτη, παρότι εύκολα θα έλεγε κάποιος ότι αυτό που το χαρακτηρίζει είναι τα εφιαλτικά του σχήματα: ο ονειρικός ήχος της τσελέστας υπονομεύεται διαρκώς από τα ανατριχιαστικά έγχορδα και τα σχεδόν πένθιμα κρουστά. Το έργο μοιάζει να προαναγγέλλει τη φρίκη του πολέμου που έπεται, είπαν κάποιοι μουσικολόγοι. Μπορεί. Οπως έγραφε ο ίδιος ο Μπάρτοκ το 1909 στην πρώτη του γυναίκα: «Οποιος ζωγραφίζει ένα τοπίο μόνο και μόνο για να ζωγραφίσει ένα τοπίο, όποιος γράφει μια συμφωνία μόνο και μόνο για να γράψει μια συμφωνία, στην καλύτερη περίπτωση είναι καλός τεχνίτης. Δεν μπορώ να φανταστώ την καλλιτεχνική παραγωγή παρά μόνον υπό τον όρο ότι εκφράζονται σ' αυτήν χωρίς όρια ο ενθουσιασμός, η απελπισία, ο πόνος, ο θυμός, η εκδίκηση, η ειρωνική πρόκληση, ο σαρκασμός του δημιουργού. Δεν το πίστευα ώς την ημέρα που έμαθα ο ίδιος ότι τα έργα ενός ανθρώπου μεταδίδουν ακριβέστερα από τις βιογραφίες τα σημαντικά γεγονότα και τα πάθη που καθορίζουν τη ζωή του».

«Πρώτος μπάτσος» αλλά όχι τελευταίος

Σκέψεις για το παρελθόν και το παρόν –την εποχή της ισότητας– του φαινομένου της έμφυλης βίας με αφορμή έναν πίνακα

Της **ΑΙΜΙΛΙΑΣ ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗ**

Στέκεται με το κεφάλι σκυμμένο και το βλέμμα στο σημείο από όπου έφυγε εκείνος. Ορθια δίπλα στο σκαμπό της, με τον δείκτη της διπλωμένο στο μάγουλό της, ενώ η δική του καρέκλα βρίσκεται αναποδογυρισμένη στο πάτωμα δίπλα στο σπασμένο πιάτο. Το κρασί του και το κομμάτι ψωμιού, άθικτα πάνω στο τραπέζι. «Ο πρώτος μπάτσος» (από την μπάτσα, το χαστούκι) είναι ένας μακρόστενος σχετικά μικρού μεγέθους πίνακας του Θεόδωρου Ράλλη φτιαγμένος περίπου το 1908-1909 και βρίσκεται στην εξαιρετική έκθεση του Ιδρύματος Θεοχαράκη με τίτλο «Αρωμα γυναίκας» μαζί με συζύγους, ερωμένες, μορφωμένες κυρίες, μάνες. Η έκθεση είναι αφιερωμένη σε αυτό που λέει ο τίτλος της, στη γυναίκα σε όλες της τις εκφάνσεις, έτσι όπως έχει αποτυπωθεί στη νεοελληνική ζωγραφική από τον 19ο αιώνα μέχρι σήμερα, και έχει κανείς τη δυνατότητα να δει μεγάλους Ελληνες ζωγράφους, παλαιότερους και σύγχρονους. Η γυναίκα άλλωστε αποτελεί και ένα εξαιρετικά δημοφιλές και επίκαιρο θέμα εξαιτίας των διαστάσεων που έχουν πάρει οι κατηγορίες για τη σεξουαλική κακοποίηση κυρίως στις ΗΠΑ και τη γιγάντωση του κινήματος #MeToo.

Σε μια τέτοια εποχή, λοιπόν, πίνακες, όπως αυτός του Ράλλη, κατά πόσο συνομιλούν με τη σημερινή θέση της γυναίκας; Κατά πόσον ένας πίνακας που δείχνει τη βιαιοπραγία –ο τίτλος «Ο πρώτος μπάτσος» είναι τόσο εύστοχος καθώς συνήθως σε αυτές τις περιπτώσεις υπάρχει και δεύτερος και τρίτος– και μάλιστα το θύμα να παρουσιάζεται τόσο όμορφο, χωρίς κανένα σωματικό σημάδι παρά την υποτακτική στάση του κορμιού, να εκτίθεται μαζί με θέματα που εξυψώνουν την ανθρώπινη ύπαρξη, όπως ο έρωτας; Ανήκει σε ένα σκοτεινό κομμάτι του παρελθόντος και εκτίθεται ως τέτοιο;

«Τι θέλαμε να δείξουμε»

Οπως λέει η επιμελήτρια της έκθεσης, Λαμπρινή Καρακούρτη, «αυτό που θέλαμε να δείξουμε είναι η θέση της γυναίκας και ο τρόπος που την αντιμετώπιζε ο άνδρας, και φυσικά αυτός ο πίνακας έπρεπε να μπει». Ο οριενταλιστής Ράλλης δεν ήθελε να κριτικάρει, ήθελε να καταγράψει ένα συνηθισμένο γεγονός φτιάχνοντας «έναν πανέμορφο πίνακα, που εξιδανικεύει την κατάσταση κρύβοντας την κοινωνική διάσταση του φαινομένου καθώς δεν τον ενδιέφερε», εξηγεί η κυρία Καρακούρτη, επισημαίνοντας ότι τέτοια ήταν η θέση της γυναίκας, υποδεέστερη και υποτακτική και ίσως «στην Εθνική Πινακοθήκη θα μπορούσε ο πίνακας αυτός να είχε ξεχωριστό χώρο μαζί με άλλα έργα που θα έδειχναν τις έμφυλες διακρίσεις, αλλά αυτό θα μπορούσε να γίνει σε μια μόνιμη συλλογή και όχι σε μια περιοδική έκθεση σαν αυτή».

> *«Σε βάζω κάτω και σε σκίζω σαν σαρδέλα, κυρία Κοκοβίκου», λέει ο Αντωνάκης στην Ελενίτσα, στο αξιολάτρευτο «Η δε γυνή να φοβήται τον άνδρα».*

Δεν θα μπορούσε κανείς να ξέρει τι σκέφτεται μια γυναίκα-θύμα κακοποίησης που επισκέφθηκε την έκθεση και είδε το μαρτύριό της κρεμασμένο στον τοίχο (σύμφωνα με στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων το 84% των γυναικών που κατάφεραν να ζητήσουν βοήθεια αφορούσε ενδοοικογενειακή βία από τον σύζυγο, το 74% ήταν μητέρες, το 30% εργαζόμενες, το 50% ηλικίας 25-54 ετών), τα παιδιά όμως που μέσω των σχολείων τους είδαν την έκθεση, είχαν να πουν πολλά και το κυριότερο ήταν η οικειότητα που ένιωσαν με το θέμα του πίνακα. Οπως εξηγεί η υπεύθυνη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Ιδρύματος Θεοχαράκη, κυρία Ειρήνη Αλεξανδράκη: «Τα παιδιά στέκονται στο έργο, τους είναι γνώριμο. “Α, η γυναίκα τις τρώει!” είναι κουβέντες που αναπαράγονται συχνά. Δεν τους ξενίζει, πιο πολύ τους ξενίζει η “Ψυχομάνα”, που δείχνει μια γυναίκα να θηλάζει το μωρό μιας άλλης, πράγμα που δεν συμβαίνει σήμερα και πράγματι το ακούν για πρώτη φορά. Στον “Μπάτσο”, στο θέμα της οικογενειακής βίας, δεν ξενίζονται. Ενα παιδί μάλιστα είπε “εντάξει, και τώρα υπάρχει”».

Δεν είναι δύσκολο να νιώθεις οικειότητα με ένα θέμα που μπορεί να μην το βιώνεις αλλά βρίσκεται με χίλιους τρόπους κοντά σου. Πριν από λίγο καιρό, σε συνέντευξή της για ψυχαγωγική εκπομπή, γυναίκα πολιτικός απαντούσε στις συνήθεις ερωτήσεις που θέτουν σε κάθε γυναίκα καριέρας – πότε θα παντρευτεί και πώς φαντάζεται τον ιδανικό άνδρα, θεωρώντας μείζον θέμα την αποκατάστασή της. «Θα ήθελα ο σύντροφός μου να είναι δυναμικός και εγώ να είμαι ένα βήμα πίσω από αυτόν», είπε. Και αυτή η δήλωση δεν ακούστηκε στον προσωπικό της κύκλο αλλά στη δημόσια σφαίρα. Παρότι η ίδια δεν έκανε τίποτε άλλο παρά να αναπαραγάγει στερεότυπες κουβέντες σε παρέες γυναικών «τον άνδρα τον θέλω ανατολίτη» και «εγώ είμαι παραδοσιακή», στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, η No 2 του Facebook, Σέριλ Σάντμπεργκ, δίνει συμβουλές στο βιβλίο της «Βγείτε μπροστά» για το πώς κατάφερε να διαπρέψει σε καριέρα και οικογένεια μοιραζόμενη με αυστηρό πρόγραμμα και αμοιβαίες υποχωρήσεις με τον σύζυγό της τις υποχρεώσεις τους.

«Ο πρώτος μπάτσος». Πίνακας (1908-1909) του Θεόδωρου Ράλλη από την έκθεση «Αρωμα γυναίκας στην ελληνική ζωγραφική» του Ιδρύματος Θεοχαράκη. Διάρκεια: 7 Νοεμβρίου 2018 έως 3 Φεβρουαρίου 2019. Μέρλιν 1, Αθήνα.

Την ίδια στιγμή, όλη η ελληνική οικογένεια συγκεντρώνεται για να γελάσει με μια ελληνική ταινία όπου η Αννα Φόνσου παραδέχεται στο τσακίρ κέφι ότι «θέλω και τη σφαλιάρα μου από τον άνθρωπο που αγαπώ», ενώ ο Διονύσης Παπαγιαννόπουλος παίρνει και πάλι τα νύια της οικογένειας ρίχνοντας μπάτσες στη «Μια τρελή τρελή οικογένεια». Ολες οι ταινίες έχουν γυριστεί πολύ μετά το δικαίωμα ψήφου των γυναικών, από την αποδοχή τους στην αγορά εργασίας και όμως αναπαράγουν στερεότυπα της εποχής τους, αυτά της υποτέλειας. «Σε βάζω κάτω και σε σκίζω σαν σαρδέλα, κυρία Κοκοβίκου», λέει ο Αντωνάκης στην Ελενίτσα στο αξιολάτρευτο «Η δε γυνή να φοβήται τον άνδρα» όταν η Ελενίτσα κάνει την επανάστασή της με το «σκασμός εσύ, Αντωνάκη μου».

Θα εξοβελίσουμε τις ελληνικές ταινίες θα αναρωτηθεί κάποιος; Θα ξεκρεμάσουμε τα έργα τέχνης; Οχι, αλλά θα πρέπει να σκεφτούμε σοβαρά πού βρισκόμαστε, αν αυτό που ζούμε καθημερινά εμπεριέχει σεβασμό και αξιοπρέπεια για το φύλο μας, αν παίρνουμε αυτό που μας ανήκει σε μια, ούτως ή άλλως, τσακισμένη από την κρίση χώρα, αν έχουμε τη γνώση και τα αντανακλαστικά να βλέπουμε το κακό και να το στιγματίζουμε, αν εξακολουθούμε να μαχόμαστε για την άρση των διακρίσεων. Αν η γενιά μας, που υποτίθεται ότι βιώνει την ισότητα, έχει την επάρκεια ώστε να λειτουργήσει ως μέντορας για τις γενιές των νέων κοριτσιών ή θα τις τσακίσει με επικρίσεις από απωθημένα.

Τρία πρόσφατα περιστατικά

Πριν από λίγες ημέρες, μια συμμετέχουσα σε καλλιστεία δήλωσε ότι «όποια πει ότι δεν έχει φάει σφαλιάρα από τον σύντροφό της λέει ψέματα», παραδεχόμενη πως έχει πέσει θύμα βιαιοπραγίας, συνοδευόμενη από την ψευδαίσθηση ότι η συμπεριφορά αυτή αποτελεί κανόνα και όχι παράβαση. Δεν πέρασε καιρός που ένα βιασμένο κορίτσι βρέθηκε πεταμένο στην άκρη του δρόμου στο Ζεφύρι και λίγες μόνον ημέρες από τη δολοφονία της φοιτήτριας στη Ρόδο από τους βιαστές της. Αντίστοιχα τέτοια περιστατικά στην Ισπανία, στην Αργεντινή ή στο Μεξικό ξεσηκώνουν μαζικές διαδηλώσεις γυναικών για να διατρανώσουν «ούτε μία χαμένη» εναντίον της έμφυλης βίας, αναγνωρίζοντας ότι υπάρχει ακόμη πολύς δρόμος στο θέμα της ισότητας. Οχι όμως στην Ελλάδα –εξαίρεση αποτέλεσαν δύο μικρού μεγέθους οργανωμένες διαμαρτυρίες στην Καπνικαρέα και στο Σύνταγμα με τη συμμετοχή γυναικών ευρωβουλευτών και βουλευτών–, που τα περιστατικά αυτά τα εντάσσουμε στη γενικότερη βία της κοινωνίας και όχι ως περιστατικά εναντίον του φύλου μας, συμβουλεύοντας τις κόρες μας να προσέχουν όταν βγαίνουν έξω, φροντίζοντας να μην προκαλούν. Συνεχίζοντας τη ζωή μας στη μακαριότητα του ότι το φεμινιστικό κίνημα ήταν κάτι που έγινε, πέρασε και ξεπεράστηκε.

Γιατί, δυστυχώς, μερικές φορές η διαδρομή της ισότητας στην Ελλάδα μοιάζει με το νυφικό ταξίδι της κυρίας Κοκοβίκου, μια βόλτα με ταξί γύρω γύρω από το τετράγωνο.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ / Του **ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ**

Απρόσμενα ενδιαφέρων Μπετόβεν από τον Χάιμε Μαρτίν

Ενας ιδιοφυής πιανίστας, ο Τούρκος Φάζελ Σάι, επέστρεψε για ακόμη μία φορά στην Αθήνα και προσέφερε στο κοινό την εμπνευσμένη ερμηνεία του στο δεύτερο Κοντσέρτο για πιάνο του Σεν-Σανς. Μαζί του, στις 13 Δεκεμβρίου στην αίθουσα «Φίλων της Μουσικής», ήταν η Φιλαρμονική Ορχήστρα του Λονδίνου υπό τη διεύθυνση του Ισπανού αρχιμουσικού Χάιμε Μαρτίν, ο οποίος έδωσε εντυπωσιακές ερμηνείες σε βασικά έργα ρεπερτορίου του Μπετόβεν.

Το στίγμα δόθηκε από το πρώτο κιόλας έργο, καθώς ο Μαρτίν διηύθυνε με εκρηκτικό τρόπο τη «Λεονόρα» αρ. 2, εισαγωγή της πρώτης εκδοχής της μοναδικής όπερας του Μπετόβεν, η οποία στην οριστική μορφή της ονομάστηκε «Φιντέλιο». Αξιοσημείωτες ήταν ήδη από μόνες τους η ορμή και η σαφήνεια που πέτυχε ο Μαρτίν παρά το μεγάλο μέγεθος της ορχήστρας με το οποίο επέλεξε να ερμηνεύσει το έργο. Ως προς αυτό, η εμπειρία και οι ποιότητες της Φιλαρμονικής του Λονδίνου υπήρξαν καθοριστικές. Ωστόσο, πλάι στην αναμενόμενη ανάδειξη του γεμάτου υψηλά ιδανικά, φλογερού, επαναστατικού χαρακτήρα της μουσικής, ο Μαρτίν βρήκε χώρο για παύσεις και αναάσες, μέσα από τις οποίες πρόβαλαν λεπτομέρειες, οι οποίες προσέθεταν ποιότητες στην ερμηνεία. Τα εκτός σκηνής χάλκινα υπογράμμισαν τη θεατρικότητα, υποσημειώνοντας την καταγωγή της μουσικής αυτής σελίδας.

> *Συναρπαστικός υπήρξε ο Φάζελ Σάι στο 2ο Κοντσέρτο για πιάνο του Σεν-Σανς.*

Χ. ΑΚΡΙΒΙΑΔΗΣ

.Στην ερμηνεία του Σάι τίποτε δεν γίνεται μονάχα για αισθητικούς λόγους. Αντιθέτως, όλα συντελούν σε ένα αποτέλεσμα υψηλής αισθητικής.

Ακολούθησε ο Φάζελ Σάι, πιανίστας με μοναδικές ευκολίες, αλλά προ πάντων υψηλή μουσικότητα και εξαιρετική αίσθηση της δραματουργίας των έργων που ερμηνεύει. Ασφαλώς δεν ήταν συμπτωματική η επιλογή του να αποδώσει το δεύτερο Κοντσέρτο του Σεν-Σανς, το οποίο εκτός από το δημοφιλέστερο του συγκεκριμένου συνθέτη ξεχωρίζει για τον ευμετάβλητο, πνευματώδη χαρακτήρα του, γεμάτο εναλλαγές και αντιθέσεις. Στην ερμηνεία του Σάι τίποτε δεν γίνεται μονάχα για αισθητικούς λόγους. Αντιθέτως, όλα συντελούν σε ένα αποτέλεσμα υψηλής αισθητικής. Μια τρίλια δεν είναι απλώς ένα ποίκιλμα, αλλά αποτελεί εκφραστικό στοιχείο το οποίο στα χέρια του Τούρκου πιανίστα αποκτά μοναδική δύναμη. Το πρώτο μέρος του Κοντσέρτου ήταν γεμάτο χρώματα και συναισθήματα, το δεύτερο αναδείχτηκε από την ανάλαφρη, φίνα και σβέλτη ερμηνεία του Σάι, ενώ το γοργό τρίτο υπήρξε συναρπαστικά μεθυστικό.

Στο δεύτερο μέρος της συναυλίας ο Χάιμε Μαρτίν κατόρθωσε να ανανεώσει το ενδιαφέρον για τη χιλιοπαιγμένη Πέμπτη Συμφωνία του Μπετόβεν, ακριβώς επειδή –όπως και στη «Λεονόρα»– δεν περιορίστηκε στα αυτονόητα. Διαθέτοντας μια θαυμάσια ορχήστρα, ικανή να μετασχηματίσει σε εκφραστικό ήχο όσα εκείνος ζητούσε, ο Μαρτίν στάθηκε σε λεπτομέρειες, όπως το σύντομο σόλο του όμποε στο πρώτο μέρος, εμπλουτίζοντας και όχι διαταράσσοντας τις μείζονες όψεις του έργου. Η πλαστικότητα του σχηματισμού των φράσεων στο δεύτερο μέρος, το ενδιαφέρον παιχνίδι των εναλλαγών στο τρίτο και η πρωτεϊκή δύναμη του τελευταίου σφράγισαν μια ερμηνεία, που συνδύασε αμεσότητα και λεπτότητα. Σπάνια πράγματα!

Η λάμψη των κοσμημάτων είναι παντοτινή

Η καθοριστική σχέση τους με το ανθρώπινο σώμα, σε μια μεγάλη έκθεση στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης

Της **ΜΑΡΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ**

Σχεδόν αυτόματα –άραγε μόνον οι γυναίκες το παθαίνουμε αυτό;– περπατώντας ανάμεσα στις προθήκες των ελληνικών μουσείων που είναι γεμάτες με καταπληκτικά κοσμήματα από την αρχαιότητα, τους Ελληνιστικούς χρόνους και βέβαια το Βυζάντιο, με πιάνει μια παράλογη επιθυμία κατοχής.

Τα περισσότερα από αυτά τα κοσμήματα θα μπορούσαν να κοσμούν ακόμη τα δάχτυλα, τα αυτιά και τον λαιμό μας, καθώς διατηρούν αλώβητη τη λάμψη τους, και η εξαιρετική τεχνική της κατασκευής τους δεν έχει να ζηλέψει τίποτα από τα αντίστοιχα σύγχρονα. Τα κοσμήματα είναι παντοτινά, και αυτό δεν ισχύει μόνον για τα διαμάντια. Το αποδεικνύει η μακρά τους ιστορία και η σημασία τους για τις ανθρώπινες κοινωνίες σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του κόσμου. Για αυτόν τον λόγο η αξία τους δεν είναι αποκλειστικά συνυφασμένη με τα πολύτιμα υλικά με τα οποία κατασκευάστηκαν. Είτε είναι φτιαγμένα από όστρακα είτε από ασήμι και χρυσό, αποτελούν μάρτυρες του τρόπου με τον οποίο η ανθρωπότητα αντιμετώπισε το σώμα και τις ιδεολογίες με τις οποίες το «έντυσε».

> *Καθορίζουν την ταυτότητα αυτού που τα φοράει προσδίδοντας νόημα στην εμφάνισή του, πέρα από το στυλ, την προέλευση ή τον κατασκευαστή.*

Η έκθεση που παρουσιάζεται αυτόν τον καιρό (διαρκεί έως τις 24/2/19) στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης (The Metropolitan Museum of Art) κάνει, με φιλοσοφική διάθεση, αυτή ακριβώς τη διαπίστωση: τα κοσμήματα καθορίζουν την ταυτότητα αυτού που τα φορά προσδίδοντας επιπλέον νόημα στην εμφάνισή του, πέρα από το στυλ τους, την προέλευση ή τον κατασκευαστή τους.

Περιδέραιο από σμάλτο και πολύτιμους λίθους (οπάλιο και αμέθυστος) σχεδιασμένο από τον Ρενέ Λαλίκ (20ός αι.)

Λεπτομέρεια από κούμπωμα αρχαίου αιγυπτιακού περιδέραιου με χρυσό και ημιπολύτιμους λίθους (περίπου 1800 π.Χ).

Χρυσά σκουλαρίκια για άνδρες και γυναίκες της αριστοκρατίας των Γκάια και Σίλλα (τέλος 5ου αι. μ.Χ.).

Ζευγάρι χρυσά βασιλικά σκουλαρίκια από την Ινδία με κοκκιδωτή διακόσμηση (1ος αι. π.Χ.).

Η έκθεση «The Body Transformed» χρησιμοποιεί τα περίπου 230 κομμάτια της συλλογής του μουσείου, προκειμένου να δείξει με ποιο τρόπο και για ποιο λόγο όλοι οι πολιτισμοί αντιμετώπισαν τα κοσμήματα ως αναπόσπαστο μέρος των τελετουργιών, από τους γάμους και τις κηδείες μέχρι τους εορτασμούς και τον πόλεμο.

Με μια εξαιρετική μουσειογραφική μελέτη που θέλει να δημιουργήσει βιώματα και όχι να διδάξει, η έκθεση αναπτύσσεται σε ενότητες που, ως επιχειρήματα, αναπτύσσουν τη βασική της ιδέα. Ο κεντρικός χώρος είναι αφιερωμένος στο «Στολισμένο σώμα» («The Body Adorned») και εδώ τα εκθέματα ταξινομούνται ανάλογα με το μέρος του σώματος που κοσμούσαν. Ανάλογη είναι και η θέση τους στην προθήκη: ό,τι αφορά τα κάτω άκρα, τοποθετείται χαμηλά, τα κοσμήματα για τη μέση στο ύψος της μέσης του επισκέπτη, ομοίως τα στολίδια για το στήθος ή το κεφάλι. Στην αίθουσα του «Θείκού σώματος» («The Divine Body») εκτίθενται κάποια από τα παλαιότερα κομμάτια της συλλογής, που προέρχονται από τη Μεσοποταμία. Στη μυθολογία της δυναστείας της Ουρ (2600-2500 π.Χ) τα κοσμήματα της θεάς Ινάνα είχαν τη δύναμη της ίδιας, αλλά χωρίς αυτά γινόταν ανίσχυρη.

Προφανώς τα εκθέματα της αίθουσας του «Βασιλικού σώματος» («The Regal Body») σχετίζονται με το κύρος, την εξουσία και την ιεραρχία, ενώ στον χώρο που είναι αφιερωμένος στο «Μεταστάν σώμα» («The Transcendet Body») εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο οι κοινωνίες χρησιμοποίησαν τα κοσμήματα ως «μεσολαβητές» μεταξύ του δικού μας και του Αλλου Κόσμου ως κτερίσματα των νεκρών και δώρα για την επουράνια ζωή.

Τέλος, δεν θα μπορούσε να γίνει έκθεση για το κόσμημα χωρίς μια παρουσίαση για το «Λαμπρό σώμα» («The Resplendet Body»). Εμβληματικά κομμάτια σπουδαίων σχεδιαστών –Ελσα Σκιαπαρέλι, Αρτ Σμιθ, Ελσα Περέτι– και μεγάλων οίκων –Καρτιέ, Λαλίκ ,Τίφανι– υπογραμμίζουν τη γοητεία και την πρόκληση με τις οποίες μας «ντύνουν» τα κοσμήματα κατά τον 20ό και τον 21ο αιώνα.

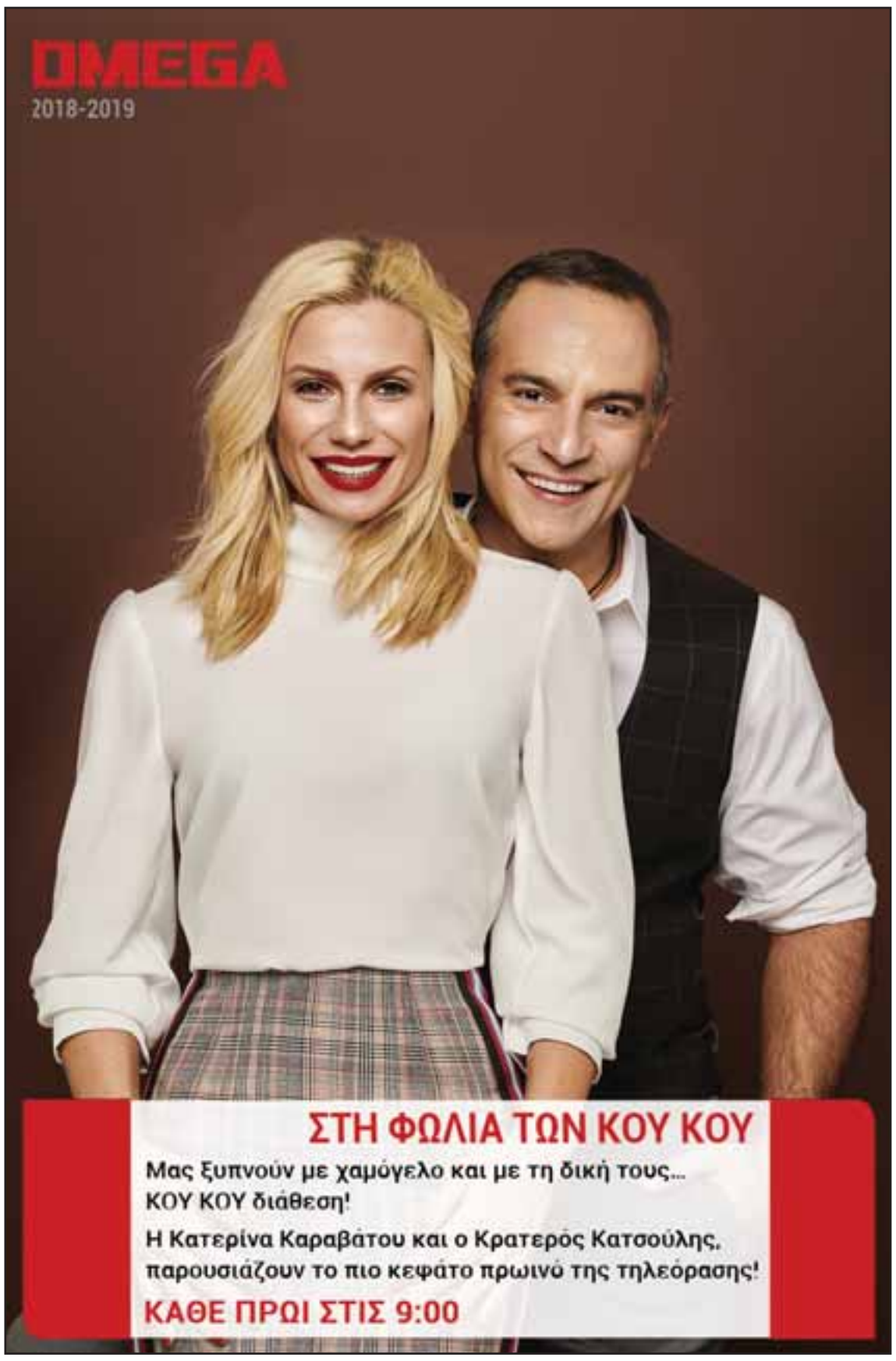

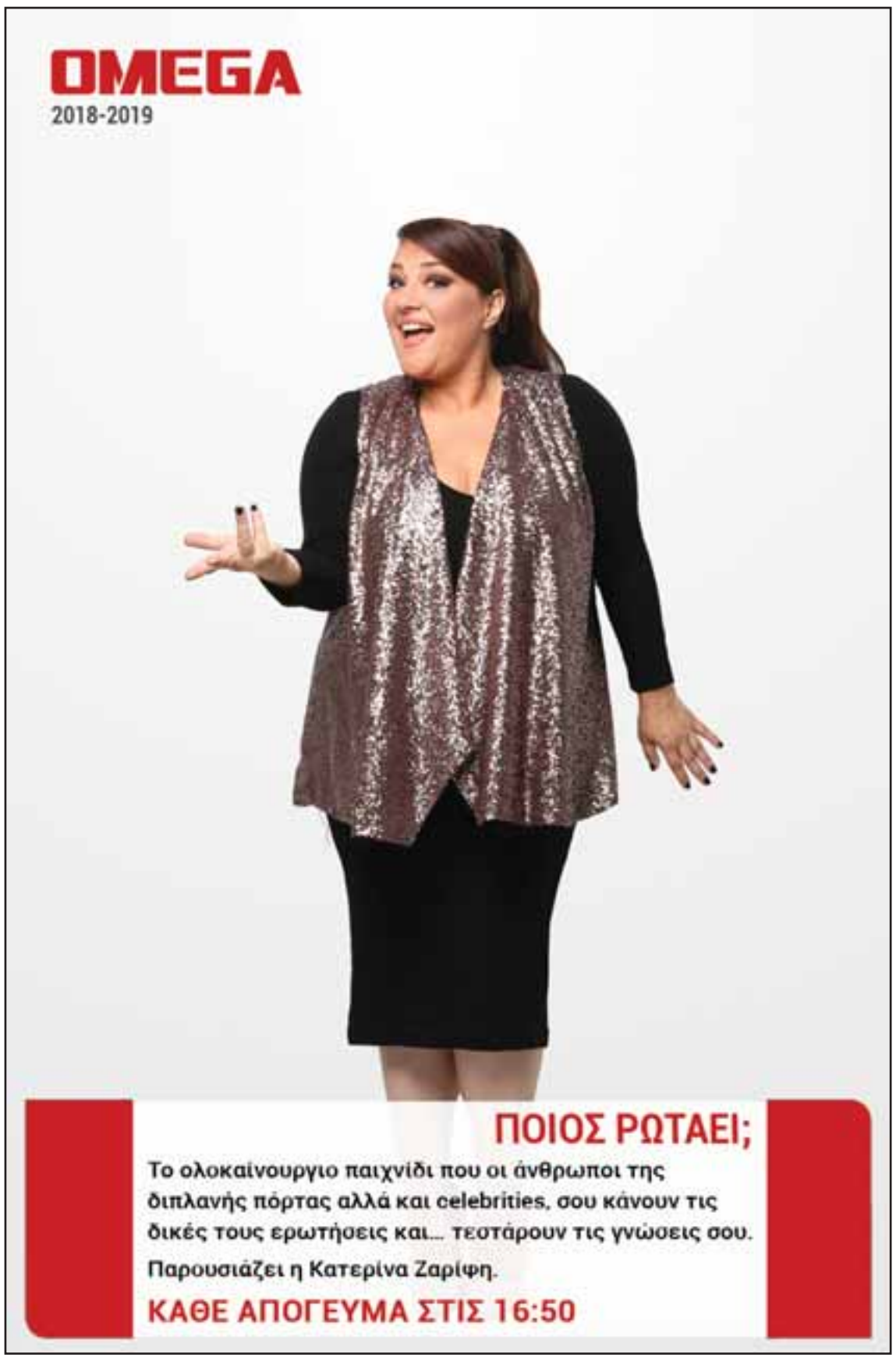

Ο καβγατζής που έγινε αντιπρόεδρος

Η βιογραφία του Ντικ Τσέινι από τον οσκαρικό Ανταμ Μακέι

Οι σκηνές του Ντικ Τσέινι (Κρίστιαν Μπέιλ) με τον Τζορτζ Μπους Τζ. (Σαμ Ρόκγουελ) είναι πραγματικά απολαυστικές.

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Ίσως ο πιο αμφιλεγόμενος –και σίγουρα ο πιο ισχυρός– αντιπρόεδρος στην ιστορία των ΗΠΑ βιογραφείται εδώ από τον Ανταμ Μακέι, τον οσκαρικό δημιουργό που μας έδωσε το «Μεγάλο σορτάρισμα». Το πορτρέτο του Ντικ Τσέινι, με την ερμηνεία του Κρίστιαν Μπέιλ, είναι ήδη από τις πιο πολυσυζητημένες ταινίες της σεζόν, έχοντας αποσπάσει και έξι υποψηφιότητες (τις περισσότερες) για τις επερχόμενες Χρυσές Σφαίρες.

Ξεκινάμε κάπου στις αρχές της δεκαετίας του 1970, όταν ο νεαρός Τσέινι, έχοντας αποτύχει στο πρόγραμμα του Γέιλ, βρίσκεται να δουλεύει εργάτης και να παίρνει μέρος σε μεθυσμένους καβγάδες. Με τη βοήθεια, ωστόσο, της αφοσιωμένης συζύγου του, Λιν Βίνσεντ (Εϊμι Ανταμς), θα καταφέρει να κάνει νέα αρχή εισχωρώντας σταδιακά στην περιφέρεια της πολιτικής σκηνής της Ουάσιγκτον. Η υπομονή, η αποφασιστικότητα, αλλά και οι «σωστές» φιλίες θα τον οδηγήσουν τελικά, έπειτα από πολλά χρόνια (2001) στην αντιπροεδρία της κυβέρνησης του Τζορτζ Μπους Τζ., σε μία από τις πιο δραματικές στιγμές της σύγχρονης ιστορίας της Αμερικής.

«Δεν ήξερα πολλά για τον Ντικ Τσέινι, αλλά όταν ξεκίνησα να διαβάζω γι' αυτόν εντυπωσιάστηκα από τον ίδιο, τα κίνητρά του, τον απίστευτο τρόπο με τον οποίο πήρε εξουσία και δύναμη, και το πόσο διαμόρφωσε τη θέση της Αμερικής στον σύγχρονο κόσμο», έχει δηλώσει ο Ανταμ Μακέι.

Πράγματι το φιλμ του επιχειρεί να ερμηνεύσει αυτή την παράξενη προσωπικότητα υπό διαφορετικές οπτικές γωνίες· ο Τσέινι είναι ο παθιασμένος, εξαιρετικά υπομονετικός ψαράς (είναι το αγαπημένο του χόμπι) και ταυτόχρονα ο αδίστακτος, αποφασιστικός πολιτικός παράγοντας. Η σκηνή στην οποία πείθει–αγκιστρώνει τον Τζορτζ Μπους να του παραχωρήσει υπερεξουσίες είναι ένα μικρό αριστούργημα.

Γενικώς, βαδίζοντας στα χνάρια της επιτυχίας του «Σορταρίσματος», ο Μακέι ακολουθεί κι εδώ παρόμοια τακτική, προτιμώντας να σερβίρει στον θεατή περίπλοκες πολιτικές ζυμώσεις και διαδικασίες με τρόπο κατανοητό και κάπως... ποπ. Σε μεγάλο βαθμό το επιτυγχάνει, χάρη στη δική του σεναριακή εφευρετικότητα αλλά και τη συνδρομή των πρωταγωνιστών του. Πέραν του φανταστικού Μπέιλ, ο οποίος μεταμορφώνεται ερμηνεύοντας 40 χρόνια από τη ζωή του Τσέινι, πολύ καλή είναι και η Ανταμς στον καθοριστικό ρόλο της συζύγου. Επιπλέον ο Στιβ Καρέλ δίνει το δικό του προσωπικό στυλ στον μέντορα Ντόναλντ Ράμσφελντ, ενώ και ο περυσινός οσκαρικός νικητής, Σαμ Ρόκγουελ, δημιουργεί έναν απολαυστικό, ελαφρώς καρικατουριστικο Μπους.

Αν υπάρχει ένα πρόβλημα στην ταινία είναι η (μερική τουλάχιστον) σχηματικότητα. Από ένα σημείο και έπειτα αισθάνεσαι πως όλα τα δεινά της σύγχρονης Αμερικής φορτώνονται μάλλον εύκολα σε ένα άτομο, το οποίο ωστόσο έδρασε στο πλαίσιο ενός προβληματικού συστήματος. Από την άλλη, μια σειρά τολμηρών υποθέσεων και υπονοουμένων –με αποκορύφωμα τα όσα λέγονται για την 9/11– μοιάζει να εκπορεύεται περισσότερο από το σύγχρονο παιχνίδι εντυπώσεων του Ντόναλντ Τραμπ.

«Vice: ο δεύτερος στην ιεραρχία» ★★★½
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ (2018)
Σκηνοθεσία: Ανταμ Μακέι
Ερμηνείες: Κρίστιαν Μπέιλ, Εϊμι Ανταμς, Στιβ Καρέλ, Σαμ Ρόκγουελ

ΤΟ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Στο «Το ξέρουν όλοι» ο σπουδαίος Ασγκάρ Φαραντί επιστρέφει, μεταφέροντας αυτή τη φορά την πλοκή της ταινίας του στην Ισπανία. Εκεί, σε κάποιο χωριό κοντά στη Μαδρίτη, η Λάουρα (Πενέλοπε Κρουζ) καταφθάνει από την Αργεντινή, μαζί με τα δυο παιδιά της, για τον γάμο της αδελφής της. Η γιορτή, ωστόσο, θα μετατραπεί σε δράμα όταν η κόρη της θα πέσει θύμα απαγωγής, με όσα ακολουθούν να αποκαλύπτουν σταδιακά τα μυστικά της μικρής κοινότητας. Ο Ιρανός κινηματογραφιστής στήνει τον συνηθισμένο μαγευτικό ιστό των αφηγήσεών του, με μια ιστορία που εξελίσσεται σε αστυνομική και ταυτόχρονα σε δράμα χαρακτήρων.

Στο «Happytime Murders», μεταφερόμαστε σε έναν παράλληλο κόσμο όπου οι άνθρωποι συνυπάρχουν (όχι πάντα αρμονικά) με τα θρυλικά muppets. Σε μια αθυρόστομη αλλά και αστεία κωμωδία, ο ιδιωτικός ντετέκτιβ Φιλ αναγκάζεται να συνεργαστεί με μια αστυνομικό (Μελίσα Μακάρθι) προκειμένου να τσακώσει έναν κατά συρροήν δολοφόνο.

Στον «Ενοχο» παρακολουθούμε το εντυπωσιακό μίνιμαλ ντεμπούτο του Δανού Γκούσταβ Μέλερ, νικητή του βραβείου κοινού στα Φεστιβάλ Sundance και Θεσσαλονίκης. Η ταινία που διαδραματίζεται αποκλειστικά στους χώρους του κέντρου της Αμεσης Δράσης, έχει πρωταγωνιστή τον Ασγκερ Χολμ, ο οποίος απαντά στην απελπισμένη κλήση μιας γυναίκας που έχει απαχθεί. Καθώς εκείνος προσπαθεί να τη βοηθήσει, σταδιακά θα γίνει μάρτυρας μιας τραγικής ιστορίας, η οποία συναρμόζεται και με τα δικά του ψυχικά τραύματα. Συναρπαστικό θρίλερ με τις δυνατότερες εικόνες να είναι αυτές που ο θεατής καλείται να φανταστεί.

ΡΙΚ1 ΤΗΛ.: 22862000

22.15 The Hunger Games
07.30 Θεία λειτουργία
10.00 Τηλεαγορά
10.10 Καμώματα τζι αρώματα Κωμική σειρά.
11.10 Χωρίς αποσκευές - (Ε) Ταξιδιωτική εκπομπή.
12.10 Χάλκινα χρόνια - (Ε) Κυπριακή σειρά εποχής.
13.30 Χάδι βοηθείας - (Ε) Τηλεταινία, με τους Θάνο Πεττεμερίδη, Αντρούλα Ηρακλέους.
14.00 ΕΙΔΗΣΕΙΣ
14.15 ArtCafe, II (Ε) Κοινωνική εκπομπή.
15.15 Η έκπληξη (Ε) Κυπριώτικο σκετς.
16.15 Τετ - Α - Τετ - (Ε) Talk show.
17.30 Σπίτι στη φύση - (Ε) Περιβαλλοντική εκπομπή.
18.00 ΕΙΔΗΣΕΙΣ (νοηματική)
18.20 Τα δώρα της Βασούλας Κυπριώτικο σκετς.
18.50 Χωρίς αποσκευές Ταξιδιωτική εκπομπή.
19.20 Πεταλούδα Δραματική σειρά, με τους Σώτο Φιλιππίδη και Πάμπο Χαραλάμπους.
20.00 ΕΙΔΗΣΕΙΣ
21.05 Τετ - Α - Τετ Talk show. «Ελένη Φουρέιρα».
22.15 The Hunger Games Επιστημονικής φαντασίας, με τους Τζένιφερ Λόρενς, Τζος Χάτσερσον.
23.15 ΕΙΔΗΣΕΙΣ
23.20 Συνέχεια της ταινίας
00.30 The Graham Norton Show Chat show.
01.30 Παπαδόπουλος & Σία Κωμωδία

ΡΙΚ2 ΤΗΛ.: 22862000

22.10 Παπαδόπουλος & Σία
07.00 Christmas Music Χριστουγεννιάτικοι ύμνοι
07.30 Παιδική ζώνη
α. Ο ταχυδρόμος Πατ
β. Ντετέκτιβ Νόντι
γ. Η μικρή εξερευνήτρια
δ. Γιούπι Γιούπι Για
ε. Οι αγκαλίτσες
στ. Πιμ και Πίμπα
ζ. Μπίλι Μπαμ Μπαμ
η. Παπούτσια της Φράνι
θ. Η Μάρθα μιλά
ι. Σούπερ Γουάι
11.00 Στη χώρα του Γιατί - (Ε)
11.30 Παιδική ζώνη
α. Παιχνιδούπολη
β. Οι Σούπερ Γουίνγκς
γ. Γιούπι Γιούπι Για
δ. Οι αγκαλίτσες
13.00 Παιδική ζώνη (Συνέχεια)
15.30 Στη χώρα του Γιατί - (Ε)
16.00 Το μικρό σπίτι στο λιβάδι Little House on the Prairie Οικογενειακή σειρά.
16.50 Το πλοίο της αγάπης - (Ε) Love Boat, II
18.10 Road Trip - (Ε) Μουσική ταξιδιωτική εκπομπή, με την Ελένη Ξένου.
18.40 Hollywood Singing and Dancing - (Ε)
19.45 ΕΙΔΗΣΕΙΣ (Αγγλική)
19.55 ΕΙΔΗΣΕΙΣ (Τουρκική)
20.05 Hollywood Singing and Dancing - (Ε)
21.05 The Graham Norton Show Chat show.
22.10 Παπαδόπουλος & Σία Κωμωδία, με τους Γιώργο Χωραφά, Στίβεν Ντιλέιν.
00.00 ΕΙΔΗΣΕΙΣ - (Ε)
00.20 ΓΙΟΥΡΟΝΙΟΥΣ

OMEGA ΤΗΛ.: 22477777

21.05 Mr. Popper's penguins
05.30 Τώρα ό,τι συμβαίνει Ενημερωτική εκπομπή, με τη Φαίη Μαυραγάνη.
09.45 Έλα, χαμογέλα Ψυχαγωγικό μαγκαζίνο, με τη Σίσσυ Χρηστίδου.
12.45 Τροχός της τύχης - (Ε) Τηλεπαιχνίδι, με τον Πέτρο Πολυχρονίδη.
14.00 Την τύχη μου μέσα - (Ε) Κωμική σειρά.
15.00 Ποιος ρωτάει; Τηλεπαιχνίδι.
16.00 Μπράβο γιατρέ μου Ελληνική ταινία, με τους Χάρη Ρώμα, Κώστα Δημητρίου, κ.ά.
17.45 Χαρούμενος ταξιδιώτης Ψυχαγωγική εκπομπή, με τον Αλέξανδρο Ταραμουντά.
18.15 OMEGA NEWS
18.20 Χαρούμενος ταξιδιώτης Συνέχεια.
18.30 Fred Claus Κωμωδία, με τους Βινς Βον, Πολ Τζιαμάτι, κ.ά.
20.10 OMEGA NEWS
21.05 Ο κύριος Πόπερ και οι πιγκουίνοι του Mr. Popper's penguins Οικογενειακή κωμωδία, με τους Τζιμ Κάρεϊ, Κάρλα Γκουτζίνο, κ.ά.
23.05 Ένα σκληρό φιλί για καληνύχτα The long kiss goodnight Θρίλερ κατασκοπίας, με τους Τζίνα Ντέιβις, Σάμουελ Λ. Τζάκσον,κ.ά
00.10 Hannibal - (Ε)
01.00 Hemlock Grove - (Ε)
02.00 Ελεύθερη σχέση - (Ε)
03.00 Dansing Junior - (Ε)

ΑΝΤ1 ΤΗΛ.: 22200200

21.20 Oblivion
06.10 Πρωινή ενημέρωση
06.40 Άκρως οικογενειακόν (Ε)
07.30 Δείξε μου τον φίλο σου Κωμική σειρά.
09.00 Mamma Mia - (Ε) Κωμική σειρά.
10.00 Το πιο γλυκό μου ψέμα - (Ε) Κωμική σειρά.
11.10 Ονειροπαγίδα - (Ε) Κωμική σειρά.
12.00 Συνεντεύξεις από το πρωινό Κοινωνική εκπομπή.
12.20 Υγεία πάνω απ' όλα Εκπομπή για την υγεία.
13.10 Εργαζόμενη γυναίκα (Ε) Κωμική σειρά.
14.00 Ο πόλεμος των άστρων Κωμική σειρά.
15.45 Το πιο λαμπρό αστέρι Κωμωδία, με τους Αλίκη Βουγιουκλάκη, Δημήτρη Παπαμιχαήλ.
17.20 La Pasta Pomilωri 2 - (Ε) Κωμική σειρά.
18.15 Τα νέα του ΑΝΤ1 σε 10΄
18.30 La Pasta Pomilωri 2 - (Ε) Κωμική σειρά.
19.30 Εσύ στον κόσμο σου - (Ε) Κωμική σειρά.
20.20 Τα νέα του ΑΝΤ1
21.20 Oblivion Επιστημονικής φαντασίας, με τους Τομ Κρουζ, Μόργκαν Φρίμαν, κ.ά.
23.30 Shades of blue Δραματική σειρά. «For I Have Sinned»
00.10 Τίτλοι ειδήσεων
00.20 Έγκλημα και πάθος Αστυνομική σειρά.
01.10 Χωρίς όρια (Ε)
02.00 Ιατρικό απόρρητο (Ε)

ΣΙΓΜΑ ΤΗΛ.: 22580100

21.15 The Hobbit
05.50 Οι Τάκκοι - (Ε) Κυπριακή κωμική σειρά.
07.00 Ζαμπίζια: Πουλιά στον αέρα (Zambezia). Κινούμενα σχέδια.
08.20 Προορισμός Ευτυχία - (Ε) Χριστουγεννιάτικο
09.30 Μια βαλίτσα γεύσεις - (Ε) Ταξιδιωτική εκπομπή.
11.00 Βουράτε γειτόνοι - (Ε) Κυπριακή κωμική σειρά.
11.30 Εύκολα και σπιτικά Εκπομπή μαγειρικής με την Αθηνά Λοϊζίδου.
12.00 Μόνο γιατί σ' αγάπησα Μέρος Β'
12.50 CS: Άι Βασίλης - Μέρος Β' - (Ε)
13.40 Όλα καλά - (Ε) Χριστουγεννιάτικο
17.00 Home alone 4 Κωμωδία, με τους Μάικ Γουέινμπεργκ, Φρεντς Στιούαρτ, κ.ά.
18.00 Γεγονότα σε συντομία
18.10 Home alone 4 - Συνέχεια
18.40 Έρωτας βερεσέ - Τηλεταινία
20.20 Τομές στα γεγονότα
21.15 Χόμπιτ: Η ερημιά του Νοσφιστή The Hobbit: The Desolation of Smaug Ταινία φαντασίας, με τους Μάρτιν Φρίμαν, Ίαν Μακ Κέλεν, κ.ά.
00.00 Γεγονότα σε τίτλους
00.05 After Dark - (Ε) Talk show.
02.00 Το στέκι της παρέας - Πρωτοχρονιάτικο
04.00 Μόνο γιατί σ' αγάπησα (Ε)
04.50 Happy Traveller (Ε)

ALPHA ΤΗΛ.: 22212400

21.15 Monster-in-law
06.00 Deal - (Ε)
07.00 Πάμε πακέτο - (Ε) Κοινωνική εκπομπή.
08.30 Έλα στη θέση μου - (Ε) Κωμική σειρά.
10.00 Σαββατοκύριακο με τον Μάνεση Ενημερωτική εκπομπή, με τον Νίκο Μάνεση.
13.00 24 ώρες - (Ε) Σειρά ντοκιμαντέρ, με τον Κωνσταντίνο Κωνσταντίνου
14.00 Πάμε πακέτο - (Ε) Κοινωνική εκπομπή με τη Βίκυ Χατζηβασιλείου.
15.30 Η φαμίλια - (Ε) Κωμική σειρά
16.15 Μην αρχίζεις τη μουρμούρα - (Ε) Κωμική σειρά
17.50 ΕΙΔΗΣΕΙΣ (νοηματική)
18.00 Έλα στη θέση μου Κωμική σειρά, με τους Γιάννη Τσιμιτσέλη, Αθηνά Οικονομάκου.
19.30 Το σόι σου Κωμική σειρά, με τις Μίρκα Παπακωνσταντινου, Ρένια Λουιζίδου.
20.15 ALPHA NEWS
21.15 Κακιά πεθερά Monster-in-law Κωμωδία, με τους Τζένιφερ Λόπεζ, Τζέιν Φόντα.
22.40 Στην υγειά μας ρε παιδιά Ψυχαγωγική εκπομπή, με τον Σπύρο Παπαδόπουλο.
02.15 24 ώρες - (Ε) Σειρά ντοκιμαντέρ, με τον Κωνσταντίνο Κωνσταντίνου.
03.00 Σαν οικογένεια - (Ε)

CAPITAL ΤΗΛ.: 25577577

08.30 Χριστουγεννιάτικη ταινία
09.00 Τηλεαγορά
10.15 The three dogaters
12.00 The Christmas pageant
13.45 Τηλεαγορά
14.50 Little women Ρομαντική ταινία.
17.00 Τηλεαγορά
19.00 Ξένη ταινία
21.00 Χριστουγεννιάτικη ταινία
23.00 Ξένη ταινία
01.30 Keeping the faith Ρομαντική κομεντί.
03.45 A Christmas mystery
05.30 Call me Claus

TV PLUS ΤΗΛ.: 22259000

06.20 Παιδική ζώνη
07.45 Τηλεαγορά
09.45 Έλα, χαμογέλα Ψυχαγωγικό μαγκαζίνο, με τη Σίσσυ Χρηστίδου.
12.50 Dolce Vita, III Ψυχαγωγική εκπομπή.
14.20 Παιδιά από σπίτι
17.00 Τηλεαγορά
20.10 ΕΙΔΗΣΕΙΣ
20.30 Τηλεαγορά
21.30 Για πάντα παιδιά - (Ε)
22.30 Το ταξίδι της ζωής
23.30 Celebrity Travel
00.30 Fringe, II

SMILE TV ΤΗΛ.: 25715126

12.00 Oggy & The Cockroaches
13.00 Angels Friends
14.00 Glimmies
15.00 Nonty
16.00 Heidi
17.00 Rabbids, II
18.00 Oggy & The Cockroaches
19.00 Popples
19.30 Glitter Force
20.00 Digimon Fusion
20.30 Rabbids, II
21.00 Pacman
21.30 Dragonball
22.00 Super Mario
22.30 Dinofroz
23.00 Extreme Dino

MOVIES BEST

21.00 The Clapper
07.00 Rock Dog
08.30 Broken Vows
10.15 Lino
12.00 Lucky
13.45 Beaches
15.20 Chasing The Star
17.05 American Pastoral
19.00 Extortion
21.00 The Clapper
22.45 The Man Who Invented Christmas
00.45 Ring Of Fire
02.15 A Country Christmas Story
03.45 Hollywood's Best Film Directors

GREEK CINEMA

20.10 Η Λίζα και η άλλη
06.20 Η καφετζού
07.55 Διακοπές στην Αίγινα
09.25 Ο απίθανος
10.50 Το τεμπελόσκυλο
12.20 Οι άσοι του γηπέδου
14.10 Εκατό χιλιάδες λίρες
15.35 Ενας τρελός... Βέγγος
17.15 Ξεριζωμένη γενιά
20.10 Η Λίζα και η άλλη
22.00 Μερικοί το προτιμούν κρύο
23.45 Ριζότο
01.05 Κατά λάθος μπαμπάς
02.15 Πλούσιοι χωρίς λεφτά

Πειραιάς τη δεκαετία του 1930, το πρώτο εργοστάσιο δίσκων είναι γεγονός. Το δισκάδικο του Θεοφανίδη ήταν το πληρέστερο της εποχής.

Ο Βασίλης Τσιτσάνης (αριστερά), ο Γιάννης Καραμπεσίνης, ο Τάκης Β. Λαμπρόπουλος, η Πόλυ Πάνου, ο Νίκος Κανελλόπουλος, ο Πίτερ Λόκγουντ.

Ο Γρηγόρης Μπιθικώτσης, ο Πάνος Κοκκινόπουλος, ο Γιάννης Καραμπεσίνης και η Πόλυ Πάνου.

Η μουσική γεννήθηκε στη Ριζούπολη...

Ενα χρονικό της βιομηχανίας της δισκογραφίας στην Ελλάδα του 20ού αιώνα, με αφορμή ένα λεύκωμα για την Columbia

Της **ΓΙΩΤΑΣ ΣΥΚΚΑ**

Τα βιβλία που κυκλοφορούν γύρω από το ελληνικό τραγούδι τις περισσότερες φορές εστιάζουν σε περιστατικά με γνωστούς συνθέτες και τραγουδιστές. Ομως το βιβλίο του Δημήτρη Φεργάδη «Με αφορμή την Columbia. Η βιομηχανία της δισκογραφίας στην Ελλάδα κατά τον 20ό αιώνα» (εκδόσεις ΚΨΜ) επικεντρώνεται στην ιστορία της δισκογραφίας στη χώρα μας, στους κλυδωνισμούς και στις μεταλλάξεις της. Από τα πρώτα χρόνια της δημιουργίας του εργοστασίου και έπειτα την περίοδο της ακμής, τις τεχνολογικές εξελίξεις που ακολούθησαν μέχρι την απαξίωση του δίσκου.

Οι άνθρωποι, η παραγωγή

Ανθρωπος της δισκογραφίας και ο ίδιος ο Φεργάδης, ο οποίος ξεκίνησε από βοηθός πρεσαδόρου στη Ριζούπολη (σήμερα Περισσός), τέλη της δεκαετίας του '50 στο εργοστάσιο παραγωγής πλακών γραμμοφώνου, και εξελίχθηκε σε διευθυντικό στέλεχος της Columbia και από το 1991 της Minos-EMI, στο 382 σελίδων βιβλίο του καταγράφει τα στάδια παραγωγής και πωλήσεων, το καθεστώς λειτουργίας, τους ανθρώπους που εργάστηκαν εκεί, τις ειδικότητες, τις εκάστοτε εξελίξεις στη δισκογραφία. Ξεκινώντας από την εποχή που «οι δίσκοι έβγαιναν ακόμη χειροποίητοι και τα ζεϊμπέκικα δεν διδάσκονταν στα χοροδιδασκαλεία».

Αλλά ας τα πάρουμε από την αρχή. Οι αφοί Λαμπρόπουλοι και η πολυεθνική Columbia-EMI «θα ήταν από τους πρώτους και μεγαλύτερους παίκτες που για δεκαετίες θα μονοπωλούσαν –μαχαίρι, πεπόνι, στα ίδια χέρια– και θα καθόριζαν, με την ηχηρή ή λιγότερο ηχηρή παρέμβασή τους, τους ήχους και τα μουσικά πράγματα της Ελλάδας», σημειώνει ο Δ. Φεργάδης.

Το πρώτο εργοστάσιο δίσκων στην Ελλάδα έγινε το 1930 στην οδό Ηρακλείου 127, με 40-50 εργαζομένους. Διευθύνων σύμβουλος, ο Θεμιστοκλής Λαμπρόπουλος. Το 1936 ακολούθησε το πρώτο στούντιο σε Ελλάδα και Βαλκάνια και το τρίτο στην Ευρώπη. Με την επίταξη του εργοστασίου από τους Γερμανούς στην Κατοχή, το προσωπικό μειώθηκε, ενώ στην απελευθέρωση επανήλθε στους αριθμούς του 1930. Τη δεκαετία του '50 οι εργαζόμενοι υπερδιπλασιάστηκαν και ήταν εκεί γύρω στο 1962 με την απομάκρυνση του δίσκου 78 στροφών από την αγορά –πριν ακόμη γίνουν δημοφιλή τα 45άρια– όταν η αγωνία για πιθανές απολύσεις κορυφώθηκε. Αλλά σαν κυκλοφόρησε ο Απόστολος Καλδάρας το «Οσο αξίζεις εσύ» με τον Μανώλη Αγγελόπουλο, «έβαλε τις πρέσες για μήνες να δουλεύουν στο φουλ», θυμάται ο συγγραφέας.

> *Η Columbia-EMI «θα καθόριζε τους ήχους και τα μουσικά πράγματα της Ελλάδας», σημειώνει ο Δημήτρης Φεργάδης.*

Οι συνθήκες εργασίας ήταν κοντά στις αντίστοιχες των εργαζομένων στο Χέις της Αγγλίας και οι μισθοί 10% ψηλότερα από τη συλλογική σύμβαση. Κάθε Οκτώβριο παρεχόταν επίδομα θέρμανσης και στις δύσκολες περιόδους βοηθήματα και συσσίτια. Γάλα έδιναν σε όσους δούλευαν σε ανθυγιεινούς χώρους και δεκατιανό σε όλους τους εργαζομένους. Στα 25 χρόνια εργασίας η επιβράβευση μέχρι το 1980 ήταν «χρυσούν ωρολόγιον». Το μέσο μεροκάματο στην αγορά το 1930 ανερχόταν σε 50-70 δρχ., αλλά η Columbia έδινε 80-100 δρχ. Η λιανική τιμή του δίσκου ήταν 85-100 δρχ., ενώ μία οκά λάδι κόστιζε 30-40 δρχ. Στα τέλη της δεκαετίας του '60, το μεροκάματο στην εταιρεία κυμαινόνταν από 120 έως 140 δρχ. Τόσο κόστιζε και ένα LP, ενώ ένα κιλό λάδι 25-30 δρχ.

Αρχές δεκαετίας 1930, ο πρεσαδόρος Κώστας Προύσαλης εν ώρα εργασίας (επάνω). Κάτω: Ο Δημήτρης Φεργάδης στο εκτός λειτουργίας ιστορικό εργοστάσιο.

Ως σύμβουλοι «εκδόσεων» τα πρώτα χρόνια χρησιμοποιήθηκαν οι: Παναγιώτης Τούντας, Σπύρος Περιστέρης, Βασίλης Τσιτσάνης, Απόστολος Καλδάρας, Μανώλης Χιώτης κ.ά., αλλά και ο πρώτος επαγγελματίας εξω-καλλιτεχνικός μουσικός παραγωγός, ο Νίκανδρος Μηλιόπουλος. Ο Δ. Φεργάδης αναλύει όλες τις ειδικότητες, αναφέρεται σε μάστορες, ηχολήπτες, θυρωρούς, αλλά και στους διευθυντές της Columbia μέχρι το κλείσιμό της. Ακόμη και σε σκοτεινές πλευρές. Οπως όταν ανακάλυψε ο Θεμιστοκλής Λαμπρόπουλος ότι «το κόστος για την εκτύπωση φακέλων ανήλθε σε δεκαπλάσια τιμή "της παρ' αυτού ευρεθείσας προσφοράς"».

Στην Ελλάδα ακολούθησαν δύο ακόμη εργοστάσια, η Fabel και η GPI. Η πρώτη ιδρύθηκε το 1974 με ημερήσια παραγωγή 8.000 δίσκους για τις ανάγκες της Minos και άλλων εταιρειών και έκλεισε το 2012. Η GPI ήταν ιδιοκτησίας της Polygram με μηνιαία παραγωγή 125.000 δίσκους, εξυπηρετούσε επίσης τις Philips, Polydor, Fidelity, Lyra, Warner και το 1995 πουλήθηκε στην Digital Press Hellas.

> *Στις καλές εποχές, τα δισκάδικα έφθαναν περίπου τις 3.000 σε όλη την Ελλάδα και αναλογούσε «ανά 3.500 κατοίκους και ένα δισκάδικο».*

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το κεφάλαιο για τις δισκογραφικές εταιρείες, τους έμπορους της μουσικής. «Ανατροπέας, αναμορφωτής, τολμητίας, διοματικός, πρωτότυπος; Ή απλά έμπορος;». Χάρη σε αυτόν, μάθαμε τον Βαμβακάρη, τον Τσιτσάνη, τον Παπαϊωάννου, τον Μητσάκη, τον Καλδάρα, την Ευτυχία, τον Βίρβο... αλλά και τον Θεοδωράκη, τον Χατζιδάκι, τον Ξαρχάκο, τον Μαρκόπουλο, τον Μούτση, τον Κηλανδόνη, σημειώνει ο Δ. Φεργάδης για τον Τάκη Β. Λαμπρόπουλο. Υπάρχουν όμως και πορτρέτα του Μίνωα Μάτσα και του γιου του Μάκη, του αιρετικού Αλέκου Πατσιφά της «Λύρα», του Μάρτεν και της Μαρίκα Γκεσάρ της Music Box, του Γιώργου Ορφανίδη της RCA, του Νίκου Αντύπα της Polygram, του Αντώνη Πλωμερίτη της Athenee Melody, του Πάνου και του Γιάννη Γαβαλά της Sonata, των αδερφών Αεράκη, του Νίκου Κούρτη της FM Records κ.ά. Καταγράφονται επίσης οι αλλαγές που σημειώθηκαν στη δισκογραφία μετά την πώληση της Columbia 50% το 1969 και 50% το 1977.

Στις καλές εποχές τα δισκάδικα έφθαναν περίπου τα 3.000 σε όλη την Ελλάδα και αναλογούσε «ανά 3.500 κατοίκους και ένα δισκάδικο». Επειτα ήρθαν οι αλυσίδες Metropolis, Virgin Megastores και ο Θεσσαλονικιός Πάτσης. Ομως οι νέες τεχνολογίες, η παγκοσμιοποίηση, τα premium, το Διαδίκτυο, η πειρατεία προκάλεσαν τον «θάνατο του δισκοπώλη».

Καντάφι σε κασέτες

Το εργοστάσιο της Ριζούπολης για δεκαετίες ήταν το μοναδικό καλά οργανωμένο στην Ελλάδα καλύπτοντας την εγχώρια αγορά αλλά και τις ανάγκες του Λιβάνου, της Αιγύπτου, της Συρίας, της Λιβύης, της Τυνησίας, του Μαρόκου.

Ηταν ένα από τα «σημαντικότερα κέντρα παραγωγής, διανομής και, ασφαλώς, διάδοσης ανά τον κόσμο των αραβόφωνων μουσικών φορέων ήχου». Μάλιστα, το 1981 η Λιβύη ήταν ο μεγαλύτερος πελάτης της Columbia. Από τη μια το Κοράνι και από την άλλη οι λόγοι του Καντάφι. Τη χρονιά εκείνη ζητήθηκε παραγωγή 800.000 κασετών που στάλθηκαν για το Ραμαζάνι σε χρόνο ρεκόρ. Ωστόσο, η Λαϊκή Τζαμαχιρία ζήτησε διακοπή της συνεργασίας όταν βρέθηκαν κασέτες χωρίς διάγγελμα και, το χειρότερο, με περίεργους ήχους γυναικείων βογγητών. Βλέπετε, την ίδια εποχή ετοιμαζόταν και η παραγγελία για το σάουντρακ «Erotique»!

Τελευταία εκτύπωση σε πρέσα ήταν το 1991 και ο δίσκος που τυπώθηκε δόθηκε στους 117 εργαζομένους με την αποζημίωσή τους. Και να σκεφτεί κανείς ότι το 1977 κατείχε την 75η θέση των εξαγωγικών επιχειρήσεων της Ελλάδας με εξαγωγές 5.000.000 δολαρίων. Το 1999, η EMI πουλάει το εργοστασιακό συγκρότημα στην κατασκευαστική Marmin, συμφερόντων της οικογένειας Μάτσα. Οσοι έζησαν τον μύθο της Columbia είδαν τα κτίρια της να γκρεμίζονται το 2006 επί υπουργίας Γ. Βουλγαράκη, με άδεια του ΚΣΝΜ. Οσο για την ίδρυση μουσείου δισκογραφίας, έμεινε μία ακόμη υπόσχεση...

ΧΡΟΝΟΓΡΑΜΜΗ / *Της* **ΜΑΡΙΑΛΕΝΑΣ ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Ενα εικοσιτετράωρο με τον συγγραφέα Ανδρέα Μήτσου

1982 | **Καθηγητής** στη Χρυσοβίτσα Μετσόβου. Κατεβαίνω στα Γιάννενα, στο βιβλιοπωλείο «Δωδώνη». Τυχαία πιάνω στα χέρια μου ένα βιβλίο των εκδόσεων «Ιθάκη». Στο οπισθόφυλλο βλέπω τη φωτογραφία ενός γενειοφόρου άντρα. Κατάπληκτος αναγνωρίζω το πρόσωπό μου, δεν ήξερα αν θα εκδίδανε το βιβλίο. Το αγοράζω με πάσα προφύλαξη. Το πρώτο βιβλίο μου, ένας διχασμός. «Ενα μήλο, ένα κυδώνι, ένα κλωνί βασιλικός». Λυρικές πρόζες. Η κριτική αποδοχή, απρόσμενα εγκωμιαστική.

1987 | **«Ο φόβος** της έκρηξης» (Δεύτερη συλλογή διηγημάτων). Εξορύττω έναν καταχωνιασμένο φόβο, όταν παιδί ακόμα στην Αμφιλοχία, άκουγα τους εργάτες να ουρλιάζουν «φουρνέλο» και να τρέχουν όλοι μαζί, πανικόβλητοι, να κρυφτούν. Ακόμα τ' ακούω, σε οριακές στιγμές, να πέφτουν καταιγιστικά πάνω από το κεφάλι μου.

1990 | **«Ιστορίες** συμπτωματικού ρεαλισμού» (Διηγήματα). Επείγουσα ανάγκη τώρα να εφευρεθεί μία άλλη πραγματικότητα, για να δικαιολογηθούν έτσι τα πράγματα.

1994 | **«Ο χαρτοπαίκτης** έχει φοβηθεί» (διηγήματα). Και πάλι ο ίδιος φόβος. Και τα τραπουλόχαρτα, που ξέρω καλά, αφού έχω δουλέψει ως επόπτης τυχερών παιγνίων στο καζίνο. Ολα ένα παίγνιο.

1995 | **«Τα ανίσχυρα** ψεύδη του Ορέστη Χαλκιόπουλου» (μυθιστόρημα). Αποδοχή των ψευδών μου, και το Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος του 1996. «Να φορέσεις γραβάτα στην τελετή», με παρακάλεσε ο πατέρας μου, ανάπηρος πολέμου από τους Γερμανούς. Τού 'καμα τη χάρη. Εθαψα βιαστικά τον παλιό εξεγερμένο αριστεριστή.

1998 | **«Γέλια»** (διηγήματα). Λυπημένες ιστορίες που μόνο για γέλια δεν είναι. Σκάλιζα ανίδεος τη λύπη. Δεν ήξερα πως την είχα εντός μου. Κι αυτή βρήκε τρύπα και δραπέτευσε.

2001 | **«Σφήκες»** (διηγήματα). Πεννταρίζω κι αρχίζουν να με κυνηγάνε

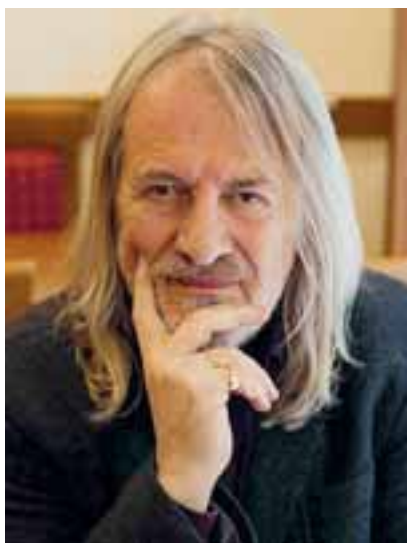

οι σφήκες. «Οι ιστορίες του πείθουν απόλυτα, είτε είναι νοσταλγικά τρυφερές είτε σκληρά και βάναυσα ρεαλιστικές», απόσπασμα από το «Βραβείο Ουράνη» που απονεμήθηκε εκείνη τη χρονιά στις «Σφήκες».

2007 | **«Ο κύριος** Επισκοπάκης» (νουβέλα) Υπότιτλος: «Η εξομολόγηση ενός δειλού». Ταυτίζομαι με έναν δειλό. Με κάποιον θεατή της ζωής, ανίκανο να βιώσει τη δική του καθημερινότητα. Το βιβλίο αποσπά το «Βραβείο Αναγνωστών του ΕΚΕΒΙ-ΕΡΤ».

2012 | **«Ο Κίτρινος** Στρατιώτης» (μυθιστόρημα). Αναπλάθω την περιπετειώδη ζωή του πατέρα μου, πέντε χρόνια στρατιώτη στη Μέση Ανατολή και τραυματισμένο βαριά στο Ρίμινι της Ιταλίας. Εν τέλει ξεπηδά κι ένα άλλο, ακόμα πιο γνωστό μου πρόσωπο, μέσα στην ιστορία.

2014 | **«Η εξαίσια** γυναίκα και τα ψάρια» (διηγήματα). Κι εδώ γυναίκες βασανίζουν, ως συνήθως, τον αφηγητή και όλους τους ήρωες των διηγημάτων. Το βιβλίο τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος του 2014.

2015 | **«Η Αλεξάνδρα»** (μυθιστόρημα). Μυθιστόρημα πολυσύνθετο, για μια γυναίκα που δεν αγαπήθηκε ποτέ, από δικό της φταίξιμο. Ο συγγραφέας προσποιείται τον αμέτοχο.

2018 | **«Ο Ορφέας** κι ο Ανδρέας» (διηγήματα). Ο Ορφέας είναι ένας σκύλος τεράστιος, ένα θιβετιανό μαστίφ. Ο Ανδρέας, ο γνωστός Ανδρέας. Αν θα τον φάει ο σκύλος, ή θα τη σκαπουλάρει και θα γλιτώσει, δεν το ξέρω ακόμα. Δεκαέξι βιβλία. Μια διαρκής, καθημερινή περιπέτεια. Η όποια αποτίμησή τους εξαρτάται από την αισθητική των αναγνωστών και τυχαία σχέση έχει με την έννοια της δικαιοσύνης. Γι' αυτό ο συγγραφέας αγωνιά σε ποια χέρια θα πέσει. Ετούτο, πάντως, κάνει όλο το εικοσιτετράωρο. Υφαίνει υπομονετικά μία ιστορία, συνθέτει μία νέα εκδοχή της πραγματικότητάς του, αφού εκείνη που βιώνει δεν την αντέχει. Δεν μπορώ πλέον να γυρίσω πίσω και να συναντήσω εκείνον τον πρώτο εαυτό μου, στην ανέμελη καθημερινότητά μου. Οταν δεν είχα ακόμη διαβρωθεί από το σαράκι της λογοτεχνίας.

ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ PRIMETEL ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΑΕΡΟΜΕΤΑΦΟΡΕΑΣ Blue Air ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ DEEJAY 93.5

ΧΟΡΗΓΟΙ PARK PALLATSO EKO EASTPAK ΝΕΑ ΣΕΒΕΓΕΠΑΤΑ Fontana Cyprina Fair CRYSTALSERVE Λανίτη G.A.P. VASSILOPOULOS GROUP NON BAILEYS Gloria Jeans uclan CYPRUS THE BRITISH UNIVERSITY OF CYPRUS. Limassol TOURISM BOARD www.limassoltourism.com